جۆگگو-هندستان چیگرامه سلسی

مللە تلەر نەشریاتی

جۇڭگو-ھندستان چېگرا مەسىلىسى

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ — 1963

1-خەرىتە

جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىقىنى كۆرسىتىش خەرىتىسى

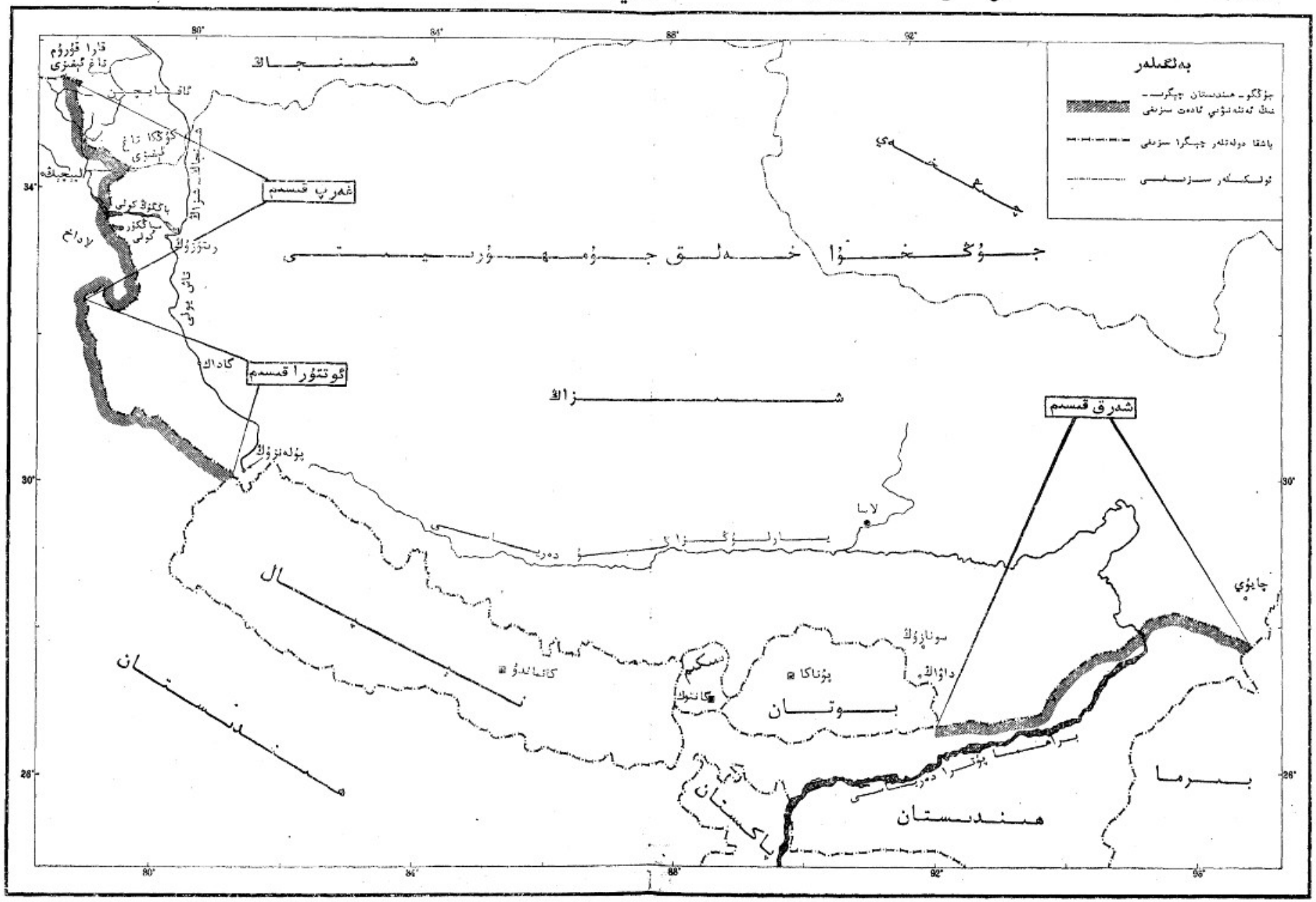

ھىندىستان جۇڭگودىن تەلەپ قىلۇاتقان كەڭ كولەملىك يەرلەرنى كۆرسىتىش خەرىتىسى

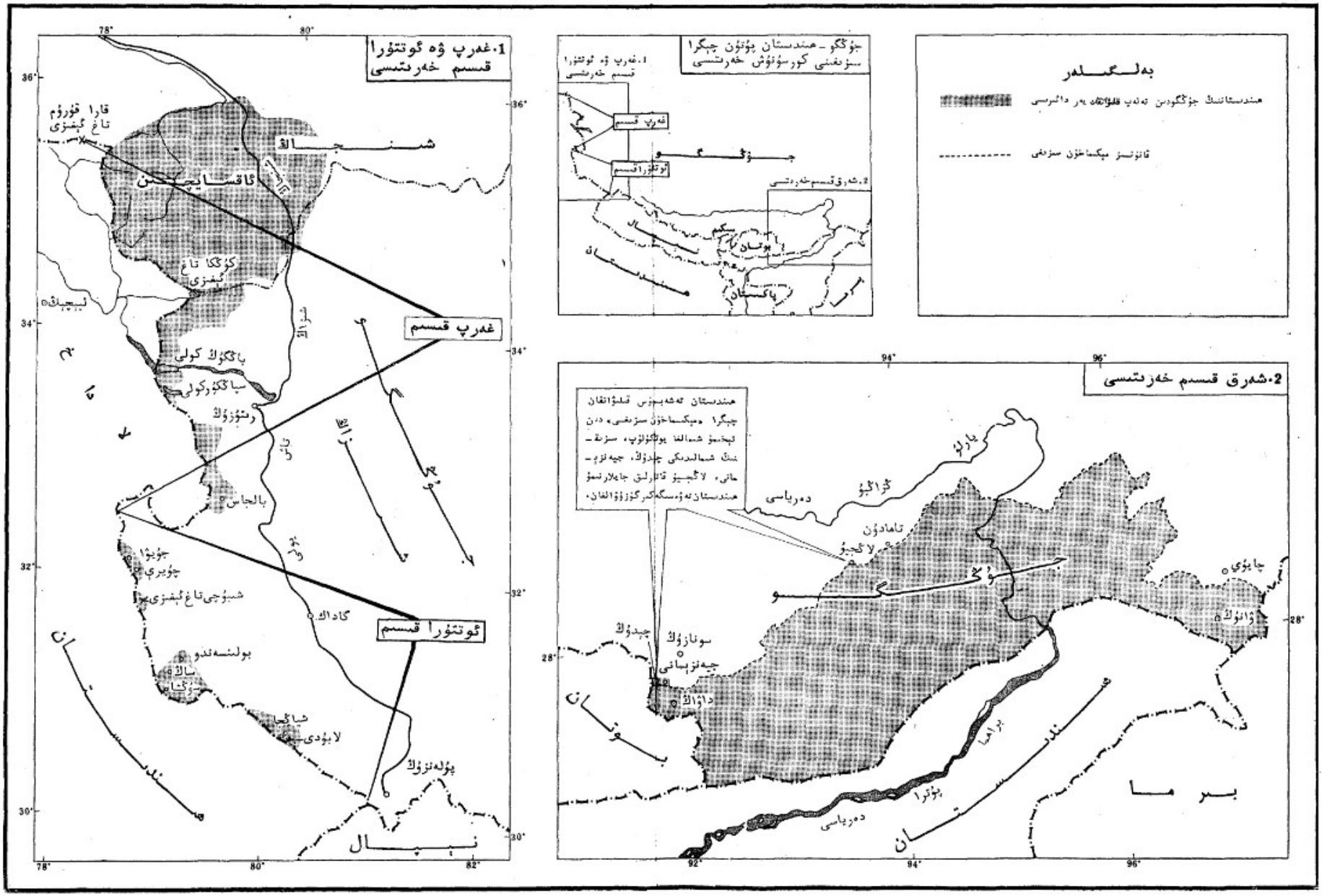

1959 - يىل 11 - ئاينىڭ 7 - كۈنى جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ قىلغان سۆزلىشىش كورسۇتۇش خەرىتىسى

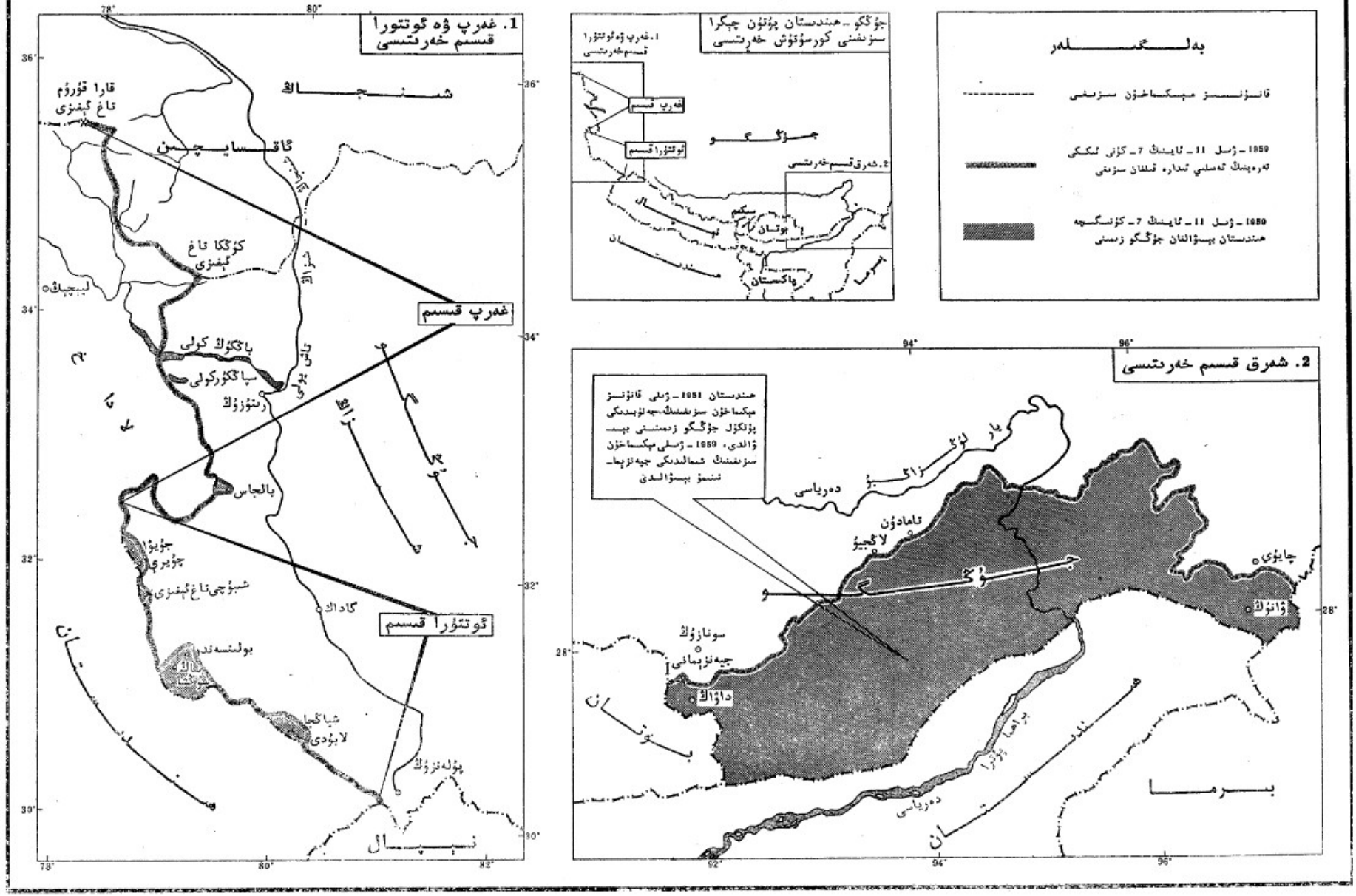

1959 - ژىل 11 - ئاينىڭ 7 - كۈندىن كېيىن 1962 - ژىل 10 - ئاينىڭ 20 - كۈنگىچە ھىندىستان كەڭ كولەملىك ھۇجۇم
باشلاشتىن ئىلگىرى جۇڭگو تەۋەسىگە كەڭ كولەمدە بېسىپ كىرىپ ھەربىي پۇنكتلارنى قۇرغانلىغنى كورسۈتۈش خەرىتسى

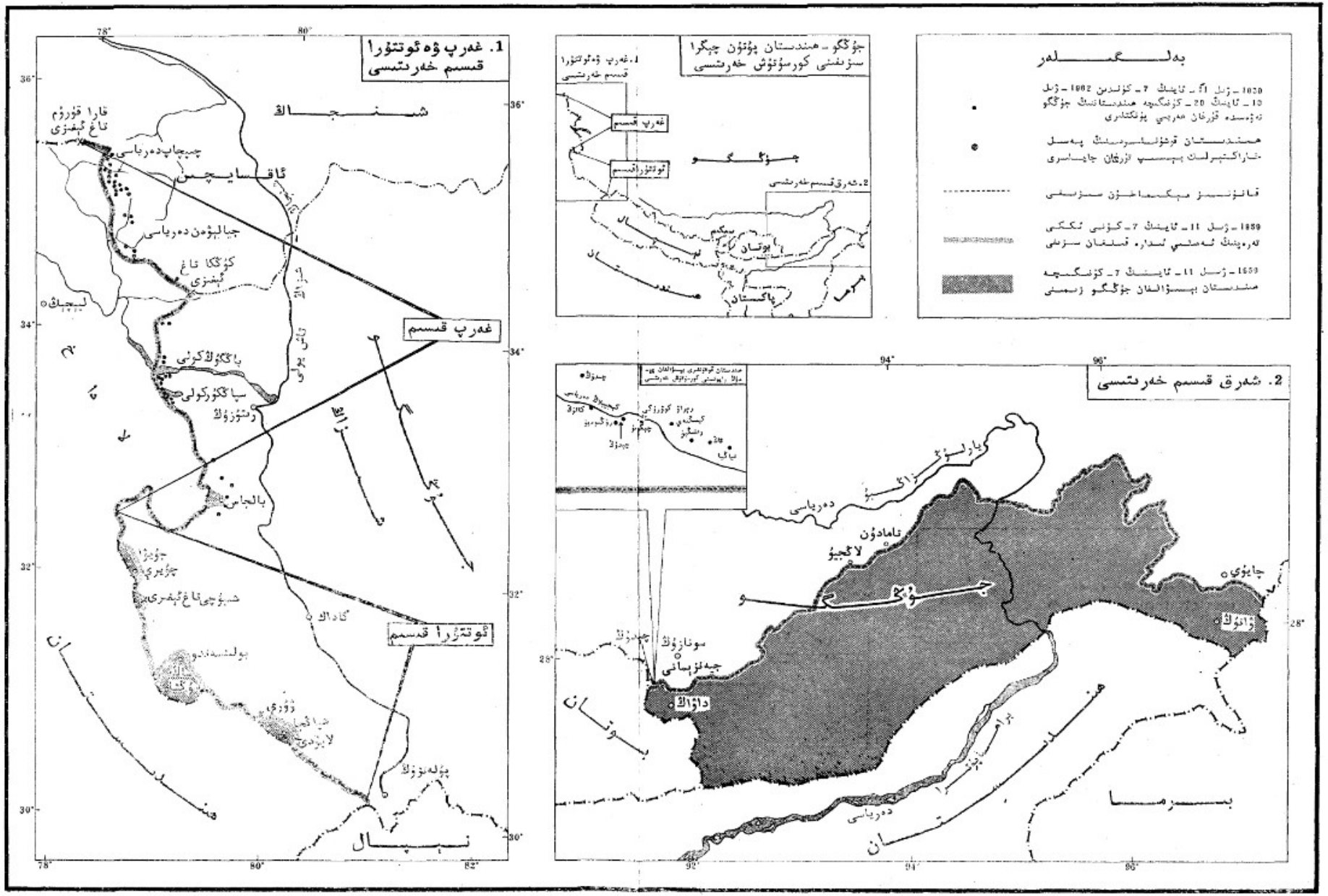

پایدىلىنىش خەرىتىسى IV

1951-ژىلى ھىندىستان ئولپەش ئىدارىسى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان«ھىندىستانىنىڭ سىياسىي خەرىتىسى». خەرىتىدە جۇڭگو-ھىندىستان پۈتۈن چېگرىسىنى ھىندىستان ئۆزىنىڭ بىر تەرەپلىمىلىك خاھىشى بويىچە، بەلگىلەنگەن چېگرا (↓) قىلىپ ئۆزگەرتىپ ئالدى، بۇ، ھىندىستان تەرەپنىڭ جۇڭگو زېمىنىغا بولغان تەلۈنى بىرىنچى قېتىم ھوكۈمەت تەرەپ خەرىتىسىدە ئەكس ئەتتۈرۈشى.

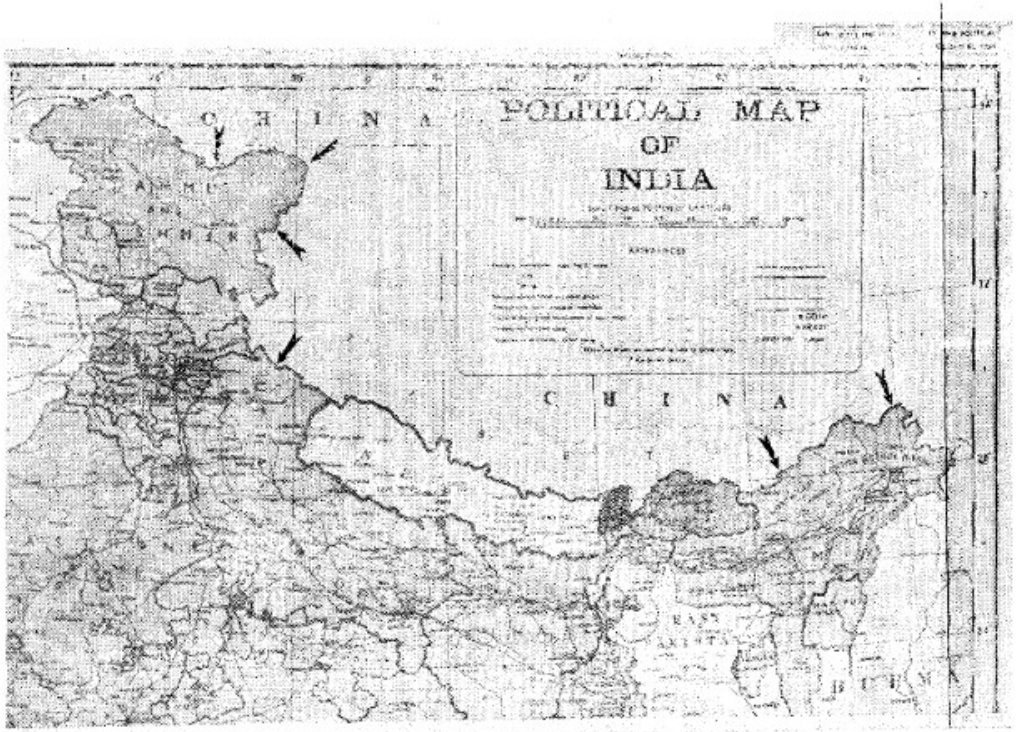

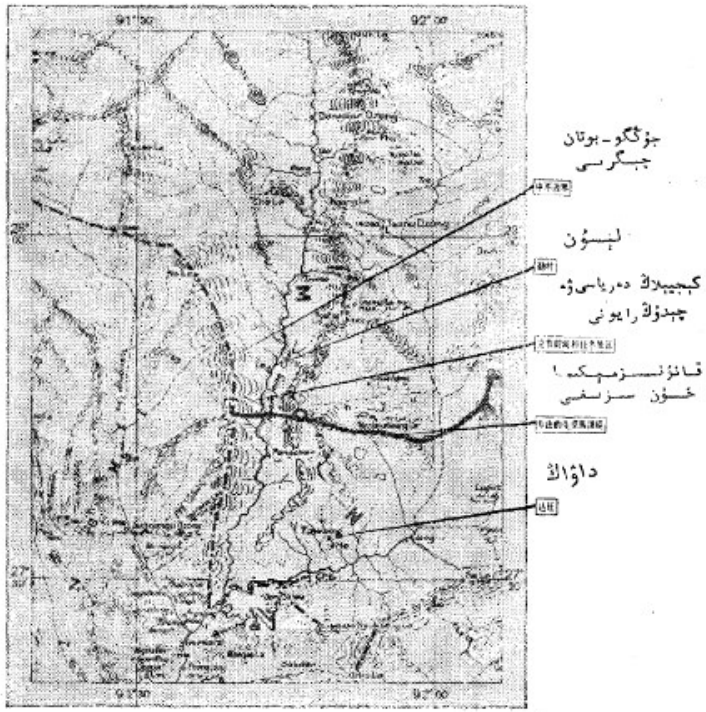

پایدىلىنىش خەرىتىسى V

بۇ قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقنىڭ ئەسلى خەرىتىسىدىكى غەرپ قىسمىنىڭ چوڭايتىلغان خەرىتىسى. بۇ خەرىتىدىن شۇنى كۆرۈش مۇمكىنكى، قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقنىڭ غەرپ بېشىنىڭ باشلىنىشى شەرقى مېرىدىان 91°39.7′، شىمالىي پاراللېل 27°44.6′، ۋە مۇشۇ ئورۇندىن شەرقىقە سوزۇلۇدۇ؛ كەچىپلاڭ دەريا بىلەن چېدۈڭ رايونى مۇشۇ سىزىقنىڭ شىمالىدا. ئەمما ھىندىستان تەرەپ بۇ سىزىقنىڭ غەرپ بېشى شەرقى مېرىدىان 91°40′، شىمالىي پاراللېل 27°48′ دىن باشلىنىدۇ دەپ جاھىللىق قىلىپ، بۇ سىزىقنى كەچىپلاڭ دەريانىڭ شىمالىغا سۈرمەكچى بولۇدۇ. بۇ، ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقنى ئۆز مەيلىچە ئۆزگەرتكەنلىكتۇر. ھىندىستان قوشۇنلىرى مۇشۇنىڭغا ئاساسەن كەچىپلاڭ دەريا بىلەن چېدۈڭ رايونىغا بېسىپ كىرىپ، ئىككى تەرەپ ئەسلىي ئىدارە قىلىپ تۇرغان سىزىقنى تېخىمۇ غەرەزلىك بۇزۇپ قۇراللىق توقۇنۇشلارنى تۇغدۇردى.

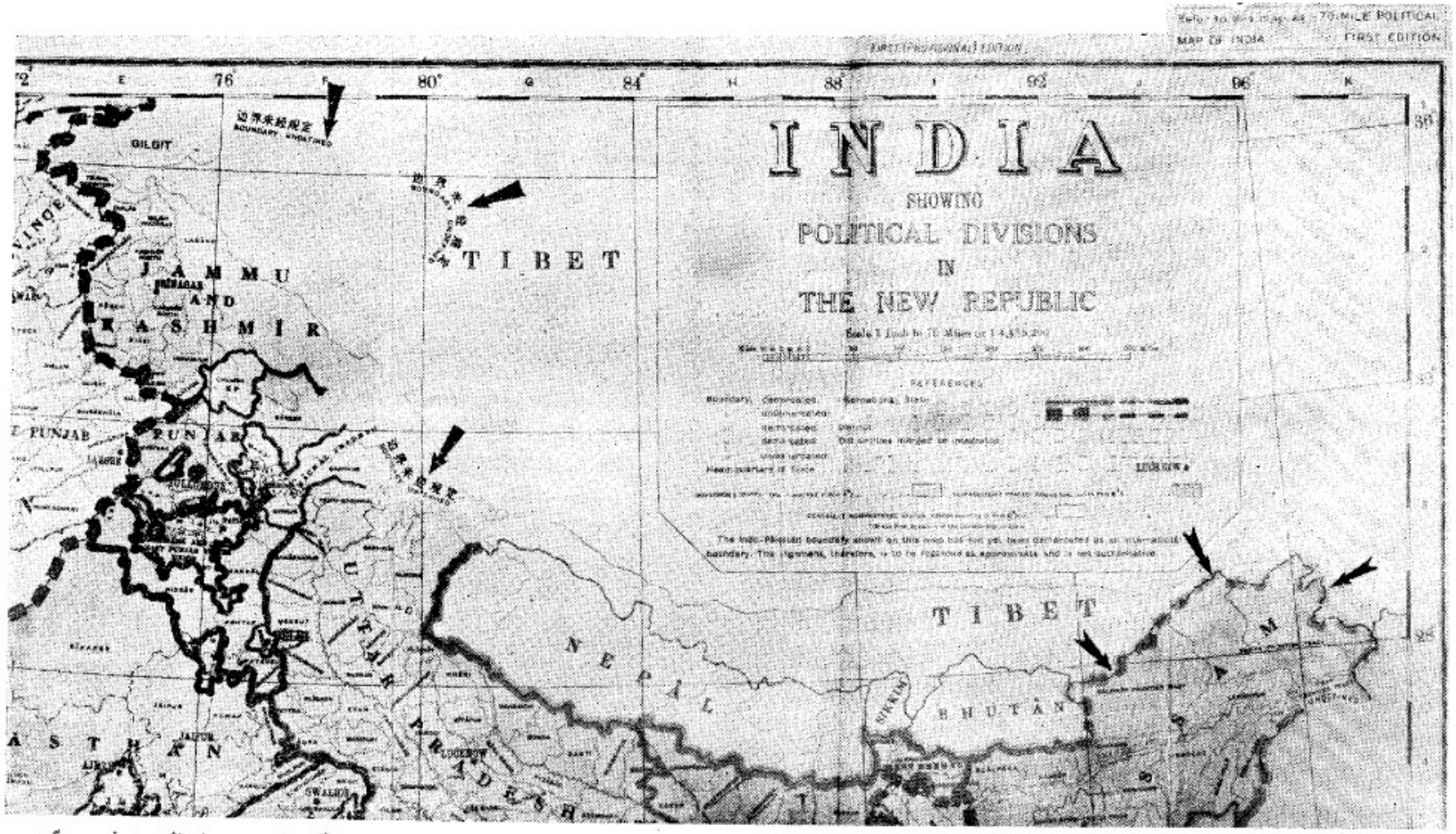

1950 ـ ژىلى ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان ھىندىستان خەرىتىسى. خەرىتىدە جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ شەرق قىسىم چېگرىسى ئۈزۈمەن قانۇنسىز مېكماھۇن سزىقى بويىچە سزىلغان بولسىمۇ، لېكىن بەلگىلەنمىگەن چېگرا (↓) دەپ كۆرسىتىلگەن؛ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ ۋە ئوتتۇرا قىسمىدا يەقەت چېگرا سزىقى سزىلمىغان، شۇنىڭدەك ھېچقىرا بەلگىلەنمىدى»(↓) دەپ ئەسكەرتىلگەن. 1954 ـ ژىلدىن ئاۋال ئەشرقىلىنغان ھىندىستان ھۆكۈمەت ئەرەپ خەرىتىسىدە مۇشۇنداق سزىش ئۇسۇلى ئىزچىل قوللىنىلىپ كەلگەن.

پايدىلىنىش خەرىتىسى III

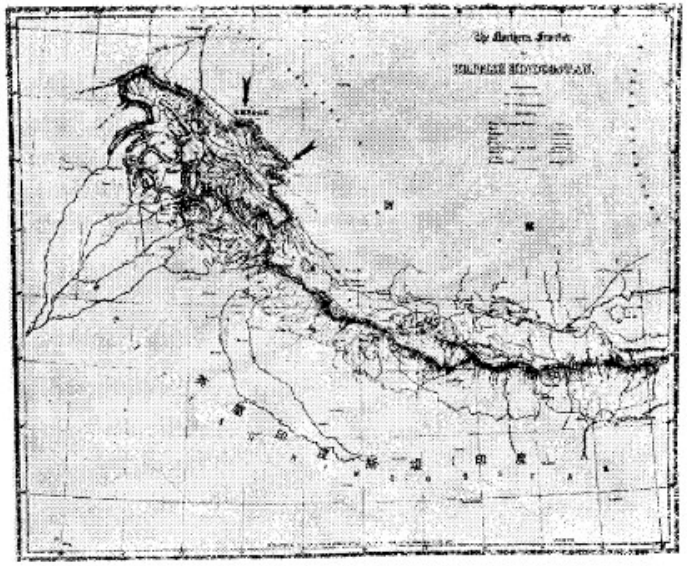

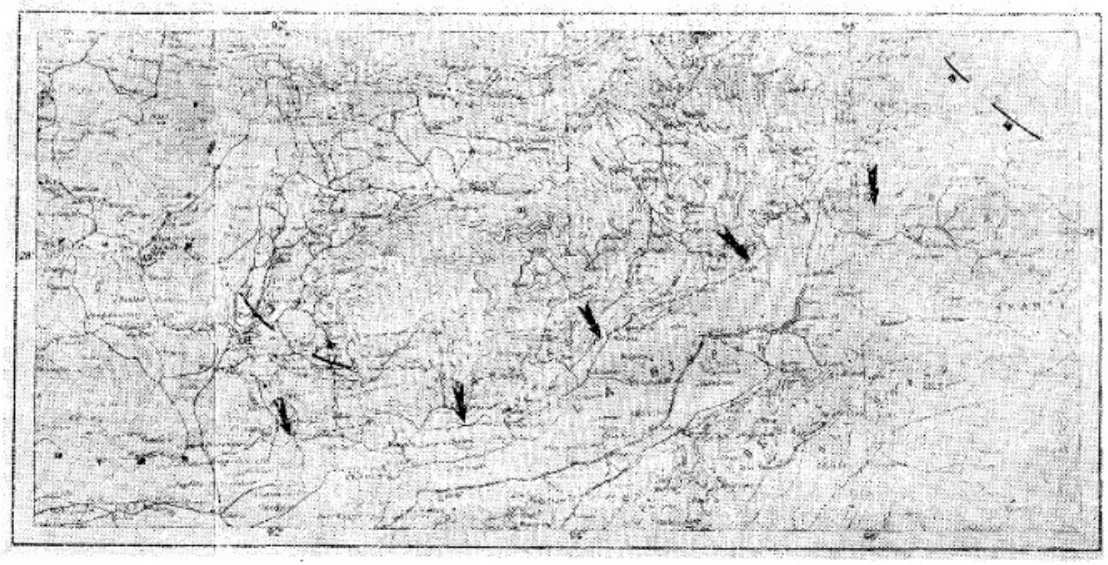

پايدىلىنىش خەرىتىسى I (سولدا، ژۇقۇرقى)

پايدىلىنىش خەرىتىسى II A (ژۇقۇرىدا)

پايدىلىنىش خەرىتىسى II B (سولدا)

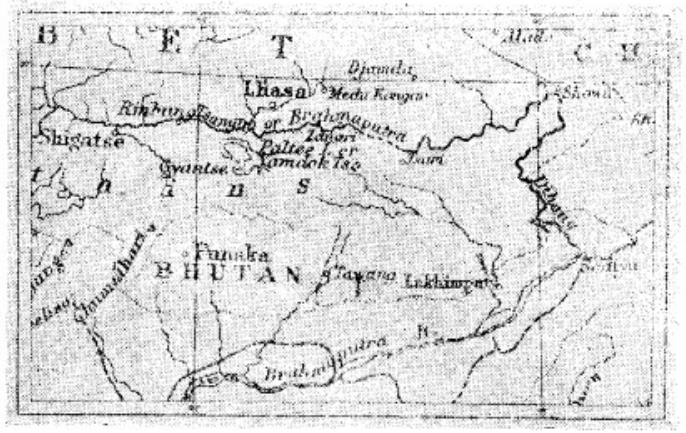

1862 ـ ژىلى ھىندىستانتىڭ كالكۇتتادىكى ئولچەش ئىدارىسىنىڭ جۇيجالۇ ئىشخانىسى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان «ئەنگلىيە ۋاسىلىسىدىكى ھىندىستانىنىڭ شىمالىي قىسىم چېگرىسى» خەرىتىسى. خەرىتىدە جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ غەرپ قىسىم چېگرىسى قارا قۇرۇم تاغ تىزمىسىدا (↓) ئىكەنلىگى كورسىتىلگەن بولۇپ، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىنى ئۈمۈمەن ئوخشايدۇ.

1917 ـ ژىلى ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسى تەرىپىدىن نەشرقىلىنغان «شىمالىي ۋە غەربىي دولەتلەر» خەرىتىسى. خەرىتىدە جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ شەرق قىسىم چېگرا سىزىغى (↓) «مېكماخۇن سىزىغى» غائىمەس، بەلكى ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىنى ئۈمۈمەن ئوخشايدۇ. 1936 ـ ژىلغا قەدەر ھىندىستان ھوكۈمەت تەرەپ خەرىتىلىرىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغى بويىچە سىزىلغان ئەمەس.

1929 ـ ژىلغى ئۇلۇغ برىتانىيە قامۇسى 14 ـ نەشرى 24 ـ تومىنىڭ 68 ـــ 69 ـ بەتلىرىدىكى پۈتۈن «جۇڭگو» خەرىتىسىنىڭ بىر قىسمى. خەرىتىدە ھىندىستانىنىڭ شەرقىي شىمال قىسمى بىلەن جۇڭگونىڭ شىمالىي چېگرىسىنىڭ سىزىلىشى ئاۋالقىدەكلا جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدىكى ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىنى ئۈمۈمەن ئوخشايدۇ (↓)، ئۇنىڭدا قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغى ئونتۇرىغا چىققان ئەمەس. بۇنىڭدىن كورۈۋېلىشقا بولۇدىكى، ئەنگلىيە ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىنى ئويدۇرۇپ چىقىرىپ ئاردىدىن 15 ژىل ئوتكەندىن كېيىنمۇ جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ شەرق قسم چېگرىسىنىڭ ئەنئەنىۋي سىزىلىش ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتىشكە پېتىنالمىغان.

جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ تەكلىۋى بويىچە ئىككى تەرەپ قۇرالـلىق قوشۇنـلىرىنىڭ 1959 ـ ژىلى ئەمىلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىنى بويلاپ 20 كىلومېتردىن ئارقىغا چېكىنىشىنى كۆرسىتىش خەرىتىسى

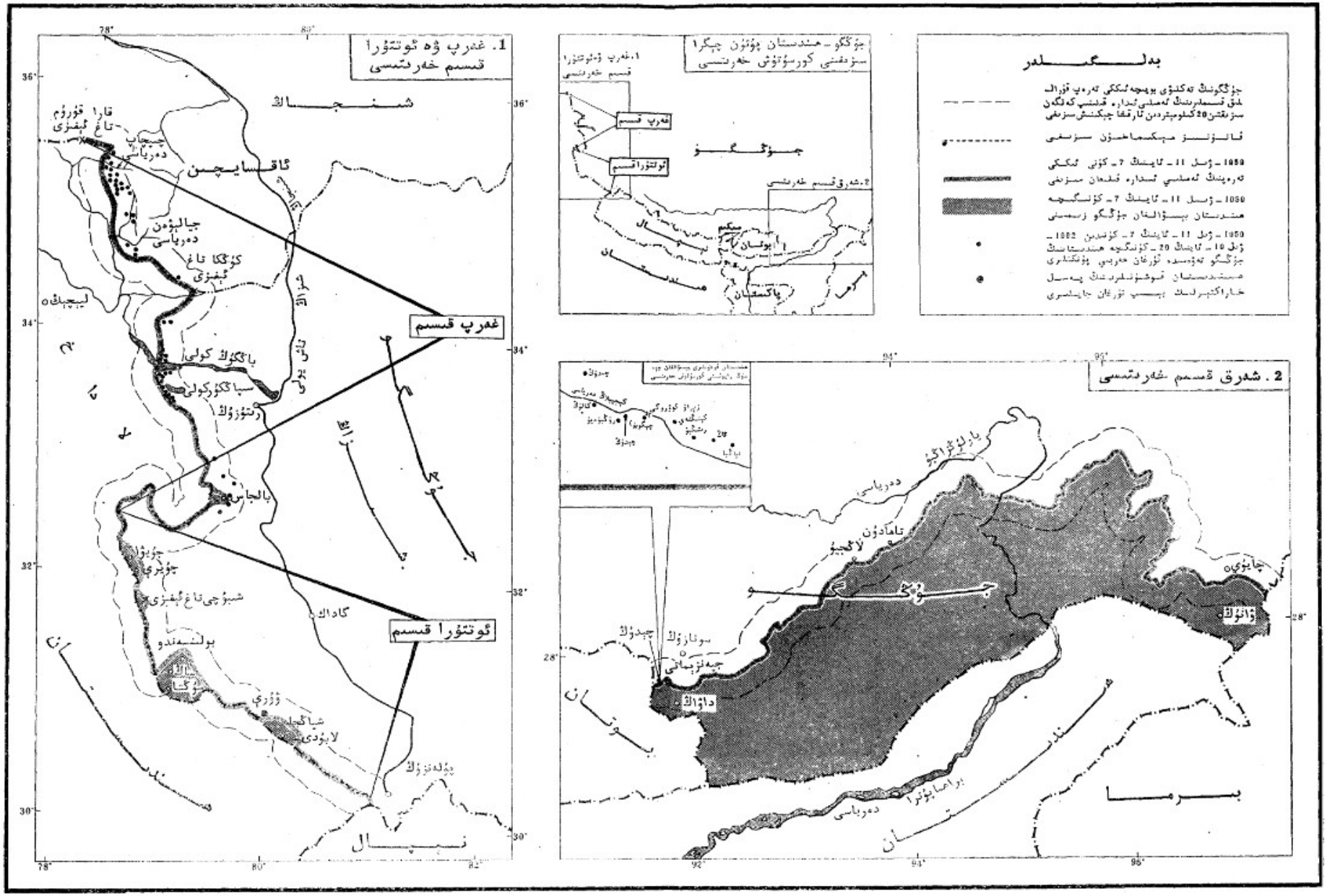

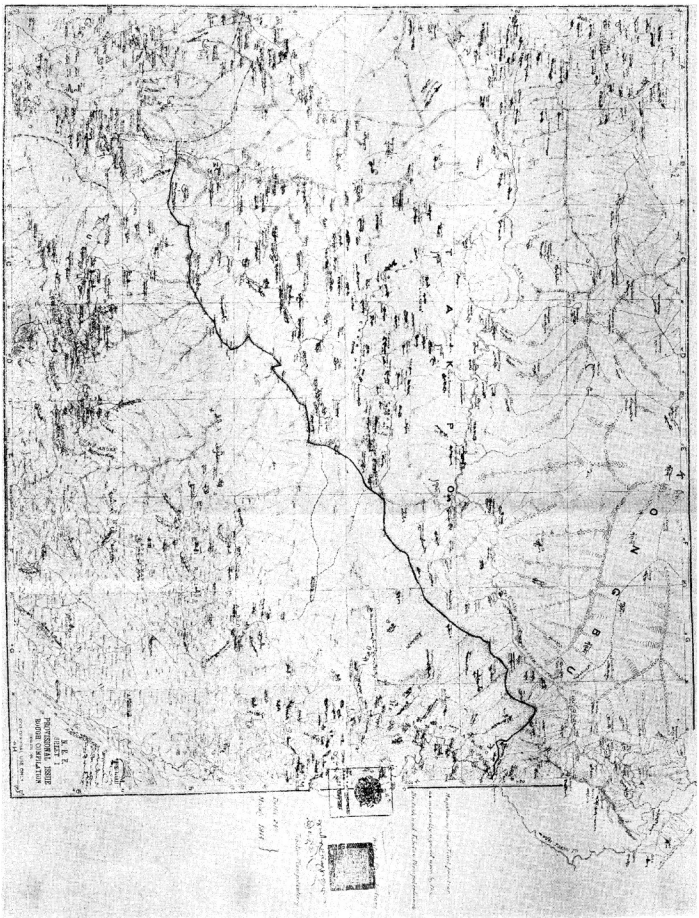

پایدىلىنىش خەرىتىسى VI (ئىككى پارچە)

1914 ـ يىل 3 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى ئەتىگەنىيە ۋەكىلى بىلەن خىۋا رايونىنىڭ ۋەكىلى جۇڭگو مەركىزىي ھوكۈمىتىنىڭ ۋەكىلىدىن يوشۇرۇپ قانۇنسىزلارچە سىزىۋالغان «مەكماخۇن سىزىقى» ئەسلى خەرىتىسىنىڭ قايتىدىن ئىشلەنگەن نۇسخىسى.

Map showing Indian Tibet frontier as mutually agreed upon by the British and Tibetan Plenipotentiaries.

NORTH EAST FRONTIER
SHEET II
PROVISIONAL ISSUE
ROUGH COMPILATION

بۇ كىتاپ خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن 1962 ـ يىلى 11 ـ ئايدا تولۇقلاپ نەشر قىلىنغان ئىككىنچى نەشرى ئۇچىنچى باسمىسىدىن تەرجىمە قىلىندى.

本书根据人民出版社1962年11月增訂的第二版第三次印刷的版本譯出

مۇندەرىجە

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ھوكۇمىتىنىڭ باياناتى.....(1)
(1962 ـ ژىل 10 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى)

جۇ ئېنلەي زۇڭلىنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى مۇناسىۋىتى ھەققىدە ئاسىيا ـ ئافرىكا دولەتلىرى رەھبەرلىرىگە يوللىغان خېتى.....(8)
(1962 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى)
قوشۇمچە: 1ـخەرىتە، 2ـخەرىتە، 3ـخەرىتە، 4ـخەرىتە، 5ـخەرىتە
پايدىلىنىش خەرىتىسى I، پايدىلىنىش خەرىتىسى II، A،
پايدىلىنىش خەرىتىسى II، B، پايدىلىنىش خەرىتىسى III،
پايدىلىنىش خەرىتىسى IV، پايدىلىنىش خەرىتىسى V،
پايدىلىنىش خەرىتىسى VI (ئىككى پارچە)

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ھوكۇمىتىنىڭ باياناتى.....(49)
(1962 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى، سائەت نول، بېيجىڭ)

جۇ ئېنلەي زۇڭلىنىڭ نېھرۇ زۇڭلىغا ئېۋەتكەن خېتى.....(59)
(1959 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى)

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى تاشقى ئىشلار بۇيرۇقنامىسىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا تاپشۇرغان جاۋابىي.....(64)
(1959 ـ ژىل 12 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى)

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى مۇناسىۋىتى ھەققىدە نېھرۇ پەلسەپىسى توغرىسىدا...«رېئىمن رېباۋ» تەھرىر بولۇمى(115)
(1962 ـ ژىل 10 ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى)

نېھرۇ ھوكۇمىتى نىمە ئۈچۈن تا ھازىرغىچە تېبەت سوھبىتىنى رەت قىلىدۇ؟.....«قىزىل بايراق» باش ماقالىسى(170)
(1962 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈندىكى 22 ـ سان)

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ھوكۇمىتىنىڭ باياناتى

(1962 - ژىل 10 - ئاينىڭ 24 - كۈنى)

يېقىندا جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدا جىددىي قۇراللىق توقۇنۇش يۈز بەردى. بۇنداق ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشى ناھايىتى بەختسىزلىكتۇر. جۇڭگو - ھىندىستان خەلقلىرى ئەزەلدىنلا دوستانە ئوتكەن، مۇندىن كېيىنمۇ ئەۋلات - ئەۋلاتلىرىغىچە دوستانە ئوتۈشى لازىم. چېگرا مەسىلىسى سەۋەبىدىن جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى دولەت قۇراللىق توقۇنۇشۇپ قالدى، بۇ، جۇڭگو ھوكۇمىتى ۋە خەلقى خالىمايدىغان، شۇنداقلا پۈتۈن دۇنيادىكى تىنچلىقپەرۋەر ئەللەر ۋە خەلقلەرمۇ خالىمايدىغان ۋەقە ئىدى.

جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى تارىختىن قېپقالغان مەسىلە، ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا ئەنئەنىۋىي ئادەت چېگرا سىزىقى مەۋجۇت، لېكىن ئىككى دولەتنىڭ چېگرىسى ئەزەلدىن رەسمىي بەلگىلەنگەن ئەمەس. شەرق قىسمىدىكى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى ئوتمۇشتە جۇڭگو - ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ ھوقۇقسىز ھالىتىدىن پايدىلىنىپ، جۇڭگوغا مەجبۇرى تاڭماقچى بولغان قانۇنسىز سىزىق بولۇپ، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئۇنى ئەزەلدىن ئېتىراپ قىلغان ئەمەس. ھىندىستان تەرەپ ھىندىستان مۇستەقىل بولغاندىن

كېيىن، بولۇپمۇ جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونى تېجىلىق بىلەن ئازات قىلىنىشتىن ئىلگىرى ۋە كېيىن، ئوزۇنىڭ شەرق قىسمىدىكى ئەمىلىي ئىدارە قىلىپ كەلگەن دائىرىسىنى ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىدىن پەيدىن - پەي شىمالغا سۈرۈپ ئاتالمىش ھېكمىياخۇن سىزىقىنى ئەتراپىغا ئېلىپ كەلدى. ئوتتۇرا ۋە غەربىي قىسمىدا تاكى 1959 - ژىلغىچە، قىسمەن جايلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ ئەمىلىي ئىدارە قىلىپ كەلگەن دائىرىسى، ئاساسەن، ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىغا ئويغۇن بولۇپ كەلدى. ھىندىستان تەرەپ شەرقى قىسمىدا 90 مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئوشۇق جۇڭگو زېمىنىنى ئىشغال قىلىۋالغان، 1959 - ژىلى يەنە ئىككى قېتىم چېگرا توقۇنۇشى قوزغىغان ھەم جۇڭگودىن بىر مۇنچە زېمىن تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، جۇڭگو ھوكۈمىتى جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى سوھبەت ئارقىلىق تېچ يول بىلەن ھەل قىلىشنى، تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنمىچە ئىككى تەرەپ ئەمىلىي ئىدارە قىلىپ كەلگەن دائىرىگە ھورمەت قىلىشنى، ھېچقايسى تەرەپنىڭ بىر تەرەپلىمىلىك ھەرىكەت ئارقىلىق چېگرىنىڭ ھالىتىنى ئوزگەرتمەسلىگى كېرەكلىگىنى باشتىن - ئاياق تەشەببۇس قىلىپ كەلدى.

جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىش مەخسىدىدە، جۇ ئېنىلەي زۇڭلى 1960 - ژىلى 4 - ئايدا ئېيجىڭ دېھلىگە بېرىپ، نېھرۇ زۇڭلى بىلەن سوھبەت ئوتكەزدى ھەم چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشقا يارىدەمى بولۇدىغان دەسلەپكى كېلىشىم ھاسىل قىلىشقا تىرىشتى. ئەپسۇسكى، جۇڭگو تەرەپنىڭ سەممىي تىرىشچانلىقى ھىندىستان تەرەپنىڭ قوشۇلۇشغا ئىگە بولالمىدى، شۇندىن كېيىن جۇڭگو - ھىندىستان ئەمەلدارلىرىنىڭ ئۇچرىشىشمۇ تىگىشلىك نېتىجىگە ئېرىشەلمىدى.

جۇڭگو هوكۇمىتى ئىز چىل تۇردە شۇنداق ھېساپلاپ كەلدىكى، جۇڭ-گو-ھىندىستان ئىككى تەرەپ چېگرا مەسىلىسىدە ھازىرچە بىر پىكىر گە كېلەلمىگەن تەقدىردىمۇ، چېگرا توقۇنۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقارماسلىقى كېرەك. ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشىدىن خالى بولۇش بىلەن توقۇنۇشتىن ساقلىنىشنى كۆزدە تۇتۇپ، 1959-ۋىلىلا جۇڭگو هوكۇمىتى ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنىڭ پۈتۈن چېگرا سىزىقى بويىچە 20 كىلومېتىردىن ئارقىغا چېكىنىشىنى ھەم چېگرىدا چارلاشنى توختۇتۇشنى نۇرغۇن قېتىم تەكلىپ قىلدى. ھىندىستان تەرەپ بۇ تەكلىپلەرنى رەت قىلغاندىن كېيىن، چېگرا ۋەزىيىتىنىڭ پەسىيىشگە يارىدىمى بولۇشنى كۆزدە تۇتۇپ، جۇڭگو يەنە ئۆز ئالدىغا چېگرىنىڭ بۇ تەرىپىدە چارلاشنى توختاتتى. ئويلىمىغان ئىدۇقكى، ھىندىستان تەرەپ بۇنداق ئەھۋالدىن پايدىلىنىپ، ئاۋال جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ ئوتتۇرا ۋە غەرپ قىسمىدا، كېيىن جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدا قەدەممۇ-قەدەم قىستاپ كېلىپ، جۇڭگو چېگرىسى ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرىش بىلەن بىر قانچە 10 مەربىي پۈنكت قۇرۇپ، ئۇزلۇكسىز قۇراللىق توقۇنۇش پەيدا قىلدى، نېتىجىدە، چېگرا ۋەزىيىتىنى كۇندىن-كۇنگە كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى.

بىر ئىلدىن ئوشۇق ۋاختتىن بۇيان، جۇڭگو هوكۇمىتى ھىندىستانىنىڭ قۇراللىق كۈچ بىلەن چېگرا ھالىتىنى ئۆزگەرتىشىنى توختۇتۇپ، سوھبەت جوزىسىغا يېڭىۋاشتىن قايتىپ كېلىشىنى قايتا-قايتا تەلەپ قىلدى. يېقىنقى ئۈچ ئاي ئىچىدە، جۇڭگو هوكۇمىتى جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدا سوھبەت ئوتكۈزۈشنى ۋە بۇنىڭغا ئالدىنقى شەرت قويماسلىقنى ئۈچ قېتىم تەكلىپ قىلدى، لېكىن بۇ ئۈچ قېتىملىق تەكلىپ ھىندىستان هوكۇمىتىنىڭ رەت

قىلىشىغا ئۇچرىدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ئوزىنىڭ كەڭ كۇلەملىك زىمىنىدىن چېقىپ كەتكەنلىكىنى، ئاندىن سوھبەت ئوتكۇزۇشكە بولۇدىغانلىغىنى تەكتىلەپ تۇرۇۋالدى.

بولۇپمۇ جۇڭگونى ھەيران قالدۇرۇدىغىنى شۇكى، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ تېچلىق تەكلىۋىنى رەت قىلغاندىن كېيىن، 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۇنى ھىندىستان قوشۇنلىرىغا جۇڭگو چېگرىسىدىكى جۇڭگو قوشۇنلىرىنى «تازىلىۋېتىش» ھەققىدە بۇيرۇق چۇشۇردى. ئۇنىڭ ئارقىدىنلا، 10 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۇنى، ھىندىستان قوشۇنلىرى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق ۋە غەرپ قىسىملىرىدا كەڭ كولەمدە ئۇمۇمىيۇزلۇك ھۇجۇم قوزغىدى. مۇنداق جىددى ئەھۋال ئاستىدا، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرىغا ئوزىنىڭ قوغداپ قايتارما زەربە بېرىشتىن باشقا يول قالمىدى.

ھازىر شىددەتلىك جەڭ داۋام قىلماقتا. مۇنداق جىددى ۋەزىيەتنىڭ يۈز بېرىشى جۇڭگو ھوكۇمىتى ۋە جۇڭگو خەلقىنى ئېچىندۇردى، ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرى ۋە خەلقلىرىنىمۇ خاتىرجەمسىزلەندۇردى. جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا تېنچ يول بىلەن ھەل قىلغىلى بولمايدىغان زادى قانداق مەسىلە بار؟ جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا نىمە سەۋەپتىن قانلىق توقۇنۇش پەيدا بولۇدۇ؟ جۇڭگوغا ھىندىستانىنىڭ بىر سۇڭ يېرىمۇ كېرەك ئەمەس. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا قۇرال كۇچى بىلەن ھەل قىلىشنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن ئەمەس. جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئاسىيادىكى ئىككى چوڭ مەملىكەت بولۇپ، ئۇلاردا ئاسىيا ۋە دۇنيا تېچلىغىغا نىسبەتەن زور مەسئۇلىيەت بار. بۇ ئىككى دولەت تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپىنىڭ تەشەببۇسچىلىرى ۋە باندۇڭ كېڭەشمىسىنىڭ قاتناشچىلىرىدۇر. جۇڭگو ـ

هندىستان ئىككى دولەتنىڭ مۇناسىۋىتى ھازىر ناھايىتى كەسكىنلىشىپ كەتكەن بولسىمۇ، تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپى ۋە باندۇڭ كېڭەشمىسىنىڭ روھىدىن ۋاز كېچىشكە ئاساس يوق. جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنداق دەپ ھېسابلايدىكى، جۇڭگو ـ ھىندىستان ھوكۇمەتلىرى جۇڭگو ـ ھىندىستانىدىكى بىر مىللىارد 100 مىللىون خەلقنىڭ تۈپ مەنپەئىتىنى، ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ جاھانگىرلىككە قارشى كۈرەشتىكى ئورتاق مەنپەئىتىنى، ئاسىيا تېچلىقىنى ۋە ئاسىيا ـ ئافرىكا ئىتتىپاقلىقىنىڭ مەنپەئىتىنى مۇھىم بىلىپ، ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە چېگرا توقۇنۇشىنى توختۇتۇپ، قايتىدىن تېچ سوھبەت باشلاش بىلەن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىش يولىنى ئىزدەشلىرى لازىم.

ھازىر جۇڭگو ھوكۇمىتى ئۇزىنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىشتىن ئىبارەت ئىزچىل مەيدانىغا ئاساسەن، تۆۋەندىكى ئۇچ تەكلىپنى تەنتەنىلىك بىلەن ئوتتۇرىغا قويۇدۇ:

1. ئىككى تەرەپ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى سوھبىتى ئارقىلىق تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشى كېرەك، دەپ ھېسابلىشى لازىم. تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنغىچە، جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ پۈتۈن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدا ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن گەمىلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىغا ھەر ئىككى تەرەپ ھورمەت قىلىپ، ئىككى تەرەپ قوراللىق قىسىملىرىنى بۇ سىزىقتىن 20 كىلومېتر دىن ئارقىغا چېكىندۈرۈش بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى بولۇشنى ماقۇل

كورۇشنى ئۇمىت قىلىدۇ.

2. ھىندىستان ھوكۇمىتى بىرىنچى تەكلىپنى ماقۇل كورگەن ئەھۋال ئاستىدا، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى تەرەپنىڭ كېڭىشىشى ئارقىلىق چېگرىنىڭ شەرق قىسمىدىكى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنى ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغىنىڭ شىمالىغا قايتۇرۇپ كېتىشنى خالايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن بىللە، چېگرىنىڭ ئوتتۇرا ۋە غەرپ قىسمىلىرىدا جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن، يەنى ئەنئەنىۋي ئادەتتە سىزىغىدىن ئوتتەسلىككە كاپالەتلەندۈرۈشى لازىم.

ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسمىلىرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشىدىن خالى بولۇش ۋە قۇراللىق توقۇنۇشنى توختىتىشقا دائىر ئىشلار ئۈستىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان ھوكۇمەتلىرى ئەمەلدارلار تەيىنلەپ، سوھبەتكە ئېلىپ بېرىشى لازىم.

3. جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى دوستانە ھەل قىلىش مەخسىدىدە، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت زۇڭلىرى يەنە بىر قېتىم سوھبەت ئوتكۈزۈشى لازىم، دەپ ھېسابلايدۇ. ئىككى تەرەپ مۇۋاپىق تاپقان ۋاختتا جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان زۇڭلىسىنىڭ بېيجىڭغا كېلىشىنى قارشى ئالىدۇ؛ ئەگەر ھىندىستان ھوكۇمىتىگە ئوڭايسىز بولسا، جۇڭگو زۇڭلىسى دېھلىگە بېرىپ، سوھبەت ئوتكۈزۈشنى خالايدۇ.

جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ژۇقۇرىدىكى ئۇچ

تەكلىپكە ئاكتىۋ قوشۇلۇشىنى مۇراجىەت قىلىدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرى ھوكۇمەتلىرىنىڭ تىرىشچانلىق كۆرسۈتۈپ، ژۇقۇرىدىكى ئۈچ تەكلىپنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى ئالقا سۈرۈشنى مۇراجىەت قىلىدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى بارلىق تېچلىقپەرۋەر ئەللەر ۋە خەلقلەرنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان دوستلىغىنى، ئاسىيا ـ ئافرىكا ئىتتىپاقلىقى ۋە دۇنيا تېچلىغىنى ئالقا سۈرۈش ئۈچۈن كۈچ قوشۇشنى مۇراجىەت قىلىدۇ.

جۇئىنلەي زۇكلىنىڭ جۇكگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى مۇناسىۋىتى بىلەن ئاسىيا ـ ئافرىكا دولەتلىرى رەھبەرلىرىگە يوللىغان خېتى

(1962 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى)

جانابى ئالىلىرىغا:

بەختكە قارشى جۇكگو ـ ھىندىستان چېگرا توقۇنۇشى داۋام قىلىۋاتقىنىغا بىر قانچە ھەپتە بولۇپ قالدى. ھازىر بۇ توقۇنۇش توختىمايلا قالماستىن، بەلكى يەنە داۋاملىق كېڭىيىش ئەلپازى بار. جۇكگو ھوكۇمىتى بۇنىڭدىن قاتتىق خاتىرجەمسىزلەنمەكتە. نۇرغۇن ئاسىيا ـ ئافرىكا دولەتلىرىمۇ بۇنىڭغا ئىنتايىن كۆڭۈل بولمەكتە. جانابى ئالىلىرىنىڭ جۇكگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش يولىدىكى تىرىشچانلىقلىرىغا ياردەمى بولار دېگەن ئۈمىت بىلەن بۇ خەتنى دادىللىق بىلەن يازدىم.

1. جۇكگو چېگرا مەسىلىسىنى تېنچ ھەل قىلىش يولىدا ئىزچىل تىرىشىپ كەلدى. جۇكگونىڭ ھىندىستان بىلەنلا چېگرا مەسىلىسى بولۇپ قالماستىن، غەربىي جەنۇبتىكى نۇرغۇن خوشنىلىرى بىلەنمۇ چېگرا مەسىلىلىرى بار. بۇ چېگرا مەسىلىلىرىنىڭ

مەنبىنى سۇرۇشتۇرۇپ ئېيتقاندا، تولىسنى بىز ۋە بۇ خوشنا دولەتلەر مۇستەقىللىققا ئېرىشىشتىن بۇرۇن جاھانگىرلار ۋە مۇستەملىكىچىلەر پەيدا قىلغان. بىز ۋە مۇشۇ دولەتلەر ئارقا-ئارقىدىن مۇستەقىللىققا ئېرىشكىنىمىزدىن كېيىن، جاھانگىرلار ۋە مۇستەملىكىچىلەر يەنە بۇ چېگرا مەسىلىلىرىنى سۈيىي-ئىستىمال قىلىپ، بىز يېڭى مۇستەقىل بولغان دولەتلەر ئوتتۇرىسىدا ماجرا پەيدا قىلىشقا ئۇرۇندى. شۇڭا جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنداق ھېساپلايدىكى، بۇ چېگرا مەسىلىلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش ۋاختىدا، بۇنىڭ ئاسىيا-ئافرىكا دولەتلىرى ئوتتۇرىسىدىكى مەسىلە ئىكەنلىگىنى، ئۇنىڭ ئاسىيا-ئافرىكا دولەتلىرى بىلەن جاھانگىر دولەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى مەسىلىگە ئوخشىمايدىغانلىقىنى ئېنىق تونۇش لازىم؛ ھۇشيارلىقنى ئوستۇرۇپ، جاھانگىرلارنىڭ بولغۇنچىلىك سېلىپ ئارىنى بۇزۇش قاپقىنىغا چۈشۈپ قالماسلىق كېرەك.

بۇ چېگرا مەسىلىلىرى تارىختىن قېپقالغان مەسىلە بولغاشقا، ئۇنىڭغا يېڭى جۇڭگونىڭ جاۋاپكار بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، يېڭى مۇستەقىل بولغان ئالاقىدار دولەتلەرنىڭمۇ جاۋاپكار بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنى تەشەببۇس قىلىدىكى: بۇ چېگرا مەسىلىلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش ۋاختىدا ئوتتۇرىسىدىكى تارىخىي ئارقا كورۇنۇشنىمۇ نەزەرگە ئېلىش، شەكىللەنگەن ئەمەلىي ئەھۋالنىمۇ نەزەرگە ئېلىش؛ ئالاقىدار ئىككى تەرەپنىڭ ھېچقايسىسى ئوزىنىڭ تەلىۋىنى ئىككىنچى تەرەپكە زورلاپ تاڭماستىن، تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپى ۋە باندۇڭ كېڭەشمىسىنىڭ 10 پرىنسىپى ئاساسىدا دوستانە كېڭىشىش، ئوز ئارا كېچىرىش، ئوزئارا يول قويۇش ئارقىلىق ئىككىلا تەرەپ ئۇچۇن ئادىل-مۇۋاپىق ھەل قىلىنىشىنى قولغا كەلتۇرۇشى لازىم.

جۇگگو ـ بىرما چېگرا مەسلىسى، ئەمەلىيەتتە، جۇگگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسلىسىدىنمۇ كوپ مۇرەككەپ ئىدى. لېكىن جۇگگو ـ بىرما ئىككى دولەت بۇ مەسلىنى ژۇقۇرىدا ئېيتىلغان روھ بويىچە دوستانە ھەل قىلدى. خۇددى شۇنىڭدەك، جۇگگو ـ نېپال چېگرا مەسلىسىمۇ يېقىندا دوستانە ھەل قىلىندى. جۇگگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسلىسى توغرىسىدىمۇ، جۇگگو ھوكۇمىتى بۇ مەسلىنى خۇددى ئەشۇنداق روھ بويىچە، ھىندىستان بىلەن تىنچ ـ دوستانە ئاساستا ھەل قىلىشقا تىرىشتى. لېكىن جۇگگونىڭ ئوتكەن ئۇچ ژىلدىن كوپرەك ۋاقىت ئىچىدە تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمۇدىغان ھەممە تىرىشچانلىقلارنى كور-سەتكەنلىگىگە قارىماي، نىمە ئۈچۈن بۇ مەسىلە ھەل قىلىنىش ئۈ ياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە، بۇگۈنكىدەك مۇنداق قان توكۈلۈدىغان چېگرا توقۇنۇشىغا ئۇزگۈرۈپ كەتتى؟ بۇ، ئەستايىدىل ئويلۇنۇپ كورۈشكە ئەرزىيدۇ. شۇ سەۋەپتىن مەن بۇ يەردە جۇگگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسلىسىنىڭ ئارقا كورۈنۈشىنى بىرقەدەر تونۇشتۇرۇپ ئوتۈشنى زورۇر دەپ ھېسابلايمەن.

2. تارىختا جۇگگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت خەلقلىرى تىنچ ـ دوستانە ئوتتۇپ كەلگەن. جۇگگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدىكى چېگرا ھېچقاچان رەسمىي بەلگىلەنمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئەنگلىيە مۇستەملىكىچىلىرى شەرققە كېلىشتۈن بۇرۇن جۇگگو ـ ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا ھېچقاچان چېگرا تالاش ـ تارتىشى بولغان ئەمەس. بۇ، شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ ئۇزۇنغىچە تىنچ بىللە ئوتتۇش جەريانىدا ئىككى تەرەپنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇش دائىرىسى بويىچە ئاللىقاچان ئەنئەنىۋي ئادەت چېگرىسى شەكىللەنگەن ئىدى. جۇگگو خەلقى ئۇنىڭغا ھورمەت قىلىدۇ،

هندىستان خەلقىمۇ ئۇنىڭغا هورمەت قىلىدۇ. جۇڭگو ـ هندىستان ئوتتۇرىسىدىكى بۇ ئەنئەنىۋى ئادەت چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمى هىمالايا تاغ تىزمىلرىنىڭ جەنۇبىي ئېتىكىنى بويلاپ كېتىدۇ، ئوتتۇرا قىسمى هىمالايا تاغ تىزمىلرىنى بويلاپ كېتىدۇ، غەرپ قىسمى قارا قۇرۇم تاغ تىزمىلرىنى بويلاپ كېتىدۇ (قوشۇمچە 1 ـ خەرىتىگە قارالسۇن).

شەرق قىسمىدا، هندىستان هوكۇمىتى تالاش ـ تارتىشنى ئوتتۇرىغا قويغان ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىغىنىڭ شىمالىدىكى جايلار ئەزەلدىنلا جۇڭگوغا تەۋە بولۇپ كەلگەن. بۇ جاي شىزاڭ رايونىغا قاراشلىق مېنيۇي، لويۇي، ئاستىن چايۇيىدىن ئىبارەت ئۈچ قىسمىنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ، بۇنىڭ كولىمى جەمئىي 90 مىڭ كۋادرات كىلومېتر بولۇپ، ئۈچ بېلگىسىگە ياكى توققۇز لۇڭانغا توغرى كېلىدۇ. بۇ جايدا ئۇزۇن زامان تۇرمۇش كوچۇرۇپ كەلگەن ئاهالىلار زاڭزۇ ياكى زاڭزۇ مىللىتى بىلەن يېقىن قانداشلىق مۇناسىۋىتى بولغان مىللەتلەردۇر. مەسىلەن، مومبا مىللىتى زاڭزۇ يېزىغىنى قوللۇنۇدۇ ۋە لاما دىنىغا ئېتىقات قىلىدۇ. بۇ جايدىكى يەرلەرنىڭ ناملىرىنىڭ كوپ قىسمى زاڭزۇ تىلى بىلەن ئاتىلىدۇ. مەسىلەن، كىشىلەر بۇ يەردە دەريانى «چۇي» دەپ ئاتايدۇ، نياڭچياڭ دەرياسىنى نياڭچياڭچۇي دەپ ئاتايدۇ؛ تاغ ئېغزىنى «لا» دەپ ئاتايدۇ، سېشەن تاغ ئېغزىنى «سېلا» دەپ ئاتايدۇ؛ جاي دېگەن سوزنى «يۇي» دەپ ئاتايدۇ، مېن دېگەن جايىنى «مېنيۇي» دەپ ئاتايدۇ. بۇ يەرنىڭ مەمۇرىي تۈزۈمى شىزاڭنىڭ باشقا قىسىملىرىغا ئوخشاش بولۇپ، ئاساسىي مەمۇرىي بىرلىك «زۇڭ» دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن، شېنگېزۇڭ، دېراكزۇڭلار. تا ئەنگىلىيە مۇستەملىكىچىلىرى ۋە هندىستانلىقلار بۇ يەرگە كەلگىچە جۇڭگونىڭ شىزاڭ يەرلىك داىمرىلىرى بۇ يەردە مەمۇرىي ئورگانلار

قورۇپ، ئەمەلدارلار تەيىنلەپ، باج ـ سېلىق ئېلىپ، ئەدلىيە هوقۇقـ قىنى ژۇرگۈزۈپ كەلگەن، مۇنداق مەمۇرىي باشقۇرۇش ئەزەلدىن شۇبهسىز بولۇپ كەلگەن.

ئوتتۇرا قسىمدا، هىندىستان هوكۇمىتى تالاش ـ تارتىشنى ئوتتۇرىغا قويغان ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىقىنىڭ شەرقىدىكى جايلار ئەزەلدىنلا جۇڭگوغا تەۋە بولۇپ كەلگەن، كولىمى جەمئىي 2000 كۋادرات كىلومېتر كېلىدۇ. بۇ جايلاردىكى ئاهالىلار پۈتۈنلەي دېگىدەك زاكۇلاردۇر. بۇ جايلار ئەزەلدىنلا شىزاڭ يەرلىك هوكۇمىتىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەن. شىزاڭ يەرلىك هوكۇمىتى بۇ جايلارنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇلۇشىغا دائىر هوججەتلەرنى بۇگۈنگىچە ساقلاپ كەلمەكتە.

غەرپ قسىمدا، هىندىستان هوكۇمىتى تالاش ـ تارتىشنى ئوتتۇرىغا قويغان ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىقىنىڭ شەرقى ۋە شىمالىدىكى جايلار ئەزەلدىنلا جۇڭگوغا تەۋە بولۇپ كەلگەن. بۇ جايلار، ئاساسەن، جۇڭگونىڭ شىنجاڭنىڭ ئاقسايچىن رايونى ۋە شىزاڭ ئالىي رايونىنىڭ بىر قىسمىنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ، ئۇنىڭ كولىمى جەمئىي 33 مىڭ كۋادرات كىلومېتر بولۇپ، بىر بېلگىيىگە ياكى ئۇچ لۇئانغا توغرى كېلىدۇ. بۇ جايدا ئاهالە شالاڭ بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئەزەلدىن شىنجاڭ بىلەن شىزاڭنىڭ ئالىي رايونىنى تۇتاشتۇرۇدىغان قاتناش تومۇرىدۇر. شىنجاڭنىڭ قىرغىز ۋە ئۇيغۇر چارۋىچىلىرى دائىم شۇ يەرلەردە مال بېقىپ كەلگەن. ئاقسايچىن دېگەن بۇ نام ئۇيغۇر تىلىدا «جۇڭگونىڭ ئاقسېيى»دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈدۇ. بۇ جاي تا هازىرغىچە جۇڭگونىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلمەكتە.

جۇڭگو ـ هىندىستان ئىككى مەملىكەت ئوتتۇرىسىدىكى ئەنئەنىۋي ئادەت چېگرىسى ناهايىتى ئۇزۇن مەزگىللەر ئىچىدە جۇڭگو ـ هىنـ

دستان ئىككى تەرەپنىڭ ھورمىتىگە ئىگە بولۇپ كەلگەنلا ئەمەس، بەلكى ئەنگلىيىنىڭ دەسلەپكى ھوكۇمەت خەرىتىلىرىدىمۇ ئەكس ئېتىلگەن. تا 1865 ـ ژىلغىچە ئەنگلىيە ھوكۇمەت خەرىتىلىرىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى غەرپ قىسمىنىڭ سزىلىشى ئەنئەنىۋى ئادەت سزىغى بىلەن ئۇمۇمەن ئوخشاش بولۇپ كەلگەن (پايدىلىنىدىغان خەرىتە I گە قارالسۇن)؛ تا 1936 ـ ژىلغىچە ئەنگلىيە ھوكۇمەت خەرىتىلىرىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى شەرق قىسمىنىڭ سزىلىشى ئەنئەنىۋى ئادەت سزىغى بىلەن ئۇمۇمەن ئوخشاش بولۇپ كەلگەن (پايدىلىنىدىغان خەرىتە A II ۋە B گە قارالسۇن).

3. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ماجراسى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ تاجاۋۇزچىلىغىدىن قېچىقالغان مىراس. ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى ھىندىستانىنى پۈتۈنلەي ئۆز ھوكۇمرانلىغىغا ئالغاندىن كېيىن ھىندىستان خەلقىنىڭ ھوقۇقسىزلىق ھالىتىدىن پايدىلىنىپ، ھىندىستانىنى بازە قىلىپ تۇرۇپ، ئۆزىنىڭ تاجاۋۇزچىلىق ۋە تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىش تىغىنى جۇڭگونىڭ غەربىي جەنۇپ ۋە غەربىي شىمال چېگرا رايونلىرىغا قاراتتى. 19 ـ ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن 20 ـ ئەسىرنىڭ باشلىرىغىچە ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى جۇڭگونىڭ شىزاڭ ۋە شىنجاڭ رايونلىرىغا تاجاۋۇز قىلىش يولىدىكى سۈيىقەستلىك ھەركەتلىرىنى ئۈزۈمسز تۇردە پائال ژۇرگۈزۈپ كەلدى. ئۇ، ئۆزىنىڭ جۇڭگونىڭ دېڭىز ياقىسىدىكى ۋە جۇڭگونىڭ ژۇرىگىدىكى جايلىرىغا تاجاۋۇز قىلىش ھەركەتلىرىگە ژىراقتىن ماسلاشتۇرۇش ئۈچۈن، جۇڭگودىن ئارقا ئىشىك ئېچىشقا ئۇرۇندى. 1911 ـ ژىلى جۇڭگودا مۇستەبىت خانىلىقنى ئاغدۇرۇش ئىنقىلابى بولدى. ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، شىزاڭنى جۇڭگودىن بولۇڭلىشقا ئۇرۇنۇپ،

جۇڭگونىڭ شىزاڭغا نىسبەتەن ئاتالمىش زۇڭجۇلۇق (مېتروپولىيە-لىك) ھوقۇقىنى ئېتىراپ قىلىش چارىسى بىلەن جۇڭگونىڭ شىزاڭغا بولغان ئىگىلىك ھوقۇقىنى ئىنكار قىلدى، 1914 ـ ژىلدىكى سىملا ژېغىنى ئەنە شۇنداق تارىخىي ئارقا كورۇنۇش ئاستىدا چاقىرىلغان ئىدى. لېكىن بۇ ژېغىندىمۇ ئەنگلىيە ۋەكىلى جۇڭگونىڭ كەڭ زىمىنىنى بولۇۋېلىش تەلىۋىنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويۇشقا جۇرئەت قىلالمىدى. ئەنگلىيە ۋەكىلى بۇ ژېغىننىڭ سرتىدا، جۇڭگو ھەركىزىي ھوكۇمىتىنىڭ ۋەكىللىرىنى خۇپىيانە ھالدا، شىزاڭ رايونىنىڭ ۋەكىلى بىلەن مەخپى ھوججەت ئالماشتۇرۇش ئۈسۈلى ئارقىلىق، سىمىق نامى پۈركەتكەن ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغىنى سزىپ چىقىپ، 90 مىڭ كۋادرات كىلومېتر كېلىدىغان جۇڭگو زېمىنىنى ئەنگلىيە ۋاسسالىغدىكى ھىندىستانغا تەۋە قىلىپ بېرىشكە ئۇرۇندى. شۇ چاغدىكى جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇ قانۇنسز مېكماخۇن سزىغىنى ئېتىراپ قىلمىدى. شۇنىڭدىن كېيىنكى جۇڭگو ھوكۇمەتلىرىمۇ بۇ قانۇنسز مېكماخۇن سزىغىنى ئېتىراپ قىلمىدى. شۇڭا تا 1936 ـ ژىلغىچە ئەنگلىيە ھوكۇمىتىنىڭ ئۇزىمۇ بۇ سزىقنى خەرىتىگە ئاشكارا سزىشقا جۇرئەت قىلالمىدى.

قانۇنسز مېكماخۇن سزىغى پۈتۈنلەي ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى جۇڭگو خەلقىنە زوراۋان تاڭغان سزىقتۇر. ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى بۇ قانۇنسز مېكماخۇن سزىغىنى پەيدا قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ، ناھايىتى ئۇزۇن مەزگىللەرگىچە جۇڭگو ـ ھىندىستان ئەنئەنىۋي ئادەت سزىغىنىڭ شىمالى ۋە قانۇنسز مېكماخۇن سزىغىنىڭ جەنۇبىدىكى رايونلارغا بېسىپ كىرىشكە جۇرئەت قىلالمىدى. پەقەت ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىگە كەلگەندىلا، ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى شۇ چاغدىكى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ غەربىي جەنۇبتىكى

چېگرا رايونلارنى سۈرۈشته قىلىشقا قادىر بولالمىغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، بۇ رايوننىڭ كىچىك بىر قىسمىنى ئىشغال قىلىۋالدى.

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدا، 19 ـ ئەسىرنىڭ 60 ـ ژىللىرىدا ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى شىنجاڭنىڭ ئىچكى جايلىرىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشىنىڭ ئەپلىك يولىنى تېپىش ئۈچۈن، يەر تۈزۈلۈشى خېلى تۈزەڭ بولغان ئاقسايچىنغا كوز سېلىپ، بۇ ئەتراپنى تىكى جايلارغا يوشۇرۇنۇپ كىرىپ، قانۇنسىز تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ھەربىي ئاخباراتچى خادىملارنى ئېۋەتتى. بۇ خادىملار ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ مەخسىدىگە ئاساسەن، شىنجاڭنى بولۇۋالىدىغان تۈرلۈك چېگرا سىزىقلىرىنى لايىھىلەپ چىقتى. ئەنگلىيە ھوكۇمىتى ئوز ئىرادىسى بويىچە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىقىنى ئوزگەرتىشكە ئۇرۇنۇپ كورگەن بولسىمۇ، لېكىن دەرھاللا جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ رەت قىلىشىغا ئۇچرىغان ئىدى.

ئەنگلىيە جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا ئوزۇن مۇددەت داۋاملاشقا ۋۇجۇدقا كەلگەن ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىقىنى يوققا چىقىرىپ، جۇڭگو زېمىنىنى بولۇۋېلىش ۋە ئەنگلىيە ۋاسىلىسىدىكى ھىندىستان زېمىنىنى كېڭەيتىش چارىسى بىلەن ئوزىنىڭ جاھانگىرلىك تاجاۋۇزچىلىق مەخسىدىگە يېتىشكە ئۇرۇنغان ئىدى. لېكىن، شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئوتتۇرىسىدىكى ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىقىنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىشقا، ئوزى سۈيىقەست بىلەن پەيدا قىلغان قانۇنسىز چېگرا سىزىقىنى پۈتۈنلەي ئوتتۇرىغا قويۇشقا جۇرئەت قىلالمىدى. 1865 ـ ژىللىدىن 1954 ـ ژىلغىچە ئەنگلىيە ۋە ھىندىستانىنىڭ خەرىتىلىرىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى چېگرا سىزىقى كورسۈتۈلمىگەن ياكى مۇجمەل كورسۈ-

تۇلگەن بولسىمۇ، بەلگىلەنمىگەن چېگرا دەپ ئەسكەرتىش بېرىلگەن. 1936 - ژىلدىن كېيىنكى ئارىلىقتا شەرق قىسمىدىكى قانۇنسىز مېكىماخۇن سىزىقى ئەنگلىيە ۋە ھىندىستاننىڭ خەرىتىلىرىدە پەيدا بولۇپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن 1954 - ژىلغىچە بەلگىلەنمىگەن چېگرا دەپ ئەسكەرتىش بېرىلىپ كەلگەن (پايدىلىنىدىغان خەرىتە III كە قارالسۇن).

4. ھىندىستان ۋە جۇڭگو 1947 - ۋە 1949 - ژىللىرى كەينى - كەينىدىن مۇستەقىللىققا ئېگە بولدى. ئىككى دولەت يېڭى ئاساستا دوستانە مۇناسىۋەتنى رېۋاجلاندۇردى. لېكىن گەينى زاماندا ھىندىستان تەرەپتىن پەيدا قىلىنغان سەۋەپلەر ئارقىسىدا جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى دولەتنىڭ مۇناسىۋىتىدە دەسلەپتىن تارتىپلا قاراڭغۇ بىر تەرەپمۇ مەۋجۇت بولۇپ كەلدى.

ئىككى دولەتنىڭ ئورتاق تېرىشچانلىقى ئارقىسىدا، جۇڭگو - ھىندىستان خېلى بۇرۇنلا دىپلوماتىك مۇناسىۋەت ئورناتتى، تېچلىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ مەشھۇر بەش پرىنسىپىنى بىرلىكتە تەشەببۇس قىلدى، جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونى بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا سودا ۋە قاتناش كېلىشىمى ئىمزالىدى، بۇنىڭ نېتىجىسىدە جۇڭگو بىلەن ھىندىستاننىڭ دوستلۇق مۇناسىۋىتى مەلۇم رېۋاجلىنىشقا ئېگە بولغان ئىدى. بىز ئىككى دولەت جاھانگىرلىكىنىڭ بارلىق مىراسلىرىنى چورۇپ تاشلاپ، پۈتۈنلەي يېڭى ئاساستا، ئوز ئارىسىدا دوستانە مۇناسىۋەت ئورنۇتۇشىمىز ۋە ئۇنى رېۋاجلاندۇرۇشىمىز لازىم ئىدى. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونىغا قاراتقان قارا نىيىتىگە ۋارىسلىق قىلىپ، شىزاڭنى ئوزىنىڭ تەسىر دائىرىسى ھېساپلاپ كەلدى، ھېچ بولمىغاندا، شىزاڭنى جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدىكى توقۇنۇشتىن

خالى جايغا ئايلاندۇرماقچى بولدى. شۇڭا، 1950 ـ ژىلى، ھىندىستان ھوكۇمىتى شىزاڭنىڭ تېچلىق بىلەن ئازات قىلىنىشىغا كۇچىنىڭ بېرىچە توسقۇنلۇق قىلدى. بۇنداق ئۇرۇنۇش ئەمەلگە ئاشمىغاندىن كېيىن، ھىندىستان جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدا قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىنى قاراپ كەلگەندە گىلگىرلەپ، ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىغىنىڭ شىمالى ۋە قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىنىڭ جەنۇبىدىكى جۇڭگو زېمىنىنى پۈتۈنلەي بېسىۋالدى. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدا، ھىندىستان ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ ساڭ، سۇكشاغا بولغان ئىشغالىيىتىگە بۇرۇنلا ۋارىسلىق قىلغاندىن تاشقىرى، 1954 ـ ژىلدىن كېيىن يەنە جۇيۇ، چۇيرې، شىبۇچى تاغ ئېغىزى، بولىنسەندو، شياڭجا، لابۇدىلارنىمۇ بېسىۋالدى. 1954 ـ ژىلدىن كېيىن ھىندىستان يەنە، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى بالجاسنى بېسىۋالدى.

ھىندىستان، بىر تەرەپتىن، جۇڭگونىڭ كەڭ كولەملىك زېمىنىنى بېسىۋالدى، يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇشتۇمتۇتلا، 1954 ـ ژىلى نەشىر قىلىنغان ھوكۇمەت خەرىتىسىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان ئوتتۇرىسىدىكى ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىغىنى بىر تەرەپلىمە ئوزگەرتىپ، ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى سۈيقەست بىلەن پەيدا قىلغان جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا سىزىغىنى پۈتۈنلەي ئوتتۇرىغا چىقاردى ۋە ئۇنى جۇڭگو ـ ھىندىستان ئوتتۇرىسىدىكى بەلگىلەنگەن چېگرا سۈپىتىدە جۇڭگوغا زورلاپ قوبۇل قىلدۇرماقچى بولدى (پايدىلىنىدىغان خەرىتە IV كە قارالسۇن).

جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستانىنىڭ جۇڭگونىڭ كەڭ كولەملىك زېمىنىنى ئىشغال قىلىۋالغانلىقىدىن ئىبارەت فاكتنى ئېتىراپ قىلمىدى، لېكىن جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسـ

لىسنى تېچ سوھبەت ئارقىلىق دوستانە ھەل قىلىش لازىملىغىنى؛ ھەل قىلىنغىچە چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ساقلاپ تۇرۇشنى تەشەببۇس قىلدى. جۇڭگو ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىنى ئېتىراپ قىلمىدى، لېكىن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلىنىشىنى قولىغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، جۇڭگو يەنە بۇ سىزىقتىن ئوتمىدى. ئىككى دولەت چېگرىسىنىڭ خەرىتىسىگە چېتىلىدىغان مەسىلىگە كەلسەك، چېگرا مەسىلىسىنى ئىككى تەرەپ سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلغاندىن كېيىنلا، ئاندىن ئىككى تەرەپنىڭ خەرىتىسىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش مۇمكىن. جۇڭگو ـ بىرما ۋە جۇڭگو ـ نېپال دولەتلىرىنىڭ ئىككى تەرەپ چېگرىسى ھەققىدىكى خەرىتىلىرى ئەشۇنداق جەريان ئارقىلىق بىرلىككە كەلتۈرۈلدى. جۇڭگودا نەشر قىلىنغان خەرىتىلەردە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ سىزىلىشى تارىخىي ئاساسقا ۋە فاكتلار ئاساسىغا ئىگە بولسىمۇ، لېكىن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى رەسمىي بەلگىلەنمىگەنلىكتىن، جۇڭگو ھېچقاچان ئۆزىنىڭ خەرىتىسىنى ھىندىستانغا تاڭمايدۇ، يەنە بىر تەرەپتىن، جۇڭگو ھىندىستانىنىڭ بىر تەرەپلىمە ئۆزگەرتكەن خەرىتىسىنمۇ ئەسلا قوبۇل قىلمايدۇ.

1950 ـ ژىلدىن 1958 ـ ژىلغىچە ھىندىستان كېينكى كۈنلەردىكى چېگرا ماجراسى ۋە چېگرا توقۇنۇشىنى قوزغاش ئۈچۈن ئۇرۇق چاچقان بولسىمۇ، جۇڭگو تەرەپ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى تېچ سوھبەت ئارقىلىق دوستانە ئاساستا ھەل قىلىش فاكتىنىدا چىڭ تۇرغانلىقتىن، شۇ مەزگىلدە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى ئۇمۇمەن تېچ ھالەتتە تۇردى.

5. شىزاڭ ئىسيانىدىن كېيىن ھىندىستان ھوكۈمىتى رەسمىي ھالدا جۇڭگودىن كەڭ كولەملىك زىمىن تەلەپ

قىلدى. 1959 ـ ژىلى 3 ـ ئايدا جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونىدا نۇرغۇن ئىگىلىرىنىڭ ئىسيانى يۈز بەردى. ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ ئىسيانىنى قوللاش ۋە رىبەبەتلەندۈرۈش بىلەنلا قالماستىن، بەلكى بۇ ئىسيان تىنجىتىلغاندىن كېيىن، قالدۇق باندىتلارنى قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھىندىستاندا جۇڭگوغا قارشى سىياسىي ھەرىكەتلەر ئېلىپ بېرىشىغا يول قويدى. شزاڭ ئىسيانى پارتلاپ ئۈزۈن ئوتمەيلا، نېھرۇ زۇڭلى رەسمىي ھالدا جۇڭگو ھوكۇمىتىدىن كەڭ كولەملىك زىمىن تەلەپ قىلدى. ئۇ، جۇڭگو ھوكۇمىتىدىن ھىندىستانىنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدىكى جۇڭگو زىمىنىنى بېسىۋالغانلىغىنى قانۇنى دەپ ئېتىراپ قىلىشىنى تەلەپ قىلىپلا قالماستىن، بەلكى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى ئەزەلدىن ھىندىستان ئىشغال قىلىپ باقمىغان ئاقسايچىن رايونىنى ھىندىستانغا تەۋە دەپ ئېتىراپ قىلىشنىمۇ تەلەپ قىلدى (قوشۇمچە 2 ـ خەرىتىگە قارالسۇن).

ھىندىستانىنىڭ ئاقسايچىن توغرىسىدىكى زىمىن تەلىۋى قۇرۇقتىن ـ قۇرۇق ئوتتۇرىغا قويۇلغان بولۇپ، ئۇ پۈتۈنلەي ئاساسسىزدۇر. بۇ جاي تارىختىن بۇيان جۇڭگونىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەن. 1950 ـ ژىلى جۇڭگو خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى مۇشۇ جاي ئارقىلىق شىنجاڭدىن شزاڭنىڭ ئالى رايونىغا كىرگەن. 1956 ـ ژىلدىن 1957 ـ ژىلغىچە، جۇڭگو تەرەپ بۇ جايدا يەنە قۇرۇلۇش كولىمى ناھايىتى زور بولغان شىنجاڭ ـ شزاڭ تاش يولىنى ياسىدى. ئەمما، لىيەتتە، ھىندىستان تا 1958 ـ ژىلغىچە جۇڭگونىڭ بۇ جايىنى باشقۇرۇۋاتقانلىغىغا نىسبەتەن باشقىچە پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويمىغان ئىدى. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى، ئەمدىلىكتە، بۇ جاي ھىندىستانغا تەۋە بولۇپ كەلگەن، پەقەت 1957 ـ ژىلى جۇڭگولۇقلار بۇ جايغا ئوغرۇر-

لۇقچە كىرىۋالدى، دېگەن سوزلەرنى قىلماقتا. كىشىلەرنىڭ ئەقلىگە سىغمايدىكى، بۇ جاي ھىندىستانىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەن بولسا، جۇڭگو خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسىنىڭ بۇ جاي ئارقىلىق شىزاڭغا كىرگەنلىگىنى ۋە قۇرۇلۇش كولىمى ناھايىتى زور بولغان تاش يول ياسىغانلىغىنى ھىندىستان نېمە ئۈچۈن بىلمەپتۇ؟ ھىندىستان ھوكۇمىتى پەقەت جۇڭگودا نەشىر قىلىنغان بىر رەسىملىك ژۇرنالدىلا جۇڭگونىڭ بۇ تاش يولىنى ياسىغانلىغىدىن خەۋەر تېپىپتۇ. 1958 ـ ژىلى 9 ـ ئايدا ھىندىستان تەرەپ بۇ جايغا چارلىغۇچىلىرىنى ئۈۋەتىپ، بېسىپ كىردى، لېكىن ئۇلار دەرھال جۇڭگو چېگرا مۇداپىە خادىملىرى تەرىپىدىن تۇتۇۋېلىنىدى. ئەگەر بۇ رايون ھەقىقەتەن ھىندىستانىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولغان بولسا، مۇنداق ئەھۋال قانداقمۇ يۈز بېرەلەيتتى؟ ئەمەلىيەتتە، نېھرۇ زۇڭلى 1959 ـ ژىلى 9 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى ھىندىستان ئىتتىپاق پالاتاسىدا بۇ جاي «باشـتىن ـ ئاياق ھېچقانداق باشقۇرۇشتا بولمىدى»، دېدى. ئۇ يەنە شۇ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 23 ـ كۈنى، ھىندىستان ئىتتىپاق پالاتاسىدا «ھېنىڭ بىلىشىمچە، ئەنگلىيە ھوكۇمرانلىق قىلغان دەۋردە، بۇ جايدا بىرەر كىشىمۇ ئولتۇراقلاشمىغان، شۇنىڭدەك ھەر قانداق ئالدىنقى قاراۋۇلـلارمۇ بولغان ئەمەس» دېدى. نېھرۇ زۇڭلى جۇڭگو تەرەپنىڭ ئەھۋالى توغرۇلۇق توغرى ھوكۇم چىقىرىشقا چارىسىز قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ سوزى ھىندىستانىنىڭ بۇ جايىنى ھېچقاچان باشقۇرۇپ باقمىغانلىغىنى ھەقىقەتەن ئىناۋەتلىك ھالدا ئىسپاتلاپ بەردى.

ھىندىستان جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدا جۇڭگونىڭ 90 مىڭ كۋادرات كىلومېتر زېمىنىنى ۋە ئوتتۇرا قىسمىدا 2000 كۋادرات كىلومېتر زېمىنىنى بېسىۋالدى، ھازىر يەنە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ، قىسمىدا جۇڭگونىڭ 33 مىڭ

كۆادرات كىلومېتر زىمنىنى بېسۇالماقچى بولۇۋاتىدۇ. دېمەك، ھىندىستاننىڭ قارىشىچە، گۇنىڭ ئوزى بېسۇالغان جۇڭگو زىمنىمۇ گۇنىڭ، گۇ تېخى بېسۇالمىغان جۇڭگو زىمنىمۇ گۇنىڭ بولۇدۇ، دېگەن سوز. بۇ، قۇرال بىلەن ھەيۋە قىلىپ كەلگەن ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىمۇ يېرىم مۇستەملىكە كونا جۇڭگوغا قويۇشقا پېتىنالمىغان تەلەپ ئىدى. يېڭى مۇستەقىل بولغان ھىندىستاننىڭ ئۇشتۇمتۇت بۇنداق تەلەپنى قويۇشى جۇڭگونىڭ پۈتۈنلەي كۇتمىگەن يېرىدىن چىقتى.

مەسىلىنىڭ جىددىلىگى ھىندىستاننىڭ جۇڭگوغا گۇمۇمىيۈزلۈك زىمىن تەلىۋىنى قويغانلىقىدىلا ئەمەس، بەلكى ھىندىستاننىڭ شۇنىڭ ئارقىسىدىنلا قۇرال كۈچى ئىشلىتىپ، شەكىللىنىپ بولغان چېگرا ھالىتىنى بىر تەرەپلىمىلىك بىلەن ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ زىمىن تەلىۋىنى ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولغانلىقىدا. ھىندىستان قۇراللىق قىسىملىرى شەرق قىسمىدا قانۇنسىز مېكماخۇن سزىقىدىن ئوتتۇپ، بۇ سزىقنىڭ شىمالىدىكى تامادۇن، لاڭجېۋ ۋە جېنزىمانىنى بېسۇالدى ھەم 1959 ـ ژىلى 8 ـ ئايدا لاڭجېۋنى بېسۇېلىش جەريانىدا چېگرىدا بىرنەچچە قېتىم قانلىق توقۇنۇش قوزغىدى. 1959 ـ ژىلى 10 ـ ئايدا، ھىندىستان قۇراللىق قىسىملىرى يەنە غەرپ قىسمىدا ئەنئەنىۋي ئادەت چېگرىسىدىن ئوتۇپ، كۇڭكا تاغ ئېغزىدا تېخمۇ جىددىي قانلىق چېگرا توقۇنۇشى قوزغىدى. بۇ ئىككى قېتىملىق چېگرا توقۇنۇشى ھىندىستاننىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتىنى تېخمۇ يامانلاشتۇرماقچى بولغانلىقىنىڭ ئالدىنقى ئالامىتى بولدى.

6. جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنى دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن بىر ئايال قىلىپ خالى قىلىش،

شۇنىڭ بىلەن بىللە، تېزدىن سوھبەت باشلاپ، چېگرا مەسىلىسىنى تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىشنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك، دەپ ھېسابلايدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئۇزۇنىڭ قولىدىن كەلگەن بارلىق ئىمكانىيەتلىك تەدبىرلەرنى قوللۇنۇپ، ۋەزگىيەتنىڭ يامانلىشىپ كېتىشىنى توسۇشقا بەل باغلىدى.

1959 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىگە ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسىملىرىنىڭ پۈتۈن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىقى بويىچە 20 كىلومېتر دىن ئارقىغا چېكىنىشىنى ۋە چارلاشنى توختۇتۇشنى تەكلىپ قىلدى. بۇ يەردە ئېيتىلغان ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىقى، غەرپ ۋە ئوتتۇرا قىسىملاردا مەڭگۈر خەتتىنىڭ 4 ـ بولۇمىدە بايان قىلىنغان ھىندىستان بىسۋالغان جۇڭگو زېمىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئەنە ئەنۋەلي ئادەت سىزىقى بىلەن ئوخشاش كېلىدۇ؛ شەرق قىسمىدا، ئەينى زاماندا ھىندىستان ئىشغال قىلىپ تۇرغان چېگرىنىڭ ھېسابقا ئالمىغاندا، قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقى بىلەن ئوخشاش كېلىدۇ (قوشۇمچە 3 ـ خەرىتىگە قارالسۇن). جۇڭگو ھوكۇمىتى يەنە، ئىككى دولەت زۇڭلىلىرى سوھبەت ئوتكۈزۈپ، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىشنى تەكلىپ قىلدى. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ تەكلىپلەرنى رەت قىلدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى 1959 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى بىر قارشى تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، جۇڭگو شىنجاڭنىڭ ئاقسايچىن رايونىدىكى بارلىق جۇڭگو خادىملىرىنى ھىندىستان تەشەببۇس قىلغان خەلقارا چېگرا سىزىقىنىڭ شەرقىغە چېكىندۈرۈش، بارلىق ھىندىستان خادىملىرىنى جۇڭگو تەشەببۇس قىلغان خەلقارا چېگرا سىزىقىنىڭ غەربىگە چېكىندۈرۈشنى تەشەببۇس قىلدى. ھىندىستان، ئەمەلىيەتتە، بۇ رايونغا كىرمىگەنلىكىنى

لىكتىن ھىندىستانىنىڭ بۇ تەكلىۋىنىڭ مەنىسى پەقەت جۇڭگو خادىم-لىرىنى كەڭ كولەملىك ئوز زىمىنىدىن بىر تەرەپلىملىك ھالدا چېكىندۈرۈشتىلا ئىبارەت، خالاس. جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇ ھامان ھىندىستان ھوكۇمىتىگە، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدا ئىككىنچى تەرەپ تەشەببۇس قىلغان چېگرا سىزىغىنىڭ ئارقىسىغا چېكىنىشنى تەشەببۇس قىلغان ئىكەن، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدىمۇ ئىككىنچى تەرەپ تەشەببۇس قىلغان چېگرا سىزىغىنىڭ ئارقىسىغا چېكىنىشىگە، يەنى ھىندىستانىنىڭ جۇڭگو كورسەتكەن ئەنگۈشۈي ئادەت سىزىغىنىڭ جەنۇبىغا، جۇڭگونىڭ ھىندىستان تەشەببۇس قىلغان ئاتالمىش مېكماخون سىزىغىنىڭ شىمالىغا چېكىنىشىگە قوشۇلامدۇ، دەپ سوئال قويدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇنىڭغا ھېچنەرسە دېيەلمەي، ئوز تەكلىۋىنى جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىغلا لايىق كېلىدۇ، دەپلا تۇرۇۋالدى. ئەھۋال ئايدىڭلاشتىكى، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ ئادىل - مۇۋاپىق ئاساستا تېنچ سوھبەت ئارقىلىق دوستانە ھەل قىلىنىشىغا قىزىقمايدۇ؛ ئەمىلىي ئىدارە قىلىش سىزىغى ئاساسىدا ئىككى تەرەپنىڭ قۇرالىق قىسمىلىرىنى چەتلەشتۈرۈۋېتىۋىشتىن ساقلىنىشقىمۇ قىزىقمايدۇ. ئۇنىڭ كوزلىگىنى قانداق قىلىپ قۇرالىق قىسمىلىرى ئارقىلىق جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدا جۇڭگو خادىملىرىنى جۇڭگو زىمىنىدىن سىقىپ چىقىرىۋېتىشتىلا ئىبارەت، خالاس.

شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، جۇڭگو ھوكۇمىتى يەنىلا، چېگرا توقۇنۇشىنى ساقلىنىش ئاھايىتى جىددى ئىش، دەپ ھېسابلىـ

دى، شۇڭا، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنى ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىقىدىن 20 كىلومېتردىن ئارقىغا چېكىنىدۇرۇش ھەم چارلاشنى توختىتۇش ھەققىدىكى تەكلىۋىنى رەت قىلغانلىقىدىن كېيىن، جۇڭگو چېگرىسىنىڭ بۇ تەرىپىدە چارلاشنى ئۆز ئالدىغا توختاتتى. جۇڭگو ھوكۇمىتى، مۇناقىشىلىق قىلىش، ھېچبولمىغاندا ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنى دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى قىلىش بىلەن چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىپ، چېگرىنىڭ خاتىرجەملىگىنى ساقلاپ قېلىشقا يارىدەمى بولار دەپ ئۈمىت قىلدى.

7. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى قولغا كەلتۈرۈش مەخسىتىدە، جۇڭگو زوڭلىسى 1960 ـ ژىلى 4 ـ ئايدا يېڭى دېھلىنى زىيارەت قىلدى ۋە نېھرۇ زوڭلى بىلەن سوھبەت ئوتكەزدى. سوھبەت داۋامىدا مەن مۇنۇلارنى قايتا ـ قايتا ئېيتىپ ئوتتۇم: چېگرا مەسىلىسىنى ئادىل ـ مۇۋاپىق ئاساستا تېچ يول بىلەن ھەل قىلىش كېرەك؛ ھازىرچە ھەل بولمىسا، شەكىللەندىگەن چېگرا ھالىتىنى ساقلاپ قېلىش كېرەك؛ توقۇنۇشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىككى تەرەپنىڭ قۇراللىق قىسىملىرىنى چەتلەشتۈرۈش لازىم. سوھبەت ئايالغاشقاندا، مەن سوھبەت داۋامىدا ھاسىل قىلىنغان ئورتاق نۇقتە يا كى يېقىنلاشقان نۇقتىلارنى ئالتە نۇقتىگە ژىغىنچاقلىدىم، بۇ مۇنۇلاردىن ئىبارەت:

1) ئىككى تەرەپ چېگرىسىدا تالاش ـ تارتىش مەۋجۇت.

2) ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا ھەر قايسىسىنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇشى يېتىپ بارغان ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىقى مەۋجۇت.

3) ئىككى دولەتنىڭ چېگرىسىنى بەلگىلەشتە بەزى جۇغراپىيە

پرنسىپلار، ھەسلەن، سۇ بولغۇچ، جىلىغا، تاغ ئېغىزى قاتارلىقلار چېگرىنىڭ ھەممە قىسىملىرىغا ئوخشاش لايىق كېلىشى كېرەك.

4) ئىككى دولەتنىڭ چېگرا ھەسلىسىنى ھەل قىلىشتا، ئىككى ھەمكەت خەلقلىرىنىڭ ھىمالايا تېغى بىلەن قاراقۇرۇم تېغىغا بولغان مىللىي ھېسسىياتىغا ئېتىۋار بېرىلىشى لازىم.

5) ئىككى دولەتنىڭ چېگرا ھەسلىسى سوھبەتلىشىش ئارقىلىق ھەل قىلىنغىچە ئىككى تەرەپ ئوزىنىڭ ئەمەلىي ئىدارە قىلىپ كەلگەن سىزىغىنى ساقلىشى، ئالدىنقى شەرت سۈپىتىدە زېمىن تەلىۋى قويماسلىقى لازىم، لېكىن ئايرىم تەرتىپكە سېلىشلارنى ئېلىپ بېرىش مۇمكىن.

6) چېگرىنىڭ خاتىرجەملىگىگە كاپالەت بېرىش، سوھبەتلىشىشكە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن، ئىككى تەرەپ چېگرىنىڭ ھەر قايسى قىسىملىرىدا چارلاشنى داۋاملىق توختۇتۇشى لازىم.

ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرىنىڭ داۋاملىق سوھبەتلىشىشىگە ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، بۇ ئورتاق نۇقتىلارنى مۇئەييەنلەشتۇرۇشنى تەكلىپ قىلدىم. بۇ ئالتە نۇقتە ھەر ئىككى تەرەپكە تامامەن تەڭ بولۇپ، ئۇنىڭدا بىر تەرەپ ئىككىنچى تەرەپكە زورمۇ-زور تاڭدىنان ھېچقانداق تەلەپ يوق، بۇ، نېھرۇ زۇڭلىنىڭ سوھبەت داۋامىدا ماڭا ئوز ئاغزى بىلەن بىلدۈرۈپ ئوتكەن كوز قاراشلىرىنىمۇ ئوز ئىچىگە ئالىدۇ. لېكىن نېھرۇ زۇڭلى قانداقتۇر بۇ ئالتە نۇقتىنى مۇئەييەنلەشتۇرۇشنى رەت قىلدى. بۇ رەت قىلىش، ئەمەلىيەتتە، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئىككى ھەمكەت ئوتتۇرىسىدا ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىغى مەۋجۇت ئىكەنلىگىنى ئېتىراپ قىلىشنى خالىمايدىغانلىقىدىن؛ ئىككى ھەمكەت چېگرا ھەسلىسى سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلىنغىچە ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىغا ئەمەل قىلىپ، سوھبەتنىڭ ئالدىنقى

شەرقى سۇپىتىدە زېمىن تەلىۋى قويماسلىقىغا ماقۇل بولۇشنى خالىمايدىغانلىقىدىن؛ چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسملىرىنى دوقمۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى قىلىشنى خالىمايدىغانلىقىدىن؛ ھەتتا ئىككى تەرەپنىڭ چېگرىسىدا تالاش-تارتىشنىڭ مەۋجۇتلىقىدىن ئىبارەت بۇ ئوبيېكتىۋ ئەھمىيەتنى ئېتىراپ قىلىشنى خالىمايدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. بۇ قېتىمقى سوھبەت داۋامىدا نېھرۇ زۇكىلىنىڭ پوزىتسىيىسى جۈگو ھوكۇمىتىگە ھىندىستاننىڭ زېمىن تەلىۋىنى شەرتسىز قوبۇل قىلدۇرۇشتىن، سوھبەت ئۈچۈن ھېچقانداق ئىمكانىيەت قالدۇرۇشقا يول قويماسلىقتىن ئىبارەت بولدى. بۇ تەلەپلەرنى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىمۇ جۈگو ھوكۇمىتىگە قويۇشقا پېتىنالمىغان ئىدى. نېھرۇ زۇكىلى جۈگو ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ تەلەپلەرنى ھەرگىز قوبۇل قىلمايدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىدۇ، ئۇنىڭ بۇ تەلەپلەردە چىڭ تۇرۇۋېلىشى جۈگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى غەرەزلىك ھالدا ئۇزۇنغىچە ھەل قىلماي ئېسىلىدۇرۇپ قويۇپ، جۈگو - ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتىنى ئۇزۇن مۇددەتكىچە كەسكىنلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت ئىكەنلىگى روشەن.

شۇنىڭدىن كېيىن 1960 - ژىلى 6 - ئايدىن 12 - ئايغىچە ئېلىپ بېرىلغان ئىككى دولەت ئەمەلدارلىرىنىڭ ئۈچرۇشۇشى داۋامىدا، جۈگو تەرەپ نۇرغۇنلىغان ھەقىقىي ئاساسلىق ماتېرىياللار ئارقىلىق، جۈگو كورسەتكەن ئەنئەنىۋي ئادەت بولۇپ كەتكەن جۈگو - ھىندىستان چېگرا سىزىقى تارىخىي ئاساسقا ۋە فاكت ئاساسىغا ئىگە ئىكەنلىگىنى ئىسپاتلىدى. لېكىن ھىندىستان تەرەپ، ئاساسەن، ئەنگلىيە ساياھەتچىلىرى ۋە تەۋەككۈلچىلىرىنىڭ ئاساسسىز ئىكەنلىگى كورۇنۇپ تۇرغان ماتېرىياللىرىغا ئاساسلىنىپ، قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقىنى جۈگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدىكى

گەنئەنسۇئي ئادەت سزنفى دەپ، تارىختىن بۇيان جۇڭگونىڭ باش-
قۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەن ئاقسايچىنىي ھىندىستانغا تەۋە، دەپ
تۇرۇۋالدى. شۇنداق قىلىپ ئىككى مەملىكەت گەمەلدارلىرىنىڭ
ئۇچرۇشۇشمۇ نېتىجىگە ئېرىشەلمىدى.

8. ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئىككى دولەت زۇڭلىلىرى سوھبىتىدە كورسەتكەن كېلىشىم قېلىش سەممىيىتىنى ئاجىزلىق-بوزەكلىك دەپ، جۇڭگونىڭ چېگرىدىكى چارلاشنى ئوز ئالدىغا توختاتقانلىغىنى پايدىلىنىش پۇرسىتى، دەپ بىلدى. شۇڭلاشقا ئىككى دولەت گەمەلدارلىرىنىڭ ئۇچرۇشۇشى ئاياغلاشقاندىن كېيىن، ھىندىستان قوشۇنلىرى ئاۋال جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەربىي قىسمىدا، كېيىن شەرق قىسمىدا گەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن ئوتۇپ، بارغانچە كوپ جۇڭگو زېمىنىنى بېسىۋالدى، بارغانچە جىددىي قۇرالىق ئىغۋاگەرچىلىك ژۇرگوزدى.

جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەربىي قىسمىدا، 1961-ژىلدىن، بولۇپمۇ بۇ ژىل 4-ئايدىن ئېتىۋارەن، ھىندىستان قوشۇنلىرى جۇڭگو چېگرىسى ئىچىگە ئۇزلۇكسىز بېسىپ كىرىپ، يېڭى ھەربىي پۇنكتلار قۇردى. بۇ قېتىم جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا توقۇنۇشى ئۇمۇمىيۈزلۈك پارتلىغانغا قەدەر، ھىندىستان جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەربىي قىسمىدىكى جۇڭگو چېگرىسى ئىچىدە جەمئى 43 ئىشغالىيەت پۇنكتى قۇردى (قوشۇمچە 4-خەرىتىگە قارالسۇن). بۇ پۇنكتلارنىڭ بەزىلىرى جۇڭگو قاراۋۇللىرىغا ئاران بىر نەچچە مېتىرلا كېلىدىغان يەرگىچە يېقىنلاپ كەلگەن، بەزىلىرى ھەتتا جۇڭگو

قاراؤۇللىرىنىڭ ئارقا تەرىپىگە قۇرۇلۇپ، جۇڭگو قاراۋۇللىرىنىڭ ئارقا يوللىرىنى كېسىپ تاشلىغان. نېھرۇ زۇڭلىنىڭ 1962 - ژىلى 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ھىندىستان خەلق پالاتاسىدا سوزلىگەن سوزى بىلەن ئېيتقاندا، «ھىندىستان جۇڭگولۇقلارنىڭ قاراۋۇللىرىغا خەۋپ يەتكۈزۈدىغان بىر مۇنچە يېڭى چارلاش قاراۋۇللىرىنى قۇردى؛ كوپۇنچە بىز تەرەپنىڭ ھەركەتلىنىشى سەۋەبىدىن جۇڭگولۇقلارمۇ ھەركەتلىنىشكە مەجبۇر بولدى. پۈتۈن دۇنيادىكى ئوقۇمۇشلۇق كىشىلەر شۇنى چۈشىنىدىكى، بۇ جايلارنىڭ ئەھۋالى بىزگە پايدىلىق تەرەپكە قاراپ ئوزگەرمەكتە، جۇڭگولۇقلار بۇنىڭدىن تەشۋىشلەنمەكتە». ھىندىستان «بلىتس» گېزىتى شۇ ۋاختىتا ھىندىستانىنىڭ بۇ يەردە 2500 كۋادرات ئىنگلىز ملى كېلىدىغان بىر پارچە يەرنى بېسىۋالغانلىقىنى ئوچۇقتىن - ئوچۇق تەرغىب قىلىدى ھەمدە بۇ، دولەت مۇداپىە بۇجاڭى مېنون تۇزگەن «ناپالمونچە دادىل پلاندىن قولغا كەلتۈرۈلگەن بىردىن - بىر غەلىبىدۇر» دەپ ھېسابلىدى. بېيىسپ كىرگەن ھىندىستان قوشۇنلىرى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسملىرىغا ئوزلۇكسىز قوراللىق ئېغۇاگەرچىلىك ژۇرگۇزدى. ھىندىستان ئاۋىرو - پلانلىرى جۇڭگونىڭ ھاۋا تەۋەلىگىگە ئوزلۇكسىز تاجاۋۇز قىلىپ، خالىغانچە پاراكەندە قىلدى. ھىندىستان تەرەپنىڭ ئوستى - ئوستىگە قىلىۋاتقان بۇ ئىغۋاگەرچىلىك ھەركەتلىرى جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى ۋەزىيەتنى جىددى ھالدا كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى ۋە ئېغىر لاشتۇرۇۋەتتى.

جۇڭگو تەرەپنىڭ ئىنتايىن زور دەرىجىدە ئوزىنى تۇتۇۋېلىشى ۋە سەۋىر - تاقەت قىلىپ يول قويۇشى ئارقىسىدا ھىندىستانىنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى بېسىپ كىرىشى قاتتىق قارشىلىققا ئوچىرىمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ، بېسىپ كىرىش

ھەرکەتنى تېخىمۇ كۈلگىرلىگەن ھالدا جۇڭگو - ھندىستان چېگرا-سىنىڭ شەرق قىسمىغچە كېڭەيتىتى. بۇ ئەل 6 - ئايدىن ئېتىۋارەن ھندىستان قوشۇنلىرى قانۇنسىز مېكماخۇن سزىغدىن ئوتۇپ، شۇ سزىقنىڭ شىمالىدىكى چېدۇڭ رايونىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىپ، ئىشغالىيەت دائىرىسىنى ئۇزلۇكسىز كېڭەيتتى (قوشۇمچە 4 - خەرىتىگە قارالا) ھەمدە جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىغا كەينى - كەيىندىن قۇراللىق ھۇجۇم قوزغاپ، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە خادىملىرىدىن 47 كىشىنى ئولتۇردى ۋە يارىدار قىلدى. شۇنداق قىلىپ، بۇ قېتىمقى ئۇمۇمىيۈزلۈك جۇڭگو - ھندىستان چېگرا توقۇنۇشى پارتلاشتىن ئىلگىرى، ھندىستان تەرەپ جۇڭگو - ھندىستان چېگرا-سىنىڭ شەرق ۋە غەرپ قىسمىلىرىدا تېگىپ كەتسىلا پارتلايدىغان ئېغىر ۋەزئىيەتنى پەيدا قىلدى.

9. ھندىستاننىڭ بېسىپ كىرىشى ۋە ئىغۋاگەرچىلىكلىرى كۈنسايىن جىددىلەشكەن ۋە جۇڭگو - ھندىستان چېگرا ۋەزئىيىتى كۈنسايىن ئېغىرلاشقان جەريانىدا، جۇڭگو تەرەپ باشتىن - ئاياق ئەڭ زور دەرىجىدە ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ۋە سەۋىر - تاقەت بىلەن يول قويدى. جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى ھەر قانداق ئەھۋال ئاستىدا بىرىنچى بولۇپ ئوق چقارماسلىق؛ ھېچ ئامال بولمىغان ۋاختىتلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، قايتارما زەربە بەرمەسلىك توغرۇلۇق بۇيرۇق ئالغان. جۇڭگو ھوكۇمىتى، بىر تەرەپتىن، ھندىستان ھوكۇمىتىگە قارشىلىق بىلدۈردى ۋە ئاگاھلاندۇرۇش بەردى، ھندىستاننىڭ جۇڭگو زېمىنىنى بېسىۋالغانلىق فاكتىنى ماقۇل كورمەيدىغانلىغىنى بىلدۈردى، ھندىستاننىڭ جۇڭگو زېمىنىدىن چېقىپ كېتىشىنى قەتئىي تەلەپ

قىلىدى؛ يەنە بىر تەرەپتىن، سوھبەت ئارقىلىق، جۇڭگو-ھىندىستان مۇناسىۋىتىنى ياخشىلاش، جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى قولغا كەلتۈرۈش جەھەتتىكى تىرىشچانلىغىنى قىلچەمۇ بوشاشتۇرمىدى.

جۇڭگو تەرەپ شۇنداق ھېسابلايدىكى، جۇڭگو-ھىندىستان مۇناسىۋىتىنى ياخشىلاشقا يارىدەم بولۇدىغان ھەر قانداق تەدبىرنىڭ جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكىمۇ يارىدىمى بولۇدىغانلىغى چوقۇم. 1954-ژىلى جۇڭگو بىلەن ھىندىستاننىڭ جۇڭگو شىزاڭ رايونى بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدىكى سودا ۋە قاتناش كېلىشىمنىڭ مۇددىتى 1962-ژىلى 6-ئايدا توشۇدىغانلىغى مۇناسىۋىتى بىلەن، 1961-ژىلى 12-ئايدىن 1962-ژىلى 5-ئايغىچە جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇرۇنقى كېلىشىمنىڭ ئورنىغا يېڭى كېلىشىم تۈزۈشنى ئۈچ قېتىم تەكلىپ قىلدى. بۇ يېڭى كېلىشىمنى تۈزۈش گەرچە جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى بىلەن مۇناسىۋەتسىز بولسىمۇ، لېكىن جۇڭگو-ھىندىستان مۇناسىۋىتىنى ياخشىلاشقا يارىدىمى بولۇشىدا شەك-شۈبھە يوق ئىدى. جۇڭگو بۇ تەكلىپنى پۈتۈنلەي ياخشى نىيەت بىلەن قوبۇل ئىدى. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى بولسا، مۇشۇ يېڭى كېلىشىمنى تۈزۈشنىڭ ئالدىنقى شەرتى سۈپىتىدە، ھىندىستاننىڭ زېمىن تەلەپ قىلىنىشىنى جۇڭگوغا قوبۇل قىلدۇرماقچى بولۇپ، جۇڭگونىڭ تەكلىپىنى پۈتۈنلەي يولسىز رەت قىلدى.

جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتى كۈنسايىن كەسكىنلىشىپ كەتكەنلىكتىن، جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرا مەسىلىسىنى سوھبەت ئارقىلىق تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىش زورۇرلىگىنى تېخىمۇ تەكتلىدى، لېكىن

ھىندىستان ھوكۇمىتى پاسسۇ پوزىتسىيە ئوللۇنۇپ گەلدى. تا بۇ ژىل 7 ـ ئايىنىڭ 26 ـ كۈنىگە كەلگەنـدىلا، ھىنـدىستان ھوكۇمىتى ئاندىن ئىككى تەرەپ ئەمەلدارلىرىنىڭ دوكلادى ئاساسىدا چېگرا مەسىلىسىنى يەنمۇ ئىلگىرلىگەن ھالـدا مۇزاكىرە قىلىش توغرىسـىدىكى ئارزۇسىنى مۇجمەل ھالدا بىلـدۈردى. جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇ ھامان 8 ـ ئايىنىڭ 4 ـ كۈنىدىكى جاۋخۇيـدا بۇنىڭغا ئاكتىۋ قوشۇلـدى ھەمدە بۇ مۇزاكىرىنى مۇمكىن قەدەر تېز ئوتكـۈزۈشنى تەكلىپ قىلدى.

لېكىن، ھىندىستان ھوكۇمىتى 8 ـ ئايىنىڭ 22 ـ كۈنىدىكى جاۋخۇ ـ يىدا ئۇشتۇمتۇتلا مۇقامىنى ئۆزگەرتىپ، جۇڭگو ئاۋال جۇڭگو ـ ھىنـدىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى ئۇزىنىڭ كەڭ كولەملىك زىمىنىدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىنلا، ئاندىن ئىككى تەرەپ ئەمەلـدارلىرىنىڭ دوكلادى ئاساسىدا چېگرا مەسىلىسىنى يەنمۇ ئىلگىرلىگەن ھالدا مۇزاكىرە قىلىشقا ئۇرۇنۇشتىن ئىبارەت بىر تەرەپلىمە ئالدىنقى شەرتىنى ئوتتۇرىغا قويۇلماسلىقنى كېرەكلىگىنى كورسەتـتى ھەمدە ئىككى تەرەپ ئەكىللىرىنىڭ 10 ـ ئايىنىڭ 15 ـ كۈنىدىن ئېتىبـارەن نوۋەت بىلەن ئاۋال بېيجىڭـدە، كېيىن دېھلىدە چېگرا مەسىلىسىتوغرىسىدىكى مۇزاكىرىنى باشلىشىنى يەنمۇ ئىلگىرلەپ تەكلىپ قىلـدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتـا، چېگرىدىكى كەسكىن ۋەزگىيەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، جۇڭگو ھوكۇ ـ مىتى ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسمىلىرىنىڭ پۈتۈن چېگرا سىزىقى

بويىچە 20 كىلومېتردىن ئارقىغا چېكىنىشنى يەنە بىر قېتىم تەكلىپ قىلدى.

لېكىن، ھىندىستان ھوكۇمىتى 9 ـ ئايىنىڭ 19 ـ كۈنىدىكى جاۋ-خۇيىدا، جۇڭگو تەرەپنىڭ ئىككىنچى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنى چەتلەشتۈرۈش ۋە چېگرا مەسلىسىنى ئالدىنقى شەرت قويمىغان ھالدا مۇزاكىرە قىلىش توغرىسىدىكى تەكلىۋىنى رەت قىلدى، پەقەت جۇڭگو ئوتتۇرىغا قويغان مۇزاكىرە ئوتكۈزۈش كۈنى ۋە ئورنىغلا قوشۇلغان بولسىمۇ، مۇزاكىرىنىڭ مەزمۇنى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدىكى ئوزىنىڭ كەڭ كولەملىك زېمىنىدىن چېقىپ كېتىش مەسلىسىدىلا ئىبارەت بولۇشى كېرەكلىگىنى تەكتلەپ تۇرۇۋالدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى 10 ـ ئاينىڭ 3 ـ كۈنىدىكى جاۋخۇيىدا ئىككى تەرەپنىڭ ئەمەلدارلار دوكلادى ئاساسىدا چېگرا مەسلىسىنى تېزدىن مۇزاكىرە قىلىشنى، مۇزاكىرە جەريانىدا ھېچقايسى تەرەپنىڭ ئىككىنچى تەرەپ ئوتتۇرىغا قويۇشى ئېھتىمال بولغان چېگرىغا ئالاقىدار ھەر قانداق مەسلىنى مۇزاكىرە قىلىشنى رەت قىلماسلىقىنى يەنە بىر قېتىم تەكلىپ قىلدى. بۇ تەكلىپ ئىككى تەرەپنىڭ قايىسىسىغىلا بولسۇن ئادەل ئىدى.

لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى 10 ـ ئاينىڭ 6 ـ كۈنىدىكى جاۋاپ جاۋخۇيىدا جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ژۇقۇرىدىكى ئادەل تەكلىۋىنى رەت قىلىپلا قالماستىن، بەلكى ئەسلىدىكى ئالدىنقى شەرتنىڭ سىرتىدا يېڭى ئالدىنقى شەرتلەرنى قويۇپ، جۇڭگو قىسىملىرىنىڭ قانۇنسىز ھېكىمىاخۇن سىزىغىنىڭ شىمالىدىكىجۇڭگو زېمىنى چېدۇڭ رايونىدىن چېقىپ كېتىشنى تەلەپ قىلدى. دېمەك، ھىندىستان ھوكۇمىتى تۇتۇرۇقسىزلىق قىلىپ، بارغانسىرى كوپ ئالدىنقى شەرتلەرنى قويۇپ، ئاخىر، چېگرا مەسلىسىنى مۇزاكىرە قىلىدىغان

سوهبەتنىڭ دەرۋازىسىنى ئېتىپ قويدى.

10. ھىندىستان جۇڭگوغا بىر قاتار خاتا باھالارنى بەرگەنلىگى ئۈچۈن جۇڭگونىڭ تېچلىق تەكلىۋىنى رەت قىلىپلا قالماستىن، بەلكى ئاخىرى، ھەربىي تەۋەككۇلچىلىك يولىغا ماڭدى. ھىندىستان جۇڭگونىڭ ئىختىسادىي قىينچىلىقى ئېغىرلىشىپ يەڭگىلى بولمايدىغان دەرىجىگە يەتتى، ئاق‌ش‌نىڭ قوللىشىغا ئىگە بولغان جياڭ جېيشى گۇرۇھىنىڭ جۇڭگونىڭ شەرقىي جەنۇپ دېڭىز قىرغىغىدىكى رايونلىرىغا ئۇسۇپ كىرىش قەستى جۇڭگونىڭ دولەت مۇداپىە كۈچىنى تۈتۈپ تۇرغانلىقى ئارقىسىدا، جۇڭگونىڭ غەربىي جەنۇپ رايونىدىكى مۇداپىسى كاۋاك بولۇپ قالدى، دەپ بىلىپ، بۇنى ئۇزىنىڭ پۈتۈن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا سىزىغى بويىچە كەڭ كولەملىك قورالىق ھۇجۇم قوزغىشى ئۈچۈن ئەڭ ياخشى پۇرسەت، دەپ ھېسابلىدى. 10 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى، ھىندىستان دولەت مۇداپىە بۈسى «شەرق ھەربىي رايونى» نىڭ قارىمىغىدا مەخسۇس جۇڭگوغا تاقابىل تۇرۇدىغان يېڭى بىر جۇنتۇەن قورۇلغانلىغىنى جاكالدى ۋە كاۋۇل جۇڭجياڭنى بۇ جۇنتۇەننىڭ سىلكىلىغا تەيىنلىدى. 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى، نەھرۇزۇگلى جۇڭگو قىسىملىرىنى، ئۇنىڭ سوزى بويىچە ئېيتقاندا، بېسىپ كىرگەن رايوندىن ـ ئەملىيەتتە جۇڭگو زېمىنىدىن «تازىلىۋېتىش» توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈرگەنلىگىنى جاكالدى. 10 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنى، سابىق ھىندىستان دولەت مۇداپىە بۇجاڭگى مېنون جۇڭگو بىلەن ئەڭ ئاخىرقى بىر ئادەم ۋە ئەڭ ئاخىرقى بىرتال ملىتق قالغىچە قۇرۇشۇدىغانلىغىنى ئۇختۇردى. 10 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى نەھرۇ زۇگلى چەتئەلدىن يېڭى دېھلىغا قايتىپ كەلگەن ھامانلا، ژۇقۇرى دەرىجىلىك جۇنگۇەنلەر ژىغىنىنى چاقىرىپ، قۇرۇش

قىلىش هازىرلىقلىرىنى جىددىلەشتۈردى. 10 ـ ئايىنىڭ 17 ـ كۈنى هىندىستان قوشۇنلىرى چېگرىنىڭ شەرق ۋە غەرپ قىسىملىرىدا بىرلا ۋاختىتا جۇڭگو تەرەپكە توپ ـ زەمبىرەك بىلەن شىددەتلىك هۇجۇم باشلىدى. 10 ـ ئايىنىڭ 18 ـ كۈنى، هىندىستان دولەت مۇداپىە بۆسـ ـىنىڭ ئەمەلدارلىرى جۇڭگولۇقلارنى «2ئىنگلىز ملى ئارقىغا قوغلـ ـىۋەتتۇق» دەپ جاكالىدى. 10 ـ ئايىنىڭ 20 ـ كۈنى سەھەردە، هىنـ ـدىستان قوشۇنلىرى نېپرۇ زۇڭلىنىڭ بۇيرىغى بويىچە ئاخىر كەڭ كولەمدە ئۇمۇمىيۈزلۈك هۇجۇم قوزغىدى. جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرى هىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ كوپ قېتىملىق غالجىرانە هۇـ ـجۇمغا ئۇچرىغان، ئېغىر دەرىجىدە يارىدار ـ چىقىمدار بولغان ئەھۋال ئاستىدىلا، سەۋىر ـ تاقەت قىلىشقا ۋە چېكىنىشكە هېچقانداق ئورۇن قالماي، ئاندىن قەتئى ئوزۇنى قوغداپ، قايتۇرما زەربە بېرىشكە مەجبۇر بولدى.

11. بارلىق ئالاقىدار فاكتلار ئېنىق كورسەتتىكى، بۇ قېتىمقى جىددى جۇڭگو ـ هىندىستان چېگرا توقۇـ ـنۇشىنى پۈتۈنلەي هىندىستان هوكۇمىتى ئۇزۇندىن بۇيان كوزلەپ كەلگەن غەرىزى بويىچە كەلتۈرۈپ چىقارىدى. نېپرۇ زۇڭلى بۇ ۋەل 11 ـ ئايىنىڭ 11 ـ كۈنى يېڭى دېھلىدە ئوتكۈزۈلگەن بىر ئاممىۋىي ژىنىدا، هىندىستانىنىڭ جۇڭگوغا قارىتا «ئۇرۇش پلانى»نى بۇنىڭدىن ئىككى ۋەل بۇرۇنلا تۈزۈپ چىقـ ـقانلىقىنى، بۇ پلاندا جەڭنىڭ كولىمى ۋە جەڭ باشلانغاندىن كېيىنكى ئىلگىرلەش ۋە ئارقىغا چېكىنىش قاتارلىق كونكرېت تەپسىلاتلارنىڭ ئېنىق بەلگىلەنگەنلىگىنى ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق جاكالىدى. لېكىن هىنـ ـدىستان هوكۇمىتى ئاقنى قارا قىلىپ، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمـ ـلىرى 9 ـ ئايىنىڭ 8 ـ كۈنى قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقىنىڭ غەربىي

بېشى قىسمىدىن ئوتۇپ، بۇ قېتىمقى ئۇمۇمىيۈزلۈك چېگرا توقۇنۇشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، دەپ توھمەت قىلدى. بۇ، ئۇچىغا چىققان يالغانچىلىقتۇر. ئەملىيەتتە، 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈندىن ئىلگىرىلا دەل ھىندىستان قوشۇنلىرى قانۇنسىز مېكماخىۇن سىزىقنىڭ غەربىي بېشى قىسمىدىن ئوتكەن ئىدى، بۇنىڭدىن تېنىچلىش مۇمكىن ئەمەس. جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قولىدا ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى توغرىسىدىكى خەرىتىنىڭ 1914 ـ ژىلدىكى ئەسلى نۇسخىسى بار. مۇشۇ خەرىتىگە ئاساسلانغاندا، بۇ سىزىقنىڭ غەربىي بېشىدىكى باشلانغان نۇقتىسىنىڭ پاراللېلى روشەن ھالدا شىمالىي پاراللېل 27 گرادۇس 44.6 مىنۇت بولغان (پايدىلىنىندىغان خەرىتە V، VI گە قارالسۇن). ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ سىزىقنىڭ شىمالىدىكى چېدۇڭ رايونىنى ئوزىنىڭ ئىشغال قىلىۋالغانلىقىنى ئاقلاش ئۈچۈن، بۇ سىزىقنىڭ غەربىي بېشىدىكى باشلانغان نۇقتىسى شىمالىي پاراللېل 27 گرادۇس 48 مىنۇت، بۇ ئەتراپتىكى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ سۇ بولگۇچىسى تاگلا تېغى تىزمىسىدۇر، دەپ تۇرۇۋالدى. لېكىن، ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى توغرىسىدىكى خەرىتىنىڭ ئەسلى نۇسخىسىدا مېرىدىان، پاراللېل گرادۇسلىرىنىڭ ئوزگەرتكىلى بولمايدۇ، بۇ خەرىتىدە تاگلا تېغى تىزمىسى دېگەن نام زادىلا يوق، ئۇنىڭ ئۈستىگە جۇڭگونىڭ بۇ قېتىمقى چېگرا توقۇنۇشىدا قولغا چۈشۈرگەن ھىندىستان ھەربىي خەرىتىسىدىمۇ چېدۇڭ رايونىنىڭ قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقىنىڭ شىمالىدا ئىكەنلىگى ئېنىق كورسۇتۇلگەن. ھىندىستان قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقىدىن قەستەن ئوتۇپ، شۇ سىزىقنىڭ شىمالىدىكى چېدۇڭ رايونىنى بېسىۋالدى ۋە جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسملىرىنى مۇشۇ رايوندىن «تازىلىۋېتىش» نى ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق جاكالىدى. مانا بۇ، بۇ قېتىمقى چېگرا توقۇنۇشنىڭ دەل

هندستانىنىڭ ئوزى غەرەزلىك پەيدا قىلغانلىغىنى توپ-توغرى ئىسپاتلايدۇ.

جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقى توغرىسىدىكى مەيدانى ئىزچىل بولۇپ كەلدى. جۇڭگو قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ، لېكىن جۇڭگو-ھندستان چېگرا مەسىلىسىنى تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىشنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، جۇڭگو بۇ سىزىقتىنمۇ ئوتمەيدۇ. ئەمىلىيەت شۇنداق بولدىكى، ھىندستان شىمالغا قاراپ بۇ قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىدىن ئىكى ئاۋال ئوتتى ھەمدە سىزىقنىڭ جەنۇبىدىكى جايلارنى بازە قىلىپ تۇرۇپ، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىغا كەڭ كولەمدە قۇراللىق ھۇجۇم قوزغىدى. شۇنداق قىلىپ، ھىندستان ھوكۇمىتى ئەڭ ئاخىرىدا بۇ سىزىقنىڭ چەكلىمىسىنى دەل ئوزى بۇزۇپ تاشلىدى. ھىندستان قوشۇنلىرىنىڭ يەنە قايتىدىن بېسىپ كىرىپ ھۇجۇم قوزغىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنىڭ ئوزىنى قوغداش جېڭىدە بۇ قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچراۋېرىشىنىڭ ھاجىتى قالمىدى، ئەلۋەتتە. جۇڭگو جۇڭگو-ھىندستان چېگرا مەسىلىسىنى تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىشنى قولغا كەلتۈرۈشكە ئىزچىل تىرىشچ كەلدى. جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنىڭ قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىدىن ئوتۇشى ئىلاجسىزلىقتىن بولدى. لېكىن خۇددى جۇڭگو تەرەپنىڭ ئوتكەن ئۈچ ژىلدا سەۋىر-تاقەت بىلەن يول قويۇپ ئوزىنى تۇتۇۋېلىپ كېلىشتە كوزلىگەن مەخسىدىگە ئوخشاشلا، ھازىر جۇڭگونىڭ جۇڭگو-ھىندستان چېگرا توقۇنۇشىدا ئوزىنى قوغداپ قايتۇرما زەربە بېرىشكە مەجبۇر بولۇشىمۇ، جۇڭگو-ھىندستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈندۇر. جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى

قانۇنسىز مېكماخۇن سزىشىدىن ئوتۇپ، بەزى جايلارغا كىرىپ ئورۇنلاشقان بولسىمۇ، لېكىن جۇڭگو تەرەپ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمى مەسلىسىنى شۇنداق ھەركەتلەرگە تايىنىپ ھەل قىلىش نىيىتىدە ئەمەس. ئوتتۇرىشتىكىگە ئوخشاشلا، جۇڭگو ھوكۇمىتى ھېلىمۇ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمى مەسلىسىنى ۋە پۈتۈن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسلىسىنى پەقەت تىنچ سوھبەت ئارقىلىقلا ھەل ئىككى تەرەپ ئۈچۈن ئادىل، مۇۋاپىق ھەل قىلىشنى قولغا كەلتۈرگىلى بولىدۇ، دەپ ھېسابلايدۇ.

12. 10 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى، يەنى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا توقۇنۇشى يۈز بېرىپ 4 ـ كۈنى، جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرا توقۇنۇشىنى توختۇتۇش، بېتىمۇاشتىن تىنچ سوھبەت ئوتكۇزۇش، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن بايانات ئېلان قىلىپ، ئۈچ ماددىلىق تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويىدى:

1) ئىككى تەرەپ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسلىسى سوھبەت ئارقىلىق تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشى كېرەك، دەپ ھېساپلىشى لازىم. تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنغىچە، جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ پۈتۈن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدا ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن ئەملىي ئىدارە قىلىش سزىنغىغا ھەر ئىككى تەرەپ ھورمەت قىلىپ، ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسمىلىرىنى بۇ سزىقتىن 20 كىلومېتر دىن ئارقىغا چېكىنىدۇرۇش بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى بولۇشنى ماقۇل كورۇشنى ئۈمىت قىلىدۇ.

2) ھىندىستان ھوكۇمىتى بىرىنچى تەكلىپنى ماقۇل كورگەن ئەھۋال ئاستىدا، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى تەرەپنىڭ كېڭىشىش ئارقىلىق چېگرىنىڭ شەرق قىسمىدىكى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنى

ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغىنىڭ شىمالىغا قايىتۇرۇپ كېتىشىنى خالايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن بىللە، چېگرىنىڭ ئوتتۇرا ۋە غەرپ قىسمىلىرىدا جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن، يەنى ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىدىن ئوتمەسلىككە كاپالەت بېرىشى لازىم.

ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشىدىن خالى بولۇش ۋەقۇراللىق توقۇنۇشنى توختىتىشقا داڭىر ئىشلار ئۈستىدە جۇڭگو، ھىندىستان ھوكۇمەتلىرى ئەمەلدارلار تەينەپ، سوھبەت ئېلىپ بېرىشى لازىم.

3) جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى دوستانە ھەل قىلىش مەخسىدىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت زۇڭلىلىرى يەنە بىر قېتىم سوھبەت ئوتكۈزۈشى لازىم، دەپ ھېساپلايدۇ. ئىككى تەرەپ مۇۋاپىق تاپقان ۋاختىتا جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان زۇڭلىسىنىڭ بېيجىڭگە كېلىشنى قارشى ئالىدۇ؛ ئەگەر ھىندىستان ھوكۇمىتىگە ئوڭايسىز بولسا، جۇڭگو زۇڭلىسى دېھلىگە بېرىپ، سوھبەت ئوتكۈزۈشنى خالايدۇ.

خۇددى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ بايانىتىدا شەرھىلەنگىنىدەك، بۇ ئۇچ ماددىلىق تەكلىپتە ئېيتىلغان ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغى ھازىرقى چېگرا توقۇنۇشىدا ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرى ئەملي ئۇچراشقان سىزىقنى قارىتىلماستىن، بەلكى 1959 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىگە قويغان شۇ چاغدىكى پوزىتسىيە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا سىزىغىدا مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغىنى قارىتىلغان. بۇ شۇنى كۆرسىتىدىكى، جۇڭگو ھوكۇمىتى 1959 ـ ژىلىدىن بۇيان ھىندىستان تەرەپنىڭ بۇ ئەملي ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن

ئوتكەنلىك، جۇڭگو زېمىنىنى بېسىۋالغانلىق فاكتىنى ھەرگىز ماقۇل كورمەيدۇ؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ھەرگىز يېقىندا ئوزىنى قوغداپ قايتۇرما زەربە بېرىشتە ئىگە بولغان ئىلگىرلەشلەر سەۋەبىدىن ھەر قانداق بىر تەرەپلىمە تەلەپنى ھىندىستانغا مەجبۇرى تاڭمايدۇ.

جۇڭگونىڭ بىرىنچى مارتتىكى تەكلىۋىنىڭ ماھىيىتى — ئۇچ ژىلدىن بۇيانقى جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتىنىڭ مۇرەككەپلىشىشى ئالدىنقى — 1959 - ژىلدىكى جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا ھالىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ھەمدە ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسىملىرىنى شۇ چاغدىكى ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقىدىن 20 كىلومېتر-دىن ئارقىغا چېكىنىدۈرۈشتىن ئىبارەت. بۇ تەكلىپتە تەلەپ قىلىنغان مەجبۇرىيەت ھەر ئىككى تەرەپكە تەڭدۇر. ئەگەر ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ تەكلىپكە قوشۇلۇدىغان بولسا، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقىنىڭ جەنۇبىدىكى ھازىر تۇرغان يېرىدىن بۇ سىزىقنىڭ شىمالىغا چېكىنىپلا قالماستىن، بەلكى بۇ سىزىقتىن يەنە شىمالغا قاراپ 20 كىلومېتر ئارقىغا چېكىنىدۇ، ھىندىستان قوشۇنلىرى بولسا، بۇ سىزىقتىن جەنۇبقا قاراپ 20 كىلومېتر ئارقىغا چېكىنىدۇ. ئەگەر ھازىر جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرى يىتىپ بارغان ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقنىڭ جەنۇبىدىكى داۋاڭ ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىن تارتىپ ھېسابلىغاندا، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرى تەخمىنەن 40 كىلومېتر چېكىنگەن بولۇدۇ، ھىندىستان قوشۇنلىرى بولسا، ئاران بىر - ئىككى كىلومېتر چېكىنگەن، ھەتتا چېكىنمىگەن بولۇدۇ (قوشۇمچە 5 - خەرىتىگە قارالسۇن).

جۇڭگونىڭ ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسىملىرىنى ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقىدىن 20 كىلومېتردىن ئارقىغا چېكىنىدۈرۈش تەكلىۋىنى قايتا بايان قىلىشى ۋە تەكتىلىشى يېقىنقى ئۇچ ژىلدىق ئاچچىق

ساۋاقتىن بولغان. جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنى چۈڭقۇر ھېس قىلدىكى، تالاش ـ تارتىش بولۇۋاتقان چېگرا جايلاردا ئەگەر ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسملىرىنى دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى قىلمىغاندا، چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش ناھايىتى قىيىن بولۇدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە، شۇنى ھەم كورسۇتۈپ ئوتۇش كېرەككى، ئەمىلىي ئىدارە قىلىش سىزىغى ئىككى دولەتنىڭ چېگرا سىزىغى ھېسابلانمايدۇ. بۇ ئەمىلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىنى ئېتىراپ قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ھورمەت قىلىش ئىككى تەرەپنىڭ ئوزلىرىنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تەشەببۇسىنى ساقلاپ قېلىشىغا دەخلى يەتكۈزمەيدۇ، بەلكى يېڭىۋاشتىن سوھبەت ئوتكۈزۈش، چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ياخشى كەيپىيات يارىتىدۇ.

13. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئەسلىدە ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ ئۇچ مادداىلىق تەكلىۋى ئۈستىدە سالماغلىق بىلەن ئويلۇنۇپ كورگەنلىكىن كېيىن بۇنىڭغا ئاۋاز قوشار، دەپ ئۈمىت قىلغان ئىدى. لېكىن جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ تەكلىۋى ھىندىستان ھوكۇمىتىگە تاپشۇرۇلغان كۈنلا ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ تەكلىۋىنى ئالدىراپ ـ تىنەپ رەت قىلىۋەتتى ھەم جۇڭگونىڭ تەكلىۋى ئالدامچىلىق، دەپ توھمەت قىلدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى پۈتۈن چېگرا سىزىغىنىڭ 1962 ـ ژىلى 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىن بۇرۇنقى ھالىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلمىگىچە سوھبەت ئوتكۈزۈشكە بولمايدۇ، دېگەنىنى ئوتتۇرىغا قويىدى ۋە ئوزىنىڭ پەقەتلا «يۇز ـ خاتىرە، ئىززەت ـ ھورمەت ۋە غورۇرلۇق ئاساسىدا» سوھبەت ئوتكۈزمەكچى بولغانلىقىنى بىلدۈردى.

ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىن بۇرۇنقى چېگرا

هالىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش دېگىنى نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ گۇ، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق قىسمىدا، ھىندىستان قوشۇنـ لىرىنىڭ قانۇنسىز مېكماخۇن سزىنىڭ شىمالىدىكى جۇڭگو زېمـ ىنىنى يېگىۋالىتىن بېسىۋېلىشىدىن دېرەك بېرىدۇ؛ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدا، ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ 1959 ـ ژىلـ دىن بۇيان جۇڭگو زېمىنىنىڭ ئىچىدە قۇرغان ھەربىي پۇنكتلىرىنى يېگىۋالىتىن بېسىۋېلىشىدىن دېرەك بېرىدۇ. بۇ ھالەت زادى قانداق ھالەت؟ بۇ، ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ ئوزلىرى بېسىۋالغان پايدـ لىق ھەربىي ئورۇنغا تاينىپ، 10 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىغا كەڭ كولەملىك قوراللىق ھۇجۇم قوزغىغانلىقىنى ھالىتىدۇر. بۇ، جىددىلىشىپ مۇقەررەرلىككە يەتكەن چېگرا توقۇنۇـ شىغا ھامىلدار ھالەتتۇر. مەيلى 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىكى چېگـرا ھالىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بولسۇن ياكى 10 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنـ دىكى چېگرا ھالىتىنى ئەسلىگە كەلـتۈرۈش بولسۇن، بۇنىڭ ھېچـ قايسىسى ئادىل ئەمەس، ھېچقايسىسى تېچلىق ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن ئەمەس.

ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ 1959 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنىدىكى چېگرا ھالىتىنى ئەسلىگە كەلـتۈرۈشكە قوشۇلماي، 1962 ـ ژىلى 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىكى چېگرا ھالىتىنى ئەسلىگە كەلـتۈرۈشنى تەلەپ قىلىشى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ 1959 ـ ژىلىدىن بۇيان جۇڭگونىڭ نۇرغۇن زېمىنىنى قۇرال كۈچى بىلەن بېسىۋالغانلىقىنى ئىسپاتلايدۇ. ھىندىستان ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى تەكلىپ قىلغان ھالەت ئۈچ ژىلدىن بۇيان ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ ئەملىي ئىدارە قىلىش سزىغىدىن ئوتكەن ۋە جۇڭگو زېمىنىنى بېسىۋالغاندىن كېيىنكى ھالەتتۇر؛ جۇڭگونىڭ ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى تەكلىپ قىلغان ھالىتى بولسا،

ئۇچ ژىلدىن بۇرۇنقى جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرىسى ئاساسەن تېچ بولۇپ كەلگەن ۋاختتىكى ھالەتتۇر. ھندىستانىنىڭ تەكلىۋى بويىچە بولغاندا، يالغۇز جۇڭگو تەرەپلا ئارقىغا چېكىنىدۇ، ھندىستان ئارقىغا چېكىنىش بۇياقتا تۇرسۇن، يەنە ئالغا ئىلگىرلەيدۇ، يەنە جۇڭگو زېمىننى قايتىدىن بېسىۋالىدۇ؛ جۇڭگونىڭ تەكلىۋى بويىچە بولغاندا، جۇڭگو ـ ھندىستان ھەر ئىككى تەرەپ ئارقىغا چېكىنىدۇ، شەرق قىسمىدا جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنىڭ ئارقىغا چېكىنىدىغان ئارىلىقى ھندىستان قوشۇنلىرىنىڭ ئارقىغا چېكىنىش ئارىلىغىدىن خېلى كوپ ئېشىپ كېتىدۇ. مەيلى قايسىلا جەھەتتىن قارىمايلى، ھندىستانىنىڭ تەكلىۋى بىر تەرەپلىمە، كىشىگە زورلاپ تاڭغان ۋە جۇڭگونى تىز پۈكتۈرمەكچى بولغان تەكلىپتۇر؛ جۇڭگونىڭ تەكلىۋى بولسا، ھەر ئىككى تەرەپكە تەڭ بولغان، ئوز ئارا يول قويۇلغان ۋە بىر ـ بىرىگە ھورمەت قىلىنغان تەكلىپتۇر. جۇڭگو تەرەپ يەنە، ئىككى دولەت زۇڭلىلىرىنىڭ سوھبىتىنى ئوتكۇزۇشنى، نېھرۇ زۇڭلىنىڭ پېيجىڭگە كېلىشنى قارشى ئالىدىغانلىقىنى؛ ئەگەر ھندىستان ھوكۇمىتى ئوڭايسىز دەپ بىلسە، جۇڭگو زۇڭلىسىنىڭ يېڭى دېھلىغا يەنە بىر قېتىم بېرىشقا تەييار ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويدى. جۇڭگونىڭ مۇنداق كېلىشىش تەكلىۋىنى ئوتتۇرىغا قويۇشى، روشەنكى، ھندىستانىنىڭ ئىناۋىتى ۋە يۇز ـ خاتىرىسىنى تولۇق ھېساپقا ئالغانلىغىدۇر. ھندىستان ھوكۇمىتى ئوزىنىڭ پەقەتلا «يۇز ـ خاتىرە، ئىززەت ـ ھورمەت ۋە غۇرۇرلۇق ئاساسىدا» سوھبەت ئوتكۇزمەكچى بولغانلىقىنى تەكتىلىدى. لېكىن ھندىستان ھوكۇمىتىنىڭ تەكلىۋى ئۇنىڭ ئوزىنىڭلا يۇز ـ خاتىرىسى، ئىززەت ـ ھورمىتى ۋە غۇرۇرىنى ھېساپقا ئېلىپ، قارشى تەرەپنىڭ يۇز ـ خاتىرىسى، ئىززەت ـ ھورمىتى ۋە غۇرۇرىنىڭ بولۇشىغا يول قويمايدىغانلىقىنى كورسەتتى.

14. نېھرۇ زۇڭلى 1 - قېتىملىق مۇراجىتىمنى رەت قىلغاندىن كېيىن، مەن ئۇنىڭغا يەنە 2 - قېتىم مۇراجىەت قىلىپ، ئۇنىڭ سوھبەت جوزىسىغا قايتىپ كېلىشىنى ئۈمىت قىلدىم. لېكىن ھازىرقى خىلمۇ - خىل ئالامەت-لەردىن قارىغاندا، ھىندىستان ھوكۇمىتى تېچ سوھبەت ئېلىپ بېرىش نىيىتىدە بولمايلا قالماستىن، بەلكى دا-ۋاملىق قورال كۈچى ئىشلىتىشكە بەل باغلىدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى ھىندىستانىنىڭ ئەمەلىيەتتە جۇڭگو بىلەن ئۇرۇش ھالىتىدە تۇرغانلىقىنى ئاشكارا جاكالىدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى ھىندىستان يېخۇيغا «جۇڭگو تاجاۋۇزچىلىرىنى ھىندىستان زېمىنىدىن قوغلاپ چىقىرىش» دېگەن قارار لايىھىسىنى قوبۇل قىلدى، ھىندىستان يېخۇيمۇ بۇ لايىھىنى ماقۇللىدى. ھىندىستان زۇڭتۇڭى پۈتۈن مەم-لىكەت بويىچە «جىددىي ھالەت» ئېلان قىلدى. ھىندىستاندا ئۇرۇش مەزگىلى نېگىسى قۇرۇلۇپ، ھەربىي سەپەرۋەرلىك ئېلىپ بېرىلماقتا، ئۇرۇش زايومى تارقىتىلماقتا ھەم ھىندىستان ئىگىلىگىنى «ئۇرۇش ئاساسى»غا كوچۇرۇش باشلانماقتا. پۈتۈن ھىندىستانىنى ئۇرۇش ئەسە-بىلىگى قاپلىماقتا. نېھرۇ زۇڭلى جۇڭگو - ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ دوستلىغىغا پۈتۈنلەي ئېتىۋار قىلماي، جۇڭگو خەلقىغە ئوچمەنلىك قىلىش ئۇرۇغىنى ئوچۇقتىن - ئوچۇق چېچىپ، ھەممىلا يەردە ھىندىستان خەلقىنى جۇڭگو خەلقى بىلەن ئۇزۇن مۇددەت ئۇرۇشۇشقا چاقىرماقتا. ھىندىستان ھوكۇمىتى ھىندىستاندىكى جۇڭگو مۇھاجىر-لىرىغا زىيانكەشلىك قىلىشىنى كۈچەيتتى، جۇڭگو بانكىسىنىڭ ھىندىستاندىكى تارماق ئورگانلىرىنى يولسىزلىق بىلەن پېچەتلىدى، جۇڭگونىڭ ھىندىستاندىكى باش ئەلچىخانا ۋە ئەلچىخانا خادىم-لىرىنىڭ ژۇرۇش - تۇرۇشىنى قوپاللىق بىلەن چەكلىدى، ھەتتا جۇڭگو

بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش مەسىلىسى ئۇستىدە ئويلاش-ماقتا. ھىندىستان ھوكۇمىتى «ئىتتىپاق تۈزمەسلىك» تونىنى سېلىپ تاشلاپ، ئاق‌ش‌دىن ئوچۇقتىن-ئوچۇق ھەربىي ياردەم تىلىمەكتە ھەم ئاق‌ش‌نىڭ ئۈزۈلمەي كېلىۋاتقان قۇرال-ياراقلىرىغا ئىگە بولماقتا. نۇرغۇن ھىندىستان قوشۇنلىرى ۋە كوپلىگەن ئاق‌ش قۇرال-ياراقلىرى جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا رايونلىرىغا چاقماق تېزلىگى بىلەن توشۇلماقتا. جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ ۋە شەرق قىسىملىرىدا ھىندىستان قوشۇنلىرى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرىغا بولغان ھۇجۇمنى توختاتماي كېلىۋاتماقتا. ھىندىستان گېزىتلىرى ھىندىستانىنىڭ كەڭ قايىتۇرما ھۇجۇم باشلاش ئالدىدا تۇرغانلىقىنى ئۈزلۈكسىز تەشۋىق قىلماقتا. بۇلارنىڭ ھەممىسى تېخىمۇ كەڭ كولەملىك چېگرا توقۇنۇشى خەۋپىنىڭ جىددى يوسۇندا كۈچۈيۈۋاتقانلىقىنى ئېنىق كۆرسۈتۈدۇ.

15. جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ چېگرا مەسىلىسى سەۋزىي بىلەن ئۇرۇش قىلىشىغا زادىلا ئاساس يوق. مۇنداق بەختكە قارشى ۋەزىيەتنىڭ يۈز بېرىشىنى توسۇش ئۇچۇن، ئۇچ ژىلدىن بۇيان، جۇڭگو ھوكۇمىتى مۇمكىن بولغان بارلىق تىرىشچانلىقلارنى كۆرسەتتى. جۇڭگو ھوكۇمىتى دەسلەپتىلا چېگرا مەسىلىسىنى تېچ سوھبەت ئارقىلىق دوستانە ھەل قىلىشنى تەشەببۇس قىلغان ئىدى. ئۇچ ژىلدىن بۇيان سوھبەت توغرىسىدىكى تەكلىپلەرنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك جۇڭگو تەرەپ تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئوتتۇرىغا قويدى. سوھبەت ئۇچۇن جۇڭگو زۇڭلىسى يېڭى دېھلىغا باردى ۋە يەنە بېرىشقىمۇ تەييار. لېكىن ئۇچ ژىلدىن بۇيان، ھىندىستان ھوكۇمىتى داۋىم سوھبەتنى رەت قىلىپ كەلدى، ياكى سوھبەتلىشىشكە ناۋىلاج قوشۇلغان

بولسمۇ، هەل قىلىشقا بولۇدىغان مەسىلىلەرنىڭ ھېچقايسىسىنى ھەل قىلمىدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى تېچ يۇل بىلەن ھەل قىلىنغىچە، شەكىل-لەنگەن چېگرا ھالىتىنى ساقلاپ تۇرۇشنى، ئوچۇق قىلىپ ئېيتقاندا، جۇڭگو-ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا 1959-ژىلى مەۋجۇت بولغان ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىنى ساقلاپ تۇرۇشنى تەشەببۇس قىلدى. لېكىن ھىندىستان تەرەپ ئاۋال جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا-سىنىڭ غەرپ قىسمىدا ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن ئوتتى، ئاخىرىدا، ھەتتا شەرق قىسمىدا ئوزى تەشەببۇس قىلغان ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىنىمۇ بۇزدى. جۇڭگو ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسمىلىرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى بولۇشىنى ئىزدەپ كەلدى، ھىندىستان بولسا، ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسمىلىرىنى زورمۇ-زور دوقۇرۇشتۇرۇپ كەلدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسمىلىرىنى چەتلەشتۇرۇش، چارلاشنى توختۇتۇشنى تەشەببۇس قىلدى ھەمدە ھىندىستان جۇڭگونىڭ تەكلىۋىنى رەت قىلغاندىن كېيىنمۇ، چېگرىنىڭ بۇ تەرىپىدە چارلاشنى ئوز ئالدىغا توختاتتى. ھىندىستان قۇرالىق قىسمىلىرى بولسا، جۇڭگونىڭ چارلاشنى ئوزئالدىغا توختاتقانلىغىدىكى بوشلۇقتىن پايدىلىنىپ، جۇڭگو زېمىنىغا بېسىپ كىرىش بىلەن، ھەربىي پۇنكتلار قۇرۇپ، قەدەممۇ-قەدەم قىستاپ كېلىپ، جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا توقۇنۇشىنى ئاخىر مۇقەررەلەشتۇرۇپ قويدى. ئەگەر ھىندىستان ھوكۇمىتىدە ئازراق بولسىمۇ چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىش ئارزۇسى بولغان بولسا، جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتى ھەرگىز رېۋاجلىنىپ بۇگۈنكىدەك بەختسىز دەرىجىگە بېرىپ يەتمىگەن بولاتتى. بۇگۈنكى بۇ بەختكە قارشى ۋەزىيەتنى دەل ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئوزى كەلتۈرۈپ

چقاردى. هىندىستان هوكۇمىتىنىڭ مۇنداق قىلىشىغا چىگرا مەسلە-سىنىڭ ئوزى سەۋەپ بولدى، دېيىشتىن كورە، ئۇنىڭ مۇشۇ ۋەز-ئىيەتتىن پايدىلىنىپ، جۇڭگوغا قارشى ھەركەت قوزغاش، ئىچكى جەھەتتە خەلقنىڭ دىققىتىنى بۇراش، خەلق ئۇستىدىكى سىلىقنى ئېغىرلاشتۇرۇش، ئىلغار كۇچلەرگە زەربە بېرىش، تاشقى جەھەتتە تېخمۇ كوپ ئاق ياردەمگە ئىگە بولۇشنى مەخسەت قىلغانلىغى سەۋەپ بولدى، دېيىش كېرەك.

16. جانابى ئاللىرى، مەن جۇڭگو-ھىندىستان چىگرا مەسلە-سىنى باشتىن-ئاياق ناھايىتى ئېچىنغان ھالدا بايان قىلىپ ئوتتۇم. لېكىن جانابلىرى شۇنىڭغا ئىشىنىشلىرى مۇمكىنكى، جۇڭگو ھوكۇمىتى ھەرگىز ئۇ مىتسىزلەنمەيدۇ، بىز ئالغا قاراش-نى خالايمىز. ھازىرقى گەھۋالنىڭ ھەرقانچە مۇرەككەپ بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭ-گو-ھىندىستان چىگرا مەسلىسىنى تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىشنى قولغا كەلتۈرۈش ئىرادىسى قەتئىي تەۋ-رەنمەيدۇ. ئازراقلا ئۇمىت بولۇدىكەن، جۇڭگو ھوكۇ-مىتى كېلىشىپ قېلىش يولىنىڭ داۋاملىق ئىزدەيدۇ، چىگرا توقۇنۇشىنى توختۇتۇشقا پايدىلىق شەرت-شا-رائىتنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن يارىتىدۇ. جۇڭگو-ھىندىس-تان ئوتتۇرىسىدا تۈپ پايدا-زىيان زىددىيىتى يوق، ھازىرقى چىگ-را توقۇنۇشىنىڭ رېۋاجلىنىپ ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدىكى ئۇمۇم-يۈزلۈك ئۇرۇشقا ئايلىنىشىنى، جۇڭگو ھوكۇمىتىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، پۈتۈنلەي تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ. بۇ چىگرا توقۇنۇشى تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشى كېرەك، بەلكى ئاخىر شۇنداق ھەل قىلىنىدۇ. جۇڭگو-ھىندىستان چىگرا مەسلىسى يۈز بەرگەن-

ىدىن بۇيان، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، نۇرغۇنلىغان ئاسىيا ـ ئافرىكا دولەتلىرىنىڭ رەھبەرلىرى ناھايىتى زور تىرىشچانلىقلار كۆرسەتتى. ئۇلار پۈتۈنلەي دېگىدەك بىرنىيەت بىلەن مۇنداق دەپ ھېسابلىدى: بىز ئاسىيا ـ ئافرىكا دولەتلىرىنىڭ چوڭ دۈشمىنى جاھانگىرلىك ۋە مۇستەملىكىچىلىكتۇر؛ بىز بۇ دولەتلەرنىڭ ھەممىمىزنىڭ ئالدىدا قالاق ئىختىسادىي قىياپەتنى ئۆزگەرتىش يولىدىكى جىددى قۇرۇلۇش ۋەزىپىسى تۇرماقتا؛ جۇڭگو ـ ھىندىستاندىن ئىبارەت ئاسىيادىكى بۇ ئىككى چوڭ مەملىكەت چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىپ، جۇڭگو ـ ھىندىستان دوستلىغىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشى، ئاسىيا ـ ئافرىكا ئىتتىپاقلىغىنى كۈچەيتىشى، بىزنىڭ ھازىرقى ئاساسىي دۈشمىنىمىزگە بىرلىكتە تاقابىل تۇرۇشى لازىم. ئۇلار جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ قوۋاللىق توقۇنۇشنى توختىتىۋېتىپ، دەرھال سوھبەت ئوتكۈزۈشنى، چەتتىن بولغان ئارىلىشىشقا قارشى تۇرۇشنى مۇراجەت قىلىشتى. جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئاسىيادىكى ئىككى چوڭ دولەتتۇر. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى پەقەت جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ بىۋاستە سوھبەت ئوتكۈزۈشى ئارقىلىقلا، ھەر ئىككى تەرەپ قانائەتلەنگىدەك ھەل بولۇدۇ. جۇڭگو ھۆكۈمىتى دوستانە ئاسىيا ـ ئافرىكا دولەتلىرى رەھبەرلىرىنىڭ ماجىراغا ئارىلىشىپ قالماي، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپنىڭ بىۋاستە سوھبەتلىشىشنى ئىلگىرى سۈرۈش يولىدىكى ئادىل تىرىشچانلىقىنى قىزغىن ئالقىشلايدۇ ھەم ئۇنىڭغا چىن كۆڭلىدىن تەشەككۈر بىلدۈرۈدۇ. مەن جاناپلىرىنىڭ ئادالەتلىكىنى قوللاپ، داۋاملىق تۇرده ئۆزلىرىنىڭ ئالى تەسىرلىرى بىلەن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ

ئادىل ـ مۇئاپىق ئاساستا تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى ئالقا سۈـ
رۈشلىرىنى سەمىمىي ئۇمىت قىلىمەن.

شۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئالىي ھورمەت بىلدۈرۈمەن.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى گوۋۇيۈەنىنىڭ زۇڭلىسى
جۇ ئېنلەي

1962 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى، پېيجىڭ.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيتى ھوكۇمىتىنىڭ باياناتى

(1962 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى، ساڭەت نول، بېيجىڭ)

ئىككى ژىلدىن بۇيان ھىندىستان قوشۇنلىرى ئاۋال جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدا، كېيىن شەرق قىسمىدا جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئەھلىي ئىدارە قىلىپ كەلگەن سىزىقتىن ئوتۇپ، جۇڭگو زېمىنىنى بىرچەتتىن غەجىپ يەپ، تاجاۋۇز چىلىق پۈنكىتلىرىنى قۇردى ۋە كوپ قېتىم چېگرا توقۇنۇشلىرىنى قوزغىدى. ھىندىستان قوشۇنلىرى ئۇزلىرىنىڭ بېسىۋالغان پايدىلىق ھەربىي جەندىسىغا يولۇنۇپ، تولۇق تەييارلىقلاردىن كېيىن، ئاخىرى، 1962 ـ ژىلى 10 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىغا ئۇمۇمىيۈزلۈك، كەڭ كولەمدە قۇرالىلىق ھۇجۇم قوزغىدى. ھازىرغىچە ھىندىستان تەرەپ غەرەزلىك قوزغىغان بۇ چېگرا توقۇنۇشىغا بىر ئاي بولۇپ قالدى.

ھىندىستان تەرەپنىڭ بارغانسىرى جىددىي رەۋىشتە بېسىپ كىرىشى ۋە ئىنقاگەرچىلىگىگە جۇڭگو ھوكۇمىتى ئارقىمۇ ـ ئارقا ئىلگاھلاندۇرۇش بېرىپ، بۇنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ ئېغىرلىغىنى كۆرسۈتۈپ كەلدى. چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرى باشتىن ـ ئاياق ئەڭ زور دەرىجىدە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ

ۋە سەۋەب ـ تاقەت بىلەن يول قويۇپ كەلدى. لېكىن جۇڭگو تەرەپـ نىڭ بۇ ھەممە تىرىشچانلىقلىرى نېتىجىگە ئېرىشەلمىدى، ھىندىستان تەرەپنىڭ تاجاۋۇزچىلىق ھەرىكەتلىرى ئازايماي كۆپۈيۈۋەردى. ئاخـ رىدا، سەۋەب ـ تاقەت قىلىش ۋە چېكىنىشنىڭ ئورنى بولمىغان ئەھـ ۋال ئاستىدا، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىغا، قەتئى تۇرىدە، ئوزۇنى قوغداپ قايتۇرما زەربە بېرىشتىن باشقا يول قالمىدى. بۇ قېتىمقى كەڭ كولەملىك چېگرا توقۇنۇشى يۇز بەرگەندىن كېيىن جۇڭگو ھوكۇمىتى يەنە، تېزلىك بىلەن تەشەببۇسكارلىق كورسۇتۇپ، تۇتاشـ تۇرۇلۇپ بولغان ئۇرۇش ئوتنىنى ئوچۇرۇشكە تىرىشتى. 10 ـ ئاينىڭ 24 ـ كۈنى، يەنى بۇ قېتىمقى چېگرا توقۇنۇشى پارتلاپ 4 ـ كۈنى، جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرا توقۇنۇشىنى توختۇتۇش، يېڭىۋاشتىن تىنچ سوھبەت باشلاش ۋە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنىڭ ئۇچ ماددىلىق مۇۋاپىق تەكلىۋىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ ئۇچ ماددىلىق تەكلىپ مۇنۇلاردىن ئىبارەت:

1. ئىككى تەرەپ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى سوھبەت ئارقىلىق تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشى كېرەك، دەپ ھېساپلىشى لازىم. تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىنغىچە، جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ پۈتۈن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدا ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىـ غىغا ھەر ئىككى تەرەپ ھورمەت قىلىپ، ئىككى تەرەپ قوراللىق قىسمىلىرىنى بۇ سىزىقتىن 20 كىلومېتىردىن ئارقىغا چېكىنىدۇرۇش بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى بولۇشنى ماقۇل كورۇشنى ئۇمۇت قىلىدۇ.

2. ھىندىستان ھوكۇمىتى بىرىنچى تەكلىپنى ماقۇل كورگەن ئەھـ ۋال ئاستىدا، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى تەرەپنىڭ كېڭىشىشى ئار ـ

قىلىق چېگرىنىڭ شەرق قىسمىدىكى جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنى ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىقىنىڭ شىمالىغا قايتۇرۇپ كېتىشنى خالايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن بىللە، چېگرىنىڭ ئوتتۇرا ۋە غەرپ قىسمىلىرىدا جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن، يەنى ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىغىدىن ئوتمەسلىككە كاپالەت بېرىشى لازىم.

ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسمىلرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشىدىن خالىي بولۇش ۋە قۇرالىق توقۇنۇشنى توختۇتۇشقا دائىر ئىشلار ئۈستىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان ھوكۇمەتلىرى ئەمەلدارلار تەينەلەپ، سوھبەت ئېلىپ بېرىشى لازىم.

3. جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى دوستانە ھەل قىلىش مەخسىدىدە جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت زۇڭلىلىرى يەنە بىر قېتىم سوھبەت ئوتكۈزۈشى لازىم، دەپ ھېسابلايدۇ. ئىككى تەرەپ مۇۋاپىق تاپقان ۋاختىتا جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان زۇڭلىسىنىڭ بېيجىڭگە كېلىشىنى قارشى ئالىدۇ؛ ئەگەر ھىندىستان ھوكۇمىتىگە ئوڭايسىز بولسا، جۇڭگو زۇڭلىسى دېھلىگە بېرىپ، سوھبەت ئوتكۈزۈشنى خالايدۇ.

ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئۇچ ماددىلىق تەكلىۋىنى تاپشۇرۇۋالغان كۈنلا، بۇ تەكلىپلەرنى ئالدىراپ ـ تىنەپ رەت قىلدى ھەمدە جۇڭگو ھوكۇمىتىنى 1962 ـ ژىل 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىن بۇرۇنقى چېگرا ھالىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە ماقۇل كەلتۈرۈش ئۈچۈن چىڭ تۇرۇۋالدى، بۇ، ھىندىستان كەڭ كولەملىك جۇڭگو زىمىنىنى يېگىۋاشتىن بېسىۋالسۇن، ھىندىستان قوشۇنلىرى يېگىۋاشتىن جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلرىغا ھەر قاچان كەڭ كولەملىك قۇرالىق ھۇجۇم قوزغىيالايدىغان ھالەتتە تۇرسۇن، دېگەنلىكتۇر.

11 ـ ئاينىك 14 ـ كۈنى، نېھرۇ زۇگلى جۇڭنلەي زۇگلىغا يوللىغان جاۋاپ خېتىدە يەنە، تېخىمۇ يولسز تەلەپنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، بىر تەرەپتىن، جۇگگو ھوكۇمەتسىنىڭ ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ 9 ـ ئاي-نىڭ 8 ـ كۈنىدىن بۇرۇنقى ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشگە قوشۇ-لۇشنى تەلەپ قىلدى، يەنە بىر تەرەپتىن، جۇگگو چېگرا مۇداپىە قىسملىرىنىڭ 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىكى ئورنىغا چېكىنىپلا قالماستىن، بەلكى غەرپ قىسمىدا يەنە ھىندىستان بىر تەرەپلىمىلىك ھالدا جۇگگو چېگرا مۇداپىە قىسملىرىنىزغا بەلگىلەپ بەرگەن 1959 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنىدىكى ئورۇنغا چېكىنىشنى، يەنى جۇگگونىڭ يەنە 5 ـ 6 مىڭ كۋادرات ئىنگلىز مىلى ـــ 13 مىڭ كۋادرات كىلو-مېتردىن 15 مىڭ كۋادرات كىلومېترغىچە زىمىننى ئوتتۇنۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاختىتا، ھىندىستان ھوكۇمىتى ئاقسىنىڭ نۇرغۇن مىنداردىكى ھەربىي ياردەمگە تايىنىپ، جۇگگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق ۋە غەرپ قىسملىرىدا يېگىۋاشتىن كۆچلۈك ھۇجۇم قوزغاپ، چېگرا توقۇنۇشنى كاۋلىق بىلەن كېڭەيتە-ۋەدى.

ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ مۇنداق ئۇچىغا چىققان يولسزلىقى ھەرگىز تاسادىپى ئەمەس. ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئىچكى ۋە دىپلوماتىيە جەھەتتىكى ئېھتىياجلىرى ئۇچۇن ئۇزۇندىن بۇيان قوللانغان سىياسىتى غەرەزلىك ھالدا جۇگگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلماي ئېسىلدۇرۇپ قويۇش، ئىكىكى دولەت قۇراللىق قوشۇن-لىرىنىڭ دوقۇرۇشۇشىنى ساقلاپ قېلىش ۋە جۇگگو ـ ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتىدە جىددىلىكنى ساقلاپ تۇرۇشتىن ئىبارەت. ھىن-دىستان ھوكۇمىتى ئوزى ئۇچۇن پايدىلىق دەپ ھېسابلىغان چاغدا، مۇنداق ۋەزىيەتتىن پايدىلىنىپ، جۇگگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدا

قۇرالىق تاجاۋۇز ۋە قۇرالىق ئېغۇاگەرچىلىك ژۇرگۈزۈدۇ تاكى قۇرالىق توقۇنۇش قوزغاشقا قەدەر يېتىپ بارىدۇ. ئۇنداق بولمىغاندا، ھندىستان ھوكۇمىتى مۇشۇنداق ۋەزگىيەتتىن پايدىلىنىپ، جۇڭگوغا نىسبەتەن سوغۇق ئۇرۇش ژۇرگۈزۈدۇ. كوپ ژىلىلاردىن بۇيانقى تەجرىبىلەر كورسەتتىكى، ھندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىش ئۈچۈن ئاچقان يولىنى ھامان تۇرلۇك يوللار بىلەن ئېتىپ كەلدى. ھندىستان ھوكۇمىتىنىڭ مۇنداق سىياسىتى جۇڭگو ـ ھندىستان خەلقلىرىنىڭ تۇپ مەنپەئىتىگە ۋە دۇنيا ئەللىرى خەلقلىرىنىڭ ئورتاق ئارزۇسىغا پۈتۈنلەي خىلاپ بولۇپ، جاھانگىرلىك ئۈچۈنلا پايدىلىق.

جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئۈچ ماددىلىق تەكلىۋى ئەڭ ئادىل، مۇۋاپىق ۋە چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىالايدىغان، چېگرىنىڭ ئامانلىغىغا كاپالەت بېرەلەيدىغان ھەم جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىشقا ئېلىپ بارالايدىغان بىردىنبىر تەكلىپتۇر. جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇ ئۈچ ماددىلىق تەكلىپنە چىڭ تۇرۇدۇ. لېكىن ھندىستان ھوكۇمىتى تا ھازىرغىچە بۇ ئۈچ ماددىلىق تەكلىپنى رەت قىلىپ، چېگرا توقۇنۇشىنى داۋاملىق كېڭەيتىش بىلەن جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا ۋەزگىيىتىنى كۇندىن ـ كۇنگە ئېغىرلاشتۇرماقتا. بۇ ۋەزگىيەتنى بۇراش ئۈچۈن، جۇڭگو ھوكۇمىتى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تەدبىر قوللۇنۇپ، بۇ ئۈچ ماددىلىق تەكلىپنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشنى قارار قىلدى.

جۇڭگو ھوكۇمىتى ھازىر مۇنۇلارنى جاكالايدۇ:

1. مۇشۇ بايانات ئېلان قىلىنغان كۈنىنىڭ ئەتىسى، يەنى 1962 ـ ژىلى 11 ـ ئايىنىڭ 22 ـ كۈنى ساقەت نول ـ

ددن ئېتىۋارەن جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى جۇڭگو- ھىندىستان چېگرىسىنىڭ پۈتكۈل سىزىغىدا ئوت ئېچىشنى توختۇتۇدۇ.

2. 1962 - ژىلى 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن ئېتىۋارەن جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى 1959 - ژىلى 11 - ئاينىڭ 7 - كۈنى جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن گەمىلى ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن 20 كىلومېتر ئارقىغا چېكىنىدۇ.

شەرق قىسمىدا، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى گەرچە ھازىرغا قەدەر گەنگەنسۇيى ئادەتن سىزىغىنىڭ شىمالىدىكى جۇڭگو زېمىنىدا ئوزىنى قوغداپ قايتۇرما زەربە بېرىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ھېلىمۇ ھازىر تۇرۇش- لۇق جايىدىن گەمىلى ئىدارە قىلىش سىزىغىغا، يەنى قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىغىنىڭ شىمالىغا قايتىپ كېلە- دۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇ سىزىقتىن يەنە 20 كىلومېتر ئار- قىغا چېكىنىدۇ.

ئوتتۇرا ۋە غەرپ قىسمىلاردا، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى گەمىلى ئىدارە قىلىش سىزىغىدىن 20 كىلو- مېتر ئارقىغا چېكىنىدۇ.

3. جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا رايونلىرىدىكى خەلق- لەرنىڭ ئادەتتىكى بېرىش - كېلىشىگە كاپالەت بېرىش، بۇزۇق ئۇنسۇرلارنىڭ ھەركەتلىنىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە چېگرا تەرتىۋىنى ساقلاش ئۈچۈن، جۇڭگو گەمىلى ئىدارە قىلىش سىزىغىنىڭ ئوز تەرىپىدىكى بىر قانچە جايىدا تەكشۈرۈش پونكتلىرى قۇرۇدۇ، ھەر بىر

تەكشۈرۈش پۈنكتىغا مەلۇم سانىدا خەلق ساقچى-لىرى قويۇدۇ. جۇڭگو هوكۇمىتى ژۇقۇرقى تەكشۈ-رۈش پۈنكتلىرىنىڭ ئورۇنلىرىنى هىندىستان هوكۇ-مىتىگە دىپلوماتىك يول بىلەن ئۇختۇرۇدۇ.

جۇڭگو هوكۇمىتىنىڭ تەشەببۇسكارلىق بىلەن قوللانغان بۇ تەد-بىرلىرى جۇڭگو هوكۇمىتىنىڭ چېگرىدىكى توقۇنۇشنى توختۇتۇش، جۇڭگو-هىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى تېچ هەل قىلىش يولىدىكى ئىنتايىن زور سەمىمىيىتىنى ئىپادىلەيدۇ. شۇنى ئالاهىدە كورسۈتۈپ ئوتتۇش كېرەككى، جۇڭگو چېگرا مۇداپىئە قىسمىلىرىنىڭ ئارقىغا چېكىنگەندىن كېيىنكى ئورنى ئوزىنىڭ 1962-ژىلى 9-ئايىنىڭ 8-كۈندىن بۇرۇنقى ئورنىدىن ژىراق بولۇدۇ. جۇڭگو هوكۇمىتى، جۇڭگونىڭ ژۇقۇرقى تەشەببۇسكارانە تەدبىرلەر قوللانغانلىغى ئار-قىسىدا، هىندىستان هوكۇمىتىنىڭ هىندىستان خەلقى ۋە دۇنيا ئەل-لىرى خەلقلىرىنىڭ ئارزۇسىنى نەزەرگە ئېلىپ، مۇئاملىسىنى ئوز-گەرتىپ، بۇ تەدبىرلەرگە ئاكتىۋ قوشۇلار، دەپ ئۇمىت قىلىدۇ. هىندىستان هوكۇمىتى مۇناسىپ تەدبىر قوللۇنۇشقا ماقۇل بولغان ئەهۋال ئاستىدا، جۇڭگو-هىندىستان ئىككى دولەت هوكۇمەتلىرى دەرهال ئەمەلدارلار ئۇيۇشتۇرۇپ، جۇڭگو-هىندىستان چېگرىسىنىڭ هەر قايسى قىسىملىرىدا ئىككى تەرەپ كېلىشكەن ئورۇنلاردا ئوچ-رۇشۇپ، ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسىملىرىنى 20 كىلومېتردىن ئارقىغا چېكىندۈرۈش بىلەن هەربىي ئىشلاردىن خالى بىر رايون شەكىللەندۈرۈش، ئىككى تەرەپ ئەملىي ئىدارە قىلىش سىزىقىنىڭ ئوز تەرەپلىرىدە تەكشۈرۈش پۈنكتلىرى قۇرۇشى ۋە ئەسىرگە چۈش-كەنلەرنى قايتۇرۇشقا داائر ئىشلارنى كېڭىشىش مۇمكىن.

ئىككى تەرەپ ئەمەلدارلىرىنىڭ سوهبىتى نېتىجە هاسىل قىلغان

هەم ئەمەلگە قويۇلغاندىن كېيىن، ئىككى دولەت زۇڭلىلىرى سوھبەت ئوتكۈزۈپ، يەنىمۇ ئىلگىرلەپ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ دوستانە ھەل قىلىنىشىنى ئىزدىشى مۇمكىن. جۇڭگو ھوكۈمىتى ھىندىستان زۇڭلىسىنىڭ بېيجىڭگە كېلىشىنى قارشى ئالىدۇ؛ ئەگەر ھىندىستان ھوكۈمىتىگە ئوڭايسىز بولسا، جۇڭگو زۇڭلىسى دېھلىگە بېرىپ، سوھبەت ئوتكۈزۈشنى خالايدۇ.

جۇڭگو ھوكۈمىتى ھىندىستان ھوكۈمىتىنىڭ بۇ تەدبىرلەرگە ئاكتىۋ قوشۇلۇشىنى سەممىي كۈتۈدۇ. ھىندىستان ھوكۈمىتى ۋاختىدا قوشۇلالمىغان تەقدىردىمۇ، جۇڭگو ھوكۈمىتى ژۇقۇرقى تەدبىرلەرنى بەلگىلەنگەن ۋاختىت بويىچە تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئىجرا قىلىدۇ.

لېكىن جۇڭگو ھوكۈمىتى كورۇلۇش ئېھتىمالى بولغان تۆۋەندىكى ئەھۋاللارنى: 1) جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى ئوت ئېچىشنى توختاتقاندىن كېيىن ۋە ئارقىغا چېكىنىش جەريانىدا ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ داۋاملىق ھۇجۇم قىلىش؛ 2) جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى پۈتۈن ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقى بويىچە 20كىلومېتر ئارقىغا چېكىنگەندىن كېيىن، ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ شەرق قىسمىدا ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقىغا، يەنى قانۇنسىز مېكماخۇن سىزىقىغا يېگىشىۋالىتىن سىلجىپ كىرىش، ئوتتۇرا قىسمىدا ۋە غەرپ قىسمىدا ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقىدا چېكىنمەسلىك داۋاملىق تۇرۇۋېرىش؛ 3) جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى پۈتۈن ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقى بويىچە 20 كىلومېتر ئارقىغا چېكىنگەندىن كېيىن ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ ئەمەلىي ئىدارە قىلىش سىزىقىدىن ئوتۇپ، ئوزلىرىنىڭ 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنىدىن بۇرۇنقى ئورنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، يەنى

شەرق قىسمىدا قانۇنسىز مېكىماخۇن سىزىقىدىن يەنە بىر قېتىم ئوتۇپ، سىزىقنىڭ شىمالىدىكى كېيىنكى رايونىنى بېسىۋېلىش، ئوتتۇرا قىسمىدا ۋۇرىنى يەنە بىر قېتىم بېسىۋېلىش، غەرپ قىسمىدا جۇڭگو چېگرىسى ئىچىدىكى چېچاپ جىلغىسى، جيالېۋەن جىلغىسى، بانگۇڭخۇ رايونى ۋە دېموجۇك رايونىدىكى 43 تاجاۋۇزچىلىق پۇنكتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، ياكى تېخىمۇ كوپ تاجاۋۇزچىلىق پۇنكتلىرى قۇرۇش ئېھتىماللىرىنى مولچەرلىمەي تۇرالمايدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنى تەنتەنە بىلەن ئۇختۇرۇدىكى، ئەگەر ژۇقۇرقى ئەھۋاللار كورۇلۇپ قالسا، جۇڭگو ئوزىنىڭ قوغداپ، قايتۇرۇمازەربە بېرىش ھوقۇقىنى ساقلاپ قالىدۇ، بۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان بارلىق ئېغىر ئاقىۋەتلەرگە ھىندىستان ھوكۇمىتى تولۇق جاۋاپكار بولۇشى شەرت. دۇنيا خەلقى كىمنىڭ تېچلىقپەرۋەر، كىمنىڭ ئۇرۇشپەرەس ئىكەنلىگىنى؛ كىمنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ دوستلىغىنى ۋە ئاسىيا ـ ئافرىكا ئىتتىپاقلىغىنى قوغداش ۋاقتانلىغى، كىمنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ دوستلىغىنى ۋە ئاسىيا ـ ئافرىكا ئىتتىپاقلىغىنى بۇزۇۋاتقانلىغىنى؛ كىمنىڭ ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرى خەلقلىرىنىڭ جاھانگىرلىككە ۋە مۇستەملىكىچىلىككە قارشى كۈرەشلەردىكى ئورتاق مەنپەئىتىنى قوغداش ۋاقتانلىغى، كىمنىڭ بۇ ئورتاق مەنپەئەتكە خىلاپلىق قىلىش ۋاقتانلىغى ۋە ئۇنىڭغا بۇزغۇنچىلىق سېلىش ۋاقتانلىغىنى تېخىمۇ ئېنىق كورۇۋالىدۇ.

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى ئىككى ئاسىيا دولىتى ئوتتۇرىسىدىكى مەسىلىدۇر. جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت بۇ مەسىلىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىشى، بۇ مەسىلە تۇپەيلىدىن قۇراللىق توقۇنۇشماسلىغى، بولۇپمۇ ئامېرىكا جاھانىگىرلىگىنىڭ قول

تىقىپ كىرىپ، ھازىرقى بۇ بەختسىز چېگرا توقۇنۇشنى ئاسىيالىق-لارنى ئاسىيالىقلارغا سالىدىغان ئۇرۇشقا رېژىسسورلۇق قىلىۋاتىدۇ. ئۇلار قويماسلىقى كېرەك. جۇڭگو ھوكۇمىتى قايتا-قايتا ئويلۇنۇش ئارقىسىدا قوللۇنۇش قارارىغا كەلگەن بۇ مۇھىم تەدبىر دەل جۇڭگو-ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ تۈپ مەنپەئەتلىرىنى قوغداش، ئاسىيا-ئافرىكا ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى تەمىن قىلىش-تىن ئىبارەت ئىزچىل مەيدانىنى ئاساس قىلىدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئاسىيا-ئافرىكا دولەتلىرى ۋە بارلىق تىنچلىقپەرۋەر دولەتلەر ھەم خەلقلەرنىڭ تىرىشچانلىقلار كۈرسۈتۈپ، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ بۇنىڭغا مۇناسىپ تەدبىر قوللۇنۇپ، چېگرا توقۇنۇشنى توختۇتۇپ، يېڭىۋاشتىن تىنچ سوھبەت باشلاش بىلەن جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى ئىلگىرى سۈرۈشنى مۇراجىەت قىلىدۇ.

جۇئىنلەي زۇڭلىنىڭ نېپرۇ زۇڭلىغا ئېۋەتكەن خېتى

(1959 ـ ژىل 11 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى)

يېڭى دېھلى

ھىندىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ زۇڭلىسى جاۋاھارلال نېپرۇ ئەپەندى جاناپلىرى

قەدىردان زۇڭلى ئەپەندى:

جاناپىڭىزنىڭ 1959 ـ ژىل 9 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى يازغان خېتىنى تاپشۇرۇۋالدىم. بەختكە قارشى، شۇندىن كېيىن، 10 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى جۇڭگو چېگرىسى ئىچىدىكى كۇڭكا تاغ ئېغىزىنىڭ جەنۇبىدىكى جايلاردا يەنە كۈتۈلمىگەن يېڭى چېگرا توقۇنۇشى يۈز بەردى. بۇ قېتىمقى توقۇنۇش توغرىسىدا جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرى بىر نەچچە قېتىم جاۋخۇي ئالماشتۇرۇشقان ئىدى، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ 11 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى جۇڭگو ھوكۇمىتىگە تاپشۇرغان جاۋخۇيىمۇ شۇنىڭ ئىچىدە. كىشىنى ناھايىتى ئەپسۇسلاندۇرۇدىغىنى شۇكى، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ بۇ جاۋخۇيىدا ئىككى دولەتنىڭ چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئاساسىي فاكتلارغا ۋە چېگرىدىكى توقۇنۇش ۋەقەلىرىنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىگە نۇرغۇن جەھەتلەردە ئېتىۋار بېرىلمىگەنلىك ئۈستىگە، ئىككى

دولەتنىڭ دوستلۇق مۇناسىۋىتىگە ئىنتايىن زىيانلىق پوزىتسىيە قوللۇنۇلغان. ناھايىتى روشەنكى، مۇنداق پوزىتسىيە مەسىلىنىڭ ھەل قىلىنىشىغا قىلچە ياردەم بەرمەيدۇ. ھازىرقى شارائىتتا، مېنىڭچە بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى ئەڭ مۇھىم مەسئۇلىيەت ئالدى بىلەن شۇنىڭ-دىن ئىبارەتكى، تېزدىن ۋە ھېچقانداق كېچىكتۈرمەستىن ئۇنۇملۇك تەدبىرلەرنى قوللۇنۇپ، ئىككى دولەت چېگرىسىدا كىشىنى خاتىر-جەمسىزلەندۈرۈۋاتقان ھالەتنى ئىخلاس بىلەن ياخشىلاش ھەمدە مۇندىن كېيىن ھەرقانداق چېگرا توقۇنۇشنىڭ يۈز بېرىش ئېھتى-مالىنى تېرىشىپ توپتىن يوقۇتۇش.

جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى دولەت چېگرىسى ئەزەلدىن بەلگىلەن-مىگەنلىگى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ناھايىتى ئۇزۇن بولغانلىقى، ئىككى دولەتنىڭ سىياسىي مەركەزلىرىگە ناھايىتى ئىراق ياكى بىر قەدەر ئىراق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئەگەر ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرى ناھا-يىتى مۇۋاپىق ھەل قىلىش چارىسىنى تاپمايدىغان بولسا، ھەر ئىككى تەرەپ خالىمايدىغان چېگرا توقۇنۇشىنىڭ مۇندىن كېيىن يەنە يۈز بېرىشى ئېھتىماللىقىدىن ئەسرەۋاتمەن. مۇنداق توقۇنۇش يۈز بېرىدىغانلا بولسا، ئۇ ناھايىتى كىچىك توقۇنۇش بولغان تەقدىر-دىمۇ، بىز ئىككى دولەتنىڭ دوستلىقىغا دۇشمەنلىك بىلەن قارايـ-دىغان كىشىلەر ئۈنىڭدىن ئۇزلىرىنىڭ خۇپيانە مەخسەتلىرىگە يېتىش يولىدا پايدىلىنىدۇ. بىز ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا ئۇزۇن تارىخقا ئىگە دوستلۇق بار، بىزنىڭ ئارىمىزدا تۈپ مەنپەئەت توقۇنۇشى يوق، ئۇنىڭ ئۈستىگە بىز ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرى تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپىنىڭ تەشەببۇسچىلىرى، بىزنىڭ ئىككى دولەت چېگرىسىدىكى جىددى ۋەزىيەتنىڭ داۋاملىق ساقلىنىپ تۇرۇشىغا يول قويۇشقا ھېچقانداق ئاساسىمىز يوق.

جانابىگىزنىڭ 9 ـ ئايىنىڭ 26 ـ كۈنى ياۋغان خېتىدە جۇڭگو هوكۇمىتى قوشۇلالمايدىغان نۇرغۇن كوز قاراشلار بار، بۇ هەقتە مەن ئوز پىكرىمنى باشقا پۇرسەتلەردە بىلدۈرۈپ ئوتمەكچىمەن. لېكىن مېنى خۇشال قىلغىنى شۇكى، بۇ قېتىمقى خەتتە، هىندىستان هوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو بىلەن دوستلۇق مۇناسىۋىتىنى ساقلاپ قېلىشقا ناهايىتى كۈچۈل بولۇدىغانلىقى ھەمدە جۇڭگو هوكۇمىتىنىڭ مۇندىن بۇرۇنقى تەشەبـ بۇسلىرىغا، يەنى يۇز بەرگەن چېگرا ماجراسىنى دوستانە ۋە تېچ يول بىلەن هەل قىلىش، بۇ مەسىلە هەل قىلىنغىچە هازىرقى هالەتنى ساقلاپ قېلىش، هېچقايسى تەرەپ هەرقانداق ئۈسۈل بىلەن هازىرقى هالەتنى ئوزگەرتىشكە ئۇرۇنماسلىقى لازىم، دېگەن تەشەببۇسلىرىغا قوشۇلۇدىغانلىقى يەنە بىر قېتىم ئىزهار قىلىنغان. ئىككى دولەت چېگرىسىنىڭ هازىرقى هالىتىنى ئۆزگەرتىۋېلىش تۈرىدە ساقلاپ قېلىش، چېگرىنىڭ خاتىرجەملىگىگە هەقىقىي كاپالەتلىك قىلىش ھەمدە چېگرا مەسىلىسىنى دوستانە هەل قىلىشقا ياخشى كەيپىيات يارىتىش ئۈچۈن، جۇڭگو هوكۇمىتى مۇنۇلارنى تەكلىپ قىلىدۇ: جۇڭگو ـ هىندىستان ئىككى دولەت قۇراللىق قىسملىرىنىڭ هەرقايـ سىسى شەرق تەرەپتىكى ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغىدىن ۋە غەرپ تەرەپتىكى هەر ئىككى تەرەپ ئەملىي ئىدارە قىلىپ تۇرغان سزىقـ تىن دەرهال 20 كىلومېتردىن ئارقىغا چېكىنىش؛ هەر ئىككى تەرەپـ نىڭ قۇراللىق قىسملىرى چېكىنگەن جايلاردا هەر ئىككى تەرەپ يەنە قۇراللىق خادىملارنى ئېۋەتىپ تۇرغۇزماسلىقتا ۋە چارلىماسلىقتا كاپالەتلىك قىلىش، لېكىن مەمۇرىي ۋەزىپىنى ئىجرا قىلىش هەم تەرتىپنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، خەلق ئىشلىرى خادىمـ لىرىنى ۋە قۇراللىق ساقچىلارنى داۋاملىق قالدۇرۇش. بۇ تەكلىپ ئەملىيەتتىمۇ هىندىستان هوكۇمىتىنىڭ 9 ـ ئايىنىڭ 10 ـ كۈنىدىكى

جاۋخۇيىدىكى ھەرئىككى تەرەپ قۇرالىنىق خادىملارنى لائىجىيۇغا ئېۋەتمەسلىك توغرىسىدىكى تەكلىۋىنى پۈتۈن جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىغا كېڭەيتىش ھەم ھەر ئىككى تەرەپ قىسىملىرىنىڭ ئارىلىقىنى 40 كىلومېتر ئىچچە كېڭەيتىشتىن ئىبارەت. ئەگەر بۇ ئارىلىقنى تېخىمۇ كېڭەيتىشكە توغرى كەلسە، جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇنىمۇ ئويلۇ- نۇپ كورۇشنى خالايدۇ. دېمەك، ھەيلى بىز ئىككى دولەت چېگرىسى سوھبەت ئارقىلىق رەسمىي بەلگىلەنمىگىچە ئىلگىرى ياكى كېيىن بولسۇن، جۇڭگو ھوكۇمىتى بىز ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا ئەڭ تېچ ۋە ئەڭ خاتىرجەم چېگرا جايلارنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈپ، بىز ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا مۇنىدىن كېيىن چېگرا مەسىلىسى يۈزىسىدىن گۇمان ياكى توقۇنۇشلارنىڭ مەڭگۈ تۈگۈلماسلىغى يولىدا بارلىق تىرىشچانلىقلارنى كورسۈتۈشنى خالايدۇ، ئەگەر ھىندىستان ھوكۇ- مىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ بۇ تەكلىۋىگە قوشۇلۇدىغان بولسا، بۇ تەكلىپنى ئىجرا قىلىشنىڭ كونكرېت تەدبىرلىرىنى ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرى دەرھال دىپلوماتىك يول بىلەن كېڭىشىپ بەلگىلىشى مۇمكىن.

جۇڭگو ھوكۇمىتى ئەزەلدىنلا ئىككى دولەتنىڭ چېگرا ۋەزىگە- يىتىنى ۋە ئىككى دولەت مۇناسىۋىتىنى جىددىلەشتۈرۈش غەرىزىدە بولغان ئەمەس. جانابىڭزنىڭمۇ ھازىرقى مۇشۇنداق جىددى ئەھۋالنى پەسەيتىشنى خالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن. مەن، بىز ئىككى مەملىكەت- نىڭ بىر مىللىاردتىن ئارتۇق خەلقىنىڭ ئۇلۇق ۋە ئۇزۇن مۇددەت- لىك دوستلىغى ئۈچۈن، جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى دولەت ھوكۇ- مەتلىرى بىللىلىكتە تىرىشچانلىق كورسۈتۈپ، ۋۇقۇرىدا ئېيتىلغان تەكلىپ توغرىسىدا تېزدىن كېلىشىم ھاسىل قىلىشقا مۇۋاپىق بولۇشنى سەمىمىي ئۈمىت قىلىمەن.

چېگرا مەسلىسى ۋە ئىككى دولەتنىڭ مۇناسىۋىتىدىكى باشقا مەسىلىلەر ئۈستىدە يەنمۇ كېڭىشىش ئۈچۈن، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى دولەت زۇڭلىرىنىڭ پات ئارىدا سوھبەت ئوتكۈزۈشنى تەكلىپ قىلىدۇ.

ھورمەتلىك زۇڭلى ئەپەندىي! ئىككى مەملىكەت خەلقلىرى بىزنىڭ تېزدىن ھەركەتلىنىشىمىزنى ئۈمىت قىلماقتا. مېنىڭچە، بىز ئۇلارنىڭ ئارزۇسىنى قاندۇرۇشىمىز كېرەك، لېكىن پۈرسەت تاپسلا جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى دولەتنىڭ ئۇلۇق دوستلىغىنى بۇزۇشقا جېنىنىڭ بېرىچە ئۇرۇنۇدىغان كىشىلەرنى ئوزلىرىنىڭ زەھەرلىك مەخسىدىگە يەتكۈزمەسلىگىمىز كېرەك. مەن جانابىڭىزنىڭ پاتراق جاۋاپ قايتۇرۇشىڭىزنى كۈتۈمەن.

مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن سىزگە سەمىمىي سالام يوللايمەن.

جۇ ئېنلەي

1959 - ژىل 11 - ئاينىڭ 7 - كۈنى، پېيجىڭ.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى تاشقى ئىشلار بۇسنىڭ ھىندىستانىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا تاپشۇرغان جاۋخۇيى

(1959 ـ ژىل 12 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى)

ھىندىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا:

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى تاشقى ئىشلار بۇسى ھىندىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا سالام يوللايدۇ، بۇ مۇناسىۋەت بىلەن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدا توۋەندىكىلەرنى بايان قىلىدۇ ۋە ئۇنى باش ئەلچىخانىڭ ھىندىستان ھۆكۈمىتىگە يەتكۈزۈشىنى ئوتۇنۇدۇ.

جۇ ئېنلەي زۇڭلى 1959 ـ ژىلى 9 ـ ئاينىڭ 8 ـ كۈنى نېھرۇ زۇڭلىغا خەت ئېۋەتىپ، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ تارىخي ئارقا كۆرۈنۈشى ۋە ھازىرقى ئەمىلي ئەھۋالىنى، شۇنىڭدەك جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ مەيدانى ۋە قاراشىنى ئۇمۇمىيۈزلۈك بايان قىلغان ئىدى. شۇندىن كېيىن، جۇ ئېنلەي زۇڭلى ۋە جۇڭگو ھۆكۈمىتى نېھرۇ زۇڭلىنىڭ 9 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى ئېۋەتكەن خېتىنى ۋە ھىندىستان تاشقى ئىشلار بۇسىنىڭ 11 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى ئېۋەتكەن

جاۋخۇيىنى تاپشۇرۇۋالدى، خەت ۋە جاۋخۇيلاردا ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇ ئېنلەي زۇڭلىنىڭ چېگرىنىڭ ئەمىلىي ئەھۋالى ھەققىدىكى بايانىنى قوشۇلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن.

جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتى ۋە خەلقى بىلەن باشتىن-ئاياق دوستلۇقنى ساقلاپ قېلىشنى خالايدۇ، چېگرا مەسىلىسىدىمۇ باشتىن-ئاياق مۇلايىم بولۇش، باشقىلارغىمۇ ئادىل، ئوزىگىمۇ ئادىل بولۇش پوزىتسىيىسىنى قوللۇنۇپ، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىپ، ئىككى تەرەپنىڭ كوز قارىشىنى يېقىنلاشتۇرۇشقا تىرىشىشنى خالايدۇ. جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى بەلگىلىك مۇرەككەپلىككە ئىگە ئىكەنلىگىنى، ئۇنى ھوججەت ئالماشتۇرۇشقا تايىنىپ ھەل قىلىش تەس ئىكەنلىگىنى كوزدە تۇتۇپ، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى دولەت ھوكۇمەت ۋەكىللىرىنىڭ، ئالدى بىلەن، ئىككى دولەت زۇڭلىلىرىنىڭ تېزدىن يۇزمۇ-يۈز ئولتۇرۇپ سوھبەت ئوتكۈزۈپ، تېخىمۇ ئۇنۇملۇك ھالدا پىكىر ئالماشتۇرۇشى ۋە كېلىشىم ھاسىل قىلىشنى ئۈچىل تەشەببۇس قىلىپ كەلمەكتە. لېكىن ئىككى دولەت زۇڭلىلىرىنىڭ سوھبىتى ھېلىمۇ ئىككى تەرەپنىڭ مەسىلىنى بەلگىلىشىگە قاراشلىق بولۇپ تۇرماقتا، ۋەھالەنكى ھىندىستان ھوكۇمىتى ژۇقۇردا بايان قىلىنغان خەت ۋە جاۋخۇيلارنىڭ چېگرا ھەققىدىكى فاكتلار قىسمىغا جۇڭگو ھوكۇمىتى جاۋاپ بەرمىدى، دەپ ئاغرىنماقتا. شۇنىڭ ئۈچۈن، جۇڭگو تاشقى ئىشلار بۈسى بۇيرۇققا بىنائەن، جۇ ئېنلەي زۇڭلىنىڭ 9-ئاينىڭ 8-كۈنى ۋە نېھرۇ زۇڭلىنىڭ 9-ئاينىڭ 26-كۈنى ئوزئارا ئېلىشقان خەتلىرى ھەم ھىندىستان تاشقى ئىشلار بۈسىنىڭ 11-ئاينىڭ 4-كۈنى ئېۋەتكەن جاۋخۇيىدىن پايدىلىنىپ، چېگرا مەسىلىسى ھەققىدىكى فاكتلارغا دائىر بىر قانچە ئاساسىي مەسىلىلەر توغرىسىدا

يەنمۇ ئىلگىرلىگەن ھالدا تووەندىكىلەرنى بايان قىلىپ ئوتۇدۇ.

جۇڭگو بىلەن ھىندىستان تېچلىقبەرۋەر چوڭ دولەتلەردۇر، ئۇلار ئوزئارا دوستانە ئوتكەن ئۇزۇن تارىخقا ئىگە، ھازىر ۋە مۇنداىن كېيىنمۇ ئۇلارنىڭ بىر مۇنچە ئۇلۇق ئورتاق ۋەزىپىلىرى بار. جۇڭگو - ھىندىستان ئىككى دولەتنىڭ دوستلىقى ئىككى مەملىكەت خەلقلىرى-نىڭلا مەنپىتى ئەمەس، بەلكى دۇنيا تېچلىقى، بولۇپمۇ ئاسىيا تېچ-لىقىنىڭ مەنپىستىدۇر. شۇڭا، جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدا ھىندىستان ھوكۇمىتى بىلەن تالاش - تارتىش قىلىشنى زادى خالىمايدۇ. بەختكە قارشى، جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسى تا ھازىرغىچە بەلگىلەنگىنى يوق، يەنە كېلىپ، ئەنگلىيە بۇ جەھەتتە بەزى ماجرا مىراسلىرىنى قالدۇردى، ئۇنىڭ ئۇستىگە، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگوغا نىسبەتەن كىشى قوبۇل قىلالمايدىغان بىر مۇنچە ئېپىپلاشلارنى ژۇرگۇزۇپ، مۇنداق تالاش - تارتىشلاردىن ساقلانغىلى بولمايدىغان ئەھۋالنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. ھىندىستان ھوكۇمىتى چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدا بىر تالاي تەپسىلاتلارنى ئوتتۇرىغا قويغانلىقىنى ئۇچۇن، جۇڭگو ھوكۇمىتى گەرچە ئوزىنىڭ جاۋابىنى ئىخچام قىلىشقا تىرىشقان بولسىمۇ، تارىخىي ھەقىقەتنى ۋە بىر - بىرىمزنىڭ كوز قارىشىمزنى ئايدىڭلاشتۇرۇش يۇزىسىدىن بەزى تەپسىلاتلار ئۇستىدىمۇ توختىماي ئوتەلمەيدۇ، بۇنىڭدىن ناھايىتى ئەپسۇسلىنىمز.

ئاسان بولسۇن ئۇچۇن، تووەندىكى قۇرلاردا جۇڭگونىڭ شىنجاڭى ۋە شىزاڭنىڭ لاداخ بىلەن تۇتاشتۇرۇدىغان بىر قىسىم چېگرىنى قىسقىچە ئەرپ قىسىم دەپ، ئەرپ قىسمىنىڭ شەرقىي جەنۇپ بېشىدىن تارتىپ جۇڭگو، ھىندىستان، نېپال ئۇچ دولەتنىڭ چېگرا-لىرى تۇتۇشۇدىغان جايغىچە بولغان بىر قىسىم چېگرىنى قىسقىچە

ئوتتۇرا قسىم دەپ، بوتاننىڭ شەرقىدىكى بىر قسىم چېگرىنى بولسا، قىسقىچە شەرق قسىم دەپ ئاتايمىز.

بىرىنچى مەسىلە: جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى رەسمىي بەلگىلەنگەنمۇ ـ يوق

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى توغرىسىدا ھازىر بەزى تالاش ـ تارتىشلار مەۋجۇت، بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، ئىككى دولەت ئەزەلدىن رەسمىي چېگرا بەلگىلىمىگەن، ئىككى دولەتنىڭ چېگرا تۇغرىسىدىكى قارىشىدا پەرق بار. ھىندىستان خەرىتىسىدە سىزىلىشچە، غەرپ قسىم چېگرا سىزىقى جۇڭگو زېمىنىغا ئىچكىرلەپ كىرگۈزۈلۈپ، 33 مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئارتۇق يەر ھىندىستان چېگرىسى ئىچىگە قوشۇۋېلىنغان؛ ئوتتۇرا قسىم چېگرا سىزىقى جۇڭگو خەرىتىسىنىڭ سىزىلىشىغا بىر قەدەر يېقىن بولسىمۇ، لېكىن قېدىمـ دىن جۇڭگوغا قاراشلىق بولۇپ كەلگەن بىر مۇنچە جايلار ھىندىستان چېگرىسى ئىچىگە قوشۇۋېلىنغان؛ شەرق قسىم چېگرا سىزىقى پۈتۈن سىزىق بويىچە شىمالغا كوچۇرۇلۈپ، ئەسلىدە جۇڭگوغا قاراشـ لىق بولۇپ كەلگەن 90 مىڭ كۋادرات كىلومېتر يەر ھىندىستان چېگرىسى ئىچىگە قوشۇۋېلىنغان. شۇڭلاشقا، جۇڭگو ھوكۇمىتىدوستانە سوھبەت ئوتكۈزۈپ بۇ مەسىلىنى مۇۋاپىق ھەل قىلىش زورۇر، دەپ ھېسابلايدۇ. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى ھازىرقى ھىندىستان خەرىـ تىلىرىدە كورسۇتۇلگەن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ كوپ قىسمى خەلقارا كېلىشىمدە مۇقىملاشتۇرۇلغان، ئۇمۇمىيۈزلۈك چېگرا سوھبىتى ئوتكۈزۈشكە ئاساس يوق، دەپ ھېسابلاۋاتىدۇ. شۇنداق قىلىپ، سوھبەتنىڭ ئوزى قېينىچىلىقنى ئۇچراپ، چېگرا تالاش ـ تارتىشى ئۇزۇن مۇددەتكىچە قېتىپ قېلىش خەۋپىگە چۈشۈپ قالدى.

جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ كوپ قىسمى خەلقارا كېلىشىمنامىدە بەلگىلەنگەن دېگەن سوزلەرنى فاكتقا تامامەن ئۇيغۇن ئەمەس، دەپ ھېسابلايدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇ ھەقتە توۋەندىكىچە ئىزاھات بېرىدۇ:

(1) غەرپ قىسىم توغرىسىدا. ھىندىستان ھوكۇمىتى ئۆزى تەشەبـ بۇس قىلىۋاتقان چېگرا سىزىقىنى 1842 ـ ژىلى جۇڭگونىڭ شىزاڭ يەرلىك داۋىرلىرى بىلەن كەشمىر داۋىرلىرى ئوتتۇرىسىدا تۈزۈلـ گەن بىر شەرتنامىدا بەلگىلەنگەن ئىدى، دەپ قارىۋاتىدۇ.

لېكىن، بىرىنچىدىن، بۇ شەرتنامىدا، پەقەتلا لاداخ بىلەن شىـ زاڭنىڭ چېگرىسى بۇرۇنقى ھالىتىدە ساقلىنىپ، ھەرىكىم ئۆزىنىڭكىنى باشقۇرۇۋىغانلىقى، ئوزئارا تاجاۋۇزقىلىشما سلىغلا ئېيتىلغان، ئۇنىڭدا چېگرىنىڭ كونكرېت ئورنى توغرىسىدا زادى ھېچقانداق بەلگىلىمە ياكى بىشارە يوق. ئىھروۋ زۇڭلىنىڭ بۇ ژىل 9 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى جۇ ئېنلەي زۇڭلىغا ئېۋەتكەن خېتىدە چېگرىنىڭ جايلاشقان ئورنى ئاللىقاچان بەلگىلەنگەن دەپ مىسال كەلتۈرگەن تۈرلۈك دېلىللىرىـ نىڭ ھېچبىرى ھىندىستان ھوكۇمىتى ھازىر تەشەبـبۇس قىلىۋاتقان چېگرا سىزىقىنى ئاساسلىق دەپ ئىسپاتلاپ بېرەلمەيدۇ.

ئىككىنچىدىن، 1842 ـ ژىلقى شەرتنامە جۇڭگونىڭ شىزاڭ يەرلىك داۋىرلىرى بىلەن كەشمىر داۋىرلىرى ئوتتۇرىسىدا تۈزۈلگەن، ۋەھالەنكى، ھازىر ھىندىستان ھوكۇمىتى ئوتتۇرىغا قويۇپ تالاش ـ تارتىش قىلىۋاتقان جايلارنىڭ مۇتلەق كوپ قىسمى (تەخمىنەن 80%ى) بۇ شەرتنامىغا قاتناشمىغان جۇڭگو شىنجاڭىغا قاراشلىق. ئەگەر مۇشۇ شەرتنامىغا ئاساسلانساق، شىنجاڭنىڭ كەڭ كولەملىك يەرلىرى جۇڭگوغا قاراشلىق ئەمەس، لاداخقا قاراشلىق دەپ ھوكۇم قىلىشقا بولۇدۇ، دەپ قارىلىدىغان بولسا، روشەنكى، بۇ ئېقىلغا

سۆمايدۇ. لاداخ بىلەن كەشمىرنىڭ شىنجاڭ بىلەن بولغان چېگرا-سىنى بەلگىلەش توغرىسىدا 1899 - ژىلى ئەنگلىيە ھوكۇمىتى تەكلىپ بەرگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭدىن ھېچقانداق نېتىجە چىقمىغان ئىدى. ئەگەر بىر قېتىملىق بىر تەرەپلىمە تەكلىپ بىلەنلا باشقا دولەتنىڭ زېمىنىنى ئوزىنىڭ قىلىۋېلىش مۇمكىن دەپ قارالسا، بۇمۇ ئېقىلغا سىغمايدۇ.

ئۇچىنچىدىن، جۇڭگو - ھىندىستان غەرپ قىسىم چېگرىسىنىڭ بەلگىلەنمىگەنلىكى توغرىسىدا مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدىغان نۇرغۇن ئىجابىي دېلىللار بار. مەسىلەن: A. 1921 - ژىلدىن 1927 - ژىلغىچە ئەنگلىيە ۋاسىلىسىدىكى ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ شىنجاڭ يەرلىك داۋىرلىرى بىلەن نۇرغۇن قېتىم ئالاقىلەشمىي، لاداخ بىلەن شىنجاڭ ئوتتۇرىسىدىكى چېگرىنى بەلگىلەشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ، لېكىن بۇنىڭدىن زادىلا نېتىجە چىقمىغان. بۇنى شۇ چاغدىكى ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا ئالماشتۇرۇلغان نۇرغۇنلىغان ھوججەتلەر بىلەن ئىسپاتلاشقا بولىدۇ. شۇ چاغدا ھىندىستان تەرەپنىڭ ۋەكىلى بولغان ئەنگلىيەلىك لوتىان جۇبىشمۇ بۇ ژىل 12 - ئاينىڭ 11 - كۈنى لوندوندا چىقىدىغان تايمىس گېزىتىگە يازغان ماقالىسىدا بۇ نۇقتىنى ئىسپاتلاپ بەردى. B. جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قولىدىكى ھازىرقى ماتېرىياللاردىن قارىغاندا، ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسىنىڭ تاكى 1943 - ژىلى نەشر قىلغان ھوكۇمەت تەرەپ خەرىتىسىدىمۇ، جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىغا ھېچقانداق چېگرا سىزىقى سىزىلمىغان. 1950 - ژىلى ھىندىستانىنىڭ ھوكۇمەت تەرەپ خەرىتە-سىدە ھازىر سىزىلغان چېگرا پەۋقۇلئاددە مۇجمەل ئۇسۇللار بىلەن ئىپادىلەنگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ چېگرىنىڭ تېخى بەلگىلەنمىگەن-لىگى يەنىلا يېزىق ئارقىلىق كورسۇتۇپ قويۇلغان. بەلگىلەنمەي

كەلگەن بۇ بىر قىسىم چېگرا 1954 ـ ژىلدىن باشلاپ تۈيۇقسىزلا بەلـ گىلەنگەن چېگرىغا ئايلىنىپ قالدى. C. نېھرۇ زۇڭلى بۇ ژىل 8 ـ ئاينىڭ 28 ـ كۈنى ھىندىستان خەلق پالاتاسىدا بۇ بىر قىسىم چېگرا ئۇستىدە توختۇلۇپ كېلىپ: «بۇ، كونا كەشمىر شتاتى بىلەن شىزاڭ ۋە جۇڭگو تۇركستانىنىڭ چېگرىسى. بۇ چېگرىنى ھېچكىم بەلگىلـ گىنى يوق» دەپ جاكالدى. مانا بۇ فاكتلارنىڭ ھەممىسى بۇ بىر قىسىم چېگرا ئاللىقاچان بەلگىلەنگەن دېگەن سوزلەر بىلەن زادى سغىشمايدۇ. ئۇزىچە بۇ بىر قىسىم چېگرا 1842 ـ ژىلى ياكى 1899 ـ ژىللا ئېنىق بەلگىلىنىپ بولغان دەپ ھېسابلىغان ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ يەنە كېلىپ قاندىغسىغا 1921 ـ ژىلدىن 1927 ـ ژىلـ غىچە چېگرىنى بەلگىلەش توغرىسىدا سوھبەت ئوتكۈزۈشنى ئارقا ـ ئارقىدىن تەلەپ قىلغانلىغىنى، قاندىغسىغا 1943 ـ ژىلى ھېچقانداق چېگرىنىڭ يوق ئىكەنلىگىنى ئېتىراپ قىلغانلىغىنى، قاندىغسىغا 1950 ـ ژىلى تېخى بەلگىلەنمىگەن چېگرىنىڭلا بارلىغىنى جاكالغانلـ غىنى، قاندىغسىغا 1959 ـ ژىلى بۇ چېگرىنى ھېچكىم بەلگىلىگىنى يوق دەپ جاكالغانلىغىنى ھېچكىمنىڭ تەسەۋۋۇر قىلىشى مۇمكىن ئەمەس.

(2) ئوتتۇرا قىسىم توغرىسىدا. ھىندىستان ھوكۇمىتى 1954 ـ ژىلـ دىكى جۇڭگو ـ ھىندىستان كېلىشىمنىڭ 4 ـ ماددىسىدا بۇ رايوندىكى ئالتە تاغ ئېغىزى ئىككى تەرەپ سودىگەرلىرىڭە ئىبادەت قىلغۇچىـ لىرىنىڭ قاتناش يولى قىلىپ بەلگىلەنگەنلىگى كورسۇتۇلگەن، بۇ، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ بۇ بىر قىسىم چېگرا توغرىسىدىكى پىكرىگە جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قوشۇلغانلىغىنى كورسۇتۇدۇ، دەپ ھېسابلىدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇنداق دېيىش ئەملىيەتتىمۇ، لوگىكىدىمۇ ئاساسـ سىز، دەپ ھېسابلايدۇ.

1954 ـ ژىلدىكى جۇڭگو ـ ھىندىستان كېلىشىمى ھەم بۇ كېلىشىم

توغرىسىدىكى سوھبەت ئىككى دولەت چېگرىسى مەسىلىسىگە زادى تەگمىگەن ئىدى. كېلىشىمنىڭ 4 - ماددىسىدىكى جۇڭگو تەرەپ لايىھىسىدە: «جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ شزاڭ رايونىنىڭ ئالى رايونىدا توۋەندىكى تاغ ئېغىزلىرىنى ئېچىپ ئىككى تەرەپ سودىگەرلىرى ۋە ئىبادەت قىلغۇچىلىرىنىڭ كىرىپ - چىقىدىغان يېرى قىلىشقا قوشۇلۇدۇ» دېيىلگەن. جۇڭگو تەرەپنىڭ بۇ لايىھىسىگە ھىندىستان تەرەپ قوشۇلمىغان، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىغا قويغان لايىھىسىدە: «ھىندىستاندىن ۋە شزاڭنىڭ غەرپ قىسمىدىن كەلگەن سودىگەرلەر، ئىبادەت قىلغۇچىلار توۋەندىكى ئورۇن ۋە تاغ ئېغىز يوللىرى ئارقىلىق ماگىدۇ» دېيىلگەن. كېيىن ئىككى تەرەپنىڭ كېلىشىمىدە: «ئىككى تەرەپ سودىگەرلىرى ۋە ئىبادەت قىلغۇچىلىرى توۋەندىكى تاغ ئېغىزلىرى ۋە يوللار ئارقىلىق بېرىش - كېلىش قىلىدۇ» دەپ ئوزگەرتىلگەن. جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ يول قويغانلىقى بۇ تاغ ئېغىزلىرىنىڭ كىمگە تەۋە ئىكەنلىگىگە چېتىلمايدىغان سوزلەرنى قوبۇل قىلغانلىغىدىنلا ئىبارەت بولدى. ھېچكىم بۇنىڭدىن ئىككى دولەتنىڭ مۇشۇ بىر قىسىم چېگرىسىنى بەلگىلەنگەن دەپ خۇلاسە چىقىرالمايدۇ. ئەكسىچە، 1954 - ژىلى 4 - ئاينىڭ 23 - كۈنى جۇڭگو ۋەكىلى، جۇڭگو تاشقى ئىشلار بۇسىنىڭ فۇبۇجائى جاڭ خەنفۇ ھىندىستان ۋەكىلى، ھىندىستان باش ئەلچىسى لەيجياۋېن ئەپەندى بىلەن قىلغان سوھبىتىدە، جۇڭگو تەرەپنىڭ بۇ سوھبەتتە چېگرا مەسىلىسىگە تېگىشىنى خالىمايدىغانلىغىنى ئوچۇق ئىزھار قىلغان ئىدى. شۇ چاغدا باش ئەلچى لەيجياۋېنمۇ بۇنىڭغا قوشۇلۇدىغانلىغىنى بىلدۈرگەن ئىدى. شۇڭا، جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرىنىڭ بۇ قىسمى بەلگىلىنىپ بولغان، سوھبەت ئوتكۈزۈپ بەلگىلەشنىڭ ھاجىتى يوق، دېگەن سوزلەرنى ئاساسسىز دەپ ھېسابلايدۇ.

(3) شەرق قسىم توغرىسىدا. ھىندىستان ھوكۇمىتى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىنى 1914 - ژىلى ئەنگلىيە، جۇڭگو ۋە جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونى بىرلىكتە قاتناشقان سىملا ژىغىنىدا بارلىققا كەلگەن، شۇڭا ئۇ ئىناۋەتلىك، دەپ ھېسابلىدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىنى تامامەن قانۇنسىز، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ سوزىنى جۇڭگوھوكۇمىتى ھەرگىز قوبۇل قىلالمايدۇ، دەپ ھېسابلايدۇ.

بىرىنچىدىن، پۈتۈن دۇنياغا مەلۇمكى، سىملا شەرتنامىسىنىڭ ئوزى قانۇنىي كۈچكە ئىگە ئەمەس. سىملا ژىغىنىغا قاتناشقان جۇڭگو ۋەكىلى چېن يىفەن سىملا شەرتنامىسىغا ئىمزا قويۇشنى رەت قىلىپلا قالماستىن، بەلكى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ بۇيرۇغىغا ئاساسەن، 1914 - ژىلى 7 - ئايىنىڭ 3 - كۈنى ژىغىنغا ئەنگلىيە بىلەن شىزاڭنىڭ شۇ كۈنى ياكى باشقا كۈنى ئىمزالىنىشلىكى شەرتنامىسى ياكى شۇ خىلدىكى ھوججەتلەرنىڭ ھېچقايسىسىنى جۇڭگو ھوكۇمىتى ئېتىراپ قىلمايدىغانلىقىنى رەسمىي ئۇختۇرغان ئىدى. جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئەنگلىيىدە تۇرۇشلۇق ئەلچىسى لىيۇ يۈيلىن شۇ ژىلى 7 - ئايىنىڭ 3 - كۈنى ۋە 7 - كۈنى ئەنگلىيە ھوكۇمىتىگە يەنە ئىككى قېتىم رەسمىي جاۋخوي تاپشۇرۇپ، شۇنىڭغا ئوخشاش ئۇختۇرۇش قىلغان ئىدى. شۇندىن كېيىنكى جۇڭگو ھوكۇمەتلىرى بۇ ھەيدانىدا چىڭ تۇرۇپ كەلدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى جاھانگىرلارنىڭ ئېزىشى ئاستىدا ئىمزا قويغان نۇرغۇن ئىپلاس ۋە تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامىلار ھازىر كۈچتىن قالدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئوزىگە ئوخشاشلا جاھانگىرلارنىڭ زۇلمىدىن قۇتۇلۇپ مۇستەقىل بولغان ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ نىمە ئۈچۈن ئوزىنىڭ دوستى جۇڭگو ھوكۇمىتىگە ئۇ ئىمزالمۇ قويمىغان تەڭ ھوقۇقسىز شەرتنامىنى ئېتىراپ قىلدۇرماقچى بولغانلىغىدىن تەھەججۇپلىنىدۇ.

ئىككىنچىدىن، ھىندىستان ھوكۇمىتى سىملا ژىنفىنىدا ھىندىستان بىلەن شىزاڭ ئوتتۇرىسىدىكى چېگرا مۇزاكىرە قىلىنىغان، جۇڭگو ھوكۇمىتى مەيلى شۇ چاغدا ياكى ئۇنىڭدىن كېيىن بولسۇن، ژىنفىندا ھىندىستان بىلەن شىزاڭ ئوتتۇرىسىدىكى چېگرىنى مۇزاكىرە قىلىشقا قارشى چىقمىغان ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ژىنفىندا بارلىقىغا كەلگەن ھىندىستان بىلەن شىزاڭ ئوتتۇرىسىدىكى مېكماخۇن سىزىقى چېگرىسى توغرىسىدىكى كېلىشىم جۇڭگوغا نىسبەتەن چەكلەش كۈچىگە ئىگە دەپ تونۇلۇشى لازىم، دەپ ھوكۇم قىلدى. لېكىن بۇ سوز باشتىن - ئاياق ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس. ئەمەلىيەتتە، سىملا ژىنفىنىدا جۇڭگونىڭ باشقا قىسمى بىلەن شىزاڭ رايونىنىڭ ھەم ئاتالمىش ئېچكى - تاشقى شىزاڭنىڭ چېگرىلىرىلا مۇزاكىرە قىلىنغان، جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ چېگرىسى ھېچقاچان مۇزاكىرە قىلىنمىغان. جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدىكى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقىنى ئەنگلىيە ۋەكىلى بىلەن شۇ چاغدىكى شىزاڭ يەرلىك داۋمرلىرىنىڭ ۋەكىلى 1914 - ژىلى 3 - ئاينىڭ 24 - كۈنى دېھىلىدە مەخپىي ھوججەت ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلى بىلەن پەيدا قىلغان، بۇ توغرۇلۇق جۇڭگوغا زادى ئۇختۇرۇش قىلغان ئەمەس، ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، سىملا ژىنفىنىنىڭ كۈن تەرتىۋىگە زادىلا كىرگۈزۈلمىگەن. سىملا شەرتنامىسىنىڭ قوشۇمچە خەرىتىسىدە كورسۇتۇلگەن قىزىل سىزىقىنىڭ بىر قىسمىنىڭ سىزىلىشى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقىغا ئوخشاش بولسىمۇ، لېكىن بۇ قىزىل سىزىق شىزاڭ بىلەن جۇڭگونىڭ باشقا قىسمى ئوتتۇرىسىدىكى چېگرا سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان، قىزىل سىزىقنىڭ مەلۇم بىر قىسمى جۇڭگو بىلەن ھىندىستانىنىڭ ئايرىلىش چېگرىسى دەپ ئىزاھات بېرىلمىگەن. سىملا ژىنفىنى ۋە سىملا شەرتنامىسىدا جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا

مەسلىسى دېگەن مەسلە زادى مەۋجۇت ئەمەس ئىكەن، ئەلۋەتتە، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئوزىنىڭ بېيۇاگلۇسىدا ياكى سىملا شەرتنامىسىغا تۇزۇتۇش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى پىكىرنامىسىدا بۇ مەسلىنى، يابولمسا مېكماخۇن سىزنىڭ دېگەن مەسلىنى ئوتتۇرىغا قويمايدۇ. ھىندىستان ھوكۇمىتى شۇ چاغدا جۇڭگو ھوكۇمىتى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزنىڭ توغرىسىدا باشقىچە پىكىردە بولغان ئەمەس دەيدۇ، بۇ فاكت جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ مېكماخۇن سىزنىڭ دېگەن مەسلەدىن زادى خەۋەرسىز ئىكەنلىگىنىلا كورسۇتۇدۇ، بۇ سىزنىڭ قانۇنى، جۇڭگو ھوكۇمىتى قوشۇلغان دېگەننى ھەرگىز ئىسپاتلاپ بېرەلمەيدۇ. بۇنىڭدىن كورۇۋېلىش مۇمكىنكى، ئاتالمىش مېكماخۇن سىزنىڭ سىملا شەرتنامىسىغا قارىغانداا، تېخىمۇ ئىپلاس، تېخىمۇ شەرمەندە ئەرسىدۇر، ئۇنى جۇڭگو ھوكۇمىتىگە نىسبەتەن چەكلەش كۇچىگە ئىگە دېيىش، ھەقىقەتەن، ئادەتتىن تاشقىرى غەلىتى ئىشتۇر. جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىدىن شۇنى سوراپ بېقىشنى خالايدىكى، ھىندىستان ھوكۇمىتى زادى سىملا ژىغىنىنىڭ پۈتۈن خاتىرىسىدىن ژىغىنىڭ قايسى كۇنى ياكى شەرتنامىنىڭ قايسى ماددىسىدا جۇڭگو ھىندىستان چېگرا مەسلىسىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلغانلىغىنى ۋە مېكماخۇن سىزنىڭ دېگەن مەسلىنىڭ ئالاھىدە ئوتتۇرىغا قويۇلغانلىغىنى كورسۇتۇپ بېرەلەمدۇ؟

مۇندىن باشقا، يەنە شۇنىمۇ كورسۇتۇپ ئوتۇش كېرەككى، ئەنگلىيەنىڭ شزاڭ بىلەن ئوز ئالدىغا مۇستەقىل سوھبەت ئوتكۇزۇش ھوقۇقى يوقلىغىدىن ئۇمانلىنىشنىڭ ھاجتى يوق. جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇنى تەكرار - تەكرار ئۇختۇرۇپ كەلگەن ئىدى، ھەتتا ئەنگلىيە ھوكۇمىتىمۇ ئوزىنىڭ كونا روسىيە ھوكۇمىتى بىلەن 1907 - ژىلى تۇزگەن شزاڭ توغرىسىدىكى كېلىشىمگە ئاساسەن قاتىتىق چەكلەن-

گەن ئىدىكى، ئۇ، جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ماقۇللىغىنى ئالماي تۇرۇپ شزاڭ بىلەن ھەر قانداق سوھبەت ئوتكۈزەلمەيتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئەنگلىيە ھوكۇمىتىنىڭ مۇشۇ شەرتنامە بويىچە ئوز ئۈستىگە ئالغان مەجبۇرىيىتىگىلا ئاساسلانغاندىمۇ، شۇنداق ھوكۇم چىقىرىش تامامەن مۇمكىنكى، 1914 ـ ژىلى ئەنگلىيە ۋەكىلى بىلەن شىزاڭ يەرلىك داىمرىلىرى ۋەكىلىنىڭ جۇڭگو ھوكۇمىتىدىن يوشۇرۇن ھالدا مەخپىي ئالماشتۇرغان ھوججەتلىرى ھېچقانداق قانۇنىي كۈچكە ئىگە ئەمەس.

ئۇچىنچى، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدىكى مېكماخۇن سزىغى توغرىسىدا جۇڭگو باشقىچە پىكىردە بولسىغان دېگەن سوزمۇ فاكتقا ئۇيغۇن ئەمەس. ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغى جۇڭگونىڭ ياپونىغا قارشى ئۇرۇشى ئەڭ قىيىن مەزگىللىرىدىلا، ھىندىستان خەرىتىلىرىدە كەينى ـ كەينىدىن غەيرى رەسمىي ھالدا پەيدا بولۇپ قالغان، 1943 ـ ژىلدىن كېيىن، شزاڭ يەرلىك داىمرىلىرى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ چاڭگىلىدا بولۇپ، ئۇنىڭ جۇڭگو مەركىزىي ھوكۇمىتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى كۇندىن ـ كۇنگە يامانلاشقان ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ، گومىنداڭ ھوكۇمىتى ئەنگلىيىنىڭ ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغىنىڭ جەنۇبىدىكى جۇڭگو زېمىنىغا پەيدىن ـ پەي تاجاۋۇز قىلىپ كىرىۋاتقانلىغىدىن خەۋەر تاپقانىدىن كېيىن، ياپونىغا قارشى ئۇرۇش ئايىغىلاشقانىدىن كېيىنكى 1946 ـ ژىلى 7 ـ ، 9 ـ ، 11 ـ ئايلاردا ۋە 1947 ـ ژىلى 1 ـ ئايىدا ئەنگلىيىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا تورت قېتىم جاۋخۇي تاپشۇرۇپ قارشىلىق بىلدۇرگەن ئىدى؛ ئەنگلىيە مەسئۇلىيەتنى ھىندىستانغا ئىشتىرىپ قويغاشقا، گومىنداڭ ھوكۇمىتى 1947 ـ ژىلى 2 ـ ئايدا ھىندىستانىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا جاۋخۇي تاپشۇرۇپ قارشىلىق بىلدۇرگەن ئىدى. ھەتتا 1949 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 18 ـ

گۈنى، شۇ چاغدا ھىندىستان ھوكۈمىتى بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋەتنى ساقلاپ كەلگەن جياڭ جيېشى گۇرۇھىنىڭ ھىندىستاندا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى لوجيالۇن ھىندىستان تاشقى ئىشلار بۇسىغا جاۋابىي تاپشۇرۇپ، ھىندىستان ھوكۈمىتى كۇچكە ئىگە دەپ ھېسابلىغان سىملا شەرتنامىسىنى ئىمزالىغان قىلغان ئىدى. جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ھوكۈمىتىنىڭ ھىندىستان ھوكۈمىتى بىلەن دىپلوماتىك مۇناسىۋەت ئورناتقاندىن كېيىن، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ بەلگىلەنمىگەنلىگىدىن ئىبارەت فاكتنى تەكرار ئۇختۇرۇپ كەلدى. 1954 ـ ژىلى نېھرۇ زۇڭلى جۇڭگونى زىيارەت قىلغان چاغدا، جۇ ئېنلەي زۇڭلى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ بەلگىلىنىشكە قاراشلىق بولۇپ تۇرغانلىقىنى ئېنىق كۆرسۈتۈپ ئوتتەن. جۇزۇڭلى يەنە، جۇڭگو خەرىتىلىرىنىڭ كونا خەرىتىلەر ئاساسىدا سىزىلىپ كەلگەنلىگىنىڭ سەۋەبى بولسا جۇڭگو ھوكۈمىتى جۇڭگو چېگرىسىنى تېخى تەكشۈرۈپ چىقمىغانلىقى، شۇنىڭدەك ئالاقىدار دولەتلەر بىلەنمۇ مەسلىھەتلەشمىگەنلىگىدىن ئىبارەت ئىكەنلىگىنى، شۇڭا، چېگرىنىڭ سىزىلىشىنى ئۇز ئالدىغا ئۇزگەرتمەيدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئوتتەن ئىدى. بۇ نۇقتە 1958 ـ ژىلى 11 ـ ئاينىڭ 3 ـ كۈنى جۇڭگو تاشقى ئىشلار بۇسىنىڭ ھىندىستانىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىغا تاپشۇرغان بېيىڭلۇسىدىمۇ تەكرار بايان قىلىنغان ئىدى. مۇندىن باشقا، شۇنداق يەرلىك داۋرلىرىمۇ سۇيىقەستلىك ھەلـ مىكرلەر بىلەن تۇزۇلگەن ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغنى مۇڭاپىق دەپ قارىغان ئەمەس، ئۇلار، بۇ سىزىقتا نىسبەتەن ئۇزلىرىنىڭ باشقىچە پىكىرە ئىكەنلىگىنى تەكرار بىلدۈرۈپ، سىزىق جەنۇبىدىكى ئىشغال قىلىنغان جۇڭگو زېمىنىنىڭ قايتۇرۇپ بېرىلىشىنى تەلەپ قىلغان ئىدى. بۇ فاكتنى ھىندىستان ھوكۈمىتىمۇ ئىنكار قىلمايدۇ.

تورتىنچى، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدىكى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقىنى يالغۇز جۇڭگو ھوكۇمىتى ئەزەلدىن ئېتىراپ قىلمايلا قالماستىن، بەلكى ھىندىستان ھوكۇمىتى بىلەن ئەنگلىيە ھوكۇمىتىمۇ ئۇنى كۆچكە ئىگە دېيىشكە ئۇزۇندىن بۇيان گۇمانلىنىپ كەلدى. ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسىنىڭ 1938 ـ ژىلى نەشر قىلغان «شىزاڭ ۋە خوشنا دولەتلەر» دېگەن ھوكۇمەت خەرىتىسىدە ۋە ئەنگلىيە خان ساراينىڭ خەرىتە سىزغۇچىسى جون بارتولو تەرىپىدىن 1940 ـ ژىلى سىزىلغان نېۋجەن ئالىي دەرىجىلىك خەرىتىلەر توپلىمىنىڭ ئالتىنچى نەشرىدىكى «ھىندىستان» خەرىتىسىدىمۇ ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى قوللۇنۇلمىغان. ئېھرۇ زۇڭلىنىڭ ئوزى يازغان، 1946 ـ ژىلى نەشر قىلىنغان ۋە 1951 ـ ژىلى 3 ـ قېتىم نەشر قىلىنغان «ھىندىستان تېپىلىشى» (ئىنگلىزچىلىدا) دېگەن كىتابقا قوشۇلغان «1945 ـ ژىلدىكى ھىندىستان» دېگەن خەرىتىدىمۇ جۇڭگو ـ ھىندىستانىنىڭ شەرق قىسىم چېگرىسى ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى بويىچە سىزىلغان ئەمەس. ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسىنىڭ 1950 ـ ، 1951 ـ ۋە 1952 ـ ژىللىرى نەشر قىلغان ھوكۇمەت تەرەپنىڭ پۈتۈن ھىندىستان خەرىتىلىرىدە ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى سىزىلغان بولسىمۇ، يەنىلا بەلگىلەنمىگەن چېگرىنى كورسۇتۈدىغان بەلگە قويۇلغان، 1958 ـ ژىلغا كەلگەندە ئەنگلىيە خان ساراينىڭ خەرىتە سىزغۇچىسى جون بارتولو سىزغان تايمىس دۇنيا خەرىتىسى توپلىمىدىكى «جۇڭگونىڭ غەرپ قىسمى ۋە شىزاڭ» دېگەن خەرىتىدىمۇ جۇڭگو ـ ھىندىستانىنىڭ ئەنئەنىۋى چېگرىسى ۋە ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى كورسۇتۇلمەگەن، شۇنىڭدەك بۇ ئىككى سىزىقنىڭ ئوتتۇرىسىغا «تالاشتا قالغان جاي» دەپ يېزىق ئارقىلىق ئەسكەرتمە بېرىلمەگەن. مانا بۇ ئىناۋەتلىك فاكتلار ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ بۇ قىسىم چېگرا بەلگىلىنىپ بولغان

دېگەن سوزلرنى بۇاستە رەت قىلىۋەتتى. ھندىستان ھوكۇمىتى ئۇزنى ئاقلاپ ئەنگلىيە ھوكۇمىتىنىڭ سىملا شەرتنامىسىنى ئېلان قىلىشنى كېچىكتۇرۇشىنىڭ سەۋىۋى ئىچكى شىزاكىنىڭ ئورنى ۋە چېگرىسى ئۇستىدە كېلىشىم ھاسىل قىلىشنى ئۇمىت قىلغانلىقىدىن ئىبارەت دەپ دەۋا قىلىدۇ. بۇ سوز، ھندىستان ھوكۇمىتىنىڭ قىينىچىلىقتىن قۇتۇلۇۋېلىشىغا ياردەم بېرەلمەسلىكى ئۇستىگە، ژۇقۇرىدا ئېيتىلغاندەك، ھندىستان ھوكۇمىتىگە يەنە بېكى قىينىچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ قويۇدۇ. سىملا شەرتنامىسى توغرىسىدا كېلىشىم ھاسىل قىلىنمىغانلىقىنى ئەنگلىيە ھوكۇمىتىمۇ ئېتىراپ قىلغان ئىكەن، ئۇ چاغدا بۇ شەرتنامىنىڭ نىمە ئەھمىيىتى بولسۇن؟ شەرتنامىنىڭ ئۇزىمۇ كۇچكە ئىگە بولمىغان يەردە، ئەنگلىيە تەرەپنىڭ بۇ شەرتنامىغا بىر مادده قىلىپ بىر تەرەپلىمىلىك ۋە ئوغۇرلۇقچە كىرگۈزۈپ قويغان، ھېچقاچان جۇڭگو ھوكۇمىتىگە ئېيتىلمىغان ئاتالمىش جۇڭگو-ھندىستان چېگرا سىزىقى قانداق قىلىپ كۇچكە ئىگە بولسۇن؟ ئەمەلىيەتتە، ھندىستاندا خىزمەت قىلغان ئەنگلىيىنىڭ مەسئۇل ئەمەلدارلىرى ھەرگىز جۇڭگوپەرەست بولمىسمۇ، لېكىن مېكماخۇن سىزىقىنىڭ قانۇنىدا ئىز باسالمايدىغانلىقىنى، ئەمەلىيەتتە كۇچكە ئىگە ئەمەسلىگىنى ئېتىراپ قىلدى. مەسىلەن، 1939-ژىلى ھندىستانىنىڭ ئاسسام شتاتىدا ۋاختىلىق ۋالى بولۇپ ئىشلىگەن ھېنرى تۆنام بۇ ژىل 9-ئاينىڭ 2-كۇنى لوندونىدا چىقىدىغان تايمس گېزىتىگە يازغان ماقالىسىدا بۇ سىزىق «مەۋجۇت ئەمەس، ھەتتا ئەزەلدىنلا مەۋجۇت بولۇپ باقمىغان»دەپ گۇۋالىق بەردى.

ژۇقۇرىدىكىلەرنى ژىغىپ شۇنداق تەۋرەنمەس خۇلاسە چىقىرىشقا بولىدىكى، پۈتۈن جۇڭگو-ھندىستان چېگرىسى، مەيلى چېگرىنىڭ غەرپ قىسمى، ئوتتۇرا قىسمى ۋە شەرق قىسمى بولسۇن، بۇلارنىڭ

هەممىسى بەلگىلەنمىگەن. ھىندىستان ھوكۇمىتى ئاساس قىلىغان 1842 ـ ژىلدىكى شەرتنامىدا جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ قىسمىدا ھېچقانداق چېگرا بەلگىلەنمىگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ چېگرا بىلەن زور مۇناسىۋەتلىك بولغان جۇڭگونىڭ شىنجاڭ رايونى بۇ شەرتنامىنىڭ قاتناشچىسى ئەمەس. ھىندىستان ھوكۇمىتى ئاساس قىلغان 1954 ـ ژىلدىكى كېلىشىمدە جۇڭگو ـ ھىندىستان ئوتتۇرا قىسىم چېگرىسى ياكى باشقا قىسمىنىڭ چېگرىسى چېتىلمىغان. ھىندىستان ھوكۇمىتى ئاساس قىلغان 1914 ـ ژىلدىكى شەرتنامىنىڭ ئوزى قانۇنىي كۈچكە ئىگە ئەمەس، شۇنىڭدەك 1914 ـ ژىلى ئېچىلغان ژېنىندەمۇ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى زادى مۇزاكىرە قىلىنمىغان. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ بەلگىلىنىشكە قاراشلىق بولۇپ تۇرغانلىغىنى ھىندىستان ھوكۇمىتى ۋە ئەنگلىيە ھوكۇمىتى ئۈزۈندىن بۇيان ئېتىراپ قىلىپ كەلمەكتە، بۇ ھەقتە شۇبھىلىنىشكە بولمايدىغان تولۇق دەلىل ـ فاكتلار بار. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدىكى تالاش ـ تارتىشنى ئىككى تەرەپ قانائەتلەنگىدەك مۇزاكىپ ھەل قىلىش ئۈچۈن دوستانە سوھبەت ئوتكۈزۈشتىن باشقا ھېچقانداق يول يوق.

ئىككىنچى مەسىلە: جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ـ سىزىقىنىڭ ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىقلىرى ئەمەس

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى رەسمىي بەلگىلەنمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ھەر ئىككىلا تەرەپ ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىغىنىڭ بارلىغىنى ئېتىراپ قىلىدۇ، ئۇ بولسىمۇ ئىككى تەرەپنىڭ تارىختىن بۇيان باشقۇرۇپ كەلگەن يېرىگىچە شەكىللەنگەن چېگرا سىزىغىدۇر. ھازىرقى مەسىلە ــ ئەنئەنىۋىي ئادەت سىزىقلىرىنىڭ ئورنى ئۈستىدە ئىككى تەرەپنىڭ تونۇشىدا ناھايىتى زور ئوخشىماسلىقنىڭ بارلىغىدىن

ئىبارەت. ھىندىستان ھوكۇمىتى ئوز خەرىتىلىرىدە چېگرىنى (ئاساسەن شەرق ۋە غەرپ قىسمىنى) بۇرۇنقى ئەملىي باشقۇرۇش دائىرىسىدىن زور دەرىجىدە ئاشۇرۇپ سىزىۋېلىپ، ئۇنىڭغا خەلقارا شەرتنامىلار ئاساس بولۇپلا قالماستىن، بەلكى ئۇنىڭ ئوزى ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغى دەپ ھوكۇم قىلدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستانىنىڭ ھازىرقى خەرىتىلىرىدە جۇڭگو خەرىتىلىرىدىن خېلى پەرقلىق ھالدا سىزىلغان جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنىڭ سىزىقلىرى يالغۇز ژۇقۇردا ئېيتىلغاندەك، خەلقارا شەرتنامە ئاساسىغا ئىگە بولمايلا قالماستىن، ئەنئەنىۋي ئادەت ئاساسىغمۇ ئىگە ئەمەس، دەپ ھېسابلايدۇ.

(1) غەرپ قىسىم توغرىسىدا. ھازىر ھىندىستان تەرەپ تالىشىۋاتقان 33 مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئوشۇق كەڭلىكتىكى جايلار ئەزەلدىنلا جۇڭگوغا تەۋە بولۇپ كەلگەن. بۇ جۇڭگونىڭ ھوكۇمەت تەرەپ ھوججەتلىرىدە ۋە خاتىرىلىرىدە ئېنىق ئىسپاتلانغان. بۇلارنىڭ ئىچىدە ناھايىتى كىچىك بولغان بالىجاس رايونىنى يېقىنقى بىر قانچە ژىل ئىچىدە ھىندىستان ئىشغال قىلۋالغاندىن باشقا، قالغان كەڭ كولەملىك جايلار باشتىن ـ ئاياق جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئۇنۇملۇك ئىدارە قىلىشىدا بولۇپ كەلدى. بۇ جايلارنىڭ كوپ قىسمى جۇڭگونىڭ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاۋتونوم رايونى خوتەن ناھىيىسىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ، ئاز قىسمى جۇڭگونىڭ شىزاڭ ئاۋتونوم رايونىنىڭ رېتۇزۇڭ دېگەن يېرىگە تەۋە. بۇ جايلارگەرچە ئادەم شالاڭ جايلار بولسىمۇ، لېكىن تارىختىن بۇيان شىنجاڭنىڭ غەربىي جەنۇب چېگرىسىدىكى ئۇيغۇر ۋە قىرغىز مىللەتلىرى، شۇنىڭدەك شىزاڭنىڭ غەربىي شىمال چېگرىسىدىكى بىر قىسىم زاكۇز ئاھالىلىرى مال بېقىپ ۋە تۇز كولاپ كەلگەن جايلاردۇر.

بۇ يەردىكى بىر مۇنچە جايلار ئۇيغۇرتىلى بىلەن ئاتىلىدۇ. مەسىلەن، شىنجاڭ خوتەن ناھىيىسىگە قاراشلىق ئاقسايچىن ئۇيغۇر تىلىدا «ئاق‌ساي»دېگەن مەنىنى بىلدۈرۈدۇ. بۇ جايلارنى كېسىپ ئوتۇدىغان دەريا ئۇيغۇر تىلىدا «قارا قاش دەريا‌سى» دەپ ئاتىلىدۇ.

بۇ جاي شىنجاڭ بىلەن شىزاڭنىڭ غەرپ قىسمىنى تۇتاشتۇرۇدىغان بىردىن-بىر قاتناش تومۇرىدۇر، چۈنكى بۇ جاينىڭ شەرقىي شىمالى شىنجاڭدىكى كەڭ گوبىدۇر، ئۇ يەردە شىزاڭ بىلەن بۇاستە قاتناشنىڭ بولۇشى زادى مۇمكىن ئەمەس. شۇڭلاشقا، 18-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن ئېتىبارەن، جۇڭگونىڭ چىڭ سۇلالىسى ھوكۇمىتى بۇ يەردە كالۇن (چازا) قۇرۇپ، ئوز تەۋەسىدە چارلاش ئىشلىرىنى ژۇرگۈزۈپ كەلگەن ئىدى. جۇڭخۇا مىڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن، تاكى جۇڭگو ئازات قىلىنغىچە ئوتكەن بىر قانچە 10 ژىل داۋامىدىمۇ بۇ جايلاردا داۋىم ھەربىي قىسىملار مۇداپىە ژۇرگۈزۈپ كەلگەن ئىدى. 1949-ژىلى شىنجاڭ ئازات قىلىنغاندىن كېيىن، جۇڭگو خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى گومىنداڭ قوشۇنلىرىنىڭ قولىدىن بۇ جايلارنىڭ چېگرا مۇداپىسىنى تاپشۇرۇۋالدى. 1950-ژىلنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا جۇڭگو ھوكۇمىتى مۇشۇ جاي ئارقىلىق جۇڭگو خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسىنىڭ شىزاڭغا كىرىدىغان بىرىنچى تۇركۇمىدىكى قىسىملىرىنى ئۇبۇەتتى. توقۇز ژىلدىن بۇيان، ئالى رايونىدا تۇرۇشلۇق جۇڭگو قىسىملىرى مۇشۇ جايدىن شىنجاڭغا داۋىم، كوپلەپ قاتناپ، شىنجاڭدىن كەم بولسا بولمايدىغان تەمىناتلىرىنى ئېلىپ تۇرماقتا. 1956-ژىلى 3-ئايدىن 1957-ژىلى 10-ئايغىچە جۇڭگو ھوكۇمىتى ئادەتتىكى يولنى بويلاپ، شىنجاڭنىڭ قاغىلىق ناھىيىسىدىن شىزاڭ-نىڭ گادا‌ك رايونىغچە، ئۇزۇنلىغى 1200 كىلومېتر كېلىدىغان تاش يول ياسىدى، بۇ تاش يولنىڭ 180 كىلومېتر قىسمى مۇشۇ جايدىن

ئوتۇدۇ، تاش يول قۇرۇلۇشىغا قاتناشقان خەلق ئىشچىلىرى 3000 كىشىدىن ئاشىدۇ.

بۇ تەۋرەنمەس فاكتلار بۇ جاينىڭ جۇڭگو زېمىنى ئىكەنلىگىنى مۇنازىرە قىلمايدىغان دەرىجىدە ئىسپاتلاپ بېرىشكە كىپايە قىلىشى لازىم ئىدى.

ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ جاينىڭ «ھىندىستان بىلەن 2000 ژىل-دىن كۆپرەك مەدەنىيەت ۋە ئەنئەنىۋىي مۇناسىۋىتى بار، ھەتتا بۇ رايون ھىندىستانىنىڭ تۇرمۇش ۋە ئىدىئولوگىيىسى بىلەن يېقىن مۇناسىۋەتلىك بىر قىسمى بولۇپ قالدى» دەيدۇ. لېكىن، بىرىنچى، ھىندىستان ھوكۇمىتى ئۇزۇنىڭ دېپلىنى قۇۋەتلەشتە ھېچقانداق كونكرېت فاكت كۆرسەتكىنى يوق. ئۇنىڭ ئەكسىچە، نېھرۇ زۇڭلى بۇ ژىل 9 - ئاينىڭ 10 - كۈنى ھىندىستان ئىتتىپاق پالاتاسىدا بۇ جاي «باشتىن - ئاياق ھېچقانداق باشقۇرۇشتا بولمىدى» دېدى. ئۇ، بۇ ژىل 11 - ئاينىڭ 23 - كۈنى يەنە ھىندىستان ئىتتىپاق پالاتاسىدا «ھېنىڭ بىلىشىمچە، ئەنگلىيە ھوكۇمرانلىق قىلغان دەۋردە، بۇ جايدا بىرەر كىشىمۇ ئولتۇراقلاشمىغان، شۇنىڭدەك ھەر قانداق ئالدىنقى قاراۋۇللارمۇ بولغان ئەمەس» دېدى. نېھرۇ زۇڭلى جۇڭگو تەرەپنىڭ ئەھۋالى توغرۇلۇق توغرى ھوكۇم چىقىرىشقا چارىسىز قالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ سوزى ھىندىستانىنىڭ بۇ جاينى ھېچقاچان باشقۇرۇپ باقمىغانلىغىنى ھەقىقەتەن ئىناۋەتلىك ھالدا ئىسپاتلاپ بەردى.

ئىككىنچى، ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ جايغا باشتىن - ئاياق بەلگىلىك مۇددەتتە چارلىغۇچىلار ئېۋەتىپ تۇردۇق، بۇ ھىندىستانىنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ژۇرگۈزۈدىغان بىر خىل ئۇسۇلى دېدى، لېكىن جۇڭگو ھوكۇمىتى ئوزى ئىگەللىگەن ماتېرىاللارغا ئاساسەن، ھىندىس-

تان قۇراللىق خادىملىرى پەقەت 1958 ـ ژىلى 9 ـ ئايدا، 1959 ـ ژىلى 7 ـ ئايدا ۋە 1959 ـ ژىلى 10 ـ ئايدا بۇ جايغا ئۇچ قېتىم بېسىپ كىرىپ، تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغان چېغىدا، جۇڭگونىڭ چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرى ئۇلارنى شۇ ھامان تۇتۇۋالغان ۋە چېگرىدىن چىقىرىۋەتكەن ئىدى. مۇندىن باشقا، ئۇلار بۇ جايغا قايتا كېلىپ باققىنى يوق. دەل شۇنداق بولغاشقا، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو خادىملىرىنىڭ بۇ جايدا ئۇۋۇندىن بۇيان ژۇرگۈزۈپ كېلىۋاتقان پائالىيەتلىرىدىن قىلچەخەۋىرى يوق، شۇڭلاشقا، ئۇ جۇڭگو خادىملىرى 1957ـ ژىلدىن ئېتىۋارەنلا بۇ جايغا كىرگەن دېمەكتە.

ئۇچىنچى، ھىندىستان ھوكۇمىتى بىر قانچە خەرىتىنى كۆرسۈتۈپ، ئۇزى تەشەببۇس قىلغان ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىغىنى ئىسپاتلىماقچى بولۇدۇ. لېكىن بۇ جەھەتتىكى ئەھۋال ھىندىستانىنىڭ مۇلاھىزىسى ئۇچۇنمۇ پايدىلىق ئەمەس. جۇڭگودا يېقىنقى بىر ـ ئىككى يۈز ژىل ئىچىدە نەشر قىلىنغان خەرىتىلەردە غەرپ قىسمىدىكى چېگرىنىڭ سىزىلىشىدا بەزى جايلاردا ئاز ـ تولا پەرق بولسىمۇ، لېكىن ئاساسەن باشتىن ـ ئاياق بىردەك بولۇپ كەلدى. ھىندىستان ھوكۇمىتى 1893 ـ ژىلى نەشر قىلىنغان جۇڭگو ھوكۇمەت دائىرىلىرى خەرىتىسىدە شەرق قىسمىدىكى چېگرىنىڭ سىزىلىشى ھىندىستانىنىڭ خەرىتىسىگە يېقىن، دەيدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇ يەردە كۆرسۈتۈلگەن خەرىتىنىڭ قانداق خەرىتە ئىكەنلىگىنى بىلمەيدۇ ۋە ئۇنىڭغا باھا بېرىشكىمۇ چارىسىز. ئىنگلىزلار باشقۇرغان «زىلىنىشباۋ» گېزىتى 1917 ـ ژىلى نەشر قىلغان خەرىتىلەر توپلىمىغا كەلسەك، ئۇ، ئەنگلىيەگلا ۋەكىللىك قىلىپ، جۇڭگونىڭ كوز قارىشىغا ۋەكىللىك قىلالمايدۇ. بۇ يەردە بۇ توغرۇلۇق مۇھاكىمە ژۇرگۈزۈشنىڭ ھاجىتى يوق.

بۇنىڭ ئەكسىچە، بىر ئەسىردىن كۆپرەك ۋاختىتىن بۇيان، ئەنگلىيە بىلەن ھىندىستانىنىڭ خەرىتىلىرىدىكى سىزىقلاردا ناھايىتى زور قارىمۇ-قارشىلىق ۋە قالايمىقانچىلىقلار مەۋجۇت بولۇپ كەلدى. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، ئەنگلىيە كەشمىرنى بېسىۋالغاندىن كېيىن، ئۇنى بازە قىلىپ تۇرۇپ، جۇڭگونىڭ جەنۇبىي شىنجاڭ رايونىغا ۋە شىزاڭنىڭ غەربىي شىمال قىسمىغا تاجاۋۇز قىلىشقا پائال ئۇرۇنغان ئىدى. شۇڭا ئۇ، غەرب قىسمىدىكى چېگرىنىڭ ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىغىنى ئۇزۇلۇكسىز ئوز ئالدىغا ئوزگەرتىپ كەلگەن ۋە بۇنىڭ ئۇچۇن ئولچەش دۇيلىرىنى ئېۋەرتىپ، جۇڭگوغا بېسىپ كىرگەن ئىدى. نېھرۇ زۇڭلى 1865-ژىلى ئولچەش ئىپلىپ بېرىلغاندىن كېيىنلا «توغرى»، يەنى ھىندىستانىنىڭ ھازىرقى خەرىتىلىرىگە مۇۋاپىق خەرىتىلەرنى سىزىش ئىمكانىيىتى تۇغۇلدى، دەيدۇ. لېكىن مۇشۇنداق بولۇشىغا قارىماي، بەزى ئاتاغلىق ئولچەش خادىملىرى ھېلىمۇ فاكتلارنى مەيلىچە بۇرمىلاشنى خالىمايدۇ، مەسىلەن، 1870-ژىلى ھەيۋارد تۇزۇپ چىققان «شەرقىي تۇركستان ئاددى خەرىتىسى» ۋە 1871-ژىلى روبېرت شاۋ تۇزۇپ چىققان «ھىندىستانىنىڭ شىمالىدىكى دولەتلەرنىڭ ئاددى خەرىتىسى» نىڭ سىزىلىشى — بۇ ئىككى ئولچىگۈچى نېھرۇ زۇڭلىنىڭ 9-ئايىنىڭ 26-كۈنىدىكى خېتىدە ئېغزىغا ئېلىنغان ئىدى — جۇڭگو خەرىتىسىدىكى ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىغىنا يېقىنلاشىدۇ. ھەيۋاردنىڭ 1870-ژىلى ئەنگلىيە خان ساراىيى جۇغراپىيە ئىلمىي جەمئىيىتى ژۇرنىلىنىڭ 40-سانىدا ئېلان قىلىنغان ماقالىسىدا چېگرىنىڭ قارا قۇرۇم تېغىنىڭ ئاساسىي تىزمىلىرىنى بويلاپ، چىاكچېنمۇ تاغ ئېغىزلىرىغا بارىدىغانلىقىنى ئېنىق چۈشەندۈرۈلگەن. بۇ، چېگرىنىڭ مۇشۇ قىسمى ھىندىستانىنىڭ ھازىرقى خەرىتىسىدە ئەمەس، جۇڭگو خەرىتىسىدە توغرى سىزىلغان

دېگەن سوزدۇر. ئالاهده ئەهمىيەتكە ئىگە نەرسە شۇكى، هندىستان ئولچەش ئىدارىسى تەرىپىدىن تۇزۇلگەن هوكۇمەت دائىرىلىرى خەرىتىسىنىڭ تاكى 1943 - ژىلدىكى نەشرىدە چېگرىسىنىڭ مۇشۇ قىسمى توغرىسىدا هەر قانداق «توغرى» چېگرا سىزىقى سىزىلمايلا قالماستىن، بەلكى ئۇنىڭدا پەقەت هېچقانداق چېگرا سىزىقمۇ سىزىلمىغان. بۇ خەرىتىنىڭ 1950 - ژىلدىكى نەشرىدە هندىستان تەرەپ مۇنازىرىگە قويغان رايونغا كەشمىرگە ئوخشاش رەڭ بېرىلگەن بولسىمۇ، يەنىلا هېچقانداق چېگرا سىزىقى كورسۇتۇلمىگەن، ئۇنىڭ ئۇستىگە «چېگرا بەلگىلەنمىدى» دەپ ئەسكەرتىش بېرىلگەن. بۇ فاكتنى ژۇقۇرىدا كورسۇتۇپ ئوتتۇق.

تورتىنچى، هندىستان هوكۇمىتى ئوزى تەشەببۇس قىلغان ئەنئەنۋىي ئادەت سىزىقنى روشەن جۇغراپىي ئالاهىدىلىككە ئىگە، يەنى ئۇنىڭدا سۇ بولگۇچ ئاساس قىلىنغان دەيدۇ. لېكىن بىرىنچىدىن، سۇ بولگۇچ پرىنسىپى خەلقارا چېگرا سىزىقىنىڭ بىردىن - بىر ياكى ئاساسىي پرىنسىپى ئەمەس. بولۇپمۇ سۇ بولگۇچنى بانا قىلىپ، باشقا ئەللەر چېگرىسى ئېچىدىن چېگرا سىزىقى ئىزدەشكە يول قويۇلمايدۇ. ئىككىنچىدىن، هندىستان هوكۇمىتى تەشەببۇس قىلغان ئەنئەنۋىي ئادەت سىزىقدا هند دەريا سۇ سىستېمىسى بىلەن خوتەن دەريا سىستېمىسى ئايرىلمايلا قالماستىن، بەلكى دەل خوتەن دەريا سىستېمىسى كېسىپ تاشلانغان. ئەكسىچە، جۇڭگو خەرىتىلىرىدە سىزىلغان ئەنئەنۋىي ئادەت سىزىقلىرىلا بۇ جايىنىڭ جۇغراپىي ئالاهىدىلىگىنى ئەكس ئەتتۇرۇپ بەردى. يەنى: بۇ جايىنىڭ جەنۇبىي ۋە شىمالىي يانتۇلىغى ئانچە چوڭ ئەمەس، قاتناش ئاسان، شۇڭلاشقا تەبىي هالدا شىنجاڭ بىلەن شىزاڭنىڭ غەرپ قىسمىنى بىر - بىرىگە تۇتاشتۇرۇدىغان بىردىن - بىر يول بولۇپ قال-

غان. لېكىن غەرپكە قاراپ ماڭغاندا ئۇنىڭ بىلەن لاداخ ئوتتۇرىسىدا تىك تۇرغان ئاسمان پەلەك قاراقۇرۇم تاغ تىزمىلىرى بولۇپ، ئۇ يەردە قاتناش ناھايىتى قىيىن، ھىندىستان ھوكۇمىتىمۇ لاداختىن بۇ جايغا كىرىشنىڭ ئىنتايىن قىيىن ئىكەنلىگىنى ئېتىراپ قىلىدۇ.

بۇنىڭدىن كۆرۈلۈدىكى، مەيلى ئۇزۇندىن بۇيانقى ئەسلى، مەمۇرىي باشقۇرۇش ئەھۋالىدىن قارايلۇق، ياكى ھىندىستان ئوتتۇرىغا قويغان خەرىتە ۋە جۇغراپىيە ئالاھىدىلىكلىرىدىن قارايلۇق، ھىندىستان تەشەببۇس قىلغان غەرپ قىسمىدىكى چېگرىنىڭ ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىقى ئاساسقا ئىگە ئەمەس، جۇڭگو تەشەببۇس قىلغان ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىقلا ھەقىقىي ئاساسقا ئىگە.

(2) ئوتتۇرا قىسىم توغرىسىدا. ھەر ئىككى تەرەپنىڭ ئەنئەنىۋى ئادەت سىزىقىغا بولغان تونۇشىنىڭ بىردەك بولمىغانلىقى ئارقىسىدا بىرىپ تاقالغان تالاشتىكى جايلار، يەنى جۇيۇ1، چۇيرې، شىبۇچى تاغ ئېغىزى، ساڭ، سۇڭشا، بولىنسەندو، ۋۇرې، شياگجا ۋە لابۇدىلار جۇڭگونىڭ ئەنئەنىۋى زېمىنىدۇر. بۇلارنىڭ ئىچىدە ساڭ ۋە سۇڭشانى بۇرۇنراق ئەنگلىيە بىسىۋالغاندىن تاشقىرى، قالغانلىرىنى 1954 ـ ژىلى جۇڭگو ـ ھىندىستان كېلىشىمىدىن كېيىنلا ھىندىستان بىسىۋالغان ياكى ئۇ يەرلەرگە بىسىپ كىرگەن.

شزاڭ يەرلىك داۋىرلىرى بىر نەچچە ئەسىردىن بۇيان بۇ جايلارنىڭ بېكىتىپ بېرىلگەنلىگىگە داۋىر ھوججەتلەر ياكى يەر خەتلىرىنى ھازىرغا قەدەر ساقلاپ كەلمەكتە. مەسىلەن، 18 ـ ئەسىردە دالاي لاما VII نامىدىن تارقىتىلغان بىر يارلىقتىمۇ ۋۇرې شزاڭنىڭ دابازۇڭ داۋىرىسى ئىچىدە ئىكەنلىگى ئېنىق يېزىلغان. مۇندىن باشقا، شزاڭ يەرلىك داۋىرلىرى ئۇزۇندىن بۇيان مۇشۇ جايلاردىن تۇرلۇك باج ـ سېلىقلارنى ئېلىپ كەلگەن. بەزى جايلارنىڭ نوپۇس

دەپتەرلىرى ۋە باج دەپتەرلىرىنىۋ تا ھازىرغا قەدەر ئوبدان ساقلىنىپ كەلمەكتە.

ئۇزۇندىن بۇيان، بۇ جايلاردا ياشاپ كەلگەن ئاھالىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك جۇڭگونىڭ زاكۇۋ مىللىتىدۇر. ئۇلار ياشاپ كەلگەن جايلارنى باشقىلار بېسىۋالغان بولسىمۇ، ئۇلار ئوز ۋەتىنىدىن ئايرىلمىنى خالمايدۇ. مەسىلەن، ساڭ ۋە سۇڭشانى ئەنگىلىيە بېسىۋالغاندىن كېيىن، بۇ جايلاردىكى خەلقلەر ئوزلىرىنى يەنىلا جۇڭگونىڭ پۇخراسى دەپ بىلىپ كەلگەن ھەم شزاڭ يەرلىك داڭرىلىرىگە جۇڭگونىڭ شزاڭ يەرلىك ھوكۇمىتىگە سادىق بولۇپ قېلىشقا كاپالەت بېرىدىغانلىغىنى قايتا-قايتا ئۇختۇرۇپ كەلگەن.

شۇنى ئالاھىدە كورسۇتۇپ ئوتۇش كېرەككى، ژۇقۇرىدا بايان قىلىنغان جايلارنىڭ ئىچىدىكى بولىنسەندو 1954-ژىلى ئىمزالانغان جۇڭگو-ھىندىستان كېلىشىمنىڭ 2-ماددە 2-تارمىقىدا جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ماقۇل كورۇشى بىلەن شزاڭ ئالى رايونىدا ئېچىلغان 10 سودا بازىرىنىڭ بىرى قىلىپ بەلگىلەنگەن ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا توققۇز بازارمۇ ھىندىستان ھوكۇمەت ۋەكىلى، ھىندىستان باش ئەلچىسى لەيجياۋېن ئەپەندىنىڭ سوھبەتىنىڭ بىرىنچى مەجلىسىدە ئوتتۇرىغا قويغان تەلىۋى بىلەن ئېچىلغان ئىدى. ئەمما بولىنسەندونى 1954-ژىلى كېلىشىم ئىمزالىنىپ ئۇزۇن ئوتمەيلا ھىندىستان بېسىۋالدى.

ھىندىستان ھوكۇمىتى ژۇقۇرقى جايلار ئەزەلدىنلا بىزنىڭ باشقۇرۇشىمىزدا بولۇپ كەلدى، دەيدۇ. لېكىن نېھرۇ زۇڭلىنىڭ بۇ ژىل 9-ئاينىڭ 26-كۈنىدىكى خېتىگە قوشۇمچە قىلغان ئىزاھاتىدا ساڭ ۋە سۇڭشا رايونلىرى توغرىسىدا بەزى زورمۇ-زور دېللاللار ئوتتۇرىغا قويۇلغاندىن تاشقىرى، باشقا يەتتە جاي توغرىسىدا ئۇزۇندىن بۇيان

ئوزلىرىنىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەنلىكى ھەققىدە ھېچقانداق كونكرېت فاكتلار كورسۈتۈلمىگەن.

ھىندىستان ھوكۇمىتى ئوتتۇرىغا قويغان سۈ بولگۈچ پرىنسىپى ئىككى تەرەپنىڭ ئەملىي باشقۇرۇش ئەھۋالىغا ئۇيغۇن بولمىغاشقا، بۇ يەردىمۇ قوللۇنۇشقا مۇۋاپىق ئەمەس.

ھەر ئىككى تەرەپنىڭ خەرىتىسىدىكى ئەھۋالمۇ ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىغا ئەمەل قىلمۇاتقان ھىندىستان بولماستىن، بەلكى جۇڭگو ئىكەنلىگىنى كورسەتتى. بۇرۇن جۇڭگودا نەشىر قىلىنغان خەرىتىلەر بۇ بىر قىسىم چېگرىنى سىزىشتا ئايرىم ناھايىتى ئاز ساندىكى جۇڭگو زىمىنىنى جۇڭگو چېگرا سىزىغىنىڭ سىرتىغا چىقىرىپ قويغان بولسىمۇ، لېكىن توغرى ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىنى ئاساسەن ئەكس ئەتتۈرگەن. ھىندىستانىنىڭ ھوكۇمەت خەرىتىلىرىمۇ بۇ بىر قىسىم چېگرا سىزىغىنى 1950 ـ ژىلىغچە سىزمايدۇ، پەقەت «چېگرا بەلگىلەنمىدى» دېگەن ئەسكەرتىشنىلا بېرىپ كەلگەن ئىدى.

(3) شەرق قىسىم توغرىسىدا. ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىدىن ھىمالايا تېغىنىڭ جەنۇبىي ئېتىكىگىچە جۇڭگو خەرىتىلىرىدە كورسۈتۈلگەن جۇڭگوغا تەۋە ئىدى ھەمدە يېقىنغىچە بۇ يەرلەرنى جۇڭگو باشقۇرۇپ كەلگەن ئىدى. بۇنى نۇرغۇن فاكتلار بىلەن ئىسپاتلاشقا بولىدۇ.

جۇڭگونىڭ شىزاڭ يەرلىك ھوكۇمىتى مېنيۇي، لويۇي، ئاستىن چايۇيدىن ئىبارەت ئۈچ قىسىمدىن تەركىپ تاپقان بۇ رايوندا 17ـ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپلا ئوزىنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ژۇرگۈزۈپ كەلگەن ئىدى. مېنيۇي رايونىنى مىسالغا ئالىدىغان بولساق، 17ـ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا دالاي لاما V شىزاڭنى بىرلىككە كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئوز شاگىرتى مېرا لاما بىلەن سونانىڭ

ئاقساقالى نامكاجۇجانى ئېۋەتىپ مېنيۇي رايوندا ئوز هوكۇمرانلىـ
غنى ئورناتقان. 18 ـ ئەسرنىڭ باشلىرىغا كەلگەندە شزاڭ يەرلىك
هوكۇمتى پۈتۈن مېنيۇينى بىرلىككە كەلتۈردى، پۈتۈن رايونـنى
ئارقا ـ ئارقىدىن 32 «سو» غا ئايرىدى (ئايرىم جايلاردا «دىك»
دەپ ئاتالدى). مېنيۇينىڭ مەركىزى داۋاكدا «داۋاڭجۇجي» دەپ
ئاتالغان مەمۇرىي باشقۇرۇش ھەيئىتى ۋە «داۋاڭجۇجي» دەپ ئاتالـ
غان بىر دەرىجە ژۇقۇرى دائىمي بولىمغان مەمۇرىي كېڭەش
قۇرۇپ، پۈتۈن رايوننىڭ ئىشغا رەھبەرلىك قىلدى. شزاڭ يەر ـ
لىك هوكۇمتى ئەزەلدىنلا مېنيۇيىدىكى ھەر دەرىجىلىك مەمۇرىي
ئورگانلارغا ئەمەلدار تەينىلەپ، پۈتۈن رايوننىڭ ھەممە جايلىرىدا
ھەر خىل باج ـ سېلىق (ئاساسەن ئاشلىق بېجى، ژىلدا ئىككى قېتىم)
ژىغىدى ۋە ئوزىنىڭ ئەسكىرىي ھوقۇقىنى ژۇرگۈزدى. شزاڭ ھەر
قېتىم نوپۇس تەكشۈرۈشتىمۇ مېنيۇينى سىرتتا قالدۇرماستىن ھېساپقا
كىرگۈزدى. بۇ يەردە ياشايدىغان مىللەت مومىا مىللىتى بولۇپ،
دىنىي، ئىختىسادىي ۋە مەدەنىي تۇرمۇش جەھەتلىرىدە زاكزۇ مىللـ
تىنىڭ چۈكتۇر تەسىرىگە ئۇچرىغان. ئۇلار لاما دىنىغا ئېتىقات
قىلىدۇ، ئۇمۇمىيۈزلۈك زاكزۇ يېزىغىنى قوللۇنۇدۇ ۋە شزاڭ پۈلـنى
ئىشلىتىدۇ. دالاي لاما VI ساكيا ئاجاسو ئەنە شۇ مېنيۇي رايوندا
تۇغۇلغان، ئۇنىڭ ئائىلىسى ئەۋلاتتىن ـ ئەۋلاتقىچە شزاڭ يەرلىك
هاكىمىيتى تەرىپىدىن تارقىتىلغان يارلىقنامە ئېلىپ كەلگەن.

يەنە شۇنىمۇ كورسۇتۇپ ئوتۇش كېرەككى، ھەتتا ئاتالمىش
مېكماخۇن سىزىغى سزىلغان ۋە ئېلان قىلىنغاندىن كېيىنمۇ، شزاڭ
يەرلىك هوكۇمتى بۇ رايوندا ئوزىنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى كەڭ
تۇردە ۋە ئۇزۇنغىچە داۋاملىق ژۇرگۈزۇپ كەلدى. مەسىلەن، شزاڭـ
نىڭ مېنيۇيىدىكى مەمۇرىي ئىدارىلىرى تاكى 1951 ـ ژىلغىچە خېلى

مۇكەممەل ھالدا ساقلىنىپ كەلدى. لويۇي ۋە ئاستىن چايۇيلەردە «سو»، «دىك» ناملىق مەمۇرىي ئورگانلار تاكى 1946 ـ ژىلغىچە خېلى كەك تۇردە ساقلىنىپ كەلدى، شۇنىڭدەك لاسا دائىرىلىرىگە تۇرلۇك باج ۋە ئالۋاڭ ـ ياساق تولەپ، ھاشا بېرىپ كەلدى.

شۇڭا ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ «شىزاڭ دائىرىلىرى بۇ جايدا مېڭچاچان ئوزىنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ژۇرگۇزگەن ئەمەس»، بۇ يەردىكى «قەبىلىلەر شىزاڭنىڭ مەدەنىي، سىياسىي ياكى باشقا جەھەتلەردىكى تەسىرىگە قىلچە ئۇچرىمىغان» دېگەنىگە ئوخشاش سوزلىرىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ.

ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ جايدا ئەزەلدىن تارتىپ ئوزىمىزنىڭ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ژۇرگۇزۇپ كەلمەكتىمىز دەيدۇ. لېكىن نېھرۇ ژۇڭلىنىڭ ئوز سوزىگە ئاساسلانغاندا، ھىندىستانىنىڭ مەمۇرىي باشقۇرۇشى «پەيدىن ـ پەي كىرگەن»، 1914 ـ ژىل ئالدى ـ كەينىگىچە «ئۇمۇمەن بۇ قەبىلىلەرنىڭ ئوزىگە غەمخورلۇق قىلىشقا ئازدۇر ـ كوپدۇر يول قويۇلغان»، پەقەت «ئەنگلىيەنىڭ سىياسىي ئەمەلدارلىرى بۇ يەرلەرگە كېلىپ باققان ئىدى». خوش، بۇ يەرلەرگە كەلگەن ئەنگلىيە ئەمەلدارلىرى نېمە دېدى؟ نېھرۇ ژۇڭلى ئوزىنىڭ بۇ ژىل 9 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى يازغان خېتىدە كورسەتكەن بەيلى شاكۆپې ـ ـ ئەنگلىيە ۋاسىلىدىكى ھىندىستان ھوكۇمىتى تەرىپىدىن ئاتالمىش مېكماخون سىزىغىنى بەلگىلەش ئۈچۈن 1913 ـ ژىلى شىزاڭنىڭ شەرقىي جەنۇپ قىسمىغا ئېۋەرىلىپ مەخسۇس قانۇنسىز چارلاش ئىشلىرىنى ئېلىپ بارغان كىشى ـ ـ ئوزىنىڭ 1957 ـ ژىلى نەشر قىلىنغان «شىزاڭغا پاسپورتسىز قىلىنغان ساياھەت» دېگەن كىتابىدا بۇ چاغدىكى شىزاڭ يەرلىك ھوكۇمىتىنىڭ مېنيۇي رايونىدىكى باشقۇرۇش ئەھۋالى ئۈستىدە توختالغان؛ بۇ ژىل 9 ـ ئاينىڭ 7 ـ كۈنى لوندوندا چىقىدىغان تايمىس

گېزىتىگە بېسىلغان بىر پارچە خېتىدە ئۇيغۇرلارنىڭ (مېنىۋېرسك مەركىزىگە دېمەكچى) يېتىپ بارغاندا ئۇ يەردە باشقۇرۇش هوقۇقىنىڭ پۈتۈنلەي شىزاگلىقلارنىڭ قولىدا ئىكەنلىگىنى كۆردۈق» دەپ يازدى. ھەتتا ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى سىزىلغاندىن 30 ژىل كېيىن، يەنى 1944 - ژىلى ھىندىستان ئاسسام داغلىرىدا تەرىپىدىن بۇ رايونغا تەكشۈرۈش ئۈچۈن كېلىپ قالغان فۇر خەيمېندورۇف — شۇ چاغدىكى ھىندىستان تاشقى ئىشلار بۇسىنىڭ سۇبەنسىرىدا تۇرۇشلۇق تېپەييۇەنى — ئۇزىنىڭ 1955 - ژىلى نەشر قىلىنغان «ھىمالايا ياۋايىلىرى رايونى» دېگەن كىتابىدىمۇ بۇ جايلار چېگرىسىنىڭ تېخى بەلگىلەنمىگەن ھەم تەكشۈرۈلمىگەنلىگى، بۇ رايوننى ھىندىستان داغلىرىنىڭ باشقۇرمىغانلىقىنى ئىسپاتلىغان ئىدى. بۇنىڭدىن، بۇ رايون نەچچە 10 ژىللاردىن بۇيان، نەچچە يۈز ژىللاردىن بۇيان ھىندىستانغا قاراپ كەلگەن، ھازىرقى چېگرىلارنىڭ ھەممىسى تارىخىي چېگرا دېگەندە ئوخشاش سوزلەرنىڭ نەقەدەر ئىز باسمايدىغانلىقىنى كۆرگىلى بولۇدۇ.

ھىندىستان ھوكۇمىتى ئەنگلىيەلىكلەر 1844 - ژىلدىن 1888 - ژىلىغىچە شۇ يەردىكى بىر قانچە قەبىلە بىلەن بەزى كېلىشىملەرنى ئىمزالغان، بۇ كېلىشىملەر ھىندىستانىنىڭ بۇ جايىنى باشقۇرۇپ كەلگەنلىگىنىڭ ئىسپاتى، دەيدۇ. لېكىن نېھرۇ زۇكلى نەقىل كەلتۈرگەن 1853 - ژىلى مومبا خەلقى بىلەن ئىمزالانغان كېلىشىمنىڭ بېشىدىلا مومبا خەلقىنىڭ: «بىز...دىباۋاگنىڭ تاپشۇرۇغىغا بىنائەن شەرقىي شىمال چېگرىدىكى ۋاختىلىق باش ۋالىغا دوستلۇق خېتى يوللايمىز، ھىندىستان ھوكۇمىتى بىلەن لاسا ھوكۇمىتى ئوتتۇرىسىدىكى بۇرۇنقى دوستلۇق مۇناسىۋىتىنىڭ ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈشىگە تىلەكداشمىز...» دېگەن بايانىتى بار. مانا بۇ سوزلەر ئۇلارنىڭ ھىندىس-

تائىغا تەۋە بولماستىن، شۇڭا ئەۋە ئىككەنلىگىنى، يەنە كېلىپ ھىندىستان ھوكۇمىتى ئۇلارنىڭ شۇڭا تەۋە ئىكەنلىگىنى ئېتىراپ قىلىش شەرتى ئاستىدىلا ئۇلار بىلەن كېلىشىم تۈزگەنلىگىنى تولۇق ئىسپاتلايدۇ. بۇ يەردە ئېيتىلغان دېباۋاڭ شۇڭا يەرلىك ھوكۇمىتىنىڭ مۇۋاپىقلىقىدۇر. نەقىل كەلتۈرۈلگەن ئاپور ۋە ئاكا خەلقى بىلەن تۈزۈلگەن كېلىشىمگە كەلسەك، بۇلارنىڭ مادداىلىرىدىنمۇ شۇنى ئوچۇق كۆرۈۋېلىشقا بولىدىكى، بۇ قەبىلىلەر جايلاشقان رايون ئەنگلىيەزىمنى ئىچىدە ئەمەس ــ بۇ كېلىشىملەرنىڭ بەزى قىسىمىدا ھەتتا ئەنگلىيە زىمنىنىڭ «تاغ ئېتىگى (ھىمالايا تېغىنىڭ جەنۇبىي ئېتىگىنى دېمەكچى) گە سوزۇلغان» لىغى كۆرسۈتۈلگەن. ــ ۋەھالەنكى بۇ مىللەتنىڭ ئەنگلىيە پۇخرالىرى ئەمەس.

جۇڭگو ــ ھىندىستان ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىغا قويغان ژۇقۇرىدىكى تارىخىي ماتېرىياللاردىن بۇ جايلارنىڭ ئەنگلىيە ياكى ھىندىستانغا ئەمەس، بەلكى ئۇزۇندىن بۇيان جۇڭگوغا تەۋە ئىكەنلىگىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

بۇ ھوكۇمىنى ئىككى دولەتتە نەشر قىلىنغان ئىناۋەتلىك خەرىتىلەردىن تېخىمۇ كۆچلۈك ئىسپاتلاش مۇمكىن. جۇڭگودا نەشر قىلىنغان خەرىتىلەر دائىم بۇ جايىنى جۇڭگو زىمنى ئىچىگە كىرگۈزۈدۇ، يەنى چېگرا سىزىقىنى ھىمالايا تېغىنىڭ جەنۇبىي ئېتىگىدىكى ھەقىقىي ئەنئەنىۋي چېگرىلارغا ئاساسلىنىپ كۆرسۈتۈدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قولىدىكى ماتېرىياللىرىغا ئاساسلانغاندا، ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسى نەشر قىلغان ھوكۇمەت خەرىتىسىنىڭ تاكى 1938 ــ ژىلغىچە بولغان نەشرىدىمۇ ئەشۇنداق بەلگە قويۇش ئۇسۇلى قوللۇنۇلغان. 1938 ــ ژىلدىن كېيىن، تا 1952 ــ ژىلغا قەدەر ھىندىستان ئولچەش ئىدارىسى چېگرا سىزىش ئۇسۇلىنى ئوزگەرتىپ، چېگرىنى ئاتالمىش

مېكماخۇن سزىفى بويىچە كورسەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا يەنىلا بەلگىلەنمىگەن چېگرا بەلگىسى قويۇلغان. كېيىن، 1954 ـ ژىلـ دىن ئېتىۋارەن، بەلگىلەنمىگەن چېگرا يەنە بەلگىلىگەن چېگرا قىلىپ ئوزگەرتىلدى. مۇشۇنداق ئوزگەرتىۋېرىپ ئوزىنىڭ پوزىتسىيىسىنى ئەسلىدىكى بۇ رايون جۇڭگونىڭ زىمنى دەپ ئېتىراپ قىلىشتىن بۇ رايون ئەسلىدە ھىندىستانىنىڭ قانۇنىي زىمنى دېيىشكە ئوزگەرتـ ۋالدى. لېكىن ھىندىستانىنىڭ ھازىرقى خەرىتىلىرىنىڭ سزىلىشى خەلقارادا ھېلىمۇ قوبۇل قىلىنمىدى. 1958 ـ ژىلى نەشىر قىلىنغان ئەنگلىيە خان ساربىسنىڭ خەرىتە سىزغۇچىسى جون بارتولو سزغان خەرىتە توپلىمىدا بۇ جايدا تالاش ـ تارتىش بار دەپ ھېـ ساپلانغانلىغى ژۇقۇرىدا ئېيتىلىپ ئوتۇلگەن ئىدى. نېھرۇ ژۇگلى ئوزى يازغان «ھىندىستانىنىڭ تېپىلىشى» دېگەن كىتابقا قوشۇلغان «1945ـ ژىلدىكى ھىندىستان»دېگەن خەرىتىمۇ جۇڭگو خەرىتىلىرىگە ئوخشاش سزىلغان.

بۇ ئىناۋەتلىك فاكتلار ئالدىدا، ھىندىستان ھوكۇمىتى نەقىل كەلتۇرگەن ئەنگلىيە جىياۋخۇي تەشكىلاتى ۋە جۇڭگو نېيدىخۇيى 1906 ـ ژىلى لوندوندا نەشرقىلغان چىك پادىشالىغى خەرىتىسىنىڭ تىلغا ئېلىشقا ئەرزىمەيدىغانلىغى تۇرغان گەپ.

ژۇقۇرىدا بايان قىلىنغانلاردىن شۇنى كورۇۋېلىش مۇمكىنكى، جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئەنئەنىۋي ئادەت سزىغى توغرىسىدىكى كوز قارىشى مەيلى غەرپ قىسىم، ئوتتۇرا قىسىم ياكى شەرق قىسىم بولـ سۇن، ھەممىسى ئوبىيېكتىۋ فاكتلارنى ئاساس قىلغان ۋە نۇرغۇنـ لىغان فاكتلىق ماتېرىياللار بىلەن ئىسپاتلانغان، لېكىن ھىندىستان خەرىتىلىرىدە كورسۇتۇلگەن چېگرا سزىغىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىنىڭ كوپ قىسمى ئەمەلىيەتكە ئويغۇن بولغاندىن تاشقىرى، قالغانلىرى

ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىا ھەرگىز ۋەكىللىك قىلالمايدۇ. بۇنىڭدىن شەك-شۇبھىسىز ھالدا شۇنى ئالاھىدە كورۈۋالغىلى بولۇدىكى، شەرق ۋە غەرپ قىسىم چېگرىلىرى ئەنگلىيىنىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدىكى تاجاۋۇزچىلىق ۋە كېڭەيمچىلىك سىياسىتىنىڭ مەھسۇلىدۇر.

ئەنگلىيىنىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدىكى تاجاۋۇزچىلىق ۋە كېڭەيمچىلىك سىياسىتى ئەسلىدە مۇھاكىمە قىلىشقا ئەرزىمەس نەرسە ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭغا مەيلى ھىندىستاننىڭ ئوز تارىخى بولسۇن، ياكى ئەنگلىيە ۋاسىلىغىدىكى ھىندىستاننىڭ بىر قىسمىنىڭ، ياكى ھىندىستانغا خوشنا بېقىندى ئەللەر تارىخى بولسۇن، ياكى بولمىسا جۇڭگونىڭ تارىخى، بولۇپمۇ جۇڭگونىڭ ھىندىستان بىلەن خوشنا بولغان شىزاڭ رايونىنىڭ تارىخى بولسۇن، ھەممىسى ئىسپات بولالايدۇ. ئەنگلىيە شىزاڭغا قۇراللىق تاجاۋۇز قىلىش بىلەن ۋە شىزاڭنى جۇڭگودىن ئايرىۋېتىشكە قەست قىلىش بىلەن بىر ۋاختتا، يەنە شىزاڭ چېگرىسىنى خەرىتىدە ۋە ئەملىيەتتە بىر چەتتىن غەجىپ يەپ كەلدى، بۇنىڭ نېتىجىسىدە كېيىن ھىندىستان ۋارىسلىق قىلغان ھەم ھىندىستانىنىڭ ھازىرقى خەرىتىلىرىدە كورسۈتۈلگەن بۇ چېگرا سىزىغى كېلىپ چىقتى. تەبىئىكى، ئۇلۇق تېچلىقپەرۋەر ھىندىستان خەلقى ئەنگلىيىنىڭ ھىندىستانىنى بازە قىلىپ ژۇرگۈزگەن ھەممە تاجاۋۇزچىلىق ھەرىكەتلىرىگە ھېچقانداق جاۋاپكار بولمايدۇ. لېكىن ھىندىستان ھوكۈمىتى ئەنگلىيىنىڭ شىزاڭغا تاجاۋۇز قىلىشى ئارقىسىدا قانۇنسىز كەلتۈرۈپ چىقارغان، ھەتتا ئەنگلىيىنىڭ ھوقۇقى يېتىپ بارمىغان جايلارنىمۇ كىرگۈزۈۋالغان چېگرا سىزىغىنى چېگرىنىڭ ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغى دېدى، جۇڭگو ھوكۈمىتىنىڭ ھەقىقەتتىن ئەملىيەتتىن ئىزدەش ئاساسىدا كورسەتكەن چېگرىنىڭ ھەقىقىي ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىغىنى بولسا بۇرمىلاپ، ھىندىستانىغا نۇرغۇن زېمىن تەلەۋىنى قويىدى،

دېدى. بۇ، گىشىنى ھەيران قالدۇرۇدۇ. ئەگەر ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئورنىدا بولغان بولسا، بۇنىڭغا قانداق ئويدا بولغان بولاتتى؟ مۇنداق سوزده قاتتىق تۇرۇدىغان بولسا، بۇنىڭدىن چوقۇم مۇنداق خۇلاسه، يەنى ئەنگلىيه مۇستەملىكىچىلىرى ئەڭ ئادىل، ئېزىلگۈچى جۇڭگو ئۈچىغا چىققان قارا نىيەتچى؛ كۈچلۈك ئەنگلىيه جاھانگىرلىگى 100 نەچچە ژىلدىن بۇيان جۇڭگو ـ ھىندىستانىنىڭ ئەنئەنىۋي چېگرىسىنى مۇھاپىزەت قىلىپ كەلمەكتە؛ ئاجىز جۇڭگو بولسا ئەنگلىيىنىڭ زىمىنىگە ئۆزلۈكسىز تاجاۋۇز قىلىپ كەلمەكته، دېگەن خۇلاسه كېلىپ چىقىدىغۇ! جۇڭگو ھوكۇمىتى مۇنداق خۇلاسىنى ھېچقانداق كىشى قوبۇل قىلمايدۇ، دەپ ھېسابلايدۇ.

ئۈچىنچى مەسىله: جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى توغرىسىدىكى تالاش ـ تارتىشلارنى ھەل قىلىشنىڭ توغرى يولى نىمە

جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى مەملىكەت چېگرىسى ئەزەلدىن تارتىپ رەسمىي بەلگىلەنمىگەنلىگى، ئىككى تەرەپنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تونۇشىدا ئىختىلاپ بارلىقى ھەققىده ژۇقۇرىدا ئېيتىلغان فاكتلارنى ئاساس قىلىپ، جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنى ئىنچىكە تەشەببۇس قىلىپ كەلدىكى، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپ تارىخىي ئارقا كورۇنۇشنى ۋە ھازىرقى ئەمەلىي ئەھۋالىنى كوزده تۇتۇپ، بەش پرىنسىپقا ئاساسەن، دوستانه كېڭىشىش ئارقىلىق ئىككى مەملىكەتنىڭ چېگرا مەسىلىسىنى ئۈمۈميۈزلۈك ھەل قىلىشى كېرەك؛ شۇنىڭغىچه ۋاختىلىق تەدبىر سۈپىتىده ئىككى تەرەپ چېگرىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى ساقلىشى، ھىر تەرەپلىمىلىك ھەركەتته بولماسلىقى، بولۇپمۇ بۇ ئەھۋالنى قۇرال كۈچى ئىشلىتىپ ئۆزگەرتىشكە يول قويماسلىقى

كېرەك، بىر قىسىم تالاش ـ تارتىشلاردا سوھبەت ئارقىلىق قىسمەن ياكى ۋاختىلىق كېلىشىم ھاسىل قىلىش مۇمكىن.

ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا بەلگىلەنمىگەنلىگى ۋە سوھبەت ئارقىلىق ئۇمۇمىيۈزلۈك ھەل قىلىش زورۇرلىگى ھەققىدىكى سوزلىرىگە قوشۇلمىدى، بەزى مۇھىم بولمىغان قىسمەن دەرىجىدە تەرتىپكە سېلىشقىلا بولۇدىغانلىغىنىلا ئېتىراپ قىلدى. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمىتى ئىككى تەرەپ چېگرىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى ساقلىشى، تالاش ـ تارتىشلارنى قۇرال كۈچى ئىشلەتمەي، كېڭىشىش ئارقىلىق ھەل قىلىشى كېرەكلىگىگە قوشۇلدى. شۇ ئەھۋالدا، ئىككى تەرەپتە ئىختىلاپ بولسىمۇ، چېگرىنىڭ ئامانلىغى ۋە ئىككى مەملەكەتنىڭ دوستلىغى كاپالەتكە ئىگە بولۇشى مۇمكىن ئىدى. جۇڭگو ھوكۇمىتىنى تاساددىپىلىق ھېس قىلدۇرغىنى شۇكى، ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرىنىڭ بەلگىلەنگەنلىگىگە ئاۋال قوشۇلغان ۋە ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تەشەببۇسىنى قوبۇل قىلغان، پەقەت يېقىندىلا مەيدانىنى ئوزگەرتىۋالدى، دېگەن سوزنى تەكرارلاۋەردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ھىندىستان ھوكۇمىتى چېگرىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى توغرىسىدا ناتوغرى ئىزاھات بەردى، ئوزىنىڭ ئەمەلىي ھەركىتىدە ھازىرقى ئەھۋالنى ئارقا ـ ئارقىدىن بۇزدى، ھەتتا قۇرال كۈچى ئىشلەتتى، شۇنىڭ بىلەن چېگرىدىكى جىددىي ۋەزئىيەتنى پەيدا قىلدى. مۇنداق ئەھۋالدا ھىندىستان ھوكۇمىتى، ئەكسىچە، جۇڭگو ھوكۇمىتىنى بۇنىڭ ھەممىسىگە جاۋاپكار دەپ ئېيىپلاپ، جۇڭگودا «تاجاۋۇز قىلىش» ۋە «تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىش» قارانىيىتى بار دېدى. ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ژۇقۇرىدىكى پوزىتسىيىسى چېگرا مەسىلىسىنى تېخىمۇ قىينىلاشتۇرۇۋەتتى ۋە مۇرەككەپلەشتۇرۇۋەتتى.

شۇنىڭ ئۈچۈن جۇڭگو ھوكۇمىتى توۋەندىكى بىر قانچە مەسىلىنى ئايدىنكلاشتۇرۇۋېلىش لازىم دەپ ھېسابلايدۇ:

(1) جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرىنىڭ بەلگىلەنگەنلىگىگە قوشۇلۇپ ۋە ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تەشەببۇسىنى قوبۇل قىلىپ، كېيىن مەيدانىنى ئوزگەرتمەيدىغانلىقىنى ئۇقتۇرغان ئاساستا، ھىندىستان ھوكۇمىتى 1954 ـ ژىلدىكى جۇڭگو ـ ھىندىستان كېلىشىمنى ئېغىزغا ئېلىپ، بۇ كېلىشىم ھىندىستان بىلەن شىزاڭ رايونى ئوتتۇرىسىدىكى ھەل بولماي كەلگەن پۈتۈن مەسىلىنى ھەل قىلدى، شۇنىڭ ئۈچۈن چېگرا مەسىلىسى ھەل قىلىنىپ بولدى، دەپ تونۇلۇشى كېرەك، دەپ ھېسابلىدى.

ئەمليەتتە 1954 ـ ژىلدىكى جۇڭگو ـ ھىندىستان كېلىشىمى جۇڭگو-نىڭ شىزاڭ رايونى بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدىكى سودا ۋە قاتناش كېلىشىمى بولۇپ، ھەرگىز چېگرا مەسىلىسىگە چېتىلغان ئەمەس. كېلىشىمنىڭ مادداللىرىدا چېگرىغا ئالاقىدار ھېچقانداق بەلگىلىمنى تاپقىلى بولمايدۇ. شۇنى ئەسلەتىش مۇمكىنكى، شۇ چاغدا ئىككى دولەت ئەلچى كوكۇل بولگەن ۋە ھەل قىلىشقا ئىنتايىن ئېھتىياجلىق بولغان مەسىلە ـــ ھىندىستان بىلەن جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونى ئوتتۇرىسىدا يېڭى ئاساستا نورمال مۇناسىۋەت ئورنۇتۇش مەسىلىسىدىن ئىبارەت ئىدى. سوھبەتتە ھېچقايسى تەرەپ چېگرا مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلىشنى تەلەپ قىلغان ئەمەس، بۇ، شۇ چاغدا ئەلچى زورۇر بولغان مەسىلىنىڭ ھەل قىلىنىشىغا تەسىر يەتكۈزۈشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىدى. بۇ نۇقتە ھەر ئىككى تەرەپكە ئېنىق ئىدى. سوھبەت باشلانغان چاغدىلا جۇئېنلەي زۇڭلى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ۋەكىللەر ئومىگىگە شۇ قېتىمقى سوھبەتنىڭ ۋەزىپىسى «ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا پىشىپ قالغان، ھەل قىلىنماي تۇرۇپ قالغان مەسىلىلەرنى

هەل قىلىشتىن ئىبارەت» دەپ چۈشەندۈرگەن. شۇندىن كېيىن ھەر ئىككى تەرەپ يەنە 1954 - ژىلى 1 - ئايىنىڭ 8 - كۈنىدىكى 4 - قېتىملىق ژىنىۋا شۇ قېتىمقى سوھبەتىنىڭ ۋەزىپىسى تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا پىشپ قالغان، ھەل قىلىنماي تۇرۇپ قالغان مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشتىن ئىبارەت دەپ بىرلىكتە بەلگىلىگەن. شۇ ژىلى 4 - ئاينىڭ 23 - كۈنى جۇڭگو ۋەكىلى يەنە بۇ قېتىمقى سوھبەت چېگرا مەسىلىسىگە ئالاقىدار ئەمەس، دەپ كورسەتكەن. ھىندىستان ۋەكىلى جۇڭگو تەرەپىنىڭ ئەشۇ پىكرىگە قوشۇلۇدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن ئىدى. شۇڭا، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدىكى كوز قارىشىغا جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قوشۇلغانلىقىنى ياكى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ شۇندىن كېيىن چېگرا مەسىلىسىنى مۇزاكىرىگە قويمايدىغان بولغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان ھېچقانداق فاكت يوق.

ھىندىستان ھوكۇمىتى ئىككى دولەت ژۇڭلىلىرىنىڭ 1954 - ژىلى 10 - ئايدا بېيجىڭدە ئوتكەزگەن سوھبىتىنىمۇ ئېغىزغا ئېلىپ، جۇنېھرلەي ژۇڭلىنىڭ جۇڭگو خەلقىنىڭ توغرىسىدىكى سوزى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئوز خەلقىگە ھىندىستان خەلقىنى بويىچە تۇزۇتۇش كىرگۈزۈشىدىن، يەنى ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تەشەببۇسنى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ قوبۇل قىلغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ، دەپ ھېساپلىدى.

ئەمەلىيەتتە، شۇ چاغدا نېھرۇ ژۇڭلى جۇڭگو خەلقىنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنىڭ سىزىلىشىغا نىسبەتەن باشقىچە پىكىردە بولغان ئىدى. شۇڭلاشقا جۇنېھرلەي ژۇڭلى جۇڭگو خەلقىنىڭ چېگرىنىڭ سىزىلىشى كونا خەرىتە بويىچە بولغان، جۇڭگو ھوكۇمىتى

تەكشۈرۈش ئېلىپ بارماي، ئالاقىدار دولەتلەر بىلەنمۇ مەسلىھەتـ لەشمەي تۈرۈپ چېگرىنىڭ سىزىلىشىغا ئوز ئالدىغا تۈزۈتۈش كىرـ گۈزۈش ئوكايسز ئىكەنلىگىنى كورسۈتۈپ ئوتكەن ئىدى. شۇ چاغدا جۇئېنلەي زۇكلى يەنە، جۇكگونىڭ ھىندىستان بىلەن ھەم باشقا بىر نەچچە غەربىي جەنۇبىتىكى خوشنا دولەتلەر بىلەن بەلگىلەنمىگەن چېگرىسىنىڭ بارلىغىنمۇ ئالاھىدە كورسەتكەن ئىدى. لېكىن نېھرۇ زۇكلى جۇكگو بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا چېگرا مەسلىسى مەۋجۇت ئەمەس، دەپ ھېساپلايدىغانلىغىنى ئېيتىدۇ. بۇ سوزدىن شۇنى كورگىلى بولۇدىكى، ھەر ئىككى تەرەپنىڭ چېگرىغا بولغان كوز قارىشىدا روشەن ئىختىلاپلار بار. جۇئېنلەي زۇكلى خەرىتىگە بىر تەرەپلىمە تۈزۈتۈش كىرگۈزۈشكە قوشۇلمايدىغانلىغىنمۇ ئېنىق بىلدۈرگەن ئىدى.

ھىندىستان ھوكۈمىتى ئىككى دولەت زۇكلىرىنىڭ 1956 ـ ژىلىنىڭ ئاخىرلىرىدا ھىندىستاندىكى سوھبىتىنى ئېغزغا ئېلىپ، شۇ چاغدا جۇئېنلەي زۇكلىنىڭ ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغى توغرىسىدكى سوزى جۇكگو ھوكۈمىتىنىڭ ئەشۇ سزىقىنى ئېتىراپ قىلغانلىغىدىن دېرەك بېرىدۇ، دەپ ھېساپلىدى.

ئەمەلىيەتتە، جۇئېنلەي زۇكلى ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغىنى ئېغزغا ئالغان چاغدا، بۇ چېگرا سزىغىنىڭ قانۇنسز ئىكەنلىگىنى ۋە جۇكگو ھوكۈمىتىنىڭ ئەزەلدىن ئۇنى ئېتىراپ قىلمىغانلىغىنى ئېيتقان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاختتا، ئۇ، شۇنداق بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، چېگرىنىڭ خەۋپسزلىگىگە كاپالەت بېرىش ۋە ئىككى دولەتنىڭ دوستلىغىغا ئېتىۋار بېرىش ئۈچۈن، جۇكگونىڭ ھەربىي ۋە مەمۇرىي خادىملىرىنىڭ ئەشۇ سزىقتىن ئوتمەسلىكىگە قاتتىق ئىتائەت قىلىدىغانلىغىنى چۈشەندۈرگەن ھەمدە شۇندىن كېيىن شەرق

قىسمىدىكى چېگرىنى ھەل قىلىشنىڭ مۇۋاپىق چارىسىنى تېپىشنى ئۇمىت قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن ئىدى. جۇڭپىنلەڭ زۇكلىنىڭ بۇ بايانلىرىنى جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ بۇ سىزىقىنى ئېتىراپ قىلغانلىقى دەپ ئىزاھلاش ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس.

بۇنىڭدىن جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا بەلگىلەنمىگەن، ئۇ ئىككى دولەتنىڭ سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلىشقا قاراشلىق بولۇپ تۇرماقتا، دېگەن پوزىتسىيىسىنىڭ ئىزچىل ئىكەنلىگىنى كۆرۈش مۇمكىن. ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇرۇنقى مەيدانىنى ئۇزگەرتىۋالدى دېگەن دارىتىلاپ ئېيتقان سوزلىرى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن ئەمەس.

(2) جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىگە ئەستايىدىل ھورمەت قىلىدىمۇ - يوق؟

جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ئۇمۇمىيۈزلۈك ھەل قىلىشتىن بۇرۇن چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى قوغداش كېرەك، بۇ، ھەر ئىككى تەرەپ بىردەك قوشۇلغان پرىنسىپتۇر.

جۇڭگو ھوكۇمىتى بۇ پرىنسىپقا ئەمەل قىلىدۇ. ئازاتلىقتىن كېيىنكى 10 ژىلدىن بۇيان جۇڭگونىڭ مەمۇرىي خادىملىرى بۇيرۇققا ئاساسەن، جۇڭگونىڭ تارىختىن بۇيان باشقۇرۇپ كېلىۋاتقان دائىرىسىدىن ئوتمىدى، شەرق قىسمىدا ھەتتا ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىغىدىنمۇ ئوتمىدى.

ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى چۈشەندۈرۈشى ھەر ئىككى تەرەپنىڭ ئەمىلىي باشقۇرۇش دائىرىسىنى ئولچەم قىلغان ئەمەس، بەلكى ھىندىستان خەرىتىسىدە سىزىلغان، ھىندىستاننىڭ باشقۇرۇشى ئەزەلدىن يېتىپ بارمىغان كەڭ كولەملىك يەرلەرنى كىرگۈزۈۋالغان بىر تەرەپلىمىلىك چېگرا سىزىغىنى ئولچەم

قىلغان. شۇنداق قىلىپ ھىندىستاننىڭ قۇراللىق خادىملىرى چېگرىـ
نىڭ ھازىرقى ھالىتىنى تەكرار بۇزۇپ، ئۇزۇنىڭ ئىشغالىيەت دائىـ
رىسىنى داۋاملىق كېڭەيتىپ، بالىجاس، جۇيۇا، چۇيرې، شىبۇچى تاغ
ئېغىزى، بولىنسەندو، شياگجا، لابۇدى قاتارلىق جايلارنى بېسىۋالدى
ھەمدە ئاقسايچىن، بانگۇگخۇ، كۇكشاڭ تاغ ئېغىزى ۋە ۋۇرىلارغا
بېسىپ كىردى. لېكىن، ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ ھەرىكەتلەرنىڭ
ھەممىسىنى ھازىرقى ھالەتنى ساقلىغانلىق دەپ ھېسابلىدى. شەرق
قىسمىدا بۇ ئۆل 3 ـ ئايدا شىزاڭدا ئىسيان يۈز بەرگەندىن كېيىن،
ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرى ھەتتا ئاتالمىش مېكماخۇن سىزنىـ
دىن ئوتۇپ، مەلۇم ۋاقىت شۇ سىزنىقنىڭ شىمالىدىكى لاگجېيۇ،
تامادۇننى ئىشغال قىلىۋالدى، ھازىرمۇ جەنۇبىمانىنى ئىشغال قىلىپ
ياتماقتا.

ھىندىستان تەرەپ 1954 ـ ئۆلىدىكى كېلىشىمدە بەلگىلەنگەن
جۇكگو بازىرى بولىنسەندونى بېسىۋېلىپ، شۇنگدەك ھىندىستاننىڭ
ئوزىمۇ جۇكگونىڭ زىمنى دەپ ئېتىراپ قىلىپ كەلگەن تامادۇننى
مەلۇم ۋاقىت بېسىۋېلىپ تۇرۇغلۇق، ھىندىستان ھوكۇمىتى باشتىنـ
ئاياق چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ھىندىستان تەرەپ ئوزى بۇزدى
دەپ ھېسابلىماي، ئەكسىچە، ئۇزۇنىڭ خەرىتىسىدە سىزىلغان چېگرا
سىزىقى بويىچە جۇكگونى چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى بۇزدى، دەپ
ئېيىپلىدى. بۇنىڭغا جۇكگو ھوكۇمىتى قوشۇلالمايدۇ.

(3) جۇكگو ھوكۇمىتى قۇرال كۈچى ئىشلىتىشتىن ئەستايىدىل
ساقلىنامدۇ ـ يوق؟

يېقىندا ماجىدۇن رايونى ۋە كۇكشاڭ تاغ ئېغىزى رايونىدا ھەر
كىككى تەرەپ خالىمايدىغان قۇراللىق توقۇنۇش ۋەقەسى يۈز بەردى.
بۇ ـ ئىنتايىن بەختسىزلىك. لېكىن، بۇنىڭ جاۋابكارى جۇكگو

ئەمەس. 8 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى ماجدۇندا يۈز بەرگەن ۋەقە لاگ-جيۇنى ئىشغال قىلىۋالغان ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرى ماجدۇن-نىڭ جەنۇبىي تەرىپىگە داۋاملىق ئىلگىرلەپ كىرىپ جۇڭگو چار-لىغۇچى خادىملىرىغا ھۇجۇم قىلغانلىقى ئۈچۈن يۈز بەردى. جۇڭگو قۇراللىق خادىملىرى ھىندىستانىنىڭ لاگجيۇدا تۇرۇۋاتقان قانۇنسىز قاراۋۇللىرىغا ھېچقاچان ھۇجۇم قىلغىنى يوق، ئەكسىچە، لاگجيۇدىكى قاراۋۇلدا تۇرۇشلۇق ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرى ئىككىنچى كۈنى تېخىمۇ كەڭ كولەملىك ئوق چىقارغان بولسىمۇ، لېكىن ماج-دۇننى ساقلاۋاتقان جۇڭگو قىسىملىرى باشتىن ـ ئاياق جىم تۇردى. جۇڭگو قوشۇنلىرى ئۈستۈنلۈككە ئىگە ھەربىي كۈچ بىلەن ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرىنى لاگجيۇدىكى قاراۋۇللىرىدىن قوغلاپ چىقار-دى دېگەن سوزلەر راست ئەمەس. ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرى 8 ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى لاگجيۇدىن ئايرىلىپ كېتىپ ئالتە كۈندىن كېيىن، يەنى 9 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى جۇڭگو قۇراللىق خادىملىرى ئاندىن بۇ جايغا باردى.

10 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى كۈڭكا تاغ ئېغىزىدىكى ۋەقەنىڭ ئەھۋالى تېخىمۇ روشەنلەشتى. ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرىدىن ئۈچ كىشى جۇڭگو زېمىنغا بېسىپ كىرىپ توتۇلغان كۈنىنىڭ ئەتىسى ھىندىستان قۇراللىق خادىملىرىدىن 60 نەچچە كىشى ئېغىز ـ يېنىك جىگۈەنچيالار بىلەن داۋاملىق بېسىپ كىرىپ، يېنىك قۇراللانغان 14 لا كىشىدىن تەركىپ تاپقان جۇڭگو چارلىغۇچى قىسىملىرىغا قۇراللىق ھۇجۇم قىلدى. جۇڭگو چارلىغۇچى خادىملىرى ھىندىستان تەرەپ ئوق چىقىرىشتىن ئىلگىرى ۋە ئوق چىقارغاندىن كېيىن ئۈلارغا ئوق چىقارماسلىق توغرىسىدا قايتا ـ قايتا ئاگاھلاندۇرۇش بەردى. جۇڭگو تەرەپ قوبەنجاگى ۋۇچىڭگو ھىندىستان خادىملىرىنىڭ ئوق چىقار-

ماسلىغىنى جىكسلەپ قول ئىشارىتى قىلىدى ھەم ۋاقىرىدى، لېكىن دەل مۇشۇ قەدىرلىك يولداش ھەممىدىن ئاۋال ئوق تېگىپ قۇربان بولدى. شۇنىدىن كېيىن جۇڭگو چارلىغۇچى خادىملىرى قايتۇرما زەربە بېرىشكە مەجبۇر بولدى.

جۇڭگونىڭ قۇرال كۇچى ئىشلىتىشىنى ئىنچىكە رەت قىلىپ كەلگەنلىگىنى توۋەندىكى فاكتلار بىلەنمۇ ئىسپاتلىغىلى بولۇدۇ:

A. 1955 ـ ژىلى جۇڭگو زىمنى ۋۇرېدا ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا قۇرالسىز تىركىشىپ قېلىش ۋەزىيىتى بىرنەچچە قېتىم يۈز بەرگەندىن كېيىن، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئوزلىگىدىن ھەر ئىككى تەرەپ ۋۇرېدا ئەسكەر تۇرغۇزماسلىق، سوھبەت بىلەن ھەل قىلىشنى كۇتۇش تەكلىۋىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئوتتۇرىغا قويدى.

B. ھىندىستان ئىشغال قىلۋالغان جۇڭگو زىمنى بالجاس، جۇيۇا، چۇيرې، شىبۇچې تاغ ئېغىزى، ساڭ، سۇڭشا، بولىنسەندو، شياڭجا، لابۇدى ۋە جېەنزېمانى قاتارلىق جايلاردىن ھىندىستان قۇرالىق خادىملىرىغا نىسبەتەن جۇڭگو ھوكۇمىتى ھېچقاچان قۇرال كۇچى بىلەن چېكىنىدۇرۇش غەرىزىدە بولمىدى. ھەتتا ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئوزىنىمۇ جۇڭگو زىمنى دەپ ئېتىراپ قىلغان ئامادۇندىمۇ جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ ئوزلىگىدىن چېقىپ كېتىشىنى كۇتۇپ تۇردى ۋە قۇرال كۇچى ئىشلەتمىدى.

C. جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قارا ۋۇللىرىنىڭ مۇداپىە رايونىغا بېسىپ كىرگەن ھىندىستان قۇرالىق خادىملىرىغا جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرى ئۇلارنىڭ چېگرىدىن چېقىپ كېتىشىنى ھامان ئالدىن نېسىھەت قىلدى، ئۇلار بۇ نېسىھەتنى رەت قىلغان ئەھۋال ئاستىدىلا ئۇلارنى قۇرالسىزلاندۇرۇپ، ئاندىن كېيىن قۇرالىرى بىلەن بىللە چېگرىدىن چېقىرىۋەتتى.

D. جۇڭگونىڭ بارلىق چېگرا مۇداپىە خادىملىرى شۇنداق قاتتىق بۇيرۇق ئالغانكى، قۇرالىق ھۇجۇمغا ئۆچرىمىغىچە ئۇلار ھەرگىز قۇرال كۆچى ئىشلەتمەيدۇ.

E. جۇڭگو ھوكۇمىتى كۆڭكا تاغ ئېغزىدا بەختسىزلىك ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىن، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنى ساقلاۋاتقان قىسىملارنىڭ پۈتۈن سىزىق بويىچە چارلاشنى توختۇتۇشى توغرىسىدا دەرھال بۇيرۇق بەردى.

F. ھەرقانداق چېگرا توقۇنۇشى ۋەقەلىرىنىڭ ئۈزۈل ـ كېسىل ۋەئۇنۇملۇك ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، جۇڭگو ھوكۇمىتى يېقىندا چېگرىدىكى ھەر ئىككى تەرەپ قۇرالىق خادىملىرىنىڭ 20 كىلو ـ مېتردىن ئارقىغا چېكىنىشى ياكى باشقا مۇۋاپىق ئارىلىقتا تۇرۇشنى قايتا ـ قايتا تەكلىپ قىلدى.

ژۇقۇرىدىكى فاكتلار جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئىمكانىيەت يار بەرگەن ھەممە تەدبىرلەر بىلەن چېگرا خاتىرجەملىگىنى ساقلىغان، قۇرال كۈچى ئىشلىتىش ۋە قۇرالىق توقۇنۇش يۈز بېرىشىنىڭ ئالدىنى ئالغانلىغىنى ئىسپاتلىدى.

ھىندىستان ھوكۇمىتىمۇ كۆڭكا تاغ ئېغزى ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىن، چېگرا مۇداپىە خادىملىرىغا چارلاشنى توختۇتۇش توغرىسىدا يولىيورۇق بەرگەن ھەم ئوزىنى قوغدىماقتىن باشقا ئىلاج قالمىغىچە ھەرئىككى تەرەپ ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدىمۇ قۇرال كۈچى ئىشلەتمەسلىكنى جۇڭگو ھوكۇمىتىگە بىلدۈرگەن ئىدى. بۇ، ئەلۋەتتە، قارشى ئېلىشقا ئەرزىيدۇ. لېكىن ئىككى قېتىملىق توقۇنۇش ۋەقەسى يۈز بېرىشتىن بۇرۇن، ھىندىستان ھوكۇمىتى بۇ ژىل 8 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنى جۇڭگو ھوكۇمىتىگە تاپشۇرغان جاۋخۇيىدا ھىندىستان چېگرا مۇداپىە خادىملىرىغا : «چېگرىنى بۇزۇپ ئوتكۈچىلەرگە

قارشى تۇرۇش، بۇ مەخسەت ئۇچۇن، ئەگەر ئۇلار ئاگاھلاندۇرۇشقا پىسەن قىلمىسا، تىگىشلىك، ئەكە تۇۋەن دەرىجىدە قۇرال كۇچى ئىشلىتىش» توغرىسىدا بۇيرۇق بېرىلگەنلىگى ئېيتىلغان. ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ جاۋخۇيىدا يەنە: «ئەگەر ھەرقانداق جۇڭگو قوشۇنلىرى ھىندىستان دائىرىسى ئىچىدە تۇرغان بولسا، ئۇلار دەرھال چېقىپ كېتىشى كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا، بۇ ھال ئەسلىدە ساقلىنىشقا بولۇ- دىغان توقۇنۇشلارنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشى مۇمكىن» دېيىلگەن. ھەتتا بىرىنچى قېتىم توقۇنۇش ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىنمۇ ھىندىستان ھو- كۇمىتىنىڭ بۇ ژىل 8 - ئاينىڭ 27 - كۈنى جۇڭگوغا تاپشۇرغان جاۋ- خۇيىغا ئاساسلانغاندا، ھىندىستان چېگرا مۇداپىە خادىملىرى يەنىلا «چېگرىنى بۇزۇپ ئوتكۇچىلەرگە، زوروۇر تېپىلغانىدا، قۇرال كۇچى ئىشلىتىش» توغرىسىدا بۇيرۇق ئالغان. شۇنى كۇرسۇتۇپ ئوتۇش كېرەككى، ئىككى دولەتنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تونۇشى ۋە ئىككى دولەتنىڭ خەرىتىلىرى ئوخشاش بولمىغان ئىكەن، شۇنىڭدەك ھىن- دىستان ھوكۇمىتى ئەزەلدىن تارتىپ جۇڭگو باشقۇرۇپ كەلگەن كەڭ كولەملىك جۇڭگو زېمىنىنى ھىندىستان زېمىنى دەپ قارىغان ئىكەن، ئۇھالدا ئوز زېمىنىنى ساقلاۋاتقان جۇڭگو ھەربىي - مەمۇرىي خادىم- لىرىنى ھىندىستان تەرەپنىڭ «چېگرىنى بۇزۇپ ئوتكۇچىلەر» دەپ ئاتىشى تۇرغان گەپ. بۇنداق بولغاندا، ھىندىستانىنىڭ تۇۋەن دەرىجىلىك ئىجراچىلىرى ئوزلىرىنىڭ چۇشەنچىلىرىگە ئاساسەن، ئاز - تولا ئەركىن ھالدا قۇرال كۇچى ئىشلىتىشى مۇمكىن. روشەنكى، چېگرىدا ئىككى قېتىم بەختسىزلىك ۋەقەنىڭ يۈز بېرىشىنى بۇنداق بۇيرۇق بىلەن مۇناسىۋەتسىز دېيىشكە بولمايدۇ.

(4) جۇڭگو «تاجاۋۇز قىلىش»، «تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىش» نىيىتىدە بولامدۇ؟

يېقىندىن بۇيان جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىگە ياندىشىپ، ھىندىستاندا جۇڭگوغا قارشى نۇرغۇن سوزلەر پەيدا بولدى، گۇلار سوغۇق گۇرۇش سوزىنى قوللىنۇپ، جۇڭگونى «جاھانگىر»، «ھىندىستانغا تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتتى» ۋە «تاجاۋۇز قىلدى» دەپ ھاقارەتلىدى. فاكتلارغا قارىماي جۇڭگوغا قىلىنغان بۇنداق يامان نىيەتتىكى ھۇجۇملار جۇڭگو خەلقىنى قاتتىق ئەپسۇسلاندۇرماي قالمايدۇ.

جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنىڭغا دىققەت قىلىدىكى، ھىندىستاندا ھازىر جۇڭگو ئەھۋالىكتە كۇچۇيۇپ كەتتى، گۇ خۇددى تارىختاگۇتكەن بەزى جۇڭگو ھوكۇمرانلىرىغا ياكى ھازىرقى زامان جاھانگىرلىگىگە گۇڭ-شاش سىرتقا قاراپ كېڭىيۋاتىدۇ، دېگەن سوزلەر بىر قەدەر كەڭ تارقالماقتا. بۇنداق سوزلەرنى تارقاتقۇچىلاردىن جۇڭگوغا يامان نىيەت بىلەن قارايدىغانلىغى گۇچۇق كورۇنۇپ تۇرغان كىشىلەرنى ھېسابقا ئالمىغاندا، قالغان كوپ قىسمى يېڭى جۇڭگوغا نىسبەتەن دېيەرلىك توغرى چۇشەنچىگە ئىگە بولمىغان كىشىلەردۇر. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا، جۇڭگو ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ مەيدانىنى ھىندىستان ھوكۇمىتىگە ۋە ھىندىستان خەلقىغە يەنە بىر قېتىم چۇشەندۇرۇپ گۇتۇشنى پايدىلىق دەپ ھېسابلايدۇ.

جۇڭگو خەلقى مەلۇم مۇڭەپپىقىيەتلەرنى قولغا كەلتۇرۇشكە باش-لىغان بولسىمۇ، جۇڭگونىڭ ئىختىسادى ۋە مەدەنىيىتى ھېلىمۇ ناھا-يىتى ئارقىدا، جۇڭگو خەلقى يەنە نەچچە 10 ژىل، ھەتتا يۇز ژىللاپ جاپاغا چىداپ تىرىشچانلىق كورسەتكەندىلا، ئاندىن بۇنداق قالاق ئەھۋالنى تۇگۇتەلەيدۇ. لېكىن خۇددى جۇڭگو ـ ھىندىستانىنىڭ جۇڭگو گۇمىت قىلغاندەك كۇچەيگەندىن كېيىن جۇڭگوغا نىسبەتەن تەھدىتكە ئايلىنىپ قېلىشىغا ئىشەنمەيدىغانلىغىغا گۇخشاش، جۇڭگومۇ مەيلى

قانداقلا ۋاختىتا بولمىسۇن، ئوزۇنىڭ خوشنىسىغا نىسبەتەن تەھدىتكە ئايلىنىپ قالمايدۇ. جۇڭگونىڭ ئاھالىسى كوپەيسە ۋە سانائىتى يۈكسەلسە، خوشنا ئەللەرگە تەھدىت بولۇپ قالىدۇ، دەيدىغان سوزلەر ھەرگىز جۇڭگو خەلقىنىڭ ئەقلىگە سىغمايدۇ. جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈمى ئەمگەكچى خەلق سىياسىي ۋە ئىختىسادىي ھوقۇقىنى ئوز قولىغا ئالغان سوتسىيالىستىك تۈزۈمدۇر. سوتسىيالىستىك جۇڭگو خەلقىنىڭ ۋە جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ھەرگىز باشقىلارغا تەھدىت سالمىدىغان غەرىزى يوق، بولۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس ھەم بولماسلىغى كېرەك. ئۇنىڭ ئۇستىگە توۋەندىكى فاكتلارغىمۇ دىققەت قىلىش لازىم: بىرىنچىدىن، ئازاتلىقتىن بۇيان جۇڭگونىڭ ئاھالىسى بىرقەدەر تېز كوپەيگەن بولسىمۇ، لېكىن ژىللىق ئوتتۇرىچە كوپۇيۇش نىسبىتى 2% لا بولدى، ئاشلىق مەھسۇلاتىنىڭ ئوتتۇرىچە ئوسۇش نىسبىتى بولسا 9.8% بولدى، ئەڭ ژۇقۇرى بولغان ژىللىرى 35% كە يەتتى. بۇندىن كېيىن جۇڭگودا ئاشلىقنىڭ بىرلىك مەھسۇلات مىقدارى ۋە يېزا ئىگىلىگىنىڭ ئەمگەك ئۇنۇمدارلىغى يەنە كوپلەپ ئوسۇدۇ. يەنە كېلىپ جۇڭگونىڭ يېرى ناھايىتى كەڭ، يېرىمىدىن ئارتۇق جايلار ئاھالىسى شالاڭ بولۇپ، زور كۈچ بىلەن ئوزلەشتۇرۇشكە قاراشلىق تۇرۇپتۇ. شۇڭا جۇڭگو خەلقى ھەرگىز باشقا دولەتنىڭ يېرىنى تارتىۋېلىپ ياشاشقا مۇھتاج ئەمەس. ئىككىنچىدىن، جۇڭگونىڭ سانائىتى بىرئاز تەرەققى قىلغان بولسىمۇ، لېكىن مەملىكەت خەلقىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشتىن تېخى خېلى ژىراق. جۇڭگونىڭ تەبىي بايلىغى مول، ئېچىكى بازىرى كەڭ، ئۇنىڭ سانائىتى چەتئەللەردىن خامئەشيا ئېلىشقىمۇ، ئوز تۇۋارلىرىنى چەتئەللەرگە ئېلىپ چىقىپ توكمە قىلىپ سېتىشقىمۇ مۇھتاج ئەمەس. ئۇچىنچىدىن، سانائەت ۋە يېزا ئىگىلىگىنىڭ تەرەققىي قىلىشى ئارقىسىدا، جۇڭگودا ئەمگەك كۈچى ئېشىپ قالـ

مىدى، بەلكى يىتىشمەيۋاتىدۇ، شۇڭا جۇڭگودا چەتكە چىقىرىدىغان ئارتۇق ئاھالە يوق.

جۇڭگو خەلقى تېچ قۇرۇلۇشتىن ئىبارەت ئۇلۇق نىشانىنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئۆزۈن مۇددەتلىك خەلقارا تېچ شارائىتقا تولىمۇ مۇھتاج. شۇڭا جۇڭگو ھوكۇمىتى تاشقى مۇناسىۋەتلەردە تېچلىق سىياسىتىنى ئىزچىل ۋۇرگۇزۇپ كەلمەكتە، بارلىق دولەتلەر بىلەن، ئۇنىڭ چولۇ-كىچىك بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، بەش پرىنسىپ ئاساسىدا دوستانە ئوتتۇرىسىدا ساقلىغان مەسىلىلەرنى تېچ ئۇسۇللار بىلەن ئادىل ۋە مۇۋاپىق ھەل قىلىشنى، قۇرال كۈچى ئىشلەتمەسلىكنى ئىزچىل تەشەببۇس قىلىپ كەلدى. جۇڭگو خوشنا دولەتلەرگە تاجاۋۇز قىلىشى مۇمكىن ئەمەس، تاجاۋۇز قىلماسلىقى كېرەك، تاجاۋۇز قىلىشقا مۇھتاج ئەمەس، شۇنداق بولۇپلا قالماي بەلكى ئۇلارنىڭ تېزدىن گۈللۈنۈپ-كۈچۈيۈشىنى تولىمۇ ئارزۇ قىلىدۇ. چۈنكى، شۇنداق بولغاندىلا، بىز مۇشۇ مەملىكەتلەر تېخىمۇ ئۇنۈملۈك رەۋىشتە، جاھانگىرلارنىڭ ئۇرۇش قوزغىشى ۋە تاجاۋۇز قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، بۇ رايونلىرىمىزنىڭ تېچلىقىنى ساقلاپ قالالايمىز؛ شۇنداق قىلغاندىلا ئالدى-بەردى قىلىش ئارقىلىق بىرىبىرىمىزنىڭ ئۇرۇلۇش ئىشلىرىغا تېخىمۇ ئوبدان يارىدەم بېرەلەيمىز.

چېگرا مەسىلىسىنى ئالدىغان بولساق، جۇڭگو ھەرگىز باشقا دولەتلەرنىڭ بىر غېرىچ يېرىنىمۇ ئالمايدۇ، جۇڭگونىڭ بىرمۇنچە خوشنا ئەللەر بىلەن تېخى بەلگىلىنمىگەن چېگرىلىرى بار. لېكىن، جۇڭگو ئەزەلدىنلا بۇ ئەھۋالدىن پايدىلىنىپ، ئوز ئالدىغا ئىش كوروپ، چېگرىدىكى ئەمەلىي ئەھۋالنى ھېچقانداق ئوزگەرتكەن ئەمەس ھەم مەڭگۈ ئوزگەرتمەيدۇ. چېگرا بەلگىلەنگەن ياكى بەلگە-

لەنمگەن ئەھۋالدا بولسۇن، جۇڭگو ئوزنىڭ خوشنىلرى بىلەن بىرگوڭۇل - بىرنىيەتتە ھەمكارلىشىپ، ئەڭ تېچ، ئەڭ بىخەتەر ۋە ئەڭ دوستانە چېگرا ھاسل قىلىش بىلەن، چېگرا مەسىلىسى تۇپەيلىدىن ئوز ئارا گۇمانلىنىپ ياكى توقۇنۇشۇپ قېلىشتىن ساقلىنىشقا تەييار تۇرۇدۇ.

بوتان ۋە سكىم مەسىلىلرىنىمۇ سوزىمزدە ئازراق قىستۇرۇپ ئوتۇشكە توغرى كېلىدۇ. جۇڭگو ئۇلاربىلەن دوستانە بىللە ئوتۇش ۋە ئوزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىقنى ئارزۇ قىلغاندىن تاشقىرى، ھېچقانداق باشقىچە ئويدا ئەمەس. جۇڭگو - بوتان چېگرىسى ئىككى تەرەپ خەرىتىلىرىنىڭ سزىلىشىغا قارىغاندا، ئاتالمىش مېكماخۇن سزىغىنىڭ جەنۇبىدىكى بىر قىسمىدىلا ئازراق پەرقلەنسىمۇ، لېكىن ئىككى تەرەپنىڭ چېگرىسى باشتىن - ئاياق تېچ بولۇپ كەلمەكتە. جۇڭگو - سكىم چېگرىسى ئاللىقاچان رەسمىي بەلگىلەنگەن، سزىلغان خەرىتىلەرنىڭ سزىلىشىدىمۇ ئىختىلاپ يوق، ئەمىلىيەتتىمۇ ماجرا يوق. جۇڭگو بوتان ۋە سكىملارنى«بېسىۋالماقچى»دېگەنگە ئوخشاش سوزلەر خۇددى جۇڭگو ھىندىستان ۋە باشقا غەربىي جەنۇبتىكى خوشنا ممىلىكەتلەرگە تاجاۋۇز قىلىدۇ، دېگەن سوزلەرگە ئوخشاشلا ھېچقانداق ئاساسى يوق بىمەنە سوزلەردۇر.

جۇڭگونىڭ بۇ خوشنا ممىلىكەتلەرگە تۇتقان ئاساسىي مەيدانى ئاللىقاچان تەكرار - تەكرار بايان قىلىنغان، بۇ ھەقتە كوپ سوزلەپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. بەختكە قارشى، ھىندىستان تەرەپ يېقىنقى مەزگىلدە بولۇپمۇ جۇڭگونىڭ شىزاڭ رايونىدا ئەكسىيەتچى نۇكتىنۇ ئىگىلىرىنىڭ ئىسيانى تىنجىتىلغاندىن كېيىن، جۇڭگونىڭ پوزىتسيەسىنى خىلمۇ - خىل بۇرمىلىدى ۋە ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلدى. جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى دولەتنىڭ دوستلىقى ئۇچۇن ھۇجۇمغا ھۇجۇم

بىلەن جاۋاپ قايتۇرۇشنى خالىمايدۇ، بەلكى ھىندىستان ھوكۇمىتى جۇڭگونىڭ مەخسىدىنى ھەقىقىتەن مەلۇم دەرىجىدە خاتا چۈشۈنۈپ قالدى،دېگەن پەرەزدە بولۇشىنلا خالايدۇ. ئۇھىتمال، مەلۇم سەۋەپلەر ئارقىسىدا جۇڭگوغا ھۇجۇم قىلىش ھەركىتى يەنە داۋاملىمۇ قىلار. ئەشۇنداق بەختسىز ئەھۋالدىمۇ، جۇڭگو ھوكۇمىتى، ھەرگىز، يامان نىيىتى يوق كىشىلەرنىڭ جۇڭگوغا نىسبەتەن بولغان خاتا چۈشەنچىسىنمۇ ئۆزۈنغىچە داۋام قىلىۋېرىدۇ دەپ ھېسابلايدۇ. چۈنكى، ئەگەر جۇڭگو ھىندىستانغا ياكى باشقا دولەتلەرگە تاجاۋۇز قىلغان ۋە تەھدىت سالغان بولسا، ئەڭ قېتىملاپ ئىنكار قىلغان بىلەنمۇ فاكتىنى ئۆزگەرتكىلى بولمايدۇ؛ فاكت بۇنداق بولمىغان ئىكەن، بۇ ھالدا تۇمەنلىگەن تەشۋىقات ئاپپاراتلىرى پۈتۈن دۇنياغا جۇڭگونىڭ «تاجاۋۇزى»، «تەھدىدى» دەپ تەشۋىق قىلغانبىلەنمۇ بۇ تەشۋىقاتچىلار ئۆزىنىگلا ئابرويىنى توكۈدۇ، خالاس. «ياخشى ئات ئۆزۈن يولدا سىنىلىدۇ، كىشى قەلبى ئۆزۈن زاماندا». جۇڭگونىڭ ھىندىستانغا بولغان تېنچ دوستانە پوزىتسىيىسى ۋاخت سىنىغىدىن ئوتەلەيدۇ. جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنىڭغا ئىشىنىدىكى، فاكتىنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتى قىسقا ۋاخت يېپىلىپ قېلىشى مۇمكىن، ئۇنى ئۆزۈنغىچە يېپىپ قويۇش مۇمكىن ئەمەس.

(5) جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنىڭ ھالقىسى نەدە؟

جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى مەملىكەتنىڭ چېگرا مەسىلىسىدىكى مەيدانىدا مۇھىم ئىختىلاپلار بار، ئىككى مەملىكەتنىڭ چېگرىسىدىمۇ جىددىي ۋەزىيەت مەۋجۇت. لېكىن، جۇڭگو ھوكۇمىتى ئەزەلدىن شۇبھىلەنمەي كەلدىكى، جىددىي ۋەزىيەت ئاخىر ئوتۇپ كېتىدۇ، چېگرا مەسىلىسىمۇ دوستانە كېڭىشىش ئارقىلىق مۇۋاپىق ھەل قىلىنىدۇ.

جۇڭگو هوكۇمىتىنىڭ شۇنداق ئىشەنچ باغلىشىدىكى سەۋەپ شۇكى: ئىككى مەملىكەت نەچچە مىڭ ژىللىق دوستلۇق تارىخىغا ئىگە، مۇرەسسە قىلىپ بولايدىغان توقۇنۇش يوق، ھەر ئىككى تەرەپ پۈتۈن پىكىر ـ خىيالىنى مەملىكەت ئىچىدىكى ئۇزۇن مۇددەتلىك تىنچ قۇرۇلۇشقا بېرىشكە بەكمۇ مۇھتاج، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەر ئىككى تەرەپ دۇنيا تېچلىغىنى قوغداش ئۈچۈن تىرىشىشنى خالايدۇ، ھېمىشە مۇشۇنداق تىنماي تالاش ـ تارتىش قىلىۋېرىشكە ئاساس يوق ۋە ئۇنى تەسەۋۋۇر قىلىشمۇ تەس. چېگرا مەسلىسىدە ئىككى تەرەپ چېگرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ساقلاپ قېلىشنى خالايدىغانلىغىنى، چېگرىدىكى تالاش ـ تارتىشنى تىنچ يوللار بىلەن ھەل قىلىشنى خالايدىغانلىغىنى بىلدۈرگەن ئىدى. بۇ شۇنىڭكورسۇتۇدىكى، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى مەملىكەت دوستانە ئوتۇش ئاساسىغا ئىگە، چېگرا مەسلىسىنى مۇۋاپىق ھەل قىلىشقا بولىدۇ. شۇنىڭدەك، سەلبىي تەرەپتىن قارىغاندىمۇ، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق. ئىككى تەرەپ ئوز ئارا خوشنا بولغان جۇغراپىي ئەھمىيەتنىمۇ ئوزگەرتۈپتەلمەيدۇ، ئۇزۇنغا سوزۇلغان چېگرا سىزىقىدىكى بېرىش ـ كېلىشنىمۇ ئۇزۇۋۈپتەلمەيدۇ، بىز بىر مىللاردىن ئارتۇق ئاھالىغا ئىگە ئۇلۇق ئىككى دوستانە خوشنىنىڭ بۇنداق ۋاختلىق، قىسمەن تالاش ـ تارتىشلار تۈپەيلىدىن ئۇرۇش قوزغىشىنى بىمەنىلەرچە تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا چېگرىدىكى تالاش ـ تارتىشلارنى تىنچ ئۇسۇل بىلەن دوستانە ھەل قىلىش لوگىكىغا سىغىدىغان بىردىن ـ بىر يەكۈن.

نوۋەتتە جىددىي ھەل قىلىشقا تېگىشلىك ھالقىلىق مەسىلە نېمە؟ جۇڭگو ھوكۇمىتى ھىندىستان ھوكۇمىتىگە تۇنجى قېتىم پىكىر ئەرز سۇنۇدۇ:

A. جۇڭگو هوكۇمىتى شۇنداق دەپ هېسابلايدىكى، كىكى تەرەپ-نىڭ چېگرا توغرىسىدىكى مەلۇم كونكرېت فاكتلار ھەققىدە مۇنداق ياكى گۇنداق كوز قاراشلاردا بولۇشىدىن قەتئى نەزەر، گەڭ ئاساسلىق ۋە پۈتۈن دۇنياغا ئايان بولغان فاكتلاردا گىكىنچىلەپ ھېچقانداق گىختىلاپ بولماسلىقنى كېرەك، دېمەك، گىكى مەملىكەت گوتتۇرىسىدىكى پۈتۈن چېگرا زادىلا بەلگىلەنگەن ئەمەس، شۇڭلاشقا، گۇ تېخىچە سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلىشقا قاراشلىق تۇرماقتا. مۇنداق ئاددى بىر فاكتنى قوبۇل قىلىش ھەر گىكى تەرەپ گۇچۇن ھېچقانداق قىيىن كەلمەسلىگى كېرەك، چۇنكى، بۇ ھېچقايسى تەرەپنىڭ ئەملىي مەنپىتىگىمۇ زىيان يەتكۇزمەيدۇ، گىكى تەرەپنىڭ چېگرا سوھبىتىدە گوزلىرىنىڭ تەشەببۇسنى گوتتۇرىغا قويۇشىنىمۇ قىلچە چەكلەپ قويمايدۇ. مۇشۇ نۇقتىدا پىكىر بىرلىككە كەلسلا، چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنىڭ يولى ئېچىلدى، دەپ ئېيتىشقا بولۇدۇ. چېگرىنىڭ ھەر قايسى قىسىملىرىدىكى كونكرېت تالاش-تارتىشلار توغرىسىدا بۇگۇنگە قەدەر ھەر گىكى تەرەپ گوز پىكرىدە تۇرۇپ كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ھەرگىكى تەرەپ گىكى مەملىكەت دوستلىغىنىڭ تۇپ مەنپىتىنى قەدىرلەپ، غەرەزسىز ۋە گوز ئارا كېچىرىش ھەم گوز ئارا يول قويۇش مۇناسىۋىتىدە بولسلا، بۇ تالاش-تارتىشلارنى ھەل قىلىش قىيىن ئەمەس. ئەگەر ھندىستاننىڭ پىكرى تېخىمۇ ئاساسقا گىگە گىكەنلىگى ۋە گىكى مەملىكەت دوستلىغىنى تېخىمۇ پايدىلىق گىكەنلىگى گىسپاتلانسا، جۇڭگو گۇنى قوبۇل قىلىشى كېرەك؛ ئەگەر جۇڭگونىڭ پىكرى تېخىمۇ ئاساسلىق گىكەنلىگى ۋە گىكى مەملىكەت دوستلىغىنا تېخىمۇ پايدىلىق گىكەنلىگى گىسپاتلانسا، ھندىستان گۇنى قوبۇل قىلىشى كېرەك. جۇڭگو ھوكۇمىتى گىكى دولەت زۇڭلىرىنىڭ يېقىن ئارىدىكى گۇچرۇشۇشنىڭ ئالدى بىلەن

چېگرا مەسلىسىدە بەزى پرىنسىپال كېلىشمىلەر ھاسىل قىلىپ، ئۇنى ئىككى تەرەپنىڭ مۇنداق كېيىنكى ھەل قىلىش لايىھىسىنى مۇزاكىرە قىلىشى ۋە تۈزۈپ چىقىشغا يېتەكچىلىك ھەم ئاساس قىلىشىنى ئۈمىت قىلىدۇ.

B. چېگرا رەسمىي بەلگىلەنگۈچە ئىككى دولەت چېگرىسىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ئۇنۇملۇك ھالدا ساقلاش ۋە چېگرىنىڭ خاتىرجەملىگىگە ھەققىي كاپالەت بېرىش لازىم. مۇشۇ مەخسەت ئۈچۈن جۇڭگو ھوكۇمىتى چېگرىدىكى ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسىملىرىنىڭ 20 كىلومېتردىن ياكى ئىككى تەرەپ مۇڭاپىق دەپ ھېسابلىغان باشقا ئارىلىقچە چېكىنىشىنى؛ شۇنىڭدەك تۇپ-ئاساسىي تەدبىرنىڭ دەسلەپكى قەدىمى سۈپىتىدە ئىككى تەرەپ قۇراللىق خادىملىرىنىڭ پۈتۈن چېگرىدا چارلاش ئىشلىرىنى توختۇتۇشنى تەكلىپ قىلىدۇ.

جۇڭگو ھوكۇمىتى شۇنىڭغا ئىشىنىدىكى، ئەگەر ژۇقۇرقى ئىككى نۇقتىدا كېلىشىم ھاسىل قىلىنىدىغان بولسا، جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىدىكى ۋەزىيەت دەرھال ئوزگۈرۈدۇ ۋە ئىككى دولەت مۇناسىۋىتىنى قاپلىۋالغان قارا بۇلۇتلارمۇ تېز تارقىلىپ كېتىدۇ.

جۇڭگو ھوكۇمىتى ئوزىنىڭ جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا مەسلىسى توغرىسىدا زىرىكمەي بايان قىلىپ كەلگەن بۇرۇنقى، ھازىرقى ۋە كەلگۈسىدىكى كوز قارىشىنىڭ ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئاق كۆڭۈلۈك بىلەن چۈشۈنۈشگە ئېرىشىپ، بۇ مەسىلىنىڭ ئىككى تەرەپ قانائەتلەنگىدەك ھەل قىلىنىشىغا ۋە ئىككى دولەت مۇناسىۋىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ياردىمى بولۇشىنى سەمىمي ئارزۇ قىلىدۇ. ناھەق ئېيىپلاشلارغا جاۋاپ بېرىش ئۈچۈن بەزى تالاش-تارتىشلارنى قىلماي بولمىسمۇ، لېكىن جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ ئارزۇسى ۋە مەخسىدى تالاش-تارتىش قىلىش ئەمەس، بەلكى تالاش-تارتىشنى توگۇتۇشتۇر.

جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى ئۇلۇق دولەتتۇر. ئىككىلىسى ئوزدە-نىڭ ئۇلۇق ئوتمۇشى ۋە كېلىچىگىگە ئىگە. بىرنەچچە ژىلدىن بۇيان، تېچلىقتا بىللە تۇرۇش يولىدىكى بەش پرىنسىپىنىڭ ئۇلۇق غايىسىغا ئاساسەن، ئىككى دولەت دۇنيا تېچلىغىنى قوغداش ئۈچۈن سەمىمي قول تۇتۇشۇپ ھەمكارلاشقان ئىدى. بۇگۈن تارىخ ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىگە يەنە چاقىرىق چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ مەملىكەت ئىچىدىكى غايەت زور ئوزگۈرۇشلەرنى ئورۇنلاش بىلەن بىللە، خەلقارادا تېچلىق ۋە ئىنسانىيەتنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن تېخىمۇ زور ھەسسىلەر قوشۇشنى تەلەپ قىلماقتا. جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى مەملىكەتنىڭ ھازىرقى ئەۋلاتلىرىنىڭ زىممىسىگە چۈشكەن ۋەزىپە مۇشەققەتلىك ھەم شەرەپلىكتۇر. جۇڭگو ھوكۈمىتى مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئىككى دولەتنىڭ تالاش ـ تارتىشلارنى توختۇتۇپ، چېگرا مەسىلىسىنى تېزدىن مۇڭاپىق ھەل قىلىش، شۇنىڭ-دەك مۇشۇ ئاساستا ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ ئورتاق ئىشلار-دىكى ئۇلۇق دوستلىغىنى مۇستەھكەملەش ۋە رېئاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت ئوزىنىڭ قىزغىن ئارزۇسىنى قايتا بايان قىلىدۇ.

شۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئالىي ھورمەت بىلدۇرۇمىز.

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى

تاشقى ئىشلار بۇسى

1959 ـ ژىلى 12 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى، بېيجىڭ.

جۇڭگو ـ هندىستان چېگرا مەسىلىسى مۇناسىۋىتى بىلەن يەنە نېھرۇ پەلسەپىسى توغرىسىدا

«رېنمىن رىبائو» تەھرىر بولۇمى

(1962 ـ ژىل 10 ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى)

بىر نەچچە ژىلدىن بۇيان، نېھرۇ جۇڭگو ھوكۈمىتىنىڭ جۇڭگو ـ هندىستان چېگرا مەسىلىسىنى سوھبەت ئارقىلىق تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىش توغرىسىدىكى تەكلىۋىنى جاھىللىق بىلەن رەت قىلىپ كەلمەكتە ھەمدە ھەربىي قوشۇنلىرىنى ھەركەتكە كەلتۈرۈپ، جۇڭگو زېمىنىغا ئۇزلۇكسىز تاجاۋۇز قىلىپ كەلمەكتە. نېھرۇ 1962 ـ ژىلى 10 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى هندىستان قوشۇنلىرىغا جۇڭگو چېگرىسىنى قوغداۋاتقان جۇڭگو ھەربىي قوشۇنلىرىنى «تازىلىۋېتىش» توغرىسىدا ئوز بېشىمچىلىق بىلەن ھېچنىمىگە قارىماستىن، ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. ئارقىدىنلا هندىستان تاجاۋۇزچى قوشۇنلىرى جۇڭگو ـ هندىستان چېگرىسىنىڭ شەرق ۋە غەرپ قىسىملىرىدا كەڭ كولەملىك قۇراللىق ھۇجۇم قوزغاپ، جۇڭگو ـ هندىستان ئىككى دولەت ئوتتۇرىسىدا مىسلىسىز ئېغىر ھەربىي توقۇنۇش پەيدا قىلدى.

جۇڭگو تەرەپ توقۇنۇشتىن ساقلىنىشنى باشتىن ـ ئاياق ئۇمىت

قىلىپ كەلدى. ۋەھالەنىكى، بىز ئۇستى-ئۇستىگە سەۋىر-تاقەت قىلىپ ۋە يول قويۇپ، ئۇستى-ئۇستىگە ئوزىمىزنى تۇتۇۋېلىپ كەلگەن بولساقمۇ، بىز زادىلا خالىمىغان ئىش يەنىلا يۈز بەردى. جۇڭگو ھېچقاچان ھىندىستاننىڭ ھېچقانداق يېرىنى ئىشغال قىلىۋال-غىنى ۋە ئۇنىڭغا تاجاۋۇز قىلغىنى يوق؛ لېكىن، جۇڭگونىڭ بىر مۇنچە زېمىنىنى بېسىۋالغان ھىندىستان تەرەپ بولسا، چېگرا ھالە-تىنى قۇرال كۈچى بىلەن ئوزگەرتىش ۋە تاجاۋۇزچىلىقنى كېڭەيتىش قەستىدە بولۇپ كەلدى. جۇڭگو ھىندىستان ھوكۈمىتىگە شەرتسز ھالدا دەرھال سوھبەت ئوتكۈزۈشنى قايتا-قايتا تەكلىپ قىلىپ كەلدى؛ لېكىن، نېھرۇ بولسا، جۇڭگو قوشۇنلىرىنىڭ ئوزىنىڭ بىر مۇنچە زېمىنىدىن چېكىنىپ چىقىشىنى سوھبەتنىڭ ئالدىنقى شەرتى قىلىپ قويۇپ، سوھبەت ئوتكۈزۈشنى قىلچە ئاساسسىز رەت قىلدى. ھىندىستان قوشۇنلىرى جۇڭگو-ھىندىستان چېگرىسىنىڭ غەرپ ۋە شەرق قىسمىلىرىدا ئېلىمىزنىڭ چېگرىسى ئىچىگە كەينى-كەينىدىن بېسىپ كىرگەنىدىن كېيىن، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسمىلىرىنىڭ جەڭچىلىرى خەلق ھوكۈمىتىنىڭ توقۇنۇشتىن ساقلىنىش توغرىسىدىكى بۇيرۇقىنى قاتتىق ئىجرا قىلىپ، ئوز ۋەتىنىنىڭ زېمىنىنى ھىندىستان قوشۇنلىرى بېسىۋېلىۋاتقانلىقىنى كورۇپ تۇرۇپمۇ، ئوز ئارقا يولىنى ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ كېسىپ تاشلاۋاتقانلىقىنى كورۇپ تۇرۇپمۇ، ئوزىگە بىر نەچچە يۈز مېتر، بىر نەچچە ئون مېتر، ھەتتا بىر نەچچە مېتر كېلىدىغان يەرلەردە ھىندىستان قوشۇنلىرىنىڭ تاجاۋۇزچىلىق پۈتكىتلىرىنى قۇرۇۋاتقانلىقىنى كورۇپ تۇرۇپمۇ، ھېچقاچان بىرنەچچى بولۇپ ئوق چىقارمىدى. لېكىن، بىزنىڭ نۇرغۇن جەڭچىلىرىمىزنە شۇنداق ئەھۋال ئاستىدا ھىندىستان قوشۇنلىرى تەرىپىدىن ئېتىپ ئولتۇرۇلدى ۋە يارىدار قىلىندى. بىزنىڭ مۇشۇنداق سەۋىر-تاقەت

قىلغانلىقىمزنى ۋە ئۆزىمزنى تۈتۈۋالغانلىقىمزنى نېھرۇ ھوكۇمىتى ئاجىزلىق ـ بوزەكلىك، دەپ قارىدى. ھىندىستان قوشۇنلىرى قەدەمـ ھۇ ـ قەدەم قىستاپ كېلىپ، جۇڭگو چېگرىسى ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرىش بىلەن بارغانسىرى كوپلىگەن تاجاۋۇزچىلىق پۇنكتلىرىنى ۋە ئىلگىرلەش جەندىلىرىنى قۇردى. ئۇلار ھۇجۇم قىلىش پلانىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، ھىندىستان قوشۇنلىرى، ئاخىر، 1962 ـ ژىلى 10 ـ ئايىنىڭ 20 ـ كۈنى كەڭ كولەمدە ئۇمۇمىيۈزلۈك ھۇجۇم قوزغىدى.

كىشىلەر مۇشۇ بىر قاتار فاكتلاردىن ۋە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ۋەزىيىتىنىڭ يېقىنقى مەزگىلدىكى تەرەققىياتىدىن: بۇ قېتىمقى جىددىي قۇرالنىڭ توقۇنۇشنى تامامەن نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ غەرەزلىك ئىغۋاگەرچىلىگى ۋە تاجاۋۇزچىلىغى كەلتۈرۈپ چىقاردى دېگەن خۇلاسىغا كېلىدۇ، خالاس.

ھازىر پۈتۈن دۇنيا جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ۋەقەسىگە دىققەت بىلەن نەزەر سالماقتا. نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ماجراسىنى قوزغىغىنىغا ئۇچ ژىلدىن ئېشىپ كەتتى، نىمە ئۈچۈن ئۇلار كېلىشىپ قېلىشقا ئۇنىماي كېلىۋاتىدۇ ۋە جۇڭگوغا قارىتا ئىغۋاگەرچىلىك قىلىشىنى قەتئى داۋاملاشتۇرۇپ، تاكى جۇڭگوغا كەڭ كولەملىك قۇرالىق ھۇجۇم قىلىش دەرىجىسىگە بېرىپ يەتتى؟ مەسىلىنىڭ ماھىيىتىنى ئېچىپ تاشلاپ، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ماجراسىنىڭ مەنبەسى ۋە ئارقا كورۇنۇشىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن، كەڭ فاكتلارنى ئاساس قىلىپ تۇرۇپ، تارىخىي ۋە ئۇمۇمىيۈزلۈك تەھلىل ژۇگۇزۇشكە توغرى كېلىدۇ.

مۇندىن ئۇچ ژىلدىن كوپرەك ۋاقىت ئىلگىرى ئېنىرتىمز «شىزاڭـ دىكى ئىنقىلاپ ۋە نېھرۇ پەلسەپىسى» دېگەن ماقالىنى ئېلان قىلىپ،

ھندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ مەملىكىتىمىزنىڭ شىمالىغا ئارىلاشقانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن نېھرۇ «پەلسەپىسى» گۇستىدە مۇھاكىمە ژۇرگۇزگەن ئىدى. ئەمدى بىز، جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا مەسىلىسى مۇناسىۋىتى بىلەن نېھرۇ «پەلسەپىسى» گۇستىدە يەنمۇ ئىلگىرلەپ مۇلاھىزە ژۇرگۇزمەكچىمىز.

1

نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا ۋەقەسىنى قوزغاپ، جۇڭگوغا تاكى كەڭ كولەملىك قۇراللىق تاجاۋۇز قىلىش دەرىجىسىگە بېرىپ يەتكەنلىگى خۇددى ئۇلارنىڭ جۇڭگو شىمالىغا ئارىلاشقىنىغا ئوخشاشلا، تاسادىپىي ھادىسە بولماستىن، بەلكى ئۇنى جاھانگىرلار مەنپەئىتى بىلەن زىچ بىرلەشكەن ھندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرىنىڭ سىنىپىي تەبىئىتى بەلگىلىگەن.

مەسىلىنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن بىز تارىخنى بىر قۇر ئەسلەپ ئۆتەيلى.

كىتابخانىلار، ئاۋال نېھرۇنىڭ 1944 ـ ژىلى «ھندىستانىنىڭ تېپىلىشى» دېگەن كىتابىدا يازغان توۋەندىكى بەزى سوزلىرىگە قاراپ بېقىڭلار:

«...ھىندىستان بىر ئۇلۇق ئوكيان دولقىنى بولمىسۇ، لېكىن ئۇ، ئۇ يەردە مۇقەررەر ھالدا مۇھىم تەسىر كۆرسۈتۈدۇ. ھىندىستان يەنە ھىند ئوكيان رايونىدا، شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيادىن، تاكى ئوتتۇرا شەرققىچە تەرەققى قىلىپ ئىختىسادىي ۋە سىياسىي پائالىيەتلەرنىڭ مەركىزى بولۇپ

قالىدۇ. دۇنيانىڭ تېز تەرەققى قىلىش ئالدىدا تۇرغان ئەڭ بىر قىسمىدا ئۇنىڭ ئورنىنىڭ ئىختىسادىي ۋە جەنلۇي (ستراتېگىيە) جەھەتتە مۇھىملىغى بار. ئەگەر ھىند ئوكيانىغا تۇتاشقان، ھىندىستاننىڭ ئىككى ياقىسىغا جايلاشقان دولەتلەر، مەسىلەن: ئىران، ئىراق، ئافغانىستان، ھىندىستان، سەيلون، بىرما، مالايا، سىيام، ياۋا ۋە باشقىلارنىڭ رايون خاراكتېرلىق بىرەر گۇرۇھ تەشكىلاتى بولۇدىغان بولسا، ئۇ چاغدا، ھازىرقى ئازسانلىق مىللەتلەر مەسىلىسى يوقۇلۇدۇ، ياكى مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، ئۇلارنىڭ ھەممىسى تامامەن ئوخشاش بولمىغان بىر كوز قاراشتا مۇھاكىمە قىلىنىدۇ».

«...كېچىك مىللىي دولەتلەر جەزمەن يوقۇلۇدۇ. ئۇ مەدەنىيەت جەھەتتە بىر ئاۋتونوم جاي سۇپىتىدە ئارانلا نەپەس ئېلىپ تۇرۇشى مۇمكىن، لېكىن ئۇ، بىر مۇستەقىل سىياسىي بىرلىك بولالمايدۇ». (لوندون مالىدىكى كىتاپچىلىق ھەسسىدارلىق گۇڭسىسى، 1951 ـ ژىلى 3 ـ نەشرى، 510 ـ 511 ـ بەتلەر، شىجىي جۇشى نەشرىياتى 1956 ـ ژىلى نەشر قىلغان خەنزۇچە نەشرىنىڭ 712 ـ بېتى).

كىشىلەر بۇنىڭدىن شۇنى ئاياپتى ئوچۇق كورەلەيدىكى:

بىرىنچى، قارا نىيەتى ھەددىدىن ئاشقان نەپرەتنىڭ كوزلىگەن نىشانىسى ھىندىستان تارىخىدا زادى كورۇلۇپ باقمىغان بۇيۇك ئىمپېرىيە قۇرۇشتىن ئىبارەت. بۇ بۇيۇك ئىمپېرىيىنىڭ تەسىر دائىرىسى ئوتتۇرا شەرقتىن تا شەرقىي جەنۇبىي ئاسياغىچە بولغان بىر مۇنچە دولەتلەرنى ئوز ئىچىگە ئالىدۇ، بۇ بۇيۇك بىرىتانىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ ئوتمۇشتە ئاسيادا ئورناتقان مۇستەملىكىچىلىك سىستېمىسىدىن كوپلەپ ئېشىپ كېتىدۇ.

ئىككىنچى، قارا نىيىتى ھەددىدىن ئاشقان نېھرۇ ھىندىستانىنى «ئىختىسادىي ۋە سىياسىي پائالىيەتلەرنىڭ مەركىزى» قىلغان «رايون خاراكتېرلىق گۇرۇھ تەشكىلاتى» قۇرۇلۇپ بولغاندا، ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، ئوز تەسەۋۋۇرىدىكى بۈيۈك ئىمپېرىيە ئەمەلگە ئېشىپ قالغاندا، بۇ يەردىكى «ئازسانلىق مىللەتلەر مەسلىسى يوقۇلۇدۇ»، دەپ ھېسابلايدۇ. ئۇنىڭ سوزىچە، «كىچىك مىللىي دولەتلەر جەزمەن يوقۇلۇدۇ»، «بىر مۇستەقىل سىياسىي بىرلىك بولالمايدۇ»، پەقەت «مەدەنىيەت جەھەتتە ئاۋتونوم جاي سۈپىتىدە ئارانلا نەپەس ئېلىپ تۇرۇشى مۇمكىن»، بىر ئېغىز سوز بىلەن ئېيتقاندا، نېھرۇنىڭ بۈيۈك ئىمپېرىيىسىنىڭ بېقىندىسىغلا ئايلىنىپ قالىدۇ.

نېھرۇ بۇ سوزلەرنى بۇندىن 18 ژىل بۇرۇن يازغان. ھىندىستان مۇستەقىللىق جاكالاشتىن بۇرۇنلا نېھرۇ بۈيۈك ھىندىستان ئىمپېرىدىيىسى قۇرۇش شىرىن خىيالىدا بولغان. ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىدىيىسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى كېڭەيمىچىلىگىنىڭ ھەقىقىي«تېپىلىشى» ئەنە شۇ!

ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرىنىڭ مۇشۇنداق كېڭەيمىچىلىك ئەكسىيەتچىل ئىدىيىسى دەل نېھرۇ پەلسەپىسىنىڭ مۇھىم تەركىۋىي قىسمىدۇر.

ھىندىستان ئوتتۇرا ئەسىرلىرىدە جاھانگىرلىگىنىڭ ئۇزۇن مۇددەت مۇستەملىكىچىلىك ھوكۇمرانلىقىغا ئۇچرىغان ئىدى. ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى يولەپ ئوستۇرگەن تەييارتاپ سىنىپتۇر. بۇ سىنىپنىڭ ئەنگلىيە لۇكدۇەن بۇرژۇئازىيىسى بىلەن بولغان زىچ مۇناسىۋىتى نېھرۇنىڭ ئوزىدە ئەڭ روشەن ئىپادىلىنىدۇ. نېھرۇ: «مېنىڭ ياخشى ۋە يامان كورۇدىغانلىرىمغا قاراپ ئېيتقاندا،

مېنى هند دېيشتىن كوره ئىنگلىزلەرگە ئوخشايدۇ، دېيىش ياخشىراق» دېگەن ئىدى (مىشر بولەيچىر: «نېھرۇنىڭ سىياسىي تەرجىمەھالى»، لوندون نيۇجن داشۇپسى نەشرىياتى، 1959 ـ ژىل نەشرى، 50ـبەت). ئەنگلىيە ھوكۇمرانلىق قىلىپ تۇرغان مەزگىللەردە، ئەنگلىيە جاھانگىرلىرىنىڭ يولىشى بىلەن ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىختىسادىي كۈچى تەرەققى قىلدى، بولۇپمۇ بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن ۋە ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىللىرىدە ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسىنىڭ ئىختىسادىي كۈچى يەنمۇ رېۋاجلاندى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ھىندىستان چوڭ دولەت، ئوتتۇرا ئۇنى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى ئوزنىڭ شەرقتىكى مۇستەملىكىچىلىك سىستېمىسىنىڭ ئىختىسادىي ۋە سىياسىي مەركىزى سۈپىتىدە، بۇيۇك ئەنگلىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ «خان تاجسىدىكى ئەڭ پاقىراق گوھەر» دەپ ئاتاپ كەلگەن ئىدى. ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ ھىندىستانغا نىسبەتەن مۇناسىۋەتى كوز قارىشى، ئۇلۇق ھىندىستان خەلقى ئوچۇن ئېيتقاندا، ھاقارەتتۇر؛ لېكىن ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىگە بېقىنىپ قالغان ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىدىن ھىندىستان «ئاسىيا مەركىزى» دېگەن نۇقتىسى نەزەرىنى قوبۇل قىلىۋېلىپ، نېھرۇنىڭ بۇيۇك ھىندىستان ئىمپېرىيىسى نۇقتىسى نەزىرىنى شەكىللەندۇردى.

ھىندىستان مۇستەقىللىق جاكالىغاندىن كېيىن، نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھىندىستان ھوكۇمرانلار ئوزۇھى ئەنگلىيە مۇستەملىكىچى ھوكۇمرانلىرى قالدۇرغان مىراسلارغا ۋارىسلىق قىلىپ ۋە ئوزنى كۈچىنىڭ بېرىچە ساقلاپ، چوڭ دولەتچىلىك ۋە كېڭەيمىچىلىك سىياستىنى بارغانسىرى يالىڭاچ ھالدا ژوزگوزدى. ھىندىستان ئاسىيادا ھاملىق قىلىنغوچى دولەتلەرگە ئىگە بىردىن ـ بىر دولەتتۇر.

هندىستان هوكۇمرانلار گۇرۇھى هندىستان ئەتراپىدىكى بەزى دولەتلەرنىڭ ئىچكى ئىشلىرى ۋە تاشقى ئىشلىرىغا ئارىلىشىشقا كۇچىنىڭ بېرىچە ئۇرۇنۇپ، ئۇلارنىڭ ئىختىسادىي ۋە سودا ئىشلىرىنى چاڭگىلىغا ئېلىۋېلىپ، ئۇلاردىن هندىستاننىڭ بۇيرۇغىغا بويسۇنۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ، هېچقانداق مەخپىي سىر ئەمەس. نېپالنىڭ «يېڭى جەمئىيەت» هەپتىلىك ژۇرنىلى يېقىندا باسقان بىر ماقالىسىدا مۇنداق دەپ يازىدۇ: «نېپال ئەزەلدىن تارتىپ هندىستانغا دوستانە مۇئامىلىدە بولۇپ كەلدى. لېكىن بۇنىڭ ئەكسىچە، هندىستان نېپالنىڭ مۇستەقىللىغىغا هامان كوز سېلىپ كەلدى. هندىستان نېپالنىڭ مۇستەقىل بىر دولەت سۈپىتىدە مەۋجۇت تۇرۇشىنى ئارزۇ قىلمايدۇ، ئۇنىڭ ئالغا بېسىشىنمۇ ئارزۇ قىلمايدۇ. هندىستان هېمىشە نېپالنىڭ هندىستانغا تىز پۈكۈشىنى، هندىستاننىڭ قوماندانلىغىغا ئىتائەت قىلىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. بەلكى هندىستان ئەنە شۇ نىشان بويىچە ئىش كوردى». نېھرۇ هوكۇمىتى قوللانغان مۇشۇنداق چوڭ دولەتچىلىك ۋە كېڭەيمىچىلىك سىياسىتى هەرگىز ئايرىم هادىسە ئەمەس، يالغۇز نېپالغىلا قارىتىلغان ئەمەس.

هندىستان هوكۇمرانلار گۇرۇھى دەل ئەنە شۇنداق كېڭەيمىچىلىك ئاساسىدا، مەملىكىتىمىزنىڭ شىزاڭ رايونىنى هندىستاننىڭ تەسىر دائىرىسى، دەپ قارىدى. هندىستان مۇستەقىللىق جاكالىغانلىغىنىڭ 4-ژىلى، يەنى 1950-ژىلى نېھرۇ هوكۇمىتى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئوز زېمىنى شىزاڭنى ئازات قىلىشىغا ئارىلاشقان ئىدى، كېيىن يەنە، شىزاڭ رايونىدىكى ژۇقۇرى قاتلام ئەكسىيەتچىلەر گۇرۇھىنىڭ ۋەتەنگە ئاسىيلىق سۇيىقەستى ۋە ئىسيانچىلىق هەرىكەتلىرىنى قۇتۇراتتى هەم قوللىدى. بىزنىڭ چۈشۈنۈشىمىزچە، نېھرۇنىڭ كېڭەيمىچىلىك «پەلسەپىسى»ئەنە شۇنداق بىر قاتار كونكرېت فاكتلاردىن باشلانغان.

نېھرۇنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىگە قاراتقان سىياسىتى ۋە ئۇنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا توقۇنۇشىنى قوزغىغان پۈتۈن جەريانى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرىنىڭ كېڭەيمىچىلىك پەلسەپىسىنى يەنمۇ ئوچۇق ئىپادىلىدى.

ھەممىگە مەلۇمكى، جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسى ئەزەلدىن رەسمىي بەلگىلەنمىگەن بولسىمۇ، لېكىن تارىختا ئاللىقاچان شەكىللەنگەن ئەنئەنىۋي ئادەت سىزىقى بار. ئوتتۇرا شتە، ئەنگلىيە جاھانگىرلىكى ھىندىستانغا ھوكۇمرانلىق قىلغان چاغلاردا، ئېلىمىزنىڭ شىمالىي رايونىنى ئۆزلۈكسىز تۇردە بىر چەتتىن غەجىپ يېيىشنى داۋاملاشتۇرغان ئىدى، شۇڭلاشقا چېگرا تالاش ـ تارتىشى مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن ئىدى. ھىندىستان مۇستەقىللىق جاكالىغاندىن كېيىن، ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھى ئەنگلىيە جاھانگىرلىرى بېسىۋالغان ۋە بېسىۋالماقچى بولۇپ تېخى بېسىۋالمىغان جۇڭگو زېمىنلىرىنى ھىندىستانىنىڭ زېمىنى، دەپ قارىدى. ئۇلار ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغان دەسلەپكى مەزگىللەردە جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىنى سۇرۇشتە قىلىشقا چولىمىز تەگمىگەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ چاۋشيەنگە تاجاۋۇز قىلىش ئۇرۇشىنى قوزغىشى بىلەن جۇڭگونىڭ خەۋپسىزلىگى ئېغىر خەۋپكە ئۇچرىغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئوتتۇرا شتە ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى قىلىشقا جۇرئەت قىلالمىغان ئىشلارنى قىلىپ، زورلۇق بىلەن ھىندىستانىنىڭ شەرقىي شىمال چېگرىسىنى جۇڭگو ئەزەلدىنلا ئېتىراپ قىلمىغان ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقى ئەتراپىغا يوتكەپ، جۇڭگوغا قاراشلىق 90 مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئارتۇق زېمىننى بېسىۋالدى. شۇندىن كېيىن يەنە، بەزى جايلاردا ئاتالمىش مېكماخۇن سىزىقىدىنمۇ ھالقىپ ئوتتى. ھىندىستان دائىرىلىرى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا خەرىتىسىگە

قايتا ـ قايتا خالىغىنىچە بىر تەرەپلىمە تۈزۈتۈشلەر كىرگۈزۈپ، جۇڭگونىڭ كەڭ كولەملىك زىمىنىنى ھىندىستان خەرىتىسىگە كىرگۈزۈلدى. شۇنىڭ رايونىدىكى ژۇقۇرى قاتلام ئەكسىيەتچىلەر گۇرۇھى ئىسيان قوزغاپ، لاسادىكى خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسىگە ھۇجۇم قىلغانلىغىنىڭ تورتىنچى كۈنى، يەنى 1959ـژىلى 3ـئاينىڭ 22ـكۈنى نېھرۇ تاقەتسىزلىك بىلەن، ھىندىستان ھوكۇمىتى خالىغىنىچە تۈزۈتۈش كىرگۈزگەن خەرىتىگە ئاساسەن، جۇ ئېنلەي زۇكلىفا خەت يېزىپ جۇڭگوغا زىمىن تەلەۋىنى قويدى. ئۇ، شەرق قىسمىدا 90مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئارتۇق جۇڭگو زىمىنىنى ۋە ئوتتۇرا قىسمىدا تەخمىنەن 2000 كۋادرات كىلومېتر جۇڭگو زىمىنىنى ھىندىستانغا كىرگۈزۈۋېلىشنى تەلەپ قىلىپلا قالماستىن، بەلكى غەرپ قىسمىدا ئەزەلدىنلا جۇڭگونىڭ باشقۇرۇشىدا بولۇپ كەلگەن 33 مىڭ كۋادرات كىلومېتردىن ئارتۇق جۇڭگو زىمىنىنىمۇ ھىندىستانغا ئايرىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى، بۇ جايلارنىڭ ئۇمۇمىي كولىمى تەخمىنەن ئېلىمىزنىڭ فۇجيەن ئولكىسىگە، ياكى تورت بېلگىيىگە، ئۇچ گوللاندىيىگە باراۋەر كېلىدۇ.

ئۇچ ژىلدىن كوپرەك ۋاختتىن بۇيان، نېھرۇ مۇشۇنداق تەلۈدىلەرچە تەلۈنى جۇڭگوغا قوبۇل قىلدۇرۇشنى قايتا ـ قايتا تەكىتلەپ چىڭ تۇرۇۋالدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇزلۇكسىز قۇرال كۈچى ئىشلىتىپ، جۇڭگو زىمىنىنى بېسۋالدى. نېھرۇنىڭ كېڭەيمىچىلىك «پەلسەپىسى»: مەن بېسۋالغان جايلار مېنىڭ؛ مەن بېسۋالماقچى بولغان جايلارمۇ مېنىڭ. تۇنۇگۈن مەن سېنىڭ بىر سۇلۇك يېرىڭنى بېسۋالغان ئىكەنمەن، بۈگۈن سېنىڭ بىرچى يېرىڭنى بېسۋېلىشىم مۇمكىن دېگەندىن ئىبارەت. بۇ، ھەقىقەتەن ئۇچىغا چىققان يولسىزلىق!

جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىزچىل تۇردە شۇنداق ھېسابلاپ كەلدىكى،

جۇڭگو بىلەن ھىندىستان ئوتمۇشتە جاھانگىرلارنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچراشتىن ئىبارەت ئوخشاش سەرگۈزەشتىنى بېشىدىن ئوتكەزگەن، ھىندىستان مۇستەقىل بولغان ۋە يېڭى جۇڭگو قۇرۇلغاندىن كېيىن دوستانە ئوتتۇشى، ئوز ئارىلىرىدىكى تالاش ـ تارتىشلارنى تىنچ كېڭەشىش يولى ئارقىلىق ھەل قىلىشى كېرەك ئىدى. 1959 ـ ژىلى ھىندىستان تەرەپ چېگرا توقۇنۇشىنى قوزغىغاندىن كېيىن، جۇڭگو ھوكۇمىتى يەنە ئىككى دولەت زۇڭلىرىنىڭ سوھبىتىنى ئوتكۇزۇشنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن تەكلىپ قىلدى. 1960 ـ ژىلى 4 ـ ئايدا دولەتىمىزنىڭ زۇڭلىسى جۇ ئېنلەي جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ئارزۇسى بىلەن يېڭى دېھلىنى زىيارەت قىلىپ، ھىندىستان زۇڭلىسى نېھرۇ بىلەن سوھبەت ئوتكەزگەن ھەمدە چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشقا يارىدەمچى بولۇدىغان دەسلەپكى كېلىشىم ھاسىل قىلىشقا تىرىشقان ئىدى. لېكىن جۇڭگو تەرەپنىڭ سەمىمىي تىرىشچانلىقى ھىندىستان تەرەپنىڭ قوشۇلۇشىغا ئېگە بولالمىدى. شۇندىن كېيىن جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت ئەمەلدارلىرىنىڭ ئۇچرۇشۇشلىرىمۇ تىنچلىك نېتىجىگە ئېرىشەلمىدى.

جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىزچىل تۇردە شۇنداق ھېسابلاپ كەلدىكى، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى تەرەپ چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدا ھازىرچە بىر پىكىرگە كېلەلمىگەن تەقدىردىمۇ، چېگرا توقۇنۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقارماسلىقى كېرەك. ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسملىرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشىدىن خالى بولۇش بىلەن توقۇنۇشتىن ساقلىنىشنى كوزدە تۇتۇپ، 1959 ـ ژىللا جۇڭگو ھوكۇمىتى ئىككى تەرەپ قۇرالىق قىسملىرىنىڭ پۈتۈن چېگرا سىزىقى بويىچە 20 كىلومېتر دىن ئارقىغا چېكىنىشنى ھەم چېگرىدا چارلاشنى توختۇتۇشنى نۇرغۇن قېتىم تەكلىپ قىلدى. ھىندىستان تەرەپ بۇ تەكلىپلەرنى رەت قىل-

غاندىن كېيىن، چېگرىدىكى ۋەزئىيەتنى پەسەيتىشكە يارىدەمى بولۇ-
شنى كوزده تۈتۈپ، جۇڭگو يەنە ئوز ئالدىغا چېگرىنىڭ بۇ تەرىپىده
چارلاشنى توختاتتى. جۇڭگو مۇشۇ تەدبىرنى قوللانغانلىقتىن، جۇڭگو-
ھندىستان چېگرىسىدىكى ۋەزئىيەت بىر مەزگىل پەسەيگەن ئىدى.
ئەگەر ھندىستان تەرەپ جۇڭگونىڭ ئىككى تەرەپنىڭ 20 كىلومېتر-
دىن ئارقىغا چېكىنىشى توغرىسىدا ئوتتۇرىغا قويغان تەكلۈنگە قوشۇل-
غان بولسا، ئۇ چاغدا، ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسمىلىرىنىڭ
قۇراللىق توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش تامامەن مۇمكىن ئىدى. ھندىستان
تەرەپ ئارقىغا چېكىنىشكە قوشۇلمىغان تەقدىردىمۇ، پەقەت جۇڭگو-
نىڭ چارلاشنى ئوز ئالدىغا توختاتقانلىقىغا ھورمەت قىلغان ۋە پۈر-
سەتپەرەستلىك بىلەن تاجاۋۇز قىلىپ كىرمىگەن بولسا، ئۇ چاغدىمۇ،
ئىككى تەرەپ قۇراللىق قىسمىلىرىنىڭ توقۇنۇشىدىن ساقلىنىش
مۇمكىن ئىدى. ئويلىمىغان ئىدۇقكى، نېھرۇ ھوكۈمىتى جۇڭگو چېگرا
مۇداپىە قىسمىلىرىنىڭ چارلاشنى ئوز ئالدىغا توختاتقانلىقىدىن پاي-
دىلىنىپ، جۇڭگو - ھندىستان چېگرىسىنىڭ پۈتۈن سىزىقى بويىچە،
قەدەممۇ - قەدەم قىستاپ كېلىپ، جۇڭگو چېگرىسى ئىچىگە ئىچكىرلەپ
كىرىش بىلەن ئاۋال غەرپ قىسىم ۋە ئوتتۇرا قىسمىدا، كېيىن
شەرق قىسمىدا بىر قانچە ئونلىغان تاجاۋۇزچىلىق پۇنكتلىرىنى قۇرۇپ،
ئۇزلۇكسىز قۇراللىق توقۇنۇش قوزغىدى. ھەممىگە كورۈنۈپ تۇرۇپ-
تىكى، جۇڭگو جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدىكى ئىككى تەرەپ
قۇراللىق قىسمىلىرىنىڭ دوقۇرۇشۇپ قېلىشىدىن خالى بولۇش يولىدا
قولىدىن كېلىدىغان ھەممە ئامال - چارىلارنى قوللۇنۇپ باقتى؛ نېھرۇ
ھوكۈمىتى بولسا، جۇڭگونىڭ مۇۋاپىق تەكلۈنى جاھىللىق بىلەن
قايتا - قايتا رەت قىلىپ، دوقۇرۇشۇشنى داۋاملاشتۇرۇۋەدى. ئىككى
تەرەپنىڭ قۇراللىق قىسمىلىرىنى دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى قىلىش

هېچقايسى تەرەپنىڭ چېگرا، مەسىلىسىدىكى ئوز مەيدانىنى ساقلاپ قېلىشىغا دەخلى يەتكۈزمەيدۇ، بەلكى بۇ، چېگرا توقۇنۇشىدىن ساقلىنىشتا مەقسەتلىك يارىلىق ۋە ئەڭ ئۈنۈملۈك چارىدۇر. جۇڭگو بىلەن بىرما، جۇڭگو بىلەن نېپال چېگرا مەسىلىلىرىنى مەل قىلىش جەريانىدا خىلمۇ - خىل ئۇسۇللار قوللۇنۇلۇپ، ئىككى تەرەپنىڭ قۇرالىق قىسىملىرى دوقۇرۇشۇپ قېلىشتىن خالى قىلىندى، شۇنىڭ بىلەن جۇڭگو - بىرما ۋە جۇڭگو - نېپال چېگرا مەسىلىسىنىڭ تېچ، دوستانە مەل قىلىنىشى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈلدى. جۇڭگو - بىرما ۋە جۇڭگو - نېپال چېگرىلىرىدا مۇشۇنداق قىلىش مۇمكىن بولغان يەردە، نېمە ئۈچۈن جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدا مۇنداق قىلغىلى بولمايدۇ؟ نېمە ئۈچۈن نېھرۇ ھوكۈمىتى جۇڭگونىڭ تەكلىۋىنى جاھىللىق بىلەن رەت قىلىپ، دوقۇرۇشۇپ قېلىشنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىدۇ؟ بۇ، نېھرۇ ھوكۈمىتىنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىنى ئۈزۈن مۇددەت جىددىي ۋەزىيەتتە تۇتۇش غەرىزىدە بولۇپ كەلگەنلىگى ئەمەسمۇ؟ بۇ، نېھرۇ ھوكۈمىتىنىڭ خالىغان چاغدا قۇرالىق توقۇنۇش قوزغاش يولى بىلەن ئوزىنىڭ رەزىل مەخسىدىگە يېتىشكە ئۇرۇنغانلىغى ئەمەسمۇ؟

نېھرۇ جۇڭگوغا قارىتا كېڭەيمچىلىك سىياسىتىنى ۋۇرگۇزۇش بىلەن بىر ۋاختتا، چېگرا مەسىلىسىنى سۈيىئىستىمال قىلىپ، ئۇزۇلۇكسىز تۇرده جۇڭگوغا قارشى ھەركەت قوزغىدى. تولۇقسىز مەلۇماتلارغا قارىغاندا، ئۇچ ۋىلىدىن بۇيان نېھرۇ ھەر خىل مەيدانلاردا جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى توغرىسىدا 300 قېتىمدىن ئارتۇق سوز قىلىدى. ئۇ، ئەڭ قەبىھ سوزلەر بىلەن جۇڭگوغا ھۇجۇم قىلىپ ۋە بوھتان چاپلاپ، جۇڭگو «ھىندىستان زېمىنىگە تاجاۋۇز قىلدى»، «ئاشكارا تاجاۋۇزچىلىق ۋەقەسى» پەيدا قىلدى، «تاجاۋۇز-

چىلىق ئۇستىگە يەنە تاجاۋۇزچىلىق قىلدى». «ھندىستانىنى قوربان قىلىش ھېساۋىغا تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتتى»، «ئاشكارا ۋە قوپال ئۇسۇللار بىلەن ئوز كۇچىنى كوز - كوز قىلدى»، «بىر پۈتى بىلەن مەيدىمىزگە دەسسىدى»، جۇڭگو «جاھانگىر»، «تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتكۈچى»، «تاجاۋۇزخور»، ۋاي ئۇنداق، ۋاي مۇنداق دېدى.

نېھرۇ چېگرا مەسىلىسىدە جۇڭگوغا جېنىنىڭ بېرىچە بوھتان چاپلىغاندىن تاشقىرى، جۇڭگوغا چېگرا مەسىلىسىگە قارىغاندا دائىرىسى تېخىمۇ كەڭ بولغان بىر قاتار ھوجۇملارنى قىلدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە جۇڭگونىڭ باشقا دولەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىگە ئىنتايىن رەزىللىك ۋە زەھەرخەندىلىك بىلەن بولگۇنچىلىك ژۇرگۇزدى.

كوپچىلىك، نېھرۇنىڭ توۋەندىكى سوزلىرىنى ئوقۇپ بېقىڭلار:

«قۇدرەتلىك بىر جۇڭگو، ئادەتتە، تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتكۈچى بىر جۇڭگودۇر. پۈتۈن تارىختا ئەھۋال ئەنە شۇنداق». «(جۇڭگونىڭ) ئاھالە مەسىلىسى، زور مىقداردىكى ئاھالىسى، ئاھالىسىنىڭ كوپۈيۈشى كەڭ دۇنيادا ھەر قانداق مەملىكەتتىكىدىنمۇ تېز دېگىدەك بولۇۋاتقان ئەھۋالى ... ئاجايىپ - غارايىپ ۋە ناھايىتى خەۋپلىك ۋەزگىيەتنى پەيدا قىلىشى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىن، ئاساسەن، ھندىستانغا قارىتىلمىغان، لېكىن ھندىستانغىمۇ قارىتىلغان». (1959 - ژىلى 11 - ئاينىڭ 27 - كۈنى)

«بىز، ئۇلار بىلەن يۈزدە - يۈز دوستانە بولغان تەقدىردىمۇ، فاكت ھامان مۇنداق: قۇدرەتلىك بىر دولەت بىزنىڭ چېگرىمىزدا تۇرماقتا. مۇنداق ئەھۋالنىڭ ئوزى پۈتۈن ۋەزگىيەتنى ئوزگەرتىۋېتىدۇ ... شۇڭا بىز ئۇ يەردە بىر - بىرىمىزگە قارىمۇ - قارشى تۇرماقتىمىز، بىز ھازىر بىر - بىرىمىزگە غەزەپ بىلەن دېۋىلىشىپ تۇرماقتىمىز،

شمز، بز بر ـ بر ـ مز گه قارمـ ـ قارشی تۇرۇۋېرمز، بۇگۈن ياكی ئەتىلا ئەمەس، بەلكی يۈزلىگەن ـ مىڭلىغان ژىللارغىچە». (1959 ـ ژىلى 12 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى)

«ئاساسىي فاكت شۇكى، جۇڭگو ھەر قېتىم كۈچەيگەنـدە، تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتكۈچىگە ئايلىنىپ كەلگەن. بىراق، بۇگۈنكى ھەر ـ كەتلەندۇرگۈچى كۈچ جۇڭگونىڭ ئۆز ھەربىي ئىشلىرى ۋە سانائەت ساھەسىنىڭ چاپسان رېۋاجلىنىشىدىنمۇ مەيدانغا كەلمەكتە». (1959 ـ ژىلى 12 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى)

«ئۇ يەردىكى (جۇڭگونى دېمەكچى) سانائەت ۋە ئاھالە جەھەت ـ لىرىدىكى تېز ئوسۇش غايىت زور پارتلاش خاراكتېرىدىكى ۋەزىئـ يەتنى پەيدا قىلماقتا». (1960 ـ ژىلى 5 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى)

«جۇڭگو ھازىر كەم ھوسۇل ئېلىشنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىدى، جۇڭگو ئاھالىسىنىڭ ئۆزلۈكسىز ئېشىۋاتقانلىقىنى نەزەرگە ئالغاندا، بۇ، قورقۇنۇچلۇق ئىشتۇر .... ئۆزلۈكسىز كەم ھوسۇل ئېلىش پارتلاش خاراكتېرىدىكى ۋەزىيەتنى پەيدا قىلدى». (1962 ـ ژىلى 5 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى)

نېمە ئۈنىڭ بۇ سوزلىرىنىڭ مەنىسى نىمە؟ ئۇ، مۇنۇلاردىن ئىبارەت:

(1) جۇڭگو قۇدرەتلىك جۇڭگوغا ئايلانماي، ئازاتلىقتىن بۇرۇنـ قىدەك جاھانگىرلىك، فېئودالىزم ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزمىنىڭ ھوكۈمرانلىقى ئاستىدىكى كەمبىغەل، نامرات، ئىچكى ـ تاشقى بالايى ـ ئاپەتلەردە قالغان ئاجىز ھالىتىنى ساقلاپ قېلىشى كېرەك.

(2) جۇڭگو سانائىتىنى چاپسان رېۋاجلاندۇرماي، قالاق يېزا ئىگىلىك جۇڭگوسى بولۇپ تۇرۇۋېرىشى كېرەك.

(3) جۇڭگو ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ تاجاۋۇزچىلىق ۋە ئۇرۇش تەھدىدى ئالدىدا ئۆزىنىڭ دولەت مۇداپىئىسىنى مۇستەھكەملەش

ئۇچۇن زورۇر بولغان ھەربىي كۇچكە ئىگە بولماسلىغى كېرەك.

(4) جۇڭگو بۇنداق كوپ ئاھالىغا ئىگە بولماسلىغى، بولۇپمۇ ئاھالىسىنى كوپەيتمەسلىگى كېرەك.

(5) جۇڭگونىڭ سانائەتنى چاپسان رېۋاجلاندۇرۇشى «پارتلاش خاراكتېرىدىكى ۋەزنىيەت» نى پەيدا قىلىدۇ؛ جۇڭگونىڭ كەم ھوسۇل ئېلىشىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىشىمۇ «پارتلاش خاراكتېرىدىكى ۋەزنىيەت» نى پەيدا قىلىدۇ!

(6) جۇڭگو ھىندىستان بىلەن خوشنا بولماسلىغى، ئوزىنىڭ جۇغراپىي ئورنىنى ئوزگەرتىشى كېرەك.

بىر ئېغىزگەپ بىلەن ئېيتقاندا، نېھرۇنىڭ قارىشىچە، جۇڭگو مەۋجۇت بولۇپ تۇرماسلىغى، ياكى باشقا جايغا كوچۇپ كېتىشى كېرەك، ئوندىق بولمىغاندا، جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت جەزمەن «غەزەپ بىلەن بىر ـ بىرىگە دۈمبىلىشىپ تۇرۇدۇ» ، «بۇگۈن ياكى ئەتىلا ئەمەس، بەنكى يۇزلىگەن ـ مىڭلىغان ژىللارغىچە»!

خوش، نېھرۇ كىمگە ۋاكالىتەن سوزلەۋاتىدۇ؟ ھىندىستان خەلقىغە ۋاكالىتەنمۇ؟ ياق، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. ھىندىستان خەلقى ـ ھىندىستان ئىشچىلىرى، دېخانلىرى، ئاقىلىق زىيالىلىرى، ئېزىلگەن مىللىي بۇرژۇئازلىرى، ئاقىلىق كىشىلىرى، يەنى ھىندىستانىنىڭ مۇتلەق كوپچىلىك كىشىلىرىمۇ خۇددى جۇڭگو خەلقى خەلق خوجايىن بولغان، قۇدرەتلىك، سانائەتلەشكەن، ئاھالىسى گۈللەنگەن ھىندىستانىنىڭ ئوزىگە خوشنا بولۇشىنى ئۇمىت قىلغاندەك، خەلق خوجايىن بولغان، قۇدرەتلىك، سانائەتلەشكەن، ئاھالىسى گۈللەنگەن جۇڭگونىڭ ئوزلىرىگە خوشنا بولۇشىنى خالايدۇ.

جۇڭگو خەلقى تەلتوكۇس ئازاتلىققا ئىگە بولۇپ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ ئۈلۈق يولىغا ماڭدى. سوتسىيالىستىك جۇڭگو ئەبىدى

تېچلىقېرۇەر دولەتتۇر. بىز مەملىكەت ئىچىدە كىشىنى كىشى ئېكسپلۇئاتاتسىيە قىلىش، كىشىگە كىشى زۇلۇم قىلىشنىڭ ئىجتىمائىي مەنبىسىنى يوقاتقان تۇرساق، قانداقمۇ چەتئەلگە بېرىپ، باشقىلارغا تاجاۋۇز قىلىمىز ۋە باشقىلارنى بۇلايمىز؟

بىزنىڭ سانائەتلىشىشىمىز ــ سوتسىيالىستىك سانائەتلىشىش، پۈتۈن خەلقنە بەخت ــ سائادەت ئېلىپ كېلىدىغان سانائەتلىشىشتۇر، ئۇنىڭ ئۇستىگە بىزنىڭ پۈتمەس ــ تۈگۈمەس بايلىق مەنبىسىمىز بار، دۇنيا بويىچە ئەڭ كەڭ ئىچكى بازىرىمىز بار، بىزنىڭ سانائەتلىشىشىمىز قانداقمۇ چەتكە كېڭەيمىشنىڭ «مەركەتلەندۇرگۈچى كۈچى» بولۇپ قالسۇن؟

بىزنىڭ ئارمىيىمىز ــ خەلق ئارمىيىسى، ھەققانىيەتچىل ئارمىيە، ئۇ، تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشىنى جىنايى ھەركەت دەپ بىلىدۇ، ئۇنىڭ مەخسىدى خەلقنىڭ مەنپىئىتىنى قوغداش، ئوزىنىڭ دولەت مۇداپىئىسىنى مۇستەھكەملەشتىن ئىبارەت بولۇپ تۇرۇغلۇق، قانداقمۇ باشقا دولەتكە تاجاۋۇز قىلسۇن؟ قانداقمۇ خوشنىمىز ھىندىستانغا تاجاۋۇز قىلسۇن؟

جۇڭگو ھەقىقىتەن ئاھالىسى كوپ مەملىكەت. بىراق جۇڭگو ئاھالىسىنىڭ كوپلىگى قانداقمۇ ھىندىستانغا خەۋپ يەتكۈزسۇن؟ خەلق ئىنقىلابىي غەلبە قازىنىپ، جۇڭگونىڭ ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرى ئۈزۈل ــ كېسىل ئازاتلىققا ئېگە بولغانلىقتىن، ئىشلەپچىقىرىشنى كەڭ كولەمدە رېۋاجلاندۇرۇش ئارقىلىق ئاھالە مەسىلىسىنى ھەل قىلىش، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنى پەيدىن ــ پەي ئوستۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئېگە بولىدۇق. سوتسىيالىزم شارائىتىدا «ئاھالە ئوشۇقچىلىقى» مەسىلىسى زادى بولمايدۇ. ئەگەر «ئاھالە مەسىلىسى» ئېغىزغا ئېلىنىدىكەن، ھىندىستانمۇ دۇنيادا ناھا-

يىتى كوپ ئاھالىغا ئىگە مەملىكەتلەرنىڭ بىرى. يەنە كېلىپ جۇڭگو ئاھالىسىنىڭ زىچلىقى ھەر بىر كۋادرات كىلومېتر يەرگە 67 كىشىدىن بولسا، ھىندىستاندا 148 كىشىدىن بولۇپ، جۇڭگو ئاھالىسى زىچ-لىقىنىڭ ئىككى ھەسسىدىن كوپرەكىگە توغرى كېلىدۇ. خوش، جانا-بى نېمىرۇ، ئۇزىنىڭ لوگىكىسى بويىچە، ھىندىستان ئاھالىسىنىڭ كوپلىگەمۇ باشقا دولەتلەرگە تەھدىت يەتكۈزدى، دەپ قارامسىز؟

دۇرۇس، جۇڭگومۇ تارىختا قۇدرەتلىك بولغان، بەلكى ۋەقتكە تاجاۋۇزمۇ قىلغان، ئۇ، فېودال - پومېشچىكلار سىنىپى ھوكۇمرانلىق قىلىپ تۇرغان دەۋردىكى ئىش. ھازىرقى جۇڭگو خەلق جۇڭگوسى، سوتسىالىستىك جۇڭگو؛ ئۇنىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈمى، ئىچكى - تاشقى سىياسىتى بۇرۇنقىغا تۈپتىن ئوخشاش ئەمەس. قۇدرەتلىك سوتسىا-لىستىك جۇڭگو تېچلىققا پايدىلىق، تاجاۋۇزچىلىققا قارشى تۇرۇشقا پايدىلىق، خوشنا دولەتلەرگە پايدىلىق، ھەر قايسى مەملىكەت خەلق-لىرىنىڭ دوستلىغىغا پايدىلىق، پەقەت تاجاۋۇزخور جاھانگىرلارغا ۋە ئۇلارنىڭ مالايلىرىغلا پايدىسىز. دۇنيا ئەللىرىدىكى بارلىق تېچلىقپەرۋەر، ھەققانىيەتنى ياقلىغۇچى خەلقلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇنداق قارايدۇ، بەلكى ئۇلار سوتسىالىستىك جۇڭگو قانچە كۈچ-لەنسە شۇنچە ياخشى، دەپ بىلىدۇ. نېمىرۇ سوتسىالىستىك جۇڭگو-نىڭ كۈچەيۈشىگە مۇنداق ئوچمەنلىك بىلەن قاراشتا ئوزىنى زادى قانداق مەۋقەگە قويۇۋاتىدۇ؟ ئۇ، ئوزىنى دەل جاھانگىرلىكنىڭ مالىيە مەۋقىسىگە قويۇۋاتمامدۇ؟

جۇڭگو ئەزەلدىن تېچلىق تاشقى سىياسىتىنى ئىجرا قىلىپ، بەش پرىنسىپ ئاساسىدا ئىجتىمائىي تۈزۈملىرى ئوخشاش بولمىغان بارلىق دولەتلەر بىلەن تېچلىقتا بىللە تۇرۇشنى تەشەببۇس قىلىپ كەلدى. بىز ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، يەمەن، بىرما، نېپال، ئافغانىستان،

گىنىيە، كامبودژا، ھندونېزىيە، كانا قاتارلىق سەككىز دولەت بىلەن دوستلۇق ۋە ئوز ئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىلىرى، ياكى تېچلىق ـ دوستلۇق شەرتنامىلىرى ئىمزالىدۇق. خۇددى شۇنىڭ ـ دەك، ھندىستان بىلەنمۇ تېچلىقتا بىللە ئوتتۇشنى باشتىن ـ ئاياق ئېغىشماستىن ئارزۇ قىلىپ كەلدۇق. لېكىن نېھرۇ بولسا، ھندىستان جۇڭگو بىلەن دوستانە ئوتەلمەيدۇ، دەپ قارىدى، بۇ، ھندىستان خەلقىنىڭ ئارزۇسى ۋە مەنپىتىگە پۈتۈنلەي خىلاپ.

جۇڭگونىڭ بىر مۇنچە خوشنىلار بىلەن تارىختىن قېچىقالغان چېگرا مەسلىسى بار. مەسىلەن، جۇڭگو بىلەن بىرما جۇڭگو بىلەن نېپال ئوتتۇرىسىدىمۇ ناھايىتى ئۇزۇن چېگرا سىزىقى بولۇپ، ئوتمۇشتە رەسمىي بەلگىلەنمىگەن. لېكىن جۇڭگو ـ بىرما ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرى ۋە جۇڭگو ـ نېپال ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرى تېچلىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ بەش پرىنسىپى ئاساسىدا، ئوز ئارا چۈشۈ ـ نۇش ۋە يول قويۇش روھى بويىچە، تولۇق كېڭىشىش ئارقىلىق چېگرا شەرتنامىسى ئىمزالاپ، تارىختىن قېچىقالغان مۇرەككەپ مەسـ ـلىنى مۇۋاپىق، دوستانە ھەل قىلدى. ئەمدى، جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا مەسلىسىنى نىمىشقا ھەل قىلغىلى بولمايدۇ؟ ئەگەر نېھرۇ راستىنلا چېگرا مەسلىسىنى ھەل قىلىشنى مەخسەت قىلىدىغان بولسا، بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىش قېيىن ئەمەس ئىدى، ھازىرچە ھەل بولـ ـمىغان تەقدىردىمۇ، ئىككى دولەتنىڭ چېگرىسىدىكى ھازىرقى ھالىتىنى ساقلاپ قىلىشقا، تېچلىقتا بىللە تۇرۇشقا كاشىلا بولمايتتى، ھەدەپ جۇڭگوغا توھمەت ۋە ھۇجۇم قىلىش، ھەتتا جۇڭگو بىلەن قوراللىق توقۇنۇشۇشنىڭ نىمە ھاجىتى؟

نېھرۇنىڭ جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا مەسلىسىدە ئۇزۇندىن بۇيان كېلىشىپ قىلىشقا ئۇنىمايدىغان، ئۇزلۇكسىز كەسكىن ۋەزىيەت

پەيدا قىلىشىدا رەزىل مەخسىدى بار. بۇ نۇقتىنى بىز پەقەت جاھانگىرلىكنىڭ مەنپىتى بىلەن زىچ بىرلەشكەن نېھرۇ ۋەكىللىگەندىكى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرىنىڭ سىنىپىي تەبىتىدىن، نېھرۇ ۋەكىللىگەندىكى ھىندىستان ئەكسىيەتچى ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ ئىچكى ئىشلار ۋە دىپلوماتىيە جەھەتلىرىدىكى ئېھتىياجىدىن، ھىندىستاننىڭ ئىچكى ۋە خەلقارا جەھەتلىرىدىكى كەڭ دائىرىلىك ئارقا كورۇنۇشىدىنلا چۈشۈنۈپ ئالالايمىز.

2

كىشىلەرگە مەلۇمكى، ھىندىستان مۇستەقىل بولۇشتىن ئىلگىرى مۇستەملىكە، فېئوداللىق جەمئىيەت ئىدى. ئۇ ۋاختىتا ھىندىستان خەلقىنىڭ ئالدىدىكى ۋەزىپىسى جاھانگىرلىككە، فېئوداللىزمغا قارشى مىللىي-دېموكراتىك ئىنقىلاپ ئېلىپ بېرىشتىن ئىبارەت ئىدى. ئۇلۇق ھىندىستان خەلقى ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ ھىندىستانىدىكى مۇستەملىكىچىلىك ھوكۇمرانلىقىنى ئۆزۈل-كېسىل ئاغدۇرۇپ تاشلاش، ۋەتەننىڭ ھەقىقىي مۇستەقىللىقى ۋە ئازاتلىقنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئۆزۈن مۇددەت قەھرىمانانە كۈرەش ئېلىپ باردى. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن ئاسىيا ۋە ئافرىكىدىكى ھەرقايسى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ مىللىي-ئازاتلىق ھەركىتى مىسلىسىز ئەۋج ئالدى. ھىندىستان خەلقىنىڭ ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىگە قارشى كۈرىشى قايناپ تاشتى. جۈملىدىن خەلقى ھىندىستان خەلقىنىڭ مىللىي-ئازاتلىق كۈرىشىگە ئەزەلدىن چۈڭقۇر ھېسداشلىق قىلىپ، ئالىي ھورمەت بىلدۈرۈپ كەلدى.

ئەنگلىيە بۇرژۇئازىيسى ۋە ھىندىستان پومېشچىكلار سىنىپى بىلەن

قانداشلىق مۇناسىۋىتى بولغان ھىندىستان بۇرژۇئازىيىسى ئۇزىنىڭ سىنىپىي مەنپەئىتى ئۈچۈن تۈرلۈك مەزگىللەردە ۋە ئوخشاشمىغان دەرىجىدە ھىندىستان خەلقىنىڭ ئەنگلىيەگە قارشى ھەركىتىگە قاتناشقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئىختىسادىي ئورنى ئۇزىنىڭ ئەنگلىيەگە قارشى ھەرىكەتتە باشتىنلا كۆچلۈك مۇرەسسەچىلىك قىلىدىغانلىقىنى بەلگىلىدى. ھىندىستان بۇرژۇئازىيىسى مىللىي - مۇستەقىللىق ھەرىكەت جەريانىدا، بىر تەرەپتىن، ئەنگلىيىنىڭ مۇستەملىكىچىلىك ھوكۇمرانلىقىغا قارىتا ھەمكارىلاشماسلىق ھەرىكىتىنى ژۇكۇز-گەن بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن، «زورلۇق كۆچى ئىشلەتمەسلىك» شۇئارى ئارقىلىق خەلقىنىڭ كۆرەش ئىرادىسىنى بىخوتا لاشتۇرۇپ، خەلقنىڭ ئىنقىلاۋىي ھەرىكىتىنى چەكلىدى.

نېھرۇ ئۇزىنىڭ «تەرجىمەھالى»دا ھىندىستان بۇرژۇئازىيىسىنىڭ بۇ خۇسۇسىيىتىنى ئەكس ئەتتۈردى. ئۇ، ھىندىستان مىللىي ھەرىكىتىنىڭ «مەخسىدى ئىجتىمائىي تۈزۈمنى ئۇزگەرتىش ئەمەس، بەلكى سىياسىي مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت....بۇ ھەرىكەتنىڭ رەھبەرلىرى يەر تۈزۈمى ۋە كاپىتالىزم تۈزۈمنى ئاغدۇرۇشنىڭ ئامالىنى تېپىشقا تىرىشمىدى، شۇنىڭ بىلەن ھەرىكەتنى سېتىۋەتتى، دەپ كەلسە - كەلمەس سوزلەۋەمەسلىگى كېرەك. ئۇلار ھېچقاچان مۇنداق قىلمىز دېگەن ئەمەس»دېگەن ئىدى. (لوندون بولدلى ھېاد گۇئىسىنىڭ 1949 - ژىل نەشرى، 366 - 367 - بەتلەر، شىجيې جۇشى نەشرىياتى 1956 - ژىل خەنزۇچە نەشرىنىڭ 417 - بېتى).

ھىندىستان خەلقىنىڭ مىللىي - مۇستەقىللىق ھەرىكىتى جەريانىدا ئەنگلىيە مۇستەملىكىچىلىرى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى بىلەن مۇرەسسەگە كېلىشىپ، ئەنگلىيە مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ئىختىسادىي مەنپەئىتىنى ئاساسەن ساقلاپ قېلىش شەرتى

ئاستىدا، ھوكۇمرانلىق ھوقۇقىنى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرىنا ئوتكۈزۈپ بەردى، شۇنداق قىلىپ، ھىندىستان خەلقىنىڭ ئەڭگلىيىگە قارشى كۈرىشىنىڭ مۇسىنى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى چاڭگىلىغا ئېلىۋالدى.

ھىندىستان مۇستەقىللىق جاكالىغاندىن كېيىن، ھىندىستان مىللىي بۇرژۇئازىيسىنىڭ مەنپىئىتىگە مەلۇم دەرىجىدە ۋەكىللىك قىلغان نېھرۇ ئىچكى ـ تاشقى سىنىپىي كۈرەشلەرنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، قەدەممۇ ـ قەدەم ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى مەنپىئىتىنىڭ سادىق ۋەكىلىگە ئايلاندى. نېھرۇ ھوكۇمىتى جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا قارشى ئىنقىلاپ ئورنىغا ئەكسىيەتچى مىللەتچىلىكنى قوللاندى ھەم جاھانگىرلىك كۈچلىرى ۋە فېئودالىزم كۈچلىرى بىلەن كۈندىن ـ كۈنگە زىچ تىل بىرىكتۈردى. ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى بىلەن چەتئەل لۇكدۇەن كاپىتالى ئوتتۇرىسىدا مەلۇم زىددىيەت بار. ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ مەنپىئەتلىرى پۈتۈنلەيلا بىر ئەمەس. شۇكلاشقا نېھرۇ ھوكۇمىتى جاھانگىرلىك بىلەن ھىند مىللىتى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئوتكۈرلەشكەن ۋاختىتا، كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ بېسىمى ئاستىدا، جاھانگىرلىككە نىسبەتەن مەلۇم دەرىجىدە پەرقلىقلىنىش ئېلىپ بارىدۇ. لېكىن ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى بىلەن چوڭ پومېشچىكلىرىنىڭ سىنىپىي تەبىئىتى ۋە ئىختىسادىي ئورنى نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ جاھانگىرلىككە بارغانسىرى قاتتىق بېقىنىدىغانلىغىنى بەلگىلىدى.

ھىندىستان مۇستەقىللىق جاكالىغاندىن كېيىن، ئىختىسادىي جەھەتتە مۇستەقىللىققا ئىگە بولالىغىنى يوق. جاھانگىرلىك ئۈزىنىڭ ھىندىستاندىكى ئىختىسادىي تەسىرىنى يەنىلا ساقلاپ كەلمەكتە. چەتئەل كاپىتالى ھىندىستاننىڭ نۇرغۇن مۇھىم ئىختىسادىي تارماق ـ

لىرنىي يەنىلا چاگىلىدا تۆتۈپ كەلمەكتە. ھىندىستان نىيگى مىشۇ-
چۇسىنىڭ 1951 - ژىلى ھىندىستان زۇگلىسىغا تاپشۇرغان بىر دوكلا-
دىدىكى مەلۇماتقا قارىغاندا، چەتئەل كاپىتالى ھىندىستان ئىپت
سانائىتىنىڭ 97% نى، كائوچۇك سانائىتىنىڭ 93% نى، سەرەگگە
سانائىتىنىڭ 90% نى، سېرىق كەندىر سانائىتىنىڭ 89% نى، چاي-
چىلىق سانائىتىنىڭ 86% نى، كومۇر كانلىرىنىڭ 62% نى چاگگە-
لىغا ئېلىۋالغان. ھىندىستانىنىڭ مىللىي سانائىتى دەپ ئاتىلىپ كەلگەن
پاختا توقۇمىچىلىقىنىڭمۇ 21% نى چەتئەل كاپىتالى چاگگىلىغا ئېلى-
ۋالغان. ھىندىستان مۇستەقىل بولغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، ھىن-
دىستان ھوكۇمىتى نۇرغۇن تولەم بېرىش چارىسى ئارقىلىق گەنگلىيە
كاپىتالىنىڭ ئازىياندىكى كارخانىلىرىنى دولەت ئىلكىگە ئالغان بول-
سىمۇ، لېكىن جاھانگىرلىكىنىڭ ھىندىستاندىكى تۈپ مەنپىتىگە
چېقىلغىنى يوق.

يېقىنقى ژىللاردىن بۇيان، چەتئەلنىڭ ھىندىستاندا سالغان
مەبلىغى چاپسان كوپەيدى. 1948 - ژىلى 6 - ئايدا، چەتئەلنىڭ
ھىندىستان كارخانىلىرىغا سالغان مەبلىغى (بانكىغا سالغان مەبلىغى
بۇنىڭ تېشىدا) 2 مىللىارد 560 مىللىون روپىي بولغان، 1960 - ژىلى
6 مىللىارد 550 مىللىون روپىغا يەتتى، يەنى 13 ژىل ئىچىدە بىر
يېرىم ھەسسە كوپەيدى. 1948 - ژىلى چەتئەل كاپىتالى ھىندىستان
ھەسسىدارلىق گۇگىسىنىڭ ئەملى تاپشۇرۇۋالغان كاپىتالىنىڭ
34.8% نىگە باراۋەر بولغان بولسا، 1960 - ژىلى 38% كە
كوپەيدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ھىندىستان لۇگدۇەن كاپىتالىنىڭ
چەتئەل كاپىتالى بىلەن شېرىك باشقۇرغان، ئەملىيەتتە چەتئەل
كاپىتالىنىڭ چاگگىلىدا بولغان كارخانىلارمۇ چاپسان كوپەيدى.
ھىندىستانىنىڭ 1962 - ژىلى 7 - ئاينىڭ 23 - كۈنى چىققان «جىگجى

شباۋ»گېزىتىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇنداق شېرىك كارخانىلار 1958 ـ ژىلى 103، 1959 ـ ژىلى 150، 1960 ـ ژىلى 380، 1961 ـ ژىلى 403كە كوپەيگەن. 1962 ـ ژىلى 3 ـ ئايدا مۇنداق شېرىك كارخانىلار ـ نىڭ ئۇمۇمىي سانى 1240 قا يەتكەن. بۇنىڭ ئىچىدە ئاق‌ش كاپىتالى ھەممىدىن تېز كوپەيگەن. 1948 ـ ژىلىدىن 1959 ـ ژىلغىچە ئەنگلىيىنىڭ ھىندىستانىدا سالغان مەبلىغى بىر ھەسسىلا كوپەيگەن بولسا، شۇ مەزگىلدە ئاق‌ش‌نىڭ ئالتە ھەسسە كوپەيگەن. 1948 ـ ژىلىدىن 1960 ـ 1961 ـ ژىلغىچە ئەنگلىيىنىڭ ھىندىستان جىنكۇسىدا ئىگەللىگەن سالمىغى 22.8% تىن 19.8% كە چۈشكەن، شۇ مەزگىلدە ئاق‌ش‌نىڭ بولسا، 16% تىن 27% كە كوپۈيۈپ (ئاق‌ش‌دىن جىنكۇ قىلىنغان ئاشلىقلار بۇنىڭ ئىچىدە ئەمەس)، ئەنگلىيىنىڭكىدىن ئېشىپ كەتكەن.

بولۇپمۇ دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، نېھرۇ ھوكۇمىتى ـ نىڭ تاشقى يارەمگە يولۇنۇشى بارغانسىرى كۈچۈيۈپ بارماقتا. ھىندىستاننىڭ بىرىنچى «بەشژىللىق پلان» دىكى ئۇمۇمىي چىقىمى ئىچىدە چەتتىن ئېلىنىدىغان يارەم 9.6% نى تەشكىل قىلغان؛ ئىككىنچى «بەشژىللىق پلان» دىكى ئۇمۇمىي چىقىمدا چەتئەل يارەمى 20.6% نى؛ ئۈچىنچى «بەشژىللىق پلان» دىكى ئۇمۇمىي چىقىمدا چەتئەل يارەمى 30% نى تەشكىل قىلغان. ئاق‌ش «خەلقارا ھەمكارلىق مەھكىمىسى» نىڭ 1961 ـ ژىل 10 ـ ئاي ۋە 1962 ـ ژىل 4 ـ ئايدىكى «چەتكە قىلىنىدىغان يارەم توغرىسىدىكى دوكلادى»ھەم ئاق‌ش‌نىڭ باشقا ھوكۇمەت تەرەپ ماتېرىياللىرىغا قارىغاندا، 1949 ـ ژىلىدىن 1962 ـ ژىل 7 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە ئاق‌ش ئەنگلىيىنىڭ ھىندىستانغا بېرىشكە ماقۇل بولغان «يارەمى»4 مىللىارد 754 مىللىون 200 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى بولغان، بۇنىڭغا ئاق‌ش چاڭ‌

گىلىدىكى خەلقارا پۇل مۇئامىلە ئورگىنىنىڭ ئەشۇ مەزگىلىدە ھىندىستانغا بەرگەن «ياردەمى»نى قوشقاندا، 6 مىللىارد 598 مىللىون 200 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىغا يېتىدۇ.

نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ قوبۇل قىلغان نۇرغۇن ساندىكى چەتئەل ياردەمنىڭ مۇتلەق كوپچىلىگى دەسمايىسى بىلەن ئوسۇمى بىللە تولۇنۇدىغان قەرز پۇل بولۇپ، بۇ قەرز پۇللاردىن ژىللىق ئوسۇمى ئەڭ ژۇقۇرى بولغانلىرىنىڭ پروتسېنتى 6% كە يېتىدۇ. شۇڭلاشقا ھىندىستان چەتكە بارغانسىرى كوپ قەرزدار بولۇپ، ھىندىستان ئىختىسادى بارغانسىرى چەتئەل لۇكدۇەن كاپىتالىغا تايىنىشتىن قۇتۇلالمايدىغان ھالەتكە چۇشۇپ قالماقتا. ھىندىستاندا چىقىدىغان «لىيەنشى» ھەپتىلىك ژۇرنىلى 1962 ـ ژىل 8 ـ ئايىنىڭ 15 ـ كۈنىدىكى سانىدا: «مۇنداق چەتئەل قەرز پۇلى ھىندىستانىنىڭ مۇستەقىل رېژىاجلىنىش نىشانىغا قاراپ ئىلگىرلىشىگە ياردەم بېرىش بۇياقتا تۇرسۇن، بەلكى ئۇ، ئۇزۇن مۇددەتكىچە مەملىكىتىمىزنىڭ بوينىغا سېلىنغان بىر سىرتماق بولۇپ قالىدۇ» دەپ يازدى.

بۇ فاكتىلار ئىسپاتلايدىكى، ھىندىستان ئىختىسادى جاھانگىرلىككە تايىنىشتىن قۇتۇلالمىغىنى يوق، ئۇنىڭ ئوتمۇشتىكىگە ئوخشىمايدىغان يېڭى شۇكى، ئامېرىكا جاھانگىرلىگى پەيدىن ـ پەي ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ ھىندىستانىدىكى لۇكدۇەنلىك ئورنىنى ئىگەللىمەكتە.

نېھرۇ ھوكۇمىتى دولەت تەرىپىدىن باشقۇرۇلۇدىغان بەزى كارخانىلارنى قۇردى. لېكىن ھىندىستانىنىڭ دولەت كارخانىلىرى چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋە چوڭ پومېشچىكلارنىڭ ھوكۇمرانلىغى ئاستىدىكى، ئەملىيەتتە، چەتئەل لۇكدۇەن كاپىتالىغا بېقىنىدىغان دولەت كاپىتالىزمى كارخانىلىرىدىنلا ئىبارەت. بۇ كارخانىلار ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن، شۇنـ

داقلا چەتئەل لۇكدۇەن كاپىتالىستلىك مەنپەستى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ. بۇ، ئەمىلىيەتتە، ھىندىستانىنىڭ بيۇروكرات لۇكدۇەن كاپىتالىدۇر. بۇ بيۇروكرات لۇكدۇەن كاپىتال رېژىملىرىنى قوغداش لۇكدۇەن كاپىتال ھىندىستان ئەمگەكچى خەلقلىرىنىڭ مەنپەستىنى، ھەتتا ئوتتۇرا، كىچىك كارخانا كاپىتالىستلىرىنىڭ مەنپەستىنى قۇرۇبان قىلىش بەدىلىگە رېژىملىرىنى قوغداۋاتىدۇ.

نېھرۇ 1960 - يىلى «ھىندىستان خەلقىنىڭ بەلۋىغىنى چىڭىتىش» ئارقىلىق ئوزىنىڭ «سانائەت ئىنقىلابى»دىكەن نىمىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇدىغانلىغىنى ئوچۇقتىن - ئوچۇق ئېيتقان ئىدى. ھىندىستان كەڭ ئەمگەكچى خەلقلىرىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى يېقىنقى ئىللاردىن بۇيان ئىزچىل تۇردە توۋەنلىشىپ بارماقتا. مال باھاسى ھەدەپ ئورلىمەكتە، باج - سېلىق ھەدەپ ئاشماقتا، ئىشسىزلارنىڭ سانى بارغانسىرى كوپەيمەكتە، كەڭ دېخانىلارنىڭ تۇرمۇشى تېخىمۇ قىينىلاشماقتا.

ھىندىستاندىكى ئىچكى ئاساسىي مەسىلە ــ دېخانلار مەسىلىسىدۇر. ئوتمۇشتە، ئەنگلىيە جاھانگىرلىگى ھىندىستانغا ھوكۇمرانلىق قىلىپ تۇرغان مەزگىلدە، تالان - تاراج قىلىش ئېھتىياجى ئۈچۈن، فېئودال - پومېشچىكلار سىنپىنى يولەپ، كەڭ دېخانىلارنى يەرگىجا - رىسى، غەللە - پاراق ۋە جازانىخورلۇقنىڭ قەۋەت - قەۋەت زۇلمى ئاستىغا چۈشۈرگەنلىكتىن، يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ سەۋىيىسى بەكمۇ توۋەنلەپ كەتكەن ئىدى.

ھىندىستان مۇستەقىللىق جاكالىغاندىن كېيىن، نېھرۇ ھوكۇمىتى فېئودالىق يەر تۈزۈمىگە نىسبەتەن زادى قانداق سىياسەت قوللانىدى؟

ھىندىستان مۇستەقىل بولغان دەسلەپكى مەزگىللەردە، نېھرۇ ھوكۇمىتى چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋە چوڭ پومېشچىكلارنىڭ ھوقۇقىنى

مەركەزلەشتۈرۈش ئېھتىياجى ئۈچۈن، بەزى جايلاردا فېودال ۋاك گۇرۇلارنىڭ سياسىي ئىمتىيازلىرىنى ۋە بەزى پومېشچىكلارنىڭ باج كوتۇرە ئېلىش ئىمتىيازلىرىنى گەمەلدىن قالدۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ھىندىستاننىڭ پۈتۈن فېودالىلىق يەر تۈزۈمى ساقلىنىپ قېلىۋەردى. 1958 ـ ژىلى ھىندىستان مالىيە بۇسى ئېلان قىلغان 1954 ـ ،1955 ـ ژىللىرىدىكى «مەملىكەت بويىچە نۇسخە تېرىقسىدە تەكشۈرۈش» ماتېرىياللىرىغا قارىغاندا، ھىندىستان يېزىلىرىدا يەرلەرنىڭ تەخسىم قىلىنىش ئەھۋالى مۇنداق: يېزائىگىلىگىدىكى ئۈمۈمىي ئائىلە سانىنىڭ 75% نى تەشكىل قىلىدىغان كەمبىغەل ـ يالىلانما دېخانلار ئۈمۈمىي تېرىلغۇ يەرنىڭ 17% نى ـ گە؛ 12.5% نى تەشكىل قىلىدىغان توۋەن ئوتتۇرا دېخانلار ئۈمۈمىي تېرىلغۇ يەرنىڭ 16.5% نى ـ گە؛ 8.5% نى تەشكىل قىلىدىغان ژۇقۇرى ئوتتۇرا دېخانلار، باي دېخانلار ۋە تىجارەتچى پومېشچىكلار ئۈمۈمىي تېرىلغۇ يەرنىڭ 32.5% نى گە؛ 4% نى تەشكىل قىلىدىغان فېودال ـ پومېشچىكلار ۋە چوڭ باي دېخانلار بولسا، ئۈمۈمىي تېرىلغۇ يەرنىڭ 34% نى گە. يېقىنقى ژىللاردىن بۇيان فېودال ـ پومېشچىكلار ئىجارىگە بەرگەن يەرلىرىنى كوپلەپ تارتىۋېلىپ، يەرلەرنى تېخىمۇ مەركەزلەشتۈرگەنلىكتىن، كەمبىغەل ـ يالىلانما دېخانلارنىڭ سېپى تېخىمۇ كېڭەيدى.

ھىندىستان ئەمگەك بۇسى ئېلان قىلغان يېزائىگىلىك ئەمگىگىنى تەكشۈرۈش دوكلادىغا قارىغاندا، 1951 ـــ 1952 ـ ژىلغىچە قەرزدار دېخان ئائىلىلىرى يېزا ئىگىلىگىدىكى ئۈمۈمىي ئائىلە سانىنىڭ 44.5% نى تەشكىل قىلغان بولسا، 1956 ـــ 1957 ـ ژىلغىچە 64.5% كە كۆپەيگەن. 1960 ـ ژىلى ھوكۇمەت تەرەپنىڭ تەكشۈرۈشچە، دېخانلارنىڭ قەرزى 9 مىللىارد رۇپىغا يەتكەن. 1961 ـ ژىلى 10 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى ھىندىستان ھوكۇمىتى نەشر قىلغان «پلان» يېرىم ئايلىق ژۇرنىلى

«يېڭا پرولېتارلىرى ــ يەرسىز يالاڭنما دېخانلارنىڭ ئورنى ھېچقاچان قىلغىلى بولمايدىغان ئەھمىيەتتە مال باھاسى ئۆمۈمىي يۇزلۈك ئېشىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا، ئۇلارنىڭ ئورنى ئەگەر بىرەر ئوزگۈرۈش ياسايدىغان بولسا، ئۇ ھالدا تېخىمۇ بەتتەرلىشىدۇ»، دەپ ئېتىراپ قىلدى.

ژۇقۇردا ئېيتىلغان خىلمۇ ــ خىل ئىختىسادىي ئەھۋاللار ئاستىدا، نېھرۇنىڭ كونگرېس پارتىيىسىنىڭ ئىناۋەتلى بارغانسىرى توۋەنلەشمەكتە، كەڭ خەلقنىڭ نارازىلىقى ۋە قارشىلىقى كۈندىن ــ كۈنگە كۈچەيمەكتە. زور كولەملىك ئىش تاشلاش كۈرەشلىرى ۋە يەر تەلەپ قىلىش كۈرەشلىرى كەينى ــ كەينىدىن كوتۇرۇلمەكتە. 1957 ــ ژىلى ھىندىستاننىڭ ئىككىنچى نوۋەتلىك ئۆمۈمىي سايلىمىدا ھىندىستان گۇڭچەندا ئىنىڭ كارارا شتاتىدىكى غەلىبىسى، 1958 ــ ژىلى غەربىي بېنگال ۋە شىمالىي شتاتلىرىدىكى ئاچارچىلىققا قارشى كۈرەش، 1959 ــ ژىلى پەنجاپ شتاتىدىكى دېخانلارنىڭ باجغا قارشى كۈرىشى، 1959 ــ ژىلى غەربىي بېنگال شتاتىدىكى بىر مىللىون 500 مىڭدىن ئارتۇق خەلقنىڭ ئاشلىق كۈرىشى، 1960 ــ ژىلى مەركىزىي ھوكۇمەت دائىرىسىدىكى 500 مىڭ يالاڭنما خادىمنىڭ چوڭ ئىش تاشلىشى، 1961 ــ ۋە 1962 ــ ژىللىرى پۈتۈن مەملىكەت بويىچە ئەۋج ئالغان باجغا قارشى كۈرەش ۋە نۇرغۇن جايلاردىكى يەر كۈرەشلىرى ــ مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى يېقىنقى ژىللاردىن بۇيان ھىندىستاندىكى سىنىپىي زىددىيەت ۋە ئىجتىمائىي زىددىيەتلەرنىڭ كۈندىن ــ كۈنگە كەسكىنلىشىۋاتقانلىقى ۋە نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ سىياسىي بوھرانىنىڭ تېخىمۇ ئېغىرلىشىۋاتقانلىقىنىڭ مۇھىم ئالامەتلىرىدۇر.

نېھرۇ ھېمىشە «ماركسىزمنىڭ ۋاختى ئوتتى» دەپ ۋالاخشىيدۇ ۋە

گوزنىڭ «تاقەت قىلىش»، «زورلۇق كۆچى ئىشلەتمەسلىك» ھەم «تېچ ئۇسۇل» دېگەن پەلسەپىنى تەرغىپ قىلىدۇ. لېكىن ھىندىستاندىكى ئەملىي ئەھۋال ئۇنىڭ مۇناقىشە پەلسەپىنى ئىنتايىن قاتتىق مەسخىرە قىلدى. نېھرۇ جاھانگىرلىككە ۋە فېئودال كۈچلەرگە نىسبەتەن ھەقىقەتەن تاقەت قىلالمايدۇ، خەلقنە ۋە ئىلغار كۈچلەرگە بولسا «تاقەت» قىلغىنى يوق، بولۇپمۇ «زورلۇق كۆچى ئىشلەتمەي» تۇرغىنى يوق. نېھرۇ ھاكىمىيەتنى قولغا ئالغاندىن كېيىن خەلق ئاممىسىنى ۋە ئىلغار كۈچلەرنى زورلۇق كۈچى بىلەن باستۇرۇپ، گۈڭچەندا ئىگا ۋە خەلقنە قارشى تۇرۇشنىڭ ماھىرى بولۇپ قالدى.

ھىندىستان ھوكۈمىتى داڭلىرلىرى ئېلان قىلغان رەقەملەرگە قارىغاندا، ھىندىستان مۇستەقىل بولغاندىن تارتىپ 1950 - ژىلى 8 - ئايغىچە بولغان ئۇچ ژىل ئىچىدە ھىندىستان ھەربىي ۋە ساقچىلىرىنىڭ ئاممىسنا ئوق چىقىرىشى 1982 قېتىمغا يەتكەن، 3784 كىشىنى ئېتىپ ئولتۇرغان، 10مىڭ كىشىنى يارىدار قىلغان، 50 مىڭ كىشىنى نەزەربەنت قىلغان. يېقىنقى ژىللاردىن بۇيان نېھرۇ ھوكۈمىتىنىڭ خەلق ئاممىسغا زورلۇق كۆچى ئىشلىتىش ۋەقەلىرى تېخىمۇ كۆپەيمەكتە. نېھرۇ كارارا شتاتىدىكى ئەكسىيەتچى كۈچلەرنى زورلۇق كۆچى ئىشلىتىشكە ئوچۇقتىن - ئوچۇق رىغبەتلەندۈرۈپ، 1959 - ژىلى 7 - ئايدا ھىندىستان گۈڭچەندا ئىگى رەھبەرلىگىدىكى كارارا شتاتى ھوكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىدى. نېھرۇ ھوكۈمىتى كەڭ خەلقنىڭ تۇرمۇش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشىگە نىسبەتەن زور كولەمدىكى باستۇرۇش تەدبىرلىرىنى قوللاندى، 1959 - ژىلى 8 - 9 - ئايلاردا غەربىي بېنگالدىكى ئاشلىق كۈرىشىدىلا 80 كىشىنى ئېتىپ ئولتۇردى، 3000 كىشىنى يارىدار قىلدى، 20 مىڭدىن ئارتۇق كىشىنى قولغا ئالدى. ھىندىستانىنىڭ سابىق زۇڭتۇڭى پراسادمۇ 1960 - ژىلى

11 ـ ئاينىڭ 9 ـ كۈنى دېھلىدە ئوتكۈزۈلگەن شتات باشلىقلىرى ژە-
نىنىدا، 13 ژىلدىن بۇيان ھىندىستاندا يۈز بەرگەن ساقچىلارنىڭ
ئوق چىقىرىش ۋەقەسى ئەنگلىيە ھوكۈمرانلىق قىلغان ۋاختىلاردە-
كىدىن ئېشىپ كەتكەنلىگىنى ئېتىراپ قىلدى.

نېھرۇ ھوكۈمىتى ھىندىستانىدىكى نۇرغۇنلىغان ئازسانلىق مىللەت-
لەرگە نىسبەتەن ناھايىتى پاجىلىك باستۇرۇش ژۇرگۈزدى. ماتېرىال-
لاردا كورسۈتۈلۈشىچە، كوپ ژىللاردىن بۇيان ھىندىستانىنىڭ
شەرقىي شىمال قىسمىدىكى ناجا مىللىتىدىن بولغان بىرقانچە 10 مىڭ
كىشى ھىندىستان قوشۇنلىرى تەرىپىدىن قىرىپ تاشلانغان، بىرقانچە
10 مىڭ كىشى لاگېرلارغا قاماپ قويۇلغان. ھەتتا ئەنگلىيىدە چىقە-
نىغان «تى ئوبسېرۋېر» گېزىتىمۇ يېقىنقى بىر ماقالىسىدا ھىندىستان
ھوكۈمىتىنىڭ «ئىرقىنى يوقۇتۇش» ژۇرگۈزۈۋاتقانلىغىنى كورسەتتى.

نېھرۇ 1934 ـ ژىلى يازغان «دۇنيا تارىخىغا بىر نەزەر»دە مۇنداق
دېگەن ئىدى: «كاپىتالىزمدا تېخى دېموكراتىيە ئاپپاراتىدىن پاي-
دىلىنىپ، ھاكىمىيەتنى ساقلاپ قالىدىغان ۋە ئىشچىلارنى باستۇرۇ-
نىغان ئىمكانىيەت بارلا بولۇدىكەن، دېموكراتىيە رېۋاژلىنىشى
مۇمكىن؛ كاپىتالىزم مۇنداق ئىمكانىيەت قالمىغان چاغدا، دېمو-
كراتىيىدىن ۋاز كېچىپ، ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق فاشىزم زوراۋانلىغى ۋە
تېررورلىغى ئۈسۈلىنى قوللانىدۇ». (لوندون لېنىدىسى. دىرامون
مەسسىدارلىق گۈڭسىسىنىڭ 1949 ـ ژىل 4 ـ نەشرى، 826 ـ بەت).
بۇ، شۇ ۋاختىتا ئوزىنىڭ بۇ سوزلىرىنىڭ بىر مۇنچە ژىللاردىن
كېيىن نەق ئوزىگە قارىتىلغان تەسۋىر بولۇپ قالىدىغانلىغىنى كوزدە
تۇتمىغان ئىدى.

ھىندىستانىنىڭ مۇشۇنداق ئىختىسادىي ۋە سىياسىي رېال تۇرمۇشى
ئاساسىدا، نېھرۇنىڭ ھىندىستاندا «سوتسىالىزم تېپىدىكى جەمئىيەت»

قۇرۇش دەپ ماختىغان نەمىسى باشتىن ـ ئايىاق ئالدامچىلىق ئەمەسمۇ؟ ئاقش لۇكدۇەن كاپىتال گۇرۇھىنىڭ جارچىسى خارىمان 1959 ـ ژىلى 5 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى نيھرۇنىڭ «سوتسىالىزمى» ئۇستىدە توختۇلۇپ مۇنداق دېگەن ئىدى: «مېنىڭچە، ئۇلارنىڭ (نيھرۇغا ئوخشاشلارنى دېمەكچى) بۇ ئىبارىنى («سوتسىالىزم»نى دېمەكچى) ئىشلىتىشى ياخشى ئىش. ئاسىيا خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدا بۇ، كىشىلەرنىڭ دىققەتىنى تارتىدىغان ئىبارىدۇر، ئۇ يەردە كاپىتالىزم گويياكى مۇستەملىكىچىلىككە باراۋەر، باشقىچە ئېيتقاندا، گويياكى مۇستەملىكىچىلىككە مەنداش سوزدۇر. ھىندىستانلىقلار (نيھرۇغا ئوخشاشلارنى دېمەكچى) بۇ ئىبارىنى گۈڭگەندا ئاڭنىڭ قولىدىن ئالدى». خارىمانىڭ بۇ سوزى نيھرۇنىڭ «سوتسىالىزم تېپىدىكى جەمئىيەت» دېگەن بىر نەمىسىنىڭ زادى قانداق بىر ئىش ئىكەنلىگىنى تولۇق چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

ھەر قانداق دولەتنىڭ مەلۇم تاشقى سىياسىتى ھامان مەلۇم ئىچكى سىياسىتىنىڭ داۋامى ھىسابلىنىدۇ. نيھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ تاشقى سىياسىتى، ئۇنىڭ ئىچكى سىياسىتىگە ئوخشاشلا، ئۇنىڭ ئەكسىيەتچى سىنپىي ماھىيىتىنى ئىپادىلەيدۇ.

نيھرۇ ھوكۇمىتى بىر مەزگىل دۇنيا تېچلىغىغا پايدىلىق بەزى ئىشلارنى قىلغان. ئۇ، جاھانگىرلىكنىڭ ھەربىي گۇرۇھىغا قاتنىشىشنى، جاھانگىرلىكنىڭ ھىندىستانىدا ھەربىي بازا قۇرۇشنى رەت قىلىپ، «ئىتتىپاق تۈزمەسلىك» سىياسىتىنى ژۇرگۇزۇدىغانلىغىنى ئېلان قىلغان ئىدى. ئۇ، سوتسىالىستىك دولەتلەر بىلەن تېچلىقتا بىللە تۇرۇش تەشەببۇسىدا بولغان ھەمدە تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپىنى جۇگگو بىلەن بىللە تەشەببۇس قىلغان ئىدى. نيھرۇ ھوكۇمىتى 1ـقېتىملىق ئاسىيا ـ ئافرىكا ژىغىنىنى تەشەببۇس قىلىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاكتىۋ رول ئويناندى. لېكىن شۇ مەزگىلدە يەنە

نېھرۇ جاھانگىرلىكىنىڭ، بولۇپمۇ ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ زور-زور تاجاۋۇزچىلىق ھەرىكەتلىرىگە ناھايىتى ئاز قارشى تۇرۇپ، ھەر قايسى ئەللەر خەلقلىرىنىڭ ھەققانىي كۈرەشلىرىگە ۋە سوتسىيالىستىك دولەتلەرگە بولسا ئۈزلۈكسىز ھۆجۇم قىلدى. خەلقارا ئىشلاردىكى نۇرغۇنلىغان زور-زور ھالقىلىق مەسىلىلەردە نېھرۇ دائىم جاھانگىرلىك تەرەپتە تۇرۇپ، ئاساسىي جەھەتتىن جاھانگىرلىككە نىسبەتەن «كىچىك تەنقىت، چوڭ ياردەم» سىياسىتىنى ژۇرگۈزدى. مەسىلەن، ئاق‌ش چاۋشيەنگە تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى قوزغىغان مەزگىللەردە، ھىندىستان ھوكۈمىتى 1952 - ژىلى 11 - ئايدا، بىرلەشكەن دولەتلەر تەشكىلاتىدا ئاق‌ش‌نىڭ ئۇرۇش ئەسىرلىرىنى مەجبۇرى تۇتۇپ قېلىشنى قوللاش لايىھىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. 1956 - ژىلى ۋېنگرىيە ئەكسىلئىنقىلابىي ۋەقەسىدە، نېھرۇ سوۋېت ئىتتىپاقىغا يامان نىيەت بىلەن توھمەت قىلىدى ھەمدە ۋېنگرىيە ئىشچى - دېخان ئىنقىلابىي ھوكۈمىتىگە ھۇجۇم قىلدى. 1958 - ژىلى ئامېرىكا، ئەنگلىيە جاھانگىرلىرى لىۋان ۋە ئوردانىيەگە ئەسكەر چىقىرىش ۋەقەسىدە، نېھرۇ ئوچۇقتىن - ئوچۇق ئاق‌ش، ئەنگلىيە تاجاۋۇزچىلىرىنى ئاقلاپ، بۇ، «ئۇلارنىڭ ئوز مەنپىئىتىنى قوغداش ئۈچۈن بولغان»، دەپ قارىدى. نېھرۇ ئىراق خەلقىنىڭ ئۈمۈمىي دۈشمىنى بولغان پايسالنىڭ ئولۇمىگە ئېچىندى. 1958 - ژىلى نېھرۇ «ئاساسىي ئۇسۇل» دېگەن ماقالىسىدا سوۋېت ئىتتىپاقىنى «زورلۇق ئىشلەتتى»، دەپ قارىلىدى. ئۇ، ھەر قايسى ئەللەر كوممۇنىستلىرىنىڭ يۇگوسلاۋىيە ھازىرقى زامان شيۇجېڭ-جۇيىسىنى تەنقىت قىلغانلىقىنى «باشقا دولەتنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئارىلىشىش»، دەپ توھمەت قىلىدى، ۋېنگرىيە خەلقىنىڭ ۋەتەن خائىنى ناگىنى ئولۇم جازاسىغا ھوكۈم قىلغانلىغىغا «دۇنيا ۋەزگىيىتىدىكى كەسكىنلىكلەرنى كۈچەيتىۋەتتى»، دەپ ھۇجۇم قىلدى.

يېقىنقى بىر نەچچە ژىلدىن بۇيان، ھىندىستانىنىڭ گىچكى ۋەز-گىيىتىنىڭ ۋە خەلقارا ۋەزگىيەتنىڭ ئوزگۈرۈشىگە ئەگىشىپ، نېھرۇ-نىڭ تاشقى سىياستى تېخىمۇ روشەن ھالدا جاھانگىرلىككە جېپسە-لىشىپ كەتتى. مەملىكەت گىچىدىكى ئىختىسادىي ۋە سىياسىي جەھەت-تىكى قىينىچىلىق ھەم بوھرانغا جاۋاپ بېرىش ئۈچۈن، نېھرۇ ھوكۇمىتى خەلقنى بېسىقتۇرۇشنى كۆچەيتكەن ۋە خەلقنى ئېكسپلۇئاتاتسىيە قىلىشنى ئېغىرلاشتۇرغاندىن تاشقىرى، ئۇنىڭ ئاساسىي چارىسى جاھانگىرلىكنىڭ قوينىغا يەنمۇ ئىلگىرلەپ كىرىشتىن ئىبارەت بولدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاختتا، ئامېرىكا جاھانگىرلىگى سوتسىالىزمنىڭ تەسىرىگە قارشى تۇرۇش، بولۇپمۇ جۇڭگودىكى سوتسىالىستىك ئىنقىلاپ ۋە سوتسىالىستىك قۇرۇلۇشنىڭ تەسىرىگە قارشى تۇرۇش، مىللىي-ئازاتلىق ھەرىكەتلەرنى توسۇپ، ئوتتۇرىدىكى رايونلارنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن، نېھرۇنىڭ رولىغا تېخىمۇ كۆزى چۈشتى. كاپىتا-لىزمنىڭ ئۇمۇمىي بوھرانى كۈنسايىن كەسكىنلىشىۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا، ئاقش لۇڭدۇەن كاپىتالى ھىندىستانغا سىڭىپ كىرىپ، ھىندىستانىنى ئاقشىنىڭ توۋار ۋە كاپىتال چىقىرىدىغان مۇھىم بازىرىغا ئايلاندۇرۇشقا تېخىمۇ ئۈرۈندى. شۇنىڭ ئۈچۈن، مۇشۇ بىر قانچە ژىللاردىن بۇيان، ئاقش نېھرۇ ھوكۇمىتىگە قارا تاقان سىياسە-تىنى روشەن ھالدا ئوزگەرتتى، نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ «ئىتتىپاق تۇزمەسلىك» سىياسىتىگە قارشى تۇرۇشتىن نېھرۇ ھوكۇمىتىگە زور كۈچ بىلەن ياردەم بېرىشكە، ھىندىستاندىكى چوڭ بۇرژۇئازىيىنى ماشىنا ۋە تېخنىكا بىلەن تەمىنلەشنى رەت قىلىشتىن ھىندىستاندىكى چوڭ بۇرژۇئازىيە بىلەن ھەمكارلىشىپ، ھىندىستان خەلقىنى بىرلىكتە ئېكسپلۇئاتاتسىيە قىلىشقا ئوزگەردى. ژېنف ئېيتقاندا، ئامېرىكا جاھانگىرلىگى نېھرۇ ۋەكىللىگىدىكى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيە-

سىگە نسبەتەن ژۇقۇرى باھادا سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ژۇرگۈزدى.

ئەگەر 10 نەچچە ژىلدىن بۇيان ئاقش ۋە ئۇنىڭ چاڭگىلىدىكى خەلقارا پۇل مۇئامىلە ئورگانلىرىنىڭ ھىندىستانغا بەرگەن «يارىدەمى» نىڭ مىقدارىنى بىر قۇر تەھلىل قىلىپ كورۇدىغان بولساق، ئۇلار-نىڭ ھىندىستانغا بەرگەن «يارىدەمى» نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ تاشقى سىياسىتىنىڭ، بولۇپمۇ جۇڭگوغا قاراتقان سىياسىتىنىڭ بارومېترى ئىكەنلىگىنى بايقىۋالىغىلى بولۇدۇ. مەلۇماتلارغا قارىغاندا، 1949-ژىلدىن 1956 - ژىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغا قەدەر ئۇلارنىڭ ھىندىستانغا بەرگەن «يارىدەمى» 789 مىللىون 100 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساپ بىلەن ژىلىغا 105 مىللىون 200 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىغا توغرى كەلگەن. 1956 - ژىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن 1959-ژىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىمىغىچە، يەنى نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ تاشقى سىياسىتى پەيدىن - پەي ئوڭغا بۇرۇلۇۋاتقان مەزگىلىدە ئۇلارنىڭ ھىندىستانغا بەرگەن «يارىدەمى» بىر مىللىارد 936 مىللىون 700 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساپ بىلەن ژىلىغا 645 مىللىون 500 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى توغرى كەلگەن. 1959 - ژىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن 1962 - ژىلى 7 - ئاينىڭ ئاخىرىغىچە، يەنى نېھرۇ ھوكۇمىتى جۇڭگوغا قارشى ھەركەت پەيدا قىلغاندىن كېيىن بولسا، ئۇلارنىڭ ھىندىستانغا بەرگەن «يارىدەمى» 3 مىللىارد 872 مىللىون 400 مىڭ ئامېرىكا دوللىرى بولۇپ، ئوتتۇرا ھېساپ بىلەن ژىلىغا بىر مىللىارد 290 مىللىون 800 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىغا يەتكەن.

دەل مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا، يېقىنقى ژىلىلاردىن بۇيان، نېھرۇ خەلقارا ئىشلاردا ئەملىيەتتە جاھانگىرلىككە، مۇستەملىكىچىلىككە قارشى بايراقنى تاشلاپ، ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ ئېھتىياجىغا ئۇيغۇنلۇشۇپ، ئامېرىكا جاھانگىرلىگى ئۈچۈن چاپىدىغان ۋە دوس

تارتىپ بېرىدىغان جارچىغا ئايلىنىپ قالدى، ھەتتا ھىندىستان قو-شۇنلىرىنى ئاشكارا ھالدا ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ مىللىي - ئازاد-لىق ھەرىكەتلەرنى بېسىقتۇرۇدىغان خەلقارا ساقچىسىغا ئايلاندۇردى.

نېھرۇ 1960 - ژىلى ياپونىيە خەلقىنىڭ ئاق‌ش - ياپونىيە ھەربىي ئىتتىپاقى شەرتنامىسىغا قارشى ئۇلۇق كۆرىشىنى قوللىماي ۋە ئۇنىڭغا خەيرى - خالىقمۇ بىلدۇرمەي، «بۇ مەسىلە مېنىڭ مۇزاكىرە قىلىشىمغا تېگىشلىك ئەمەس»، دېدى.

ئۇ، 1961 - ژىلى 4 - ئايدا ئاق‌ش يالاڭاچ قوشۇنلىرى كۇبانغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەندىن كېيىن، «ھىندىستان كۇبانىڭ خەلقارا ئەھۋالىغا - كىنىڭ ھەق، كىمنىڭ ناھەق ئىكەنلىگىگە باھا بېرەل-مەيدۇ، ئۇنىڭ باھا بېرىش سالاھىيىتىمۇ يوق» دېدى.

1961 - ژىلى 3 - ئايدا مالى، بىرلەشكەن ئەرەپ جۇمھۇرىيىتى، سەيلون، ھىندونېزىيە، ماراكەش، بىرما ۋە گىنىيە قاتارلىق ئاسىيا-ئافرىكا دولەتلىرى جاھانگىرلىكىنىڭ بىرلەشكەن دولەتلەر تەشكىلا-تىدىن پايدىلىنىپ كونگوغا ئارىلىشىشقا نارازىلىق بىلدۈرۈش يۈزە-سىدىن، كونگودىن ئوز قوشۇنلىرىنى قايتۇرۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئارقا-ئارقىدىن جاكالاۋاتقان بىر پەيتتە، نېھرۇ ھوكۇمىتى 3000 كىشىدىن تەركىپ تاپقان ھىندىستان قوشۇنى (كېيىن تەخمىنەن 6000 كىشىگە كۆپەيتىلدى) نى ئېۋە‌تىشكە ماقۇل بولۇپ، كونگودىكى «بىرلەشكەن دولەتلەر تەشكىلاتى ئارمىيىسى»غا دەرمان بەردى، كونگو خەلقىنىڭ مىللىي ئازاتلىق كۆرىشىنى بېسىقتۇردى، ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ كونگونى ژۇتۇۋېلىشىغا يارەم بەردى. كونگونىڭ مىللىي قەھرىمانى لومۇمبا ئولتۇرۇلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ۋارىسى گېزانگىمۇ قاماقتا ئېلىندى، بۇنىڭدا نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ مەلۇم جاۋابكارلىغى بار.

1961 - ژىلى 9 - ئايدا، ئىتتىپاق تۇزمىگەن دولەتلەر باشلىقلىرى

ژنفنىدا، نېھرۇ بىر مۇنچە دولەتلەر باشلىقلىرىنىڭ پىكرىنىڭ ئەكسىچە، جاھانگىرلىككە، مۇستەملىكىچىلىككە قارشى تۇرۇش مەسىلىسى «ئىككىنچى ئورۇنىدا تۇرۇدۇ» دەپ قاراپ، «باتۇرانە خىتاپنامە» ماقۇللاش ئارقىلىق جاھانگىرلىك ۋە مۇستەملىكىچىلىكنى ئېيىپلاشقا قوشۇلمىدى، شۇنىڭ بىلەن غەرپ دولەتلىرىگە، بولۇپمۇ ئامېرىكا جاھانگىرلىگىگە چوڭ يارەم بەردى.

1961 ـ ژىلى 5 ـ ئاينىڭ 29 ـ كۈنى «ئامېرىكا خەۋىرى ۋە دۇنيا ئاخباراتى»غا بېسىلغان «ئاق ش نىڭ ئاسيادا دو چىققان بۇ ئادەمگە ياخشى قاراپ بېقىڭلار» دېگەن سەرلەۋھىلىك ماقالىدا: «ھىندىستان زۇكلىسى نېھرۇ دۇنيادىكى سياسەتچىلەر ئارىسىدا كېنىنېدى ھوكۇمىتى ئەڭ ئامراق شەخسكە ئايلانماقتا»، دەپ يېزىلغان. ئاسىيا ـ ئافرىكا جامائەتچىلىگى بولسا، نېھرۇنىڭ خەلقارا ئىشلاردا ئوينىغان رولى ئۈنى «يامان نامغا قالدۇردى»، دېيىشتى. ھەتتا ھىندىستاننىڭ «ئاناندا بازار پاتىرىكا» نامليق گېزىتىمۇ 1962 ـ ژىلى 9 ـ ئاينىڭ 14 ـ كۈنىدىكى باش ماقالىسىدا ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ «دىپلوماتىيە جەھەتتە يېتىم ئورۇنغا چۈشۈپ قالغان»لىغى، «ھىندىستاننىڭ ئاسيادا پۈتۈنلەي دېگىدەك دوستسىز قالغانلىغى»نى ئېتىراپ قىلدى. ھىندىستاننىڭ «بلتس» نامليق ھەپتىلىك ژۇرنىلىمۇ 1962 ـ ژىلى 9 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى قاتتىق ھەسرەت بىلەن ئاسيا ـ ئافرىكا دولەتلىرى ئىچىدە «بىز ھىندىستانلىقلار (نېھرۇغا ئوخشاشلار دەپ ئوقۇلۇشى كېرەك) مۇتەئەسسىپلەرگە ئايلىنىپ قېلىۋاتىمىز، ئەگەر ئەكسىيەتچى دېيىلمىگەن تەقدىردە» دەپ يازدى.

بۇنىڭدىن كۆرۈنۈدىكى، نېھرۇ ماختاپ ژۇرگەن «ئىتتىپاق تۈزىمەسلىك» سىياسىتى بارغانسىرى بوشلۇقتا لەيلەپ ژۇرگەن پەردىگە ئايلانماقتا، ئەملىيەتتە ئۇ، بۇ پەردە ئاستىدا ھەر قايسى ئەللەر ـ

نىڭ مىللىي-ئىنقىلاۋىي ھەركەتلىرىگە قارشى تۇرۇش، سوتسىالىزمغا قارشى تۇرۇش ۋە جاھانگىرلىككە خىزمەت كۆرسۈتۈش سىياسىتىنى ژۇرگۈزمەكتە.

نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا ماجراسىنى پەيدا قىلىپ، جۇڭگوغا ئىغۋاگەرچىلىك ژۇرگۈزۈشى، تاكى جۇڭگوغا كەڭ كولەمدە قۇرالىق ھۇجۇم قوزغاشقىچە بېرىپ يېتىشى ئۇلارنىڭ پۈتۈن ئىچكى ۋە تاشقى سىياسەتلىرى تېخىمۇ ئەكسىيەتچىلىككە قاراپ ماڭغانلىغىدا ئاستىدا يۇز بەردى. ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلىشى ــ ئۇزىنىڭ كېڭەيمىچىلىك سىياسىتىدە چىڭ تۇرغانلىغىدىن؛ جۇڭگو-ھىندىستان دوستلىغىنى زىيانغا ئۇچراتقانلىغىدىن، ئەكسىيەتچى مىللەتچىلىك كەيپىياتىنى قوتۇرۇتۇش چارىسى ئارقىلىق ھىندىستان خەلقىنىڭ دىققەت نەزىرىنى بۇراپ، خەلقنى ئېزىشنى كۈچەيتىش ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى ئىلغار كۈچلەرگە زەربە بېرىشكە ئۇرۇنغانلىغىدىن؛ جۇڭگوغا قارشى ھەرىكەت ئارقىلىق ئامېرىكا جاھانگىرلىگىگە ياخشىچاق بولۇپ، تېخىمۇ كوپ ئامېرىكا دوللىرى ئالماقچى بولغانلىغىدىن بولدى. ژىنھې ئېيتقاندا، نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھى ئۆز ئېھتىياجىنى، شۇنداقلا ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىشنى مەخسەت قىلىپ، خەلقارا جۇڭگوغا قارشى ھەرىكەتنىڭ ئالدىنقى قاتارىدا ماڭغۇچى مالايغا ئايلىنىپ قالدى. جۇڭگو-ھىندىستان چېگرا ماجراسىنىڭ مەنبەسى ۋە ئۇنىڭ ئارقا كورۇنۇشى ئەنە شۇ.

3

ماركسىزم-لېنىنىزم بۇرژۇئا مىللەتچىلىگى تۇرلۇك شاراىتتا تۇر-

لۇكچە تارىخىي رول ئويناپدۇ، دەپ كورسۇتۇدۇ. ماركسزم - لېنـ
نزم ئەزەلدىنلا ئەزگۈچى مىللەتلەرنىڭ مىللەتچىلىگى بىلەن ئېزىلـ
گۈچى مىللەتلەرنىڭ مىللەتچىلىگىنى، ئىلغار مىللەتچىلىك بىلەن
ئەكسىيەتچى مىللە تچىلىكنى بىر - بىرىدىن پەرقلەندۇرۇپ كەلدى
ھەمدە مۇشۇنداق پەرقلەرگە ئاساسەن ئوخشاشمىغان پوزىتسىيە قولـ
لۇنۇپ كەلدى.

يېقىنقى زاماندا مۇستەملىكە ۋە يېرىم مۇستەملىكە ئەللەر مىللىي
بۇرژۇئازىيىسىنىڭ جاھانگىرلىك ۋە فېئودال كۈچلىرى بىلەن زىدـ
دىيىتى بولغاشقا، ئۇلار، جاھانگىرلىككە ۋە فېئودالىققا قارشى ئىنـ
قىلابىي كۈرەشلەرگە مەلۇم تارىخىي مەزگىلدە ۋە مەلۇم دەرىجىدە
قاتنىشالايدۇ، شۇ مەنىدىن ئالغاندا ئۇلار تارىخىي ئىلغارلىققا ئىگە.
خۇددى لېنىن ئېيتقانىدەك: «مۇنداق مىللەتچىلىكنىڭ تۇغۇلۇشى
تارىخىي ئاساسقا ئىگە» («لېنىن ئەسەرلىرى»، 30 - توم، خەنزۇچە
نەشرى، 139 - بەت). جۇڭگونىڭ بۇرژۇئا مىللىي - دېموكراتىك
ئىنقىلابىي مەزگىلىدە، سۇن جۇڭشەن ئەپەندى ئىجرا قىلغان
سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن بىرلىشىش، گۈڭچەنداڭ بىلەن بىرلىشىش
ۋە ئىشچى - دېخانلارغا ياردەم بېرىش سىياسىتى ئىلغار مىللەتچىلىكـ
نىڭ ئەڭ روشەن مىسالىدۇر. لېكىن، يەنە بىر تەرەپتىن، بۇ مەم-
لىكەتلەرنىڭ بۇرژۇئازىيىسى ئۆزلىرىنىڭ سىنىپىي ئورنىنى تۇپەيلىدىن
جاھانگىرلىك ۋە فېئودالىزم بىلەن مۇرەسسە قىلىش، جاھانگىرلىككە
ۋە فېئودالىققا قارشى ئىنقىلابىتا تەۋرىنىش خاراكتېرىگىمۇ ئىگە.
ئۇلار ئىچىدىكى جاھانگىرلىك ۋە ئىچكى فېئودال كۈچلەر مەنپىئەتـ
بىلەن زىچ بىرلىشىپ كەتكەن بىر قىسىم چوڭ بۇرژۇئازىيە بولسا،
بۇرژۇئازىيە ئىچىدىكى ئەكسىيەتچىلەردۇر. ئۇلار مەلۇم شارائىتتا
مىللىي - مۇستەقىللىق ھەرىكەتلەرگە قاتنىشسىمۇ، لېكىن، كەڭ خەلق

ئاممىسى ھەقىقىي تۇردە قوزغالغان چاغدا، سىنىپىي كۈرەش ئوتكۇر-لەشكەن چاغدا، جاھانگىرلىكنىڭ سېتىۋېلىشى ئارقىسىدا، ئىنقىلاپقا ئاسىيلىق قىلىپ، ئىچكى جەھەتتە خەلقنى، گۇڭچەندائىنى ۋە ئىلغار كۇچلەرنى بېسىقتۇرۇدۇ، تاشقى جەھەتتە پۈتۈنلەي جاھانگىرلىكنىڭ قوينىغا كىرىپ، سوتسىالىستىك دولەتلەرگە قارشى تۇرۇدۇ. جۇڭگو خەلقى ئاغدۇرۇپ تاشلىغان جىياڭ جېيشى ئەكسىيەتچىلىرى دەل بۇنىڭ ئەڭ روشەن مىسالىدۇر.

ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، ئاسىيا ۋە ئافرىكىدا بۇرژۇئا مىللەتچىلىرى رەھبەرلىك قىلغان بىر مۇنچە يېڭى مۇستەقىل دولەت-لەر مەيدانغا كەلدى. ئاسىيا، ئافرىكا ۋە لاتىن ئامېرىكىسىدىكى بىر مۇنچە مىللەتچى دولەتلەر جاھانگىرلىكنىڭ تاجاۋۇزىغا ۋە مۇدا-خىلىسگە، يېڭى-كونا مۇستەملىكىچىلىكنىڭ تىزگىنلىشى ۋە بۇلاڭ-تالاڭ قىلىشىغا داۋاملىق ئۇچرىغانلىقتىن، ئۇلاردا جاھانگىرلىككە ۋە مۇستەملىكىچىلىككە قارشى تۇرۇدىغان، دۇنيا تېچلىغىنى قوغدايدىغان ئورتاق ئارزۇ بار. ئۇلار جاھانگىرلىككە، يېڭى-كونا مۇستەملىكە-چىلىككە قارشى داۋاملىق كۈرەش ئېلىپ بارماقتا ھەمدە سوتسىا-لىستىك دولەتلەر بىلەن دوستلۇق ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋىتى ئورنۇ-تۇش ھەم ئۇنى رېۋاجلاندۇرۇش ئارقىلىق دۇنياتېچلىغىغا ئىجابىي ھەسسىلەر قوشماقتا.

مەملىكەت خەلقىمىزمۇ، ئاسىيا، ئافرىكا ۋە لاتىن ئامېرىكىسىدىكى مىللەتچى ئەللەر خەلقلىرىمۇ جاھانگىرلىكنىڭ دەھشەتلىك زۇلمى ۋە تالان-تاراجلىرىنى ئوز بېشىدىن كوچۇرگەن. تاھازىرغا قەدەر جۇڭگو يەنىلا ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچرىماقتا، جۇڭگو زېمىنى تەيۋەنىنى ھېلىمۇ ئامېرىكا جاھانگىرلىگى ئىشغال قىلىپ تۇرماقتا. مەملىكەت خەلقىمىزنىڭ مىللەتچىئەللەر خەلقلىرىگە

كۆچلۇك خەيرىخالىق بىلدۈرۈشى ۋە غەمخورلۇق قىلىشى ناھايىتى تەبىدۇر.

مىللەتچى دولەتلەرگە نىسبەتەن دولىتىمىز سىياسىتىنىڭ ئاساس قىلىدىغىنى مۇنۇلار: بىرىنچىدىن، دولىتىمىز بىلەن مىللەتچى دولەتلەرنىڭ ھەممىدىن مۇھىم ئورتاق ۋەزىپىسى ئورتاق دۈشمەنلىرىمىزگە، يەنى جاھانگىرلىك ۋە مۇستەملىكىچىلىككە، بولۇپمۇ ئامېرىكا جاھانگىرلىگىگە قارشى تۇرۇش. جاھانگىرلىك ۋە مۇستەملىكىچىلىككە قارشى كۈرەشلەردە بىر-بىرىمىزنى قوللىشىمىز كېرەك. دولىتىمىز مىللەتچى دولەتلەرنىڭ جاھانگىرلىك ۋە مۇستەملىكىچىلىككە قارشى كۈرەشلىرىنى باشتىن-ئاياق قەتئىي تەۋرىمەي پائال قوللايدۇ. ئىككىنچىدىن، دولىتىمىز بۇ دولەتلەر بىلەن تىچ‌لىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ بەش پرىنسىپى ئاساسىدا دوستلۇق-ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىنى ئورنۇتۇشى ھەم ئۇنى رېئاللاندۇرۇشى لازىم ۋە تامامەن مۇمكىن. بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا مەۋجۇت تالاش-تارتىشلارنى بەش پرىنسىپ ۋە باندۇڭ روھىغا ئاساسەن، دوستانە كېڭىشىش ئارقىلىق مۇۋاپىق ھەل قىلىش لازىم ۋە تامامەن مۇمكىن.

دولىتىمىز ھىندىستان بىلەن مەڭگۈ دوستانە ئوتتۇشنىمۇ ھېچ ئېغىشماستىن قەتئىي ئۇمىت قىلىدۇ. جۇڭگو-ھىندىستان خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدىكى دوستانە مۇناسىۋەت ئۇزۇن تارىخىي ئەنئەنىگە ئىگە. بىز ئىككى مەملىكەت خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق تۈپ پايدا-زىيان توقۇنۇشى يوق. 1954-ژىلى ھوكۇمىتىمىز ھىندىستان ھوكۇمىتى بىلەن بىرلىكتە تىچ‌لىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ بەش پرىنسىپىنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئوتتۇرىغا قويىدى. بۇ ئاساستا ئورنۇتۇلغان جۇڭگو-ھىندىستان مۇناسىۋىتى ئوبدان ئوتكەن ئىدى. جۇڭگو خەلقى ھىندىستان خەلقىنىڭ ئوخشاشلا، جۇڭگو-ھىندىستان دولەتلە-

لىرىنىڭ ئوتمۇشته دوستانه ئوتكەن ژىللىرىنى ئەسلەيدۇ. لېكىن، ئوتمۇشته جۇڭگو ـ ھىندىستان مۇناسىۋىتى ئوبدان بولغان بىرمەزگىل دىمۇ، نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھى دولەتىمىزنىڭ شىزاڭغا قايتا ـ قايتا ئارىلىشىپ، دولىتىمىزنىڭ شىزاڭغا نىسبىتەن كېڭەيمىچىلىك قارا نىيىتىده بولدى، شۇنىڭ بىلەن ئوزلىرىنىڭ ئەكسىيەتچى مىللەتچىلىك سىياسىتىنى پاش قىلىپ قويدى. 1959 ـ ژىلى نېھرۇ شىزاڭدىكى ژۇقۇرى قاتلام ئەكسىيەتچى گۇرۇھنى ئىسيان كوتۇرۇشكە قوتۇرۇتۇپ مەغلۇبىيەتكە ئۇچىرىغان ۋە ئۇنىڭ مەملىكىتىمىزنىڭ شىزاڭغا قاراتقان كېڭەيمىچىلىك خىيالى تارمار بولغان چاغدا، نېھرۇنىڭ پۈتۈن ئىچكى ۋە تاشقى سىياسەتلىرى تېخىمۇ ئەكسىيەتچىلىككە قاراپ ماڭغان چاغدا، ئۇ، يۇزىنى ئورۇپلا كشى تونۇمايدىغان بولۇۋېلىپ، جۇڭگو بىلەن دوستانه ئوتۇشتىن بىردىنلا جۇڭگوغا غالجىرلىق بىلەن قارشى تۇرۇشقا ئوزگەردى.

نېھرۇنىڭ مۇنداق تۇتۇرۇقسىز، ئوزگۇرۇچان قىلىقلىرى، ئۇنىڭ قارىشىچه، ئوزىنىڭ «تۇرمۇش پەلسەپىسى»گه ئۇيغۇن كېلىدۇ. نېھرۇ «ھىندىستانىنىڭ تېپىلىشى» دېگەن ئەسىرىده «كىشىلىك ھاياتى ناھايىتى چىگىش، مۇرەككەپ بولۇپ كەتتى... شۇڭا ئۇنى مەلۇم بىرخىل ئوزگەرمەس مەسلەك دائىرىسى ئىچىده چەكلەپ قويۇش مۇمكىن ئەمەس»، دېگەن ئىدى (لوندون مالىدىكى كىتابچىلىق ھەسسىدارلىق گۇڭسىنىڭ 1951 ـ ژىل 3 ـ نەشرى، 16 ـ بەت، شىجيې جۇڭشى نەشرىياتى 1956 ـ ژىل خەنزۇچه نەشرى، 22 ـ بەت). ئۇ، يەنه مۇنداق دېگەن ئىدى: «شەخس بەلگىلىۋالغان ھەقىقەتكه قاتتىق ئەمەل قىلىش بىلەن تۇرمۇشتىكى، بولۇپمۇ سىياسىي تۇرمۇشتىكى جىددىي پەيت ھەم ۋاختىلىق شۇغۇللۇنۇدىغان ئىشلارنى تەڭشەش ھەرگىز ئاسان ئىش ئەمەس»(شۇ كىتاپ، ئىنگلىزچه نۇسخىسى،

421 ـ بەت، خەنـزۇچە نەشرى، 598 ـ بەت). ئۇ، ۋاختـلىق تەدـ
بىرنى ھەركەتنىڭ ئولچىمى قىلىپ، ئۇنى سىياسەتتە «ئۇمۇمى قانۇـ
نىيەت» دەپ ھېسابلايدۇ. قىسقىسى، ئۇنىڭ مەلۇم چاغلاردا سىزگە
دوستانىلىق بىلدۈرۈشى ئۇزىنىڭ پەلسەپىسىگە ئۇيغۇن كېلىدۇ؛ ئۇـ
نىڭ سىز بىلەن «يۇزلىگەن ـ مىڭلىغان ژىلـلارغـچە قارىمۇ ـ قارشى
تۇرۇشى» ئۇزىنىڭ پـەلسەپىسىگە ئۇيـغۇن كېلىـدۇ؛ ئۇنىڭ سىزنى
«تازىلىۋېتىشى» مۇ ئۇزىـنىڭ پـەلسەپىسىگە ئۇيـغۇن كېلىدۇ. نېھرۇ
ئۇزىنىڭ ئەكسىيەتچى سىياسـتـىگە ئەنە شۇنـداق «پەلسەپە» بىلەن
يىتەكچىلىك قىلماقتا. ئۇنىڭ ئەكسىيەتچى سىياسىتى ۋە ئۇزگۈرۈچان
قىلىقلىرى ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىـيىسى ۋە چوڭ پومپىچىكلىرد ـ
نىڭ مەنپىستـىنى كوزدە تۇتۇدۇ، نېھرۇنىڭ ئۇز سوزى بىلەن ئېيتـ
ماندا، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇلارغا «زور پايـدا» كەلتۈرۈپ بېرىش
ئۈچۈندۇر.

نېھرۇنىڭ ژۇرگۈزۈۋاتقان مۇنـداق ئەكسىيەتچى مىللەتـچىلىك
سىياسىتىگە قارىتا ماركـسچى ـ لېنىنـچىلار زادى قانـداق مەيداندا
تۇرۇشى كېرەك؟

بىز بۇ يەردە مۇندىن 30 نەچچە ژىل بۇرۇنقى جۇڭگو تارىخىنىڭ
بىر قىسمىنى ئەسلەپ ئوتسەك، ئارتۇق بولماس.

خەلقىمىزنىڭ ئېسىدە تۇرۇپتىكى، سوۋېت ئىتتىپاقى تېخى دۇنيادا
بىرىنـچـى ـ بىر سوتـسىالىستىك دولەت بولۇپ تۇرغان چاغـدا، ئۇ،
جياڭ جېيشى ۋەكىللىك قىلغان جۇڭگو چوڭ بۇرژۇئازىـيىسى ۋەچوڭ
پومپىچىك ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ئىغۋاگەرچىلىگىگە ۋە ھۇجۇمىغا ئۇچـ
رىغان ئىدى. ئۇ چاغلاردا سوۋېت ھوكۇمىتى جۇڭگو گومىنداڭىغا زور
كۈچ بىلەن ياردەم بەرگەن بولسىمۇ، لېكىن جياڭ جېيشى باشچىلـ
غىدىكى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى ئىنقىلاپقا ئاسىيلىق قىلىپ، جا ـ

هانگىرلىكنىڭ قوينىغا كىرىپ كەتكەنلىدىن كېيىن، ھەدەپ گۈڭچەنـ داڭقا ۋە خەلقىقە قارشى تۈرۈش بىلەن بىر ۋاختتا، دەرھال سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى غالجىرانە دولقۇن قوزغىغان ئىدى. 1927 ـ ژىلى 12 ـ ئايدا گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى جۇڭگونىڭ ھەر قايسى جايـ لىرىدىكى سوۋېت ئىتتىپاقى ئەلچىخانىلىرىنى ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق قۇرال كۈچى بىلەن بېكىتىۋەتتى، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ دىپلوماتىك خادىملىرىنى قولغا ئالدى ۋە قىردى، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن بولغان دىپلوماتىك مۇناسىۋەتنى ئۈزدى. ئۇنىڭدىن بىر ژىلدىن كېيىن، 1929 ـ ژىلى 7 ـ ئايدا گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى يەنە، 1924 ـ ژىلدىكى «جۇڭگو ـ روسسىيە كېلىشىمى» گە خىلاپلىق قىلىپ جۇڭدۇڭ كوچىسى ۋەقەسىنى پەيدا قىلىپ، 300دىن ئارتۇق سوۋېت گۇڭمىنلىرىنى تۇتقۇن قىلدى. سوۋېت ئىتتىپاقى قايتا ـ قايتا سەۋىر ـ تاقەت قىلغان ۋە يول قويغان، جۇڭدۇڭ كوچىسى مەسلـ سىنى مەجلىستە تېچ ھەل قىلىشنى تەشەببۇس قىلغان بولسىمۇ، لېكىن جياڭ جېيشى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئوزىنى تۇتۇۋېلىش پوزىتـ سىيىسىگە «سوۋېت ئىتتىپاقى يۇۋشىپ قالدى، ئازراق قارشى تۇـ رۇشقىمۇ جۇرئەت قىلالمايدۇ»، دەپ قارىدى. شۇ ژىلى 10 ـ ئايدا گومىنداڭ ئەكسىيەتچى قوشۇنلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ چېگرىسىغا ھۇجۇم قىلدى، شۇنىڭ بىلەن جۇڭگو ۋە سوۋېت ئىتتىپاقى ئوتتۇرىـ سىدا قۇراللىق توقۇنۇش پارتلىدى. شۇنداق قىلىپ، سوۋېت ئىتتىـ پاقى ئوزىنى قوغداشقا مەجبۇر بولۇپ، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىـ نىڭ ھەربىي ئىغۋاگەرچىلىگىنى مەغلۇپ قىلدى.

سوتسىالىستىك سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ شۇچاغدا شۇنداق قىلىشى توغرىمىدى؟ ئۇنىڭ پۈتۈنلەي توغرىلىقى ھەققىدە تارىخ ئاللىقاچان خۇلاسە چىقاردى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىـ

شك هەربىي ئىغۇاگەرچىلىگىگە قەتئى قايتۇرما زەربە بېرىشى سوتـ سالىستىك دولەتنىڭ مەنپىستىنى قوغداش بىلەنلا قالماستىن، جۇڭگو خەلقنىڭ ۋە پۈتۈن دۇنيادىكى ئىنقىلاۋىي خەلقلەرنىڭ مەنپىستـ گىسۇ ئۇيغۇن ئىدى.

بۇگۈنكى جۇڭگو ـ ھىندىستان مۇناسىۋىتى بۇنىڭدىن 30 نەچچە ژىل ئىلگىركى سوۋېت ـ جۇڭگو مۇناسىۋىتىگە ئوخشۇشۇپ كېتىدىغان بەزى خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە.

دولىتىمىز تاشقى سىياسىتىنىڭ پرىنسىپى، ھىندىستانغا قاراتقان سىياسىتىنىڭ پرىنسىپى ئىزچىلدۇر. نېھرۇ ھوكۇمىتى ئۇزلۇكسىز ئىغـ ۋاگەرچىلىك ژۇرگۇزۇۋاتقان بولسىمۇ، دولىتىمىز ھامان ناھايىتى زور دەرىجىدە ئوزىنىتۇتۇۋېلىش پوزىتسىيەسىنى قوللاندى. يېقىنقى ۋاختتا كەلگەندە، نېھرۇ ھوكۇمىتى كەڭ كولەمدە تاجاۋۇز قوزغـ غاندىن كېيىن، دولىتىمىز زىمىنىنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنىڭ پۈتۈنلـ ىگىنى قوغداش ئۈچۈن ۋە ھىندىستان ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ھۇجۇمىنى تارمار قىلىش ئۈچۈنلا ئوزىنى قوغداپ قايتۇرما زەربە بېرىشكە مەجبۇر بولدى. جۇڭگونىڭ بۇنداق قىلىشى تامامەن زورۇر، تامامەن ھەققانىي بولۇپ، ئىگىلىك ھوقۇقىغا ئىگە ھەر قانداق بىر دولەتنىڭ ئەڭ تۇۋەن مەيدانىدۇر. خۇددى شۇنداق بولغانلىغى ئۈچۈن، بىز پۈتۈن دۇنيادىكى تېچلىقپەرۋەر ۋە ھەققانىيەتنى ياقلىغۇچى خەلقـ لەرنىڭ ھېسداشلىغى ۋە قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىشىگە ئىگە بولدۇق.

نېھرۇ ھوكۇمىتى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ماجراسىنى قوزغىغانـ دىن كېيىن، ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ خائىنى، جاھانگىرلىكنىڭ يالاقچىسى بولغان يۇگوسلاۋىيە ھازىرقى زامان شيۇجېڭجۇيىچىلىرى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىگە زادى قارىمايى، نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگوغا قارشى غالجىرانە سىياسىتىنى

ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق ھىمايە قىلدى ۋە قوللىدى. جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىدە تىنتوغا ئوخشاشلار ئەزەلدىن جۇڭگوغا شەرمەندىلىرچە بوھتان قىلىپ، جاھانگىرلىك ۋە ھىندىستان ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ گۇڭپاڭچىسى بولۇپ كەلدى. تىنتو يەنە، سوۋېت ئىتتىپاقى جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىدە جۇڭگوغا نىسبەتەن «تىنچلىق رولى» نى ئويناشى لازىم دەپ جويلىدى. تىنتو گۇرۇھىنىڭ قارىشىچە بولغاندا، بىر سوتسىيالىستىك دولەت مەلۇم بىر مەملىكەت بۇرژۇئا ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچرىغاندا، يەنە بىر سوتسىيالىستىك دولەت بۇرژۇئا ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدە تۇرۇپ، تاجاۋۇزغا ئۇچرىغان بىر سوتسىيالىستىك دولەتكە نىسبەتەن، قانداق تۇر، «تىنچلىتىش رولى» نى ئويناشى كېرەكمىدى؟ تىنتو گۇرۇھىنىڭ مۇنداق سەپسەتىلىرى ئۇلارنىڭ سوتسىيالىزمغا خائىنلىق قىلغان، سوتسىيالىستىك جۇڭگوغا ئوچمەنلىك بىلەن قارايدىغان، سوتسىيالىستىك دولەتلەر مۇناسىۋىتىگە بولگۇنچىلىك سالدىغان خائىنلىق ئەپتى ـ بەشىرىسىنى يەنمۇ تولۇق ئېچىپ بەردى.

ماركسىزم ـ لېنىنىزم ئەزەلدىن كورسۇتۇپ كەلمەكتىكى، بۇرژۇئا مىللەتچىلىگى بىلەن پرولېتارىات ئىنتېرناتسونالىزمى باشقا ـ باشقا ئىككى سىنىپنىڭ بىر ـ بىرىگە تۆپتىن قارىمۇ ـ قارشى بولغان ئىككى خىل دۇنيا قارىشىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ. كوممۇنىستلار ئىلغار بۇرژۇئا مىللەتچىلىگىنى قوللاش بىلەن بىر ۋاختتا، بۇرژۇئا مىللەتچىلىگى بىلەن چەكنى ئايرىشى ھەم ئەكسىيەتچى بۇرژۇئا مىللەتچىلىگىگە قارشى كۈرەش ئېلىپ بېرىشى لازىم.

بۇندىن 30 نەچچە ژىل بۇرۇن جۇڭگونىڭ گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى ھەركەت قوزغىغان چاغدا، جۇڭگو كوممۇنىستلىرى چوڭ بۇرژۇئازىيىنىڭ ئەكسىيەتچى مىللەتچىلىك

قورغا چۈشمىگەن. جۇڭگو كومموئنستىلىرى ئىلغار كىشىلەر بىلەن بىللە گومىنداڭ ھوكۇمىتىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى جىنايى ھەرىكىتىگە قاتنىتى نارازىلىق بىلدۈرگەن. جۇڭگو گۇڭچەندائى جۇڭيائ ۋېيىۋەنخۇيى 1927 ـ ژىلى 12 ـ ئايىنىڭ 24 ـ كۈنى خىتاپنامە ئىلان قىلىپ، مۇنۇلارنى تەنتەنىلىك يوسۇندا جاكالىغان ئىدى: «ئەكسىيەتچى گومىنداڭ ھوكۇمىتى ئىنقىلاۋىي جۇڭگوغا مۇتلەق ۋەكىللىك قىلالمايدۇ، ئۇنىڭ «روسسىيە بىلەن بولغان دىپلوماتىك مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش» توغرىسىدىكى بارلىق بۇيرۇقلىرى ھەرگىز جۇڭگودىكى كەڭ ـ كۆپچىلىك خەلقنىڭ ئۈمۈمىي ئىرادىسى ئەمەس، ئەكسىيەتچى گومىنداڭ ھوكۇمىتى سوۋېت ئىتتىپاقىنى دۈشمەن دەپ قارىسا، بىز خەلق ئاممىسى سوۋېت ئىتتىپاقىنى جۇڭگونىڭ ياخشى دوستى دەپ قارايمىز، بىز ئۇنىڭ بىلەن مەڭگۈ بىرلىشىپ، جۇڭگو ئىنقىلاۋى ۋە دۇنيا ئىنقىلاۋى ئۈچۈن كۈرەش قىلىمىز». گومىنداڭ ئىنقىلاۋىي گۇرۇھىنىڭ رەھبىرى سۇڭ چىڭلىڭمۇ شۇ ۋاختىتا گومىنداڭ داڭىردىكى تېلېگراممىسىدا ئېيتقىنىدەك، ئۇلارنى «پارتىيە ۋە دولەتكە زىيانداشلىق قىلغۇچى جىنايەتچىلەر» دەپ ئېيىپلىغان ئىدى. 1929 ـ ژىلى 7 ـ ئايدا جۇڭگو گۇڭچەندائى جۇڭيائ ۋېيىۋەنخۇيى يەنە بىر قېتىم خىتاپنامە ئېلان قىلىپ «كەڭ ئاممىنى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىش ئۈرۈشىغا قارشى تۇرۇش»قا قەتئىي چاقىردى. جۇڭگو گۇڭچەندائى جۇڭيائ ۋېيىۋەنخۇيىنىڭ چاقىرىغى ئاستىدا جۇڭگو كومموئنستىلىرى كەڭ خەلق بىلەن بىرلىكتە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ دەھشەتلىك بېسىقتۇرۇشى ۋە زىيانكەشلىك قىلىشىغا قارىماي، قەھرىمانلىق بىلەن ئاممىۋي ژىغىلىش ۋە نامايىشلار ئوتكۈزۈپ، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى ھەربىي ئىغۋاگەرچىلىك قوزغىشىغا قەتئىي قارشى تۇردى. كوپلىگەن كوم-

مۇنستلار، ئىشچىلار، دېخانلار، ئوقۇغۇچىلار ۋە ئىلغار كىشىلەر بۇ يولدا ئۆز ھاياتىنى شەرەپلىك ھالدا قۇربان قىلدى.

جۇڭگو گۇڭچەندائى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قەتئى قارشى تۇرۇپ، سوتسىالىستىك سوۋېت ئىتتىپاقىنى قوللاپ توغرى قىلغاندى؟ شەك-شۇبھىسزكى، پۈتۈنلەي توغرى قىلغان ئىدى. جۇڭگو كومموئنستلىرىلا سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى دولقۇندا گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ تار مىللەتچىلىكىنى قوزغايدىغان ئالدامچىلىق تەشۋىقاتىنى ئۆزۈل-كېسىل پاش قىلىپ تاشلىدى. جۇڭگو كومموئنستلىرىلا ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالدىمۇ ھەقىقەتتە چىڭ تۇردى، جۇڭگو-سوۋېت خەلقلىرىنىڭ دوستلىغىنى قەتئى قوغدىدى. بىزنىڭ بۇ ئۇنىڭ كۈندىمۇ شەرەپلىك ھېس قىلىدىغىنىمىز شۇكى، شۇ قېتىمقى ۋەقەدە، ئەشۇنداق يامان شارائىتتا، جۇڭگو كومموئنستلىرى جۇڭگو خەلقىنىڭ مەنپەتىگە ھەقىقىي سادىق ئىكەنلىگىنى، پرولېتارىات ئىنتېرناتسونالىزمى پرىنسىپلىرىغا ھەقىقىي سادىق ئىكەنلىگىنى ئۆز ھەرىكىتى بىلەن كۆرسەتكەن ئىدى.

بۇ ئۇنىڭ كۈندە ھىندىستان كومموئنستلىرى ۋە ئىلغار كىشىلىرىنىڭ تۇرغان شارائىتىدىمۇ مۇندىن 30 نەچچە ژىل بۇرۇن جۇڭگو كومموئنستلىرى ۋە ئىلغار كىشىلىرىنىڭ تۇرغان شارائىتىغا ئوخشۇشۇپ كېتىدىغان بەزەن ئەھۋاللار بار. نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ ئەكسىيەتچى سىياسىتى ئاستىدا ھىندىستان گۇڭچەندائى ۋە ئىلغار كۇچلىرى زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىدى. نېھرۇ ھوكۇمىتى ھەر قېتىم جۇڭگوغا قارشى دولقۇن قوزغىغاندا، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاختىتلا، ھىندىستان گۇڭچەندائى ۋە ئىلغار كۇچلىرىگىمۇ ھۇجۇم قىلدى. لېكىن نۇرغۇن كومموئنستلار ۋە ئىلغار كىشىلەر، نۇرغۇن ئويغانغان ئىشچىلار، دېخانلار، زىيالىلار ۋە ئادىل كىشىلەر ھىندىستان ھوكۇمرانلار

گۇرۇھىنىڭ ئەكسىيەتچى تەشۋىقاتىغا ئالدىنىپ كەتكىنى يوق، ئۇلار-نىڭ ھۆجۇمى ئالدىدا تىز پۈككىنىمۇ يوق. ئۇلار ناھايىتى قىين شارائىتتا ھىندىستان خەلقىنىڭ مەنپىئىتى ئۈچۈن ھەقىقەتتە، ئادالەتلىكتە ۋە ھىندىستان-جۇڭگو دوستلىغى يولىدا چىڭ تۇرۇپ، ئىگىلمەي-سۈنمای كۈرەش قىلدى. تارىخ شۇلارنىڭلا ئۇلۇق ھىندىستان مىللىتى ۋە ھىندىستان خەلقى مەنپىئىتىنىڭ ھەقىقىي ۋەكىللىرى ئىكەنلىگىنى ئىسپاتلايدۇ.

ھىندىستان ئەكسىيەتچىلىرى ھەم ئۇنىڭ مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى گۇڭپاگچىلىرىنىڭ جۇڭگوغا قارشى چۇقانلىرى بىر مەزگىل ھەر قانچە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەن بولسىمۇ، ھىندىستان خەلقىنىڭ ھەققانىي ساداسىنى بېسىپ كېتەلمەيدۇ. بىز بۇ يەردە بىر مىسال كەلتۈرمەكچىمىز. كوپچىلىك 1962-ژىلى 5-ئايىنىڭ 16-كۈنى بىر كىتاپخانىنىڭ كالكۇتتادا چىقىدىغان «جۇگانتار» گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان خېتىنى ئوقۇپ بېقىڭلار، بۇ ئاددى ھىندىستانلىق مۇنداق دەپ يازىدۇ:

«... ئەگەر ھىندىستان خەرىتىسىگە ئاساسەن، جۇڭگو 12 مىڭ كۋادرات ئىنگلىزملى كېلىدىغان يەرنى ئىشغال قىلۋالىدى، شۇنىڭ بىلەن تاجاۋۇزچى بولۇپ قالدى دېيىلىدىكەن، ئۇ چاغدا، ھىندىستان تېخىمۇ چوڭ تاجاۋۇزچى بولۇپ قالىدۇ، چۈنكى، جۇڭگو خەرىتىسىگە ئاساسلانغاندا، ھىندىستان 38 مىڭ كۋادرات ئىنگلىزملى كېلىدىغان يەرنى ئىشغال قىلۋالىدى. ئەگەر ئىككىنچى تەرەپنىڭ خەرىتىسىنى كېرەكسىز قەغەز سانىدۇغىغا تاشلىۋېتىپ، ئۇلارنىڭ چېگرىسىنى پۈتۈنلەي بىزنىڭ خەرىتىمىزگە ئاساسلىنىپ سىزىشنى ئۈمىت قىلمىدىكەنمىز، ئۇ، ئادالەتلىك بولمايدۇ ... ھىندىستان-جۇڭگو چېگرا مەسىلىسى-

نىڭ بىر بەختسىز تەرىپى شۇكى، بۇ مەسىلە بۇگۈنكى كۈندە سىياسىي مەخسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ قۇرالىغا ئايلىنىپ قالدى، بۇ ھال بۇ مەسىلىنىڭ ھەل قىلىنىشىنى كېچىكتۈرۈپلا قالماي، بەلكى بۇ مەسىلىنىڭ ساقلىنىپ تۇرۇۋېرىشى ئارقىسىدا مەملىكىتىمىزنىڭ ئىچكى سىياسىتىنى ناچار يولغا باشلاپ كېتىشى مۇمكىن. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدىكى چوڭ سايلام (1957 - يىلىدىكى چوڭ سايلام كوزدە تۇتۇلۇدۇ) دىن كېيىن سولچانلار كۈچلەر كۈچەيدى، ھىندىستاننىڭ بىر شتاتىنى كومۇنىستلار قولىغا ئالدى. شۇنىڭدىن كېيىن بىز ھوكۇمەتنىڭ ئاستا - ئاستا بارغانسىرى ئوڭغا قاراپ تەرەققى قىلىۋاتقانلىقىنى كورۈۋاتىمىز. چېگرا مەسىلىسى ئوتتۇرىغا چىقىشتىن بۇرۇنقى خېلى ئۇزۇن ۋاختىلاردا نېھرۇ ئىشسىزلىق مەسىلىسىنىڭ ھەل قىلىنغانلىقىنى ۋە تەرەققىياتنىڭ بىر قەدەر تېز بولغانلىقىنى گۇنا دەپ قاراپ، جۇڭگونى دېموكراتىك ئەمەس، دەپ ئېيىپلىغان ئىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ھوكۇمەت ئېۋەتكەن ماراۋىيە ھەيئىتى جۇڭگونىڭ يەر ئىسلاھاتىنى مەدھىلىدى، بۇ ھال تەبىئىي يوسۇندا، مەملىكىتىمىزدىكى فېودالالارنى تەشۋىشكە سېلىپ قويدى. ئاخىرى، جۇڭگونىڭ سانائەت مەھسۇلاتلىرى ھىندىستان سانائەتچىلىرىنىڭ شەرق - غەرپ بازارلىرىدا ژۇقۇرى پايدا ئېلىشىغا توسالغۇ بولۇپ قالغان ۋاختتا، كىشىلەر مۇندىن كېيىن مۇناسىۋەتنىڭ بىرەر باھانە بىلەن يامانلىشىشقا قاراپ ماگىدىغانلىقىنى پەرەز قىلغاندىك بولغان ئىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن چېگرا مەسىلىسى خۇددى بەرگەن ياخشى پۇرسەتتەك، ئوتتۇرىغا چىقتى. بۇ مەسىلىنىڭ يارىدەمى بىلەن جۇڭگونىڭ ھەممە ئىشلىرىنى بۇرمىلاشنىڭ پۇرستى تېپىۋېلىنىپلا قالماستىن، مەملىكەت

ئىچىدە بارغانسىرى كۈچەيۈۋاتقان تەرەققىيەرۋەر ھەرىكەتلەرنى ئىپپىلاشنىڭ ئەپلىك يولىمۇ ئىچىلدى. ناھايىتى قىسقا مەزگىل ئىچىدە چېگرا مەسلىسى ئاۋال چېگرىغا سىڭىپ كىرىش دېيىلدى، كېيىنچە يەنە، چېگرىغا تاجاۋۇز قىلىش دېيىلدى. ئۇنىڭ دىن كېيىنلا بىز بۇ مەسىلىنىڭ ھەممە تەرەپلەرگە — كارارا ئتاتىنىڭ مۇددەت ئارىلىغىدىكى سايلىمغا، غەربىي بىنگالنىڭ ئاشلىق ھەرىكىتىگە، ھوكۇمەت يالالنما خادىملىرىنىڭ ئىش تاشلاشلىرىغا، ئاخىرىدا ئۇچىنچى نوۋەتلىك چوڭ سايلامغىمۇ (1962 ـ ژىلدىكى چوڭ سايلام كوزدە تۈتۈلۈدۇ) تەتبىق قىلىنغانلىغىنى كوردۇق. ئاشلىق ھەرىكىتى مەزگىللىدە كالىكۇتىتا تاملىرىنىڭ ھەممىلا يېرىگە «ھېچقانداق ھەرىكەتنى قىلما ڭلار، جۇڭگو ئوز قوشۇنلىرىنى چېگرىدا تۇرغۇزۇپ قويىدى، ئۇلار تاجاۋۇز قىلىشقا ئۇرۇنۇۋاتىدۇ»، دېگەن سوزلەر يېزىلغان لوزۇنكىلارنىڭ چاپلىنىپ كەتكەنلىگى نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ تېخىچە ئېسىدە بولسا كېرەك. مۇنداق ھەدەپ تەشۋىق قىلىنغان جۇڭگو تاجاۋۇزى بۇگۈنكى كۈندە ئۇچىغا چىقىقان ئوڭقانات كۈچلەرنىڭ ئۇچىنچى نوۋەتلىك چوڭ سايلامدىن كېيىن ھىندىستانىنىڭ ئوتتۇرا ۋە شىمالىي قىسىملىرىدا باش كوتۇرۇشىنىڭ ئاساسىي سەۋەپلىرىدىن بىرىدۇر. ... ئەگەر بىز جۇڭگونىڭ سىڭىپ كىرىشى توغرىسىدا يېڭىراق خەۋەرلەرنى ئۇگۇنۇپ باقمىغان بولساق، بۇ مەسىلە ئىنتايىن روشەنلىشىدۇ. ھازىر كوپ ھاللاردا مۇنداق يېڭى قاراۋۇللار كېيىنچە يا ئۇچرۇتۇلىمغان، يا ئۇچرۇتۇلغان تەقدىردىمۇ، كېيىن ئۇلار جۇڭگو چېگرىسى ئىچىدە «بىر قانچە غۇلاچ» كېلىدىغان يەردە ئىكەنلىگى ئۇچرۇتۇلدى (نېھرۇنىڭ سايلام ئەرپىسىدە ئىنتىپاق پالا ـ

تاسدا بايان قىلغان جۇڭگونىڭ «تاجاۋۇزى» توغرىسىدىكى سوزىدىن). ياكى مۇنداق خەۋەرلەرنىڭ بىرىنچى كۈنى چوڭ خەت بىلەن بېسىپ چىقىرىلغان بولسا، ئىككى كۈندىن كېيىن ئۇششاق ھەرپلەر بىلەن بېسىلىپ، بۇ خەۋەر «ھوكۇمەت تەرىپىدىن ئىسپاتلانمىغان» دەپ قويۇلغانلىقىنى كورۇپ تۇردۇق. ئەگەر جۇڭگو تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتكۈچى بولسا، ئۇ، قانداقمۇ نېپال، بىرمىلار بىلەن بولغان چېگرا تالاش ـ تارتىشىنى ھەل قىلالايتتى؟ ھازىر ھەتتا مۇنداق مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويۇش مەنى قىلمىدى. ھازىر ھەممە بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلاردا جۇڭگونى تاجاۋۇزچى دەپ ئاتىماسلىق دولەتكە ئاسىلىق قىلغانلىق بولۇدۇ، دەپ ئاشكارا ئېيتىلماقتا. ... لېكىن بىز ئاددى ھىندىستان خەلقى بۇنىڭدىن نىمىگە ئىگە بولدۇق؟ ئېھتىمال، بىز شەرقىنىڭ «دېموكراتىك تۈزۈمى» نى تەمىن قىلىش يۈيسۇەنىدىن كوپرەك ئاڭقىش ياردىمى ئالالىساق كېرەك. لېكىن كېيىنكى قەدەمدە يەنە قانداق بولۇدۇ؟ بىز تارىخقا قانداق جاۋاپ بېرىمىز؟ چاڭجياڭ دەرياسى ۋە ئىفرات دەرياسىدىن نەل دەرياسى ۋە كونگو دەرياسىغىچە يېڭىدىن ئويغانغان ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرى خەلقلىرى بۇگۈنكى كۈندە ھەمىسى تېز، شىددەتلىك بىلەن ئالغا باسماقتا. بىز مۇنداق ۋاختى ئوتكەن زامانىدىلىك بىلەن ۋالاخلاشلارنى يېڭى ھاياتنىڭ ئېقىمغا تاشلاپ، شۇنىڭ بىلەن تېچىلىق ۋە دوستلۇق سېپىگە كىرىپ كېتەلەيمىز مۇ؟»

بۇ ھىندىستانلىق كىتابخان مىڭلىغان ـ تۇمەنلىگەن ھىندىستان خەلقىنىڭ بىرىلا. قاراڭلار، ئۇ، نېھرۇنىڭ چېگرا مەسىلىسىنى قەستەن سۇيى ـ ئىستىمال قىلىپ، جۇڭگوغا قارشى ھەركەت پەيدا قىلغان سۇيقەستىنى نەقەدەر تولۇق كورگەن! ئۇنىڭ ھىندىستان

خەلقىدىن ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرى خەلقلىرى بىلەن دوست بولۇشنى، ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرى خەلقلىرى بىلەن بىرلىكتە ئالىغا بېسىشنى تەلەپ قىلىش ئارزۇسىمۇ نەقەدەر كۈچلۈك ـ ھە!

ناھايىتى ئېنىقكى، ھىندىستان خەلقىنىڭ كوزى روشەن. نېھرۇ ـ نىڭ بارلىق ئالدامچىلىقلىرى كەڭ ھىندىستان خەلقىنى ئالداپ كېتەلمەيدۇ.

لېكىن كىشىنى ھەيران قالدۇرغان ئىشلارمۇ بار، ھىندىستاندا ئوزىنى ماركسىزم ـ لېنىنىزمچى دەپ ئاتىۋالغان بەزى كىشىلەر، مەسىلەن، س. ئا. دانگېنىڭ ئوخشاش ئادەملەر نېھرۇنىڭ كەينىگە كىرىپ، جۇڭگونى ھىندىستان زىمىنىغا «تاجاۋۇز قىلدى»، دەپ توھمەت قىلدى، جۇڭگو «ۋاپاسىزلىق قىلدى»، يەنە «ھىندىستان ھوكۈمىتىنى قوللاش» لازىم ۋەھاكازا دەپ ۋالاخشىدى. مۇنداق «ماركسىزم ـ لېنىنىزمچىلار» ئادىدى بىر ھىندىستانلىقنىڭ چۈشەنچىسىدىن نەقەدەر كوپ ئارقىدا قالغان! ھىندىستان خەلقىنىڭ مەنپىئىتىدىن نەقەدەر ژىراق چەتلەشكەن! ماركسىزم ـ لېنىنىزمنىڭ تۈپ پرىنسىپلىرىدىن نەقەدەر ژىراق چەتلەشكەن! پرولېتارىات ئىنتېرناتسونالىزمىدىن نەقەدەر ژىراق چەتلەشكەن!

جۇڭگو خەلقى ھىندىستانغا ھەرگىز قارشى تۇرمايدۇ. ھىندىستان خەلقىمۇ جۇڭگوغا قارشى تۇرمايدۇ. جۇڭگو ـ ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ ئورتاق ئارزۇسى ۋە ئورتاق مەنپەئىتى بىر ـ بىرىگە ھورمەت قىلىش، دوستانە بىللە ئوتۇش، ئىتتىپاقلىق ـ ھەمكارلىقتىن ئىبارەت. ھىندىستاننىڭ ئوزىنىڭ ئىختىسادىي ۋە سىياسىي مەسىلىلىرىنى زادى قانداق ئۇسۇل بىلەن ھەل قىلىشى پۈتۈنلەي ھىندىستان خەلقىنىڭ ئوز ئىشى، جۇڭگو زادى ئارىلاشمايدۇ. بۇ ماقالىدا مەسىلىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى، چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن، ھىندىستاننىڭ بەزى ئەھ ـ

ۋاللىرى ئۇستىده توختالدۇق، لېكىن بىز ھىندىستان خەلقىنىڭ دۇچ كەلگەن قىينىچىلىقلىرىغا ھەرگىز خوش بولۇش نىيىتىده ئەمەسمىز. ئەكسىچە، بىز نېھرۇ ھوكۇمىتىنىڭ ھىندىستاندىكى كەڭ خەلقىنىڭ دەردى - ئەھۋالىغا قارىماي، جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدىكى جىددىي ۋەزئىيەتنى كۈچەيتىپ، قۇرالنى توقۇنۇشنى كېڭەيتكەنلىگى ئارقىسىدا ھىندىستان خەلقىنىڭ يەلكىسگە ئىلگىرىكى ئېغىر باجلارنىڭ سىرتىدا يەنە ئېغىر ھەربىي سېلىقلارنىڭ ژۇكلەنگەنلىگىگە چۈشىنىش قايغۇ بىلەن نەزەر سالماقتىمىز. ھىندىستاننىڭ ئەسكەرلىرى شەخسىي مەنپەئەتچى ھوكۇمرانلار گۇرۇھى تەرىپىدىن تاۋكاغا قويۇلۇپ، چېگرا توقۇنۇشىدا مەنسىز قۇربان بولماقتا، ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى بولسا، ھەدەپ پۇل تېپىپ بېيىماقتا. جۇڭگو خەلقى ھىندىستاندىكى كەڭ ئەمگەكچى خەلقىنىڭ مۇناداق ئېغىرچىلىقلىرىغا ناھايىتى چوڭ ھېسداشلىق بىلدۈرۈدۇ. جۇڭگو خەلقى ھىندىستان خەلقىنىڭ مۇناداق تەقدىردىن قۇتۇلۇشىغا سەمىمىي قىلەكداشلىق بىلدۈرۈدۇ، "ھىندىستاننىڭ بالىدۇراق بېيىپ - كۈچۈيۈشى ۋە گۈللۈنۈشىگە سەمىمىي تىلەكداشلىق بىلدۈرۈدۇ، ھىندىستان خەلقىنىڭ بەختىيار تۇرمۇش كۆچۈرۈشىگە سەمىمىي تىلەكداشلىق بىلدۈرۈدۇ. بىز ئالغا باسقان، دېموكراتىك، كۈچلۈك بىر ھىندىستانىنىڭ ئاسىيادا قەد كوتۇرۇپ تۇرۇشىنى كۆرۈشنى ئۈمىت قىلىمىز.

بىز قەتئىي ئىشىنىمىزكى، جۇڭگو - ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا مەيلى تارىختا قېيقالغان ھەر قانداق مۇرەككەپ مەسىلە مەۋجۇت بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر، تېنچلىقنا بىللە تۇرۇشنىڭ بەش پرىنسىپىغا ئاساسەن، دوستانە كېڭىشىدىغان بولساقلا، ئۇنى ھەل قىلىش مۇمكىن. جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنىمۇ جۇڭگو - بىرما ۋە جۇڭگو -

نېپال چېگرا مەسىلىلىرىگە گوخشاشلا، تېچ سوھبەت ئارقىلىق دوس-تانە ھەل قىلغىلى بولۇدۇ. جۇڭگو خەلقىنىڭ بۇ ئىشەنچىسى باش-تىن - ئاياق تەۋرەنمەي كەلدى، بىز بارلىق ئىمكانىيەتلەردىن پايدىلىنىپ، ھىندىستان خەلقى بىلەن بىللە، ئاسىيا تېچىلىغى ۋە ئاسىيا - ئافرىكا ئىتتىپاقلىغىغا كۆڭۈل بولۇدىغان بارلىق ئەللەر ۋە خەلقلەر بىلەن بىللە، چېگرا توقۇنۇشىنى توختۇتۇپ، يېڭىۋاشتىن تېچ سوھبەت ئوتكۈزۈپ، جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنى ئىزدەش يولىدا داۋاملىق تىرىشىشنى خالايمىز. نېھرۇ ھوكۇمىتى ئەگەر ھىندىستانىنىڭ مىللىي مەنپىتى ۋە خەلقىنىڭ ئار-زۇسىغا بىر ئاز ھورمەت قىلىدىغان بولسا، ئەگەر چېگرا توقۇنۇشىنى داۋاملىق كېڭەيتىپ، ئۇزۇنىنىڭ ئاغزى - بۇرنىنى يېرىۋېلىشنى ۋە جاھانگىرلارنى بۇنىڭدىن پايدىغا ئېرىشتۇرۇشنى خالىمايدىغان بولسا، ئۇ، مۇناسىپ تىرىشچانلىق كورسۇتۇشى لازىم ئىدى.

جۇڭگو - ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ دوستلىغىنى قوغداش ۋە كۆ-چەيتىش بىر مىللىارد 100 مىللىون جۇڭگو - ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ ئورتاق مەنپىتىگە ئۈيغۇن بولۇپلا قالماستىن، ئاسىيا ۋە پۈتۈن دۇنيادىكى تېچلىقپەرۋەر خەلقلەرنىڭ ئورتاق ئارزۇسىغىمۇ ئۈيغۇن-دۇر. بۇ ئۇلۇق دوستلۇقنى ھېچقانداق كۈچ بۇزالمايدۇ ۋە تەۋرە-تەلمەيدۇ. ھىندىستان ئەكسىيەتچى گۇرۇھىنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرا توقۇنۇشىنى قوزغىشىمۇ جۇڭگو - ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ ھەقىقىي دوستلىغىنى ھەرگىز بۇزالمايدۇ ۋە تەۋرىتەلمەيدۇ. شۇنداق ئېيتىش مۇمكىنكى، مەيلى ھىندىستانىنىڭ ئىچىدە ۋە سىرتىدا بولسۇن، جۇڭگوغا قارشى ھەركەت پەيدا قىلىپ، جۇڭگو - ھىندىستان دوست-لىغىنى بۇزۇش خام خىيالىدا بولغان كىشىلەر ھەرگىز ھېچقانداق نەپ ئالالمايدۇ، بەلكى ئۇزلىرىنىڭ ئەكسىيەتچى قىياپىتىنىلا پاش قىلىپ،

ئۇزۇل ـ كېسىل مەغلۇبىيەتكە ئۇچرايدۇ، خالاس.

ھىمالايا ۋە قارا قۇرۇم تاغلىرى جۇڭگو ـ ھىندىستان خەلقلىرىنىڭ ئۇلۇق دوستلىغىغا گۇۋا بولسۇن! بىزنىڭ ئارىمىزدا ئۇزۇن تارىخىي دوستلۇق بار، بۇ دوستلۇقنى ھازىر بىر قەۋەت تۇمان قاپلىۋالسىمۇ بولسىمۇ، لېكىن ئۇ خۇددى ھىمالايا ۋە قارا قۇرۇم تاغلىرىغا ئوخشاش، ھېلىمۇ قەد كۆتۈرۈپ تۇرماقتا ۋە مەڭگۈ قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ!

نېھرۇ ھوكۇمىتى نىمە ئۈچۈن تا ھازىرغىچە تېچ سوھبەتنى رەت قىلدۇ؟

«قىزىل بايراق» باش ماقالىسى

(1962 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنىدىكى 22 ـ سان)

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا ۋەقەسى دۇنيا خەلقلىرىنىڭ، بولۇپمۇ جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت خەلقلىرىنىڭ ۋە نۇرغۇن ئاسىيا ـ ئافرىكا ئەللىرىنىڭ جىددىي دىقىقەت ـ ئېتىۋارىنى بارغانسىرى قوزغىماقتا. ۋەقە يۈز بېرىۋاتقان كۈنلەر قانچە ئۇزارسا، كىشىلەر چېگرا توقۇنۇشىنى ھەل قىلىشنىڭ بىردىن ـ بىر يولى تېچ سوھبەت ئىكەنلىگىنى، بۇنىڭدىن باشقا يول يوق ئىكەنلىگىنى شۇنچە ئوچۇق كورۇۋالماقتا. 11 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى، جۇ ئېنلەي زۇڭلى ھىندىستان زۇڭلىسى نېھرۇغا چېگرا توقۇنۇشنى توختۇتۇش، يېڭىۋاشتىن تېچ سوھبەت باشلاش توغرىسىدا يەنە بىر قېتىم خەت يېزىپ، ھىندىستان ھوكۇمىتىگە ھوكۇمىتىمىزنىڭ دوستانە روھ ئاساسىدا ئوتتۇرىغا قويغان ئۈچ ماددىلىق تەكلىۋىنى قوبۇل قىلىشنى مۇراجىەت قىلدى. بىراق شۇ كۈنى ھىندىستان زۇڭلىسى نېھرۇ «دولەت مۇداپىە كېڭەشمىسى» دېگەن نامنى تەسىس قىلىپ،

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرىسىدا قۇرالىق توقۇنۇشنى كېڭەيتىشنى ئۇمۇمىيۈزلۈك پلانلايدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى. ھەمدە ھىندىستانىڭ خەلق ئىگىلىگىنى مۇمكىن قەدەر تېزلىكتە ئۇرۇش ۋاختى ئاساسىغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى. يەنە شۇ كۈنى، ھىندىستان زۇڭتۇڭىمۇ «دولەت مۇداپىە ئىشلەپچىقىرىش بۇيرۇقى»نى رەسمىي جاكالىدى. دېمەك، ھىندىستان ھوكۇمىتى ھازىر ئاق‌ش‌دىن كۈندىن ـ كۈنگە كوپلەپ قۇرال ـ ياراق ئېلىۋاتقانلىقى سىرتىدا، مەملىكەت ئىچىدە يەنە قۇرال ـ ياراق ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن كەڭ كولەمدە شۇغۇللانماقچى بولۇۋاتىدۇ. جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرىنىڭ بىر كۈن ئىچىدىلا قوللانغان باشقا ـ باشقا ئىككى خىل تەدبىرى ئىككى دولەت ھوكۇمەتلىرىنىڭ چېگرا مەسىلىسىدىكى سىياسەتلىرىنىڭ تامامەن بىر ـ بىرىنىڭ ئەكسىچە بولغان سىياسەتلەر ئىگىلىگىنى: جۇڭگو ھوكۇمىتىنىڭ سىياسىتى تېچلىق سىياسەت، ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ سىياسىتى قۇرال كۈچى ئىشلىتىش سىياسىتى ئىكەنلىگىنى روشەن ئەكس ئەتتۈردى. بۇ ئىككى خىل سىياسەت كۈچلۈك سېلىشتۇرمىنى شەكىللەندۈردى.

ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىدە تۇرغان مەيدانى توغرىسىدا، «رېئىمن رىباۋ» تەھرىر بولۇمىنىڭ «جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى مۇناسىۋىتى بىلەن يەنە نېھرۇ پەلسەپىسى توغرىسىدا» ناملىق ماقالىسىدا كەڭ تۇرده تەنقىدىي مۇلاھىزە ژۇرگۈزۈلگەن ئىدى. بىز بۇ يەردە ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ يېقىندا قوللانغان «دولەت مۇداپىسى تەدبىرى» دېگەن نىمىسى ۋە ئۇنىڭ غەرپ جاھانگىر دولەتلىرىدىن ئالغان ھەربىي ياردىمى ئۇسۇلىدىلا توختۇلۇپ ئوتۇمىز.

جۇڭگو خەلقى بىلەن ھىندىستان خەلقى ئەۋلاتتىن ـ ئەۋلاتقىچە

دوستانه ئوتوپ كەلگەن، ئۇلۇق جۇڭگو ـ ھندىستان مىللەتلىرى ئوتتۇرىسىدا ئەزەلدىن توپ پايدا ـ زىيان توقۇنۇشى بولغان ئەمەس، ئىككى دولەت پۇتۇنلەي تىچ ـ دوستانە بىللە ئوتەلەيدۇ ۋە ئوتۇشى كېرەك. جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرا مەسىلىسى تارىختا ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ ھندىستانغا ھوكۇمرانلىق قىلىشى ۋە جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىشىدىن قېپقالغان مەسىلىدۇر. بۇ مەسىلىنى ئىككى مەملىكەت بىرلىكتە بەلگىلەپ چىققان تىچىلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپى ئاساسىدا سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلىش تامامەن مۇمكىن. جۇڭگو ھەرگىز ئۇرۇشنى خالىمايدۇ. جۇڭگو ـ ھندىستان چېگرىسىدىكى قۇراللىق توقۇنۇشتا، جۇڭگونىڭ ئوزىنى قوغداش ھەرىكىتى پۈتۈنلەي مەجبۇرىيەت ئاستىدا بولدى. بۇنداق ۋەقە يۈز بەرگەندىن كېيىن، جۇڭگو خەلقى ۋە جۇڭگو ھوكۇمىتى يەنە تىچ سوھبەت ئوتكۇزۇش مەيدانىدا ئىزچىل قاتتىق تۇرۇپ كەلدى ۋە يېڭىۋاشتىن تىچ سوھبەت باشلاش توغرىسىدا ئارقا ـ ئارقىدىن تەكلىپلەر قويۇپ كەلدى. خۇددى جۇ ئېنلەي زۇڭلىنىڭ خېتىدە كورسۇتۇپ ئوتۇلگىنىدەك، بۇ تەكلىپلەر، ھەر ئىككى تەرەپ ئۆچۈن ئېيتقاندا، بىر تەرەپلىمىلكىنى ئەمەس، بەلكى ھەر ئىككى تەرەپنىڭ تەڭ بولۇشىنى، تىز پۈكۈشنى ئەمەس، بەلكى باراۋەر يولۇشنى، مەجبۇرى تېڭىشنى ئەمەس، بەلكى ئوزئارا يول قويۇشنى، بىر تەرەپنى بوزەك قىلىشنى ئەمەس، بەلكى بىر ـ بىرىگە ھورمەت قىلىشنى، زورلۇق بىلەن ئوز بېشىمچىلىق قىلىشنى ئەمەس، بەلكى دوستانە كېڭىشىنى ئاساس قىلغان تەكلىپلەردۇر. قىسقىسى، بۇ، تامامەن ئېقىلغا مۇۋاپىق. سوھبەتنى قوبۇل قىلىش ھەر ئىككى تەرەپنىڭ ئوزلىرىنىڭ چېگرا توغرىسىدىكى تەشەببۇسلىرىنى ساقلاپ قېلىشقا دەخىل قىلمايدۇ، بەلكى چېگرا مەسىلىسىنى تىچ يول بىلەن ھەل قىلىشقا زورۇر شەرت

يارتىپ بېرىدۇ ھەم چېگرىدا داۋاملىق توقۇنۇش يۈز بېرىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.

لېكىن، بىز كورۇۋاتقانىدەك، جۇڭگو ھوكۇمىتى تۈرلۈك يوللار بىلەن تىرىشچانلىق كورسۈتۈپ كەلگەن بولسىمۇ، ھىندىستان ھوكۇمىتى سوھبەت ئوتكۈزۈشنى جاھىللىق بىلەن رەت قىلىپ كەلدى. نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھوكۇمرانلار گۇرۇھى مەۋجۇت بولمىغان«جۇڭگو تاجاۋۇزى» دېگەن نامنى ئويدۇرۇپ چىقىرىپ، كىشىلەر ئالدىدا كۇچىنىڭ بېرىچە ئوزنى گويا «تاجاۋۇز قىلىنغۇچى» قىياپىتىدە كورسۈتۈپ، بىر تەرەپتىن غەرپ جاھانگىر دولەتلىرىنىڭ ھەربىي ياردەم بېرىشىنى جىددىي رەۋىشتە مۇراجىەت قىلىپ، قۇرال - ياراق ئېلىشنى جىددىلەشتۈردى؛ يەنە بىر تەرەپتىن مەملىكەت ئىچىدە ھەدەپ ئوت قويرۇغلۇق قىلىپ، «جىددىي ھالەت» ئېلان قىلىپ، ئۇرۇش سەپەرۋەرلىگى ئېلىپ باردى، تاجاۋۇزچى قوشۇنلىرىنىڭ قاتارىنى كېڭەيتتى، ھەربىي يۈيسۇەننى ئاشۇردى، ئۇرۇش زايومى تارقاتتى، قۇرال - ياراق ئىشلەپچىقىرىشىنى كېڭەيتتى، ھەمدە قانداقتۇ «ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئۇرۇش ئېلىپ بېرىشقا تەييار تۇرۇش كېرەك» دەپ جار سالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاختىتا، ھىندىستان تاجاۋۇزچى قوشۇنلىرى يەنە چېگرىدا «جىگۇەنچياڭ»ئورنىغا «توپ - زەمبىرەك» ئىشلىتىپ، جۇڭگو چېگرا مۇداپىە قىسىملىرىنى ئۇزلۇكسىز توپقا تۇتتى.

نېھرۇ باشچىلىغىدىكى ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ بۇنداق قىلىشتىن مەخسىدى زادى نىمە؟ ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشتىن مەخسىدى ئوزلىرىنىڭ كېڭەيمچىلىك سىياسىتىنى قەتئى داۋاملاشتۇرۇپ، ھىندىستان خەلقىنى ئېزىش، ھىندىستانىدىكى ئىلغار كۇچلەرگەزەربە بېرىش ۋە ئامېرىكا جاھانگىرلىگىنىڭ جۇڭگوغا قارشى تۇرۇش ھەر-

كىتىسگە خىزمەت كورسىتىش ئۈچۈندۇر. ئاخىرقى ھېساپتا بولسا، ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى ۋە چوڭ پومېشچىكلىرى ھەرپىستىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈندۇر.

ھىندىستاندىكى «بلتس» ھەپتىلىك ژۇرنىلى (ھىندىستان بۇرژۇئا ژۇرنالىرىنىڭ بىرى) نىڭ بۇ ژىل 3-ئاينىڭ 24-كۈنىدىكى باش ماقالىسىدا، ھىندىستاندىكى بەزى چوڭ كارخانىلار ۋە مالىيە كاپىتالى كارخانىلرىنىڭ جۇڭگوغا قارشى تۇرۇشتىن پايدىلىنىپ، «ھىندىستان چېگرىسىنىڭ ھەربىلەشتۈرۈلۈشىدىن قانىلىق پايدا تېپىش» قا ئۇرۇنۇۋاتقانلىغىنى پاش قىلىپ قويغان ئىدى. 11-ئاينىڭ 3-كۈنىگە كەلگەندە، يەنى ھىندىستان ھوكۇمىتى «دولەت مۇداپىە ئىشلەپچىقىرىش بۇيرۇقى» نى قۇرۇشتىن بىر كۈن ئىلگىرى، بۇ ژۇرنالدا بېسىلغان بىر خەۋەردە: «جۇڭگونىڭ تەھدىدىگە تاقابىل تۇرۇش» ئۈچۈن، ھىندىستان مەملىكىتى ھەربىي زاۋۇدقا ئايلاندۇرۇلماقتا، بارلىق كۇچ ئالدىنقى قاتاردىكى زامانىۋىي قۇرالىلارنى ئىشلەپچىقىرىشقا ئىشلىتىلمەكتە، دەپ يېزىلدى. بۇ خەۋەردە يەنە يېقىنقى ژىللاردىن بۇيان ھىندىستان قۇرال-ياراق ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۆزلۈكسىز ئېشىپ بېرىۋاتقانلىغى بايان قىلىنىپ مۇنداق دېيىلگەن: «مېنون دولەت مۇداپىە بۇجاقلىغىنى ئوتكۇزۇۋالغاندا، مەملىكەت ئىچىدىكى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئۈمۈمىي قىممىتى 60 مىللون روپىي ئىدى، ئۇ بۇ خىل ئىشلەپچىقىرىشنى 600 مىللون روپىگە ــ ئەسلىدىكى ئىشلەپچىقىرىش ئۈمۈمىي قىممىتىنىڭ 10 ھەسسىسگە كېڭەيتتى. ئۇ ھازىر يەنە يېڭى يىتەكچى پلان تۈزۈپ چىقتى، بۇ پلان 2 مىللىارد روپىلىك مەبلەغنىڭ كوپەيتىلىشىدىن، ئۇنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قىممىتىنىڭ يېقىن ئاردا 6 مىللىارد روپىگە يەتكۈزۈلۈشىدىن دېرەك بېرىدۇ. دولەت مۇداپىە زاۋۇدلىرى كۈنىگە 24 سائەتتىن تورت بەنگە بولۇپ ئەڭ

ژۇقۇرى سۇرئەت بىلەن ئىشلىمەكتە».

مېنون دولەت مۇداپىسە بۇجاگى بولۇپ تۇرغان مەزگىللىرىدە، ھندىستاننىڭ قۇرال - ياراق ئىشلەپچىقىرىشىغا شۇنچە زور تىرىشچانلىق كورسەتكەن بولسىمۇ، يەنىلا ھندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسىنىڭ دېگەن يېرىدىن چىقالماي، يېقىندا ئۇ، ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ دولەت مۇداپىسە بۇجاگى ۋە دولەت مۇداپىسە ئىشلەپچىقىرىش بۇجاگىلىق ۋەزىپىلىرىدىن قالدۇرۇلدى. پەۋقۇلئادەدە ۋەزىپىنى ئۇستىگە ئالغان «دولەت مۇداپىسە ئىشلەپچىقىرىش بۇيىچە» قۇرال - ياراق ئىشلەپچىقىرىشىغا سېلىنىدىغان مەبلەغنىڭ ئاشۇرۇلۇش مىقدارىنى 2 مىللىارد رۇپىي بىلەن چەكلەپ قويمايدۇ، ئەلۋەتتە. بۇ سان چوقۇم تېخىمۇ چوڭ يېڭى پىلان تەرىپىدىن تېزلىك بىلەن ئاشۇرۇۋېتىلىدۇ. چۈنكى، ھندىستان لۇكدۇەن كاپىتالى ــ بىيۇروكرات لۇكدۇەن كاپىتالىمۇ، خۇسۇسىي لۇكدۇەن كاپىتالىمۇ ــ بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇرۇش كەيپىياتى ئىچىدە ياشاشقا، «ھندىستان چېگرىسىنىڭ مەرىلەشتۇرۇلۇشىدىن قانلىق پايدا تېپىش» بىلەن ئوزنى سەمرىتىشكە ئىنتايىن مۇھتاج.

يېقىندا نېھرۇ جۇشلىغىدا تەشكىل قىلىنغان، ھندىستان بويىچە ئەڭ چوڭ خۇسۇسىي لۇكدۇەن كاپىتالىنىڭ باشلىقلىرىدىن تاتا ئائىلىسىنى ئوز ئىچىگە ئالغان «دولەت مۇداپىسە كېڭىشى» ھندىستان ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو - ھندىستان چېگرىسىدا داۋاملىق قۇرالىق توقۇنۇش پەيدا قىلىشىغا ۋە ئۇرۇش سەپەرۋەرلىگى ئېلىپ بېرىشىغا ياردەملىشىدىغان ئورگاندۇر. ئەمىلىيەتتىمۇ لۇكدۇەن مالىيە گۇرۇھلىرىنىڭ ئۇرۇش پايدىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ياردەملىشىدىغان ئورگاندۇر.

ھندىستان لۇكدۇەن مالىيە گۇرۇھلىرىنىڭ ئۇرۇشتىن پايدا

قوغلۇشۇشى هازىرلا باشلانغان ئەمەس، ئۇلار ئوتەمۇشتىن تارتىپلا ئۇرۇشتىن پايدا قوغلۇشۇشقا تايىنىپ بېيىغان، ئەلۋەتتە. مەسىلەن، ھىندىستاندا ئەڭ بالدۇر ۋۇجۇدقا كەلگەن، جۇملىدىن خۇسۇسىي لۇكدۇەن كاپىتال بويىچە ئەڭ چوڭ پولات ـ تومۇرگۈكسىسى ھېسابلانغان تاتا پولات ـ تومۇرگۈكسىسى بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە جاھانگىرلىك ئۇرۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ، ئۇرۇشتا بېيىش يولى بىلەن رېۋاجلانغان. بۇ گۈكسى شۇ چاغدا ئەنگلىيە باش ۋالىسى سېمۇئىلفۇجۇبشىنىڭ ئەنگلىيە جاھانگىرلىگىنىڭ ئوتتۇرا، يېقىن شەرق ۋە شەرقىي ئافرىكىدىكى «ئىستىلاچىلىق ئۇرۇشى»ئۈچۈن خىزمەت كورسەتتى، دەپ ماختىشىغا ئىگە بولغان. ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە، ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيسى يەنە ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنى ھەربىي لازىمەتلىكلەر بىلەن تەمىنلەپ ناھايىتى زور پايدا ئالدى. تاتا پولات ـ تومۇر گۈكسىسىنىڭ ساپ پايدىسى 1939 ـــ 1940 ـ ژىلى 53مىللىون 600 مىڭ روپىي بولغان بولسا، ئۇرۇش مەزگىلىدىكى 1944 ـــ 1945 ـ ژىلى 86مىللىون 100مىڭ روپىگە يەتكەن؛ بۇ گۈكسىنىڭ ئۇمۇمىي كاپىتالى 1934 ـــ 1935 ـ ژىلدىكى 284 مىللىون 790مىڭ روپىدىن كوپۈيۈپ 1945 ـــ 1946 ـ ژىلى 533 مىللىون روپىگە يەتكەن. ھىندىستاندىكى ئەڭ زور سېمېنت لۇكدۇەن تەشكىلاتى ـــ «بىرلەشمە سېمېنت گۈكسىسى» نىڭ ئۇمۇمىي پايدىسى (شۇ چاغدا سېمېنتنىڭ ناھايىتى كوپ قىسمى ھەربىي ئىشلارغا ئىشلىتىلەتتى) ئۇرۇشتىن ئىلگىرىكى 1939 ـــ 1940 ـ ژىلى 9 مىللىون روپىي بولغان بولسا، 1942 ـــ 1943 ـ ژىلى 16 مىللىون روپىگە يەتكەن. ھىندىستان مۇستەقىللىق ئېلان قىلغاندىن كېيىن، بيۇروكرات لۇكدۇەن كاپىتال كونگرېس پارتىيىسى ھوكۇمىتىنىڭ يولىشى ئارقىسىدا تېز رېۋاجلاندى ئۇنىڭ ئۇستىگە كاپىتالنىڭ كوپ قىسمى ئېغىر سانائەت ساھەسىگە،

مەسلەن، پولات تاۋلاش، كومۇر قېزىش، ماشىنا ياساش، پاراۋوز ياساش، نېفت ئايرىش، كېمىسازلىق، ئائېروپلان ياساش، ئاتوم قۇۋىتى قاتارلىق تارماقلارغا مەركەزلەشتۈرۈلدى، بۇ سانائەت تارماقلىرىنىڭ نۇرغۇنى ھەربىي خاراكتېرغا ئىگە.

دەققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، ھىندىستان لۇكدۇەن كاپىتالى مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى بازارلاردا قىينىچىلىققا يولۇققانلىقتىن، ئۇلار ئەمدى كاپىتالنى ھەربىي ئىشلەپچىقىرىشقا يوتكەشكە تېخىمۇ مۇھتاج بولماقتا. ھىندىستان چوڭ دولەت بولسىمۇ، لېكىن ھىندىستان كونگرېس پارتىيىسى ھاكىمىيىتى چوڭ بۇرژۇئازىيە ۋە چوڭ پومېشچىكلار ئىتتىپاقىنىڭ ھاكىمىيىتى بولغانلىقى، لۇكدۇەن كاپىتال ۋە فېئودال كۈچلەرگە پايدىلىق سىياسەت ژۇرگۈزۈپ كەلگەنلىگى، خەلقنىڭ تۇرمۇشى كىشىنى ھەيران قالدۇرارلىق دەرىجىدە نامرات بولغانلىقى، سېتىۋېلىش كۈچى ئىنتايىن تۆۋەن بولغانلىقى ئۈچۈن، نۇرغۇن سانائەت مەھسۇلاتلىرىنى، مەسىلەن، سېرىق كەندىردىن ئىشلەنگەن بۇيۇملارنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىگىنى ۋە فابرىكىدا توقۇلغان بىر قىسىم ژېپ گەزلىمەلەرنى ھەم يېنىك تېپىكى ماشىنا قاتارلىق نەرسىلەرنى ئىچكى بازاردا سېتىشقا ئىلاج قالمىدى. ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى بازارنى سىرتقا قاراپ كېڭەيتىش ئۈچۈن كۆچىنىڭ بىرىنچە ھەركەت قىلىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن، ئۇ مۇمكىن قىلىپ ئېيتقاندا، ھىندىستان كاپىتالىنىڭ خەلقارا بازاردا رىقابەتلىشەلىگىدەك ھېچقانچە كۈچىنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ھىندىستانىنىڭ ئاسىيا، ئافرىكا مەملىكەتلىرىگە قىلىدىغان چوكۇسى كۈندىن-كۈنگە توۋەنلەپ كەتمەكتە. ھىندىستانىنىڭ شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا بازىرىغا چىقىرىدىغان توقۇلما بۇيۇملىرى ۋە يېنىك تېپىكى ماشىنىلىرى ياپونىيە كاپىتالىنىڭ رىقابىتى ئارقىسىدا ئازدا-

يىپ كەتتى. ئافرىكىدا فرانسىيە ۋە بىلگىيە قاتارلىق مەملىكەتلەرنىڭ رىقابىتى ئارقىسىدا، 1955 ــ 1956 ـ ژىلدىن 1960 ــ 1961 ـ ژىلغىچە بولغان مەزگىللەردە، ھندىستاننىڭ پۈتۈن چۈكۈ سودىسىنىڭ ئۈمۈمىي سوممىسى ئىچىدە ئافرىكىغا قىلىدىغان چۈكۈ سوممىسىنىڭ تۆتقان سالمىغى ئەسلىدىكى 3% تىن 1% كە يەتمەيدىغان دەرىجىگە چۈشۈپ قالدى. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا، ھندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى ئاسىيا ـ ئافرىكا رايونلىرىدا تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىشكە تىرىشقاندىن تاشقىرى، باشقا توۋار ئىشلەپچىقىرىشلىرىغا قارىغاندا تېخىمۇ كوپ پايدىغا ئىگە قىلىدىغان ھەربىي ئىشلەپچىقىرىشقا كۈنسايىن ئۈمىت باغلاپ، «ئىشلەپچىقىرىش نىشانىسىنى ئۇزگەرتىش»توغرىسىدا مۇھاكىمە ژۈرگۈزمەكتە.

تاتا مالىيە گۇرۇھىنىڭ «جەڭجى شىباۋ» گېزىتى 10 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى «دولەت مۇداپىئىسى ئېھتىياجى» سەرلەۋھىلىك باش ماقالە بېسىپ، مۇنداق دەپ يازدى: «ھندىستان ئىختىسادى داۋام ھەر جەھەتتىكى يېتىشسىزلىكلەرگە ئۇچراپ كەلگەنلىگى ئۈچۈن سانائەت ئىشلەپچىقىرىشى تۇرغۇن ھالغا چۈشۈپ قالدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە كېينكى بەرىم ژىلدىكى جىنىڭىنىڭ يەنە 3 ــ 4 يۈز مىللىون روپىي ئازىيىپ كېتىش ئېھتىمالى بولغانلىغى ئۈچۈن، ئىشلەپچىقىرىش يەنە توۋەنلەپ كەتكۈسى». بۇ باش ماقالە مۇنداق دەپ ھېسابلايدۇ: ھندىستان «ئىچكى جەھەتتىكى دولەت مۇداپىئە ئىشلەپچىقىرىشىنى ئوستۇرۇدىغان ئۈزۈن مۇددەتلىك سىياسەتنى دەرھال تۈزۈپ چىقىشى كېرەك»، بۇ سىياسەتكە ئاساسەن، بىيۇروكرات لۇكدۇەن كاپىتال «ئائېروپلان، مىلتىق، توپ، ئوق ـ دورا ۋە باشقا دولەت مۇداپىئە ئۈسكۈنىلىرى» ئىشلەپچىقىرىشىنى ئاشۇرۇشى لازىم، خۇسۇسىي لۇكدۇەن كاپىتالنىڭ «بىرمۇنچە ئورۇنلىرى زامانىۋىي دولەت مۇداپىئە

ماشىنلىرى ئىشلەپچىقىرىشقا كېتىدىغان بەزى شياكمۇلارغا ئوزگەرتىلسە بولىدۇ». ھىندىستاندىكى بەزى پىكلۇنجيالار ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ھەربىي چىقىمنى ئاشۇرۇش يولى بىلەن بازار مەسلەسىنى ھەل قىلىشقا ئۇرۇنغانلىقى توغرىسىدىمۇ بۇرۇنلا بەزىبىر كوز قاراشلاردا بولغان ئىدى. بۇ پىكلۇنجيالار شۇنداق قاراشتا بولدىكى، نورمال ئەھۋال ئاستىدا دولەت مۇداپىە يۇيسۇەنسىنى ئاشۇرۇش، ھەربىي سانائەت قۇرۇش قاتارلىقلار خەلقنىڭ قارشىلىغىغا ئۇچرايدىغانلىقى ئۈچۈن، ھىندىستان چوڭ بۇرژۇئازىيىسى جۇڭگو بىلەن بولغان چېگرا تالاش ـ تارتىشىنى ۋە باشقا خوشنا دولەتلەر بىلەن بولغان تۇرلۇك تالاش ـ تارتىشلىرىنى مۇمكىن قەدەر ئۇزۇنغىچە ساقلاپ قېلىشقا، ھەتتا «مىللەت خەۋپ ئاستىدا قالدى»،«چەتئەل تاجاۋۇزچىلىغىنىڭ خەۋپى»دېگەنگە ئوخشاش ئالدامچىلىق شۇئارلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇش يولى بىلەن خەلقنىڭ دىققىتىنى باشقا تەرەپكە بۇراپ، ھەربىي چىقىمنى ئاشۇرۇشقا ئۇرۇنماقتا.

شۇنى ئېنىق كورۇۋېلىشقا بولىدىكى، ھىندىستان لۇكدۇەن مالىيە گۇرۇھىنىڭ ئوز پايدىسى ئۈستىدە قايغۇرۇشى، ئۇلارنىڭ «ئىشلەپچىقىرىش نىشانىسىنى ئوزگەرتىش» ۋە قۇرال ـ ياراق ئىشلەپچىقىرىشنى كېڭەيتىشكە بولغان تەشنالىقى ـــ ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسىدە توقۇنۇش پەيدا قىلىشدىكى ۋە سوھبەتنى رەت قىلىشدىكى تۈپ سەۋەبلەرنىڭ بىرىدۇر.

ھىندىستانىنىڭ ئىختىسادىي ئەھۋالى ناچارلاشقانسىرى، ئىختىسادىي بوھرانى كەسكىنلەشكەنسىرى، ھىندىستان لۇكدۇەن كاپىتال گۇرۇھىنىڭ چېگرا توقۇنۇشى پەيدا قىلىشنى جىددىلەشتۇرۇش ھەرىكىتىمۇ بارغانسىرى غالجىرلىشىدۇ. مانا بۇ، نىمە ئۈچۈن ئۇلارنىڭ غەرەزلىك پەيدا قىلغان چېگرا قۇراللىق توقۇنۇشى يۈز بەرگەن ھامان

بۇ جەھەتتىكى ئىنكاسلىرىنىڭ شۇنچە تېز ۋە كۆچلۈك بولغانلىغىنىڭ، «دولەت مۇداپىە فونىدى مەيئىتى»، «دولەت مۇداپىە ئىشلەپچىقىرىش بۇيسى»، «دولەت مۇداپىە كېڭىشى» دېگەنىگە ئوخشاش تەشكىلاتلار ھەش - پەش دېگىچە ئارقىمۇ - ئارقا مەيدانغا كەلگەنلىگىنىڭ، قۇرال - ياراق ئىشلەپچىقىرىش ئۇمۇمىي قىممىتىنىڭ ئۇچقاندەك ئاشۇرۇلۇۋاتقانلىغىنىڭ، چوڭ گۈگىسى خوجايىنلىرىنىڭ «ئۇرۇش ۋاختى ئاساسى»نى كۆچەيتىش، «دولەتمۇداپىە ئېھتىياجى»غا ماسلىشىش دېگەنگە ئوخشاش ئۇرۇشپەرەستلىك چۇقانلىرىنىڭ ئەدەپ كېتىشىنىڭ سەۋىۋىدۇر. ھىندىستان ھوكۇمىتىنىڭ پولات - تومۇر ۋە ئېنېرگىيانائەت بۇلىرى تەرىپىدىن 10 - ئايىنىڭ 25 - كۈنى چاقىرىلغان «پولات - تومۇر مەسلىھەتچىلەر ھەيئىتى» ژېنىنغا قاتناشقان تاتا پولات - تومۇر گۈگىسىنىڭ ۋەكىلى ژېنىنىدا «جىددىي خەۋپ مەزگىلىدە پولاتقا بولغان ئېھتىياجنى بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا پۈتۈن كۈچ بىلەن قاندۇرۇشقا ۋەدە بەردى»، باشقا كارخانا ۋە ئورۇنلارمۇ قۇرال - ياراق ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇشقا ئارقا - ئارقىدىن «ۋەدە بەر» بەردى.

ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدىكى جىددىي ۋەزئىيەتنى قەستەن ئۇزۇنغا سوزۇشى ئارقىسىدا، ھىندىستان «دولەت مۇداپىە ئىشلەپچىقىرىش بۇيسى»غا تەۋە بولغان قۇرال - ياراق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ «يېڭى يىتەكچى پلانلىرى» جەمەن ئارقىمۇ - ئارقا مەيدانغا كېلىدۇ، ئاقىش دىن تىلىنىدىغان ھەربىي بۇيرۇتمىلارمۇ تۇركۇم - تۇركۇملەپ كوپۇيۇدۇ. نېھرۇ 11 - ئايىنىڭ 11 - كۈنى ھىندىستان ھەربىي ئۇسكۇنىلەر ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ ئوتتەن ئۇچ ھەپتە ئىچىدە ئۇچ ھەسسىدىن كوپرەك ئاشقانلىغىنى ئېلان قىلدى. شۇ كۈنى مىيلىيەنشىدىن ئارقىتىلغان بىر خەۋەردە ھىندىستان

ئەمەلدارلىرى يېڭى دېھلىدە تۇرۇشلۇق بىر ئاق‌ش ھەربىي ئالاقە باغلاش ۋەكىللەر ئومىگى بىلەن يەنە بىر تۈركۈم ئاق‌ش قۇراللىرى بۈيرۇتمىسى ئۈستىدە مۇزاكىرىلىشۋاتقانلىقى ئېيتىلدى. ھىندىستان «دولەت مۇداپىە ئىشلەپچىقىرىش بۈسى»دىكى پۈت-قولى يەرگە تەگمەي شاپاشلاپ ژۇرگەن ئەمەلدارلار ۋە «دولەت مۇداپىە كېڭىشى» دېگەن نامنىڭ قارا نىيەتلىكتە ئۈچىغا چىققان ئەزالىرى(جۈملىدىن بىر قانچە جياڭجۇنلەر) قۇرال-ياراق ئىشلەپچىقىرىشى ۋە قۇرال-ياراق تىجارىتى پايدىسىنى دەپ، ھىند مىللىتىنىڭ تۈپ مەنپەئىتىنى ئاللىقاچان ئالىتە تاغنىڭ نېرىسىغا چۈرىۋەتتى. بۇلارنىڭ جامائەت سورۇنلىرىدا «جۇڭگو تاجاۋۇزى» دەپ ۋاي‌سىلىشلىرى ھەيۋەتلىك بولۇپ كورۇنسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئاللىقاچان «قانلىق پايدا» تېپىش نەپسانىيەتچىلىگىگە غەرق بولۇپ كەتكەن. ئۇلار خۇددى ئوزلىرىنىڭ «جۇڭگو تاجاۋۇزى» دېگەن نامىنىڭ يوق يەردىن ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان نەرسە ئىكەنلىگىنى بىلگىنىگە ئوخشاشلا، ئوزلىرىنىڭ نامىگە قىزىقىۋاتقانلىغىنىمۇ بىلمىدۇ.

ھىندىستان ھوكۈمرانلار گۇرۇھىنىڭ «دولەت مۇداپىە كېڭىشى» دېگەن نامىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى «ئوزلىرى ئاممىنى دولەت مۇداپىسىگە قاتناشتۇرۇشتا زورۇر دەپ تونۇغان تەدبىرلەرنى قوللۇنۇش توغرىسىدا «مەركىزىي گۇڭمىنلار ھەيئىتىگە تەكلىپ بېرىش»تىن ئىبارەت. بۇ يەردىكى «ئاممىنى دولەت مۇداپىسىگە قاتناشتۇرۇش» دېگەن سوزنى ئېچىپ ئېيتقاندا، مۇشۇ زور دەرىجىدە ئاشۇرۇلغان چوڭ ھەربىي چىقىمنى بىر ئامال قىلىپ ھىندىستان خەلقى ئۈستىگە ئارتىش دېگەنلىكتۇر. بۇ جەھەتتە، ھىندىستان ھوكۈمرانلار گۇرۇھى، ئەڭ ئاساسىي تەدبىر بولغان ئىككى خىل تەدبىرنى، يەنى زايوم تارقىتىش ۋە باج-سېلىقنى ئاشۇرۇش تەدبىرىنى قوللاندى.

10 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى نېھرۇ رادىو نۇتقى سۆزلىدى، ئۇنىڭ سۆزىـ نىڭ ئاساسىي مەزمۇنى خەلقتىن «بەلـنى چىڭ باغلاپ»، «ئىشلەپـ چىقىرىشـنى مەبـلەغ بىلەن تەمىنـلەش ۋە كۈندىن ـ كۈنگە ئېـشىپ كېتىۋاتقان دولەت مۇداپىە خىراجىتىگە جاۋاپ بېرىشكە زايوم سېتىـ ۋىلىش ئارقىلىق يارىدەم بېرىش»نى تەلەپ قىلىشتىن ئىبارەت بولدى. 11 ـ ئاينىڭ باشلىرىدا، ھىندىستان ھوكۈمىتى نېھرۇ باشچىلىغىدا ۋە بىلا ھەم تاتادىن ئىبارەت ئىككى چوڭ لۈگدۈەن كاپىتالىستىنى قاتـ ناشـتۇرغان ھالـدا «دولەت مۇداپىە فونـدى ھەيئىتى»نى تەشـكىل قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاختتا، يېڭى «دولەت مۇداپىە زايومى، دولەت مۇداپىە ئامانەت پۇل چېكى، تارقاق پۇل ئامانەت چېكى ۋە مۇكاپاتلىق قەرز چېكى» تارقىتىشنى جاكالىدى. «ھىندىستان كۈيـ باۋ» گېزىتىنىڭ خەۋەر قىلىشچە، ھىندىستان مالىيە بۇجاگى دېپاي 11 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى «دولەت تەرەقـقىياتى ھەيئىتى»نىڭ ژىغىندا، ھازىرقى جىددى مەزگىلـگە جاۋاپ بېرىش ئۈچـۈن، ھازىر كولىمى جەھەتتە «ئۈچىنچى بەشژىللىق پـلان»دىكىدىنمۇ چوڭ بولغان باج ـ سېلىقنى يولغا قويۇش زورۇر بولۇپ قالغانلىغىنى ئوچۇق پاش قىلىپ قويدى.

ئەنگلىيىدە چىقىدىغان «جىنرۇلڭ شىباۋ» گېزىتى يېقىندا يازغان بىر ماقالىسىدا، ھىندىستان ھازىر دۇنيا بويىچە باج ئەڭ ئېغىر مەملـ كەت بولۇشى مۇمكىن، دەپ يازدى. ھىندىستان ھوكۈمىتى ئەزەلـ دىنلا «دولەت پلانى» مەبلىغىنى سىرتىنڭ ياردىمىگە يولەنـگەندىن تاشقىرى، ئاساسەن باج، زايوم ۋە قىزىل رەقەملىك مالىيە قاتارلىق چارىلار ئارقىلىق خەلقنىڭ مال ـ مۈلـكىنى يونۇۋېلىش يولى بىلەن تولدۇرۇپ كەلدى. خەلقنىڭ ئۇستـىدىكى ئېغىرچىلىق خۇددى قار پومزىكىنىڭ ژۇمۇلانغانسىرى يوغۇناپ بارغـىنىغا ئوخشاش، بارغاڭـ

سىرى گېفرالاشماقتا. ھىندىستاننىڭ «ئۇچىنچى بەشئۇللىق پلان پروگراممىسى»دىكى بەلگىلىمىلەر بويىچە بۇ مەزگىل ئىچىدە باج كىرىمى «ئىككىنچى بەشئۇللىق پلان» مەزگىلىدىكىگە قارىغاندا 65% ئاشۇرۇلۇدۇ (ئەملىيەتتە بۇنىڭدىنمۇ كوپ ئېشىپ كېتىدۇ)، «ئۇچىنچى بەشئۇللىق پلان»دىكى مەبلەغنىڭ تەخمىنەن $\frac{2}{5}$ قىسمى باجنى ئاشۇرۇش ۋە ئىچكى قەرزدىن كېلىدۇ. يەنە كېلىپ، ئاشۇرۇلۇدىغان باج، ئاساسەن، كەڭ خەلق ئۇستىگە چۈشكەن توۋار بەجى ۋە تۇز-مۇشقا خىزمەت قىلىش ئىشلىرى باجلىرىدىن ئىبارەت. بۇ، ھىندىستان خەلقىنىڭ نارازىلىق كەيپىياتىنى كۈندىن-كۈنگە ئاشۇرماقتا. ھەتتا «جىنرۇلۇك شباۋ» گېزىتىنىڭ ماقالىسىدىمۇ، ئەگەر باج يەنە ئاشۇ-رۇلۇدىغان بولسا نامرات ئاھالىلار ھەددىدىن ئارتۇق قىستىلىشى تەبىئى، دەپ قارالدى. مۇنداق ئەھۋال ئاستىدا، لۇكنەۋ مالىيە گۇرۇھلىرى ۋە ئۇلارغا خىزمەت قىلغۇچى ئەكسىيەتچى ھوكۇمرانلار گۇرۇھى باجنى داۋاملىق ئاشۇرۇش، ئىچكى قەرزنى يولغا قويۇش يولى بىلەن ئوزلىرىنىڭ بايلىقىنى كوپەيتمەكچى بولۇدىكەن، بىر خىل پەۋقۇلئادە كەيپىياتىنى، يەنى گۇرۇش كەيپىياتىنى پەيدا قىلماي ھەم ھەربىي چىقىمنى كوپەيتمەي تۇرۇپ، گۇنى قانداقمۇ ئىشقا ئاشۇرالىسۇن؟

ھىندىستان لۇكنەۋ مالىيە گۇرۇھلىرى ئوزلىرى پەيدا قىلغان بەزىبىر ھەربىي توقۇنۇش ۋە گۇرۇش كەيپىياتىنىڭ داۋام قىلىشى ۋە كېڭىيىشىدىن تېخىمۇ چوڭ پايدا ۋە بايلىقتا ئىگە بولماقچى بولۇۋاتىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلارنىڭ پايدا ۋە بايلىق قوغلۇشۇش نەپسىنىڭ چېكى يوق، شۇڭا ئۇلار مۇشۇنداق توقۇنۇش ۋە گۇرۇش كەيپىياتىنى پەيدا قىلىش ھەۋىسىدىن ئاسانلىقچە ۋاز كەچمەيدۇ. لېكىن ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ سوتسىالىستىك جۇڭخۇا خەلق

جۇمھۇرىيىتىگە قۇرال كۆچى ئىشلىتىش سىياسىتى بىلەن قارشى تۇرۇشى ۋە بۇنداق ۋەزگىيەتنى ئۆزۈنلىچە داۋاملاشتۇرۇشى ئۈچۈن، ئۇلارغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئۇلارنىڭ يالغۇز ئوز كۆچىگلا تايىنىشى بىلەن ئىش پۈتمەيدىغانلىقى تۇرغان گەپ، ئۇلار جاھانگىرلارغا، بولۇپمۇ ئامېرىكا جاھانگىرلىگىگە مۇقەررەر ھالدا تېخىمۇ قاتتىق بېقىنىدۇ. ئامېرىكا جاھانگىرلىگىمۇ ھىندىستانغا بولغان تىزگىنلىشىنى مۇقەررەر ھالدا تېخىمۇ كۈچەيتىدۇ.

ھىندىستان مۇستەقىللىق ئېلان قىلغاندىن كېيىنمۇ، ئامېرىكا، ئەنگلىيە جاھانگىرلىرى ھىندىستاندا ئاۋالقىدەكلا ناھايىتى زور ئىختىسادىي كۈچىنى ساقلاپ، بىر مۇنچە مۇھىم ئىختىسادىي تارماقلارنى چاگگىلدا تۇتۇپ كەلمەكتە. يېقىنقى ۋىللاردىن بۇيان، ئاق شۇنىڭ ھىندىستانغا سالغان مەبلىغى ناھايىتى تېز سۈرئەت بىلەن ئاشماقتا، ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ ئاق شۇغا يولۇنۇشىمۇ بارغانسىرى كۈچەيمەكتە. ئامېرىكا جاھانگىرلىگى ئىختىسادىي، سىياسىي جەھەتتە ھىندىستانغا بولغان تىزگىنلىشىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، نېھرۇ ھوكۈمىتىنىڭ جۇڭگوغا قارشى تۇرۇش سىياسىتىنى زور كۈچ بىلەن قوللىغاندىن تاشقىرى، ئاق ش ئۇيۇشتۇرغان ئاتالمىش «ھىندىستانغا ياردەم بېرىش كلۇبى» ھازىر ھىندىستان ئەكسىيەتچى ھوكۇمرانلار گۇرۇھىغا بولغان ھەربىي ياردەمنى پائال تۇردە ئاشۇرماقتا. ئاق ش ئاخبارات باشقارمىسىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، مۇشۇ ئاينىڭ 14-كۈنى ئاق ش گوۋۇيۈەنىنىڭ ئاخبارات ئېلان قىلغۇچى ئەمەلدارى خۇەيت ھىندىستانىنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىشىغا ئاق ش نىڭ ھەربىي ياردەم بېرىشى توغرىسىدا ئاق ش بىلەن ھىندىستان ئوز ئارا جاۋخوي ئالماشتۇرۇپ، رەسمىي كېلىشىم ھاسىل قىلغانلىقىنى جاكالىغان. ئوتمۇشتە نېھرۇ ھوكۈمىتى ئاق ش نىڭ «ئىختىسادىي ياردەمى»نى

باشلاپ كىرگەن چېغىدا، چەتئەل كاپىتالى ھىندىستانىنىڭ مىللىي ئىگىلىگىگە زىيان يەتكۈزمەيدۇ، دەپ خەلقىنى ئالدىغان ئىدى. ئەمدى فاكت ناھايىتى ئايدىڭلاشتى، ئاقش لۇكدۇەن كاپىتالى «ياردەم» شەكلى بىلەن ھىندىستانغا كوپلەپ تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەندىن كېيىن، ئازساندىكى لۇكدۇەن مالىيە گۇرۇھىنىڭ ئاقش كاپىتالىنىڭ يولىشى ئارقىسىدا پايدىغا ئىگە بولغانلىغىنى ھېساپقا ئالمىغاندا، ھىندىستانىنىڭ پۈتۈن خەلق ئىگىلىگىنىڭ مۇستەملىكىلىشىشى كۈندىن-كۈنگە ئېغىرلاشماقتا. ھازىر ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھى ئاقش نىڭ ھەربىي ياردىمىنى يەنىمۇ ئىلگىرلىگەن ھالدا باشلاپ كىرىشتە، تېخىمۇ ئالدامچىلىق خاراكتېردىكى سوزلەر ۋە ھەلۋم ساختا قىياپەتلەر بىلەن ھىندىستان خەلقىنىڭ كوزىنى بويىاشقا ئۇرۇنۇۋاتىدۇ. لېكىن بۇ ئىشنى كىشىلەر تېخىمۇ چاپسان ئېنىق كورۈۋالالايدۇ، ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھى ئازساندىكى لۇكدۇەن مالىيە گۇرۇھلىرىنىڭ شەخسىي مەنپەتىنى كوزلەپ، ھىندىستانىنى ئاقش نىڭ تانكىسىغا چاتتى. بۇ لۇكدۇەن مالىيە گۇرۇھلىرى قۇرال-ياراق سېتىۋېلىش يولى بىلەن خەلقنىڭ مال-مۇلكىنى كوپلەپ يونۇۋالماقتا ھەمدە قۇرال-ياراق سودىسىدىن ھەيران قالارلىق دەرىجىدە پايدىغا ئىگە بولماقتا. ھىندىستانىنىڭ «سىياسەتچىلەر» نامىلق گېزىتى 11-ئاينىڭ 5-كۈنى مۇنۇلارنى خەۋەر قىلدى: 11-ئاينىڭ 4-كۈنى ئوتكۈزۈلگەن ھىندىستان «دولەت تەرەققىياتى ھەيئىتى»نىڭ ژېنىنغا قاتناشقان ھىندىستان شتاتلار ھوكۇمەتلىرىنىڭ كوپچىلىك باش بۇجاكلىرى «ھازىرقى مۇتلەق ياخشى پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ خەلقنىڭ ئىختىيارىنى، بولۇپمۇ پاراچە-پۇرات ئامانەتلەرنى دولەتنىڭ ئېھتىياجىغا ئىشلىتىش» نى تەلەپ قىلدى. بۇ گېزىت ۋە «ھىندىستان شىباۋ» گېزىتى 11-ئاينىڭ 6-كۈنىدىكى باش ماقالىلىرىدا

مۇنداق دەپ قاردى: ھندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئالتۇن زايومى تارقىتىش، ئالتۇنغا قۇرال ـ ياراق سېتىۋېلىش قارارى ـ «ژۇرەكلىك، تەسەۋۋۇر قىلىش كۇچىگە باي» قارارداۋۇر، گۇتمۇشتە ئالتۇنىڭ ھوكۇمەت باھاسى بىلەن بازار باھاسى گۇتتۇرىسىدىكى پەرق ناھايىتى زور (بازار باھاسى ھوكۇمەت باھاسىدىن بىر ھەسسە دېگىدەك ژۇقۇرى) بولغانلىقتىن، ھندىستان ھوكۇمىتىنىڭ ئالتۇن سېتىۋېلىش پلانى ئەمەلگە ئاشماي كەلگەن ئىدى، مەملىكەتنىڭ ھازىرقى «جىددىي ھالىتى» ھندىستانىنىڭ مەملىكەت ئىچىدىكى ئالتۇن زاپىسىنى سەپەرۋەر قىلىش تەدبىرىنىڭ ئەمەلگە قويۇلۇشىنى «شىيۇگۇجۇيى ئۇسۇلى بىلەن» تېزلىتەلەيدۇ.

نېھرۇ ھوكۇمىتى تېچ سوھبەتنى تاھازىرغىچە رەت قىلىپ كەلمەكتە ھەم جۇگگو ـ ھندىستان چېگرىسى ۋەزىيىتىنى داۋاملىق يامانلاشتۇرماقتا، ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشى زادى كىمگە پايدا يەتكۈزۈدۇ، زادى كىمنى زىيانغا ئۇچرۇتۇدۇ؟ ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلىشى ئۇلۇق ھندىستان خەلقى ۋە ھىندىستاننىڭ مەنپىتىنى ئېغىر زىيانغا ئۇچرۇتۇدۇ، ھندىستاننىڭ خەلق ئىگىلىگىنىڭ ئوزىنى زىيانغا ئۇچرۇتۇدۇ، پەقەت ھندىستاندىكى ناھايىتى ئازسانلىق لۆكدۈەن گۇاتۇلارنى ۋە ئامېرىكا جاھانگىرلىگى ھەم باشقا جاھانگىرلارنىلا پايدىغا ئىگە قىلىدۇ، خالاس. جۇگگوغا نىسبەتەن ئېيتقاندا ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلىشى ئۇلۇق جۇگگو خەلقىنىڭ ھېچنىمىسىگىمۇ زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، جۇگگو خەلقى ۋە جۇگگو ھوكۇمىتىنىڭ چېگرا مەسىلىسىنى تېچ يول بىلەن ھەل قىلىش سىياسىتىنى قەتئى داۋاملاشتۇرۇشنىمۇ قىلچە تەۋرىتەلمەيدۇ.

ھەر قايسى ئەللەر خەلقلىرى ئالغا ئىلگىرلەۋاتقان بۇ ئۇلۇق دەۋردە، يامان نىيەتتە بولۇۋاتقان ۋە ئوزىگە تەمەننا قويۇۋاتقان

كىشىلەرنىڭ تۇرلۇك ئەكسىيەتچى قەست ۋە ھەرىكەتلىرى ھامان تېزلىكتە ئوزلىرىنىڭ ئەكس تەرىپىگە قاراپ ماڭىدۇ. ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ خەلق ئىگىلىگىنى ھەربىلەشتۇرۇش چارىسى ئارقىلىق ئىختىسادىي بوھراندىن قۇتۇلۇش ۋە ھىندىستانىنى چوڭ ئىمپېرىيىگە ئايلاندۇرۇشقا ئۇرۇنۇشى، ئەمىلىيەتتە، بۇ يول ئارقىلىق ھىندىستاننىڭ خەلق ئىگىلىگىنى بالايى-ئاپەت گىرىگە تىقىدۇ ۋە ھىندىستان دولىتىنى جاھانگىرلىككە يەنىمۇ بېقىنمۇچى ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ، خالاس؛ ئۇلارنىڭ «دولەت مۇداپىسى» دېگىنى ئەمىلىيەتتە، جاھانگىرلىككە نىسبەتەن دولەت مۇداپىسىنى بىكار قىلىش دېمەكتۇر. ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھى، شۇنىڭ بىلەن بىللە، «جۇڭگو تاجاۋۇزى» دېگەن ئەپسانىلار ئارقىلىق ھىندىستان خەلقىنى ئالداپ، لۇڭدۇەن مالىيە گۇرۇھلىرىنىڭ «قانۇنلۇق پايدىسى» غا خىزمەت قىلىشقا ئۇرۇنماقتا. ئۇلار ئويلىمىغانكى، بۇ ھال ئوزلىرىنى خەلقنى ئالدايدىغان ئەڭ ئاخىرقى ئازغىنا دەسمايىسىدىن تېخمۇ تېز مەھرۇم قىلىپ قويىدۇ. ئالدامچىلىققا تايىنىش بەربىر ئۇزۇنغا بارالمايدۇ. ھىندىستان ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ چېگرا مەسلىسىنىڭ تېچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىش قەستى بىھۇدە ئاۋارىگەرچىلىكتۇر. ھىند مىللىتىنىڭ ئىستىقبالى ھەرگىز ھىندىستاندىكى ئازسانلىق لۇڭدۇەن مالىيە گۇرۇھلىرىنىڭ شەخسىي مەنپەئەتچىلىك ئىرادىسىغا باغلىق ئەمەس، ئامېرىكا جاھانگىرلىگى ۋە باشقا جاھانگىرلارنىڭ ئىرادىسىغىمۇ باغلىق ئەمەس. ھىند مىللىتىنىڭ تەقدىرىنى ئاقىۋەت ھىندىستان خەلقىنىڭ ئوزى بەلگىلەيدۇ. چېگرا مەسلىسىنى تېچ سوھبەت ئارقىلىق ھەل قىلىش جۇڭگو-ھىندىستان ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ ئورتاق مەنپەئىتى ۋە ئورتاق ئارزۇسىدۇر. شۇڭا،

شۇنىڭغا ئىشىنىش مۇمكىنكى، تېچلىقتا بىللە تۇرۇش بەش پرىنسىپى ھىندىستان ئەكسىيەتچى ھوكۇمرانلار گۇرۇھىنىڭ قۇرال كۈچى ئىشلىتىش سىياسىتى ئۇستىدىن چوقۇم غەلبە قىلىدۇ، ئىككى مەملىكەتنىڭ چېگرا مەسىلىسى ئاقىۋەت تېچ سوھبەت ئارقىلىق ھەل بولۇدۇ، بىر مىليارد 100 مىليون جۇڭگو ـ ھىندىستان ئىككى مەملىكەت خەلقلىرىنىڭ دوستانە مۇناسىۋىتى چوقۇم داۋاملىق رېۋاجلىنىدۇ.

جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگرا مەسىلىسى

(تولۇقلانغان نۇسخە)

*

تەرجىمە ۋە نەشر قىلغۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
باسقۇچى: مىللەتلەر مەتبەئەسى
تارقاتقۇچى: شىنخۇا كىتاپخانىسى

*

1963 ـ ژىل 2 ـ ئايدا بېيجىڭدە بىرىنچى قېتىم نەشر قىلىندى
1963 ـ ژىل 2 ـ ئايدا بېيجىڭدە بىرىنچى قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 0.34 يۈەن

书号：3101(4)686
中印边界問題
增訂本
（維吾尔文）
*
人民出版社編輯
民族出版社翻譯出版（北京安定門外和平东路）
北京市书刊出版业营业許可証出字第047号
民族印刷厂印刷　新华书店发行
*
850×1168毫米　1/32　插頁5　印张：4 3/4
1963年2月北京第一版
1963年2月北京第一次印刷
統一书号：M3049(4)180　定价：0.34元